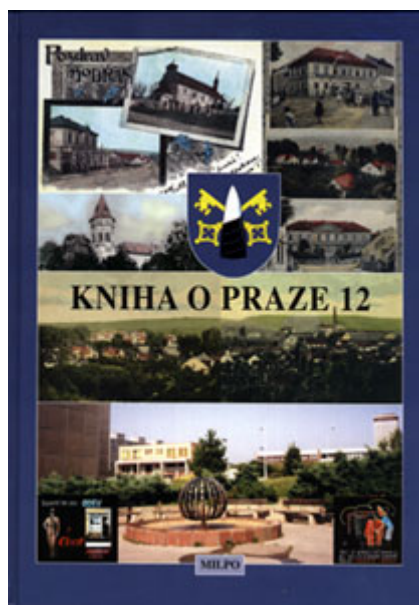

Elektronická verze knihy byla zhotovena v roce 2006 Nakladatelstvím MILPO, kterému editorka knihy velmi děkuje a zároveň se omlouvá, že řazení textů a fotografií ne zcela odpovídá publikovanému vydání Kniha o Praze 12.

Jen na vysvětlenou - nesrovnalosti jsou způsobeny tím, že nakladatelství nemělo k dispozici tištěnou knihu, což je vlastně dobrá zpráva, neboť kniha byla před lety zcela rozebrána...

Daniela Rázková

Kniha o Praze 12

Modřany a okolí

Cholupice • Kamýk • Komořany • Točná

Editor

Pavel Augusta a Daniela Rázková

•

VYDAVATELSTVÍ A NAKLADATELSTVÍ
MILPO

Praha 1997

Nakladatelství děkuje všem, kdo obětavě přispěli k vytvoření této knihy - především vedení radnice Prahy 12, pracovníkům redakce měsíčníku Noviny Prahy 12, autorům jednotlivých statí, pamětníkům, sběratelům, kronikářům a všem dalším příznivcům, kteří se s tvůrčím kolektivem knihy podělili o své vzpomínky, fotografie, dokumenty a především o krásný vztah ke zdejší čtvrti. Jmenovitě děkujeme panu Bohumilu Bardovi, paní Heleně Karafiátové, Jiřímu Kolmanovi, rodině fotografa Bedřicha Krále, Janu Gerndtovi, Petru Prchalovi, Adolfu Rázkovi, Jozefu Pelikánovi, Františku Vošahlíkovi a Daniele Vodákové-Vinopalové.

Autorsky spolupracovali:

Jaroslav Beran (*Modřanští rychtáři, starostové a předsedové, Jména, která hovoří, Cholupice, Strípky z historie Točné*)

Pavla Doubová (*Lhotka*)

Vladimír Drbohlav (*Od písmolijny k čarovým kódům*)

Karel Duffek (*Historie modřanského cukrovaru*)

Zdeněk Faktor (*Počátky rozvodu elektřiny v Modřanech*)

Antonín Chlum (*Zdymadlo Modřany*)

Karel Kopr (*Děni spolkové, Mozaika modřanského sportu, Modřanská křídla*)

Radka Kosová (*Modřanský tisk, Perličky*)

Jiří Kouba (*Historie modřanského cukrovaru*)

Kamila Křemenová (*Chtěl jsem žít na venkově, Cokoliv děláš, dělej dokonale*)

Ivan Kuptík (*Akáty mám rád*)

Jindřich Martinů (*Jména, která hovoří*)

Michaela Matuščíková (*Jak se zapouští kořeny*)

Karel Pech (*Krhaničtí do noci na Václavském náměstí*)

Milan Polák (*Komořany, Splněný sen Miroslava Adámka*)

Daniela Rázková (*Praha 12 zahrnuje..., Dobové obrázky 19. a 20. století, Modřanští rychtáři, starostové a předsedové, Lhotka, Škola - základ života, Kino Modřany, Doprava, Peníze, Pošta, Řemesla a živnosti, Interpharma, Po stopách Modřanských strojů, Od písmolijny k čarovým kódům, Kanalizace, Povodně, Koupání v řece, Ochrana matek a dětí, Modřanský tisk, P. Karel V. Böttcher, Dr. František Karas, František Kolman, Bedřich Král, Průhledy do života Martina Dejara, Cítíme se tu být opravdu doma*)

Miloslav Slabina (*Kapitoly z pravěku Prahy 12, České Pompeje*)

Bořivoj Sobíšek (*Centrum české hydrometeorologie*)

Jan Staněk (*Mikrotechna - tradice českého letectví*)

Blanka Strouhalová (*O sídlištích v Praze 12*)

Milena Štráfeldová (*Takové nenápadné dějiny, František Branislav, MUDr. Ivan Hálek, František Smolík, Jaromír Vějvoda, Jaroslav Vojta, Ladislav Zelenka*)

Michaela Šulcová (*Toulky po kulturních památkách, Sladký Orion, Chirana rentgenovými očima, Elektropřístroj, Výlety do přírody, Povodně*)

Adolf Volf (*Historie modřanského cukrovaru*)

Resumé přeložili Ingeborg Churaňová (N), Martin Churaň (F), Petra Štechová (A)

Obsah

Vážení občané ...	7	KULTURA A SPOLEČENSKÝ ŽIVOT	45
Úvod	8	Toulky po kulturních památkách	45
Z HISTORIE I SOUČASNOSTI	9	Škola - základ života	50
Praha 12 zahrnuje ...	9	Dění spolkové	53
Kapitoly z pravěku Prahy 12	11	Kino Modřany	60
České Pompeje	13	PRÁCE A HOSPODÁŘSTVÍ	61
Takové nenápadné dějiny	15	Doprava	61
Dobové obrázky 19. a 20. století	20	Peníze	64
O sídlištích v Praze 12	30	Pošta	65
Modřanští rychtáři, starostové a předsedové	35	Řemesla a živnosti	65
Jména, která hovoří	36	Historie modřanského cukrovaru	69
Cholupice	38	Sladký Orion	71
Komořany	41	Chirana rentgenovým očima	73
Lhotka	42	Interpharma	74
Střípky z historie Točné	43	Po stopách Modřanských strojíren	75

Mikrotechna - tradice českého letectví
Elektropřístroj
Od písmlíjny k čarovým kódům
Centrum české hydrometeorologie
PŘÍRODA A SPORT
Výlety do přírody
Mozaika modřanského sportu
Modřanská křídla
STŘÍPKY A PERLIČKY
Počátky rozvodu elektřiny v Modřanech
Kanalizace
Povodně
Zdymadlo Modřany
Koupání v řece
Ochrana matek a dětí
Modřanský tisk
Perličky

MEDAILONKY

P. Karel V. Böttcher
František Branislav
MUDr. Ivan Hálek
Dr. František Karas
František Kolman
Bedřich Král
František Smolík
Jaromír Vejvoda

Jaroslav Vojta
Ladislav Zelenka
Splněný sen Miroslava Adámka
Jak se zapouštějí kořeny
Chtěl jsem žít na venkově
Krhaničtí do noci na Václavském
Cokoliv děláš, dělej dokonale
Akáty mám rád
Průhledy do života Martina Dejara
**Cítíme se tu být opravdu doma, říkají Jana
Hlaváčová a Luděk Munzar**
RESUMÉ

Vážení občané Prahy 12, vážení čtenáři,

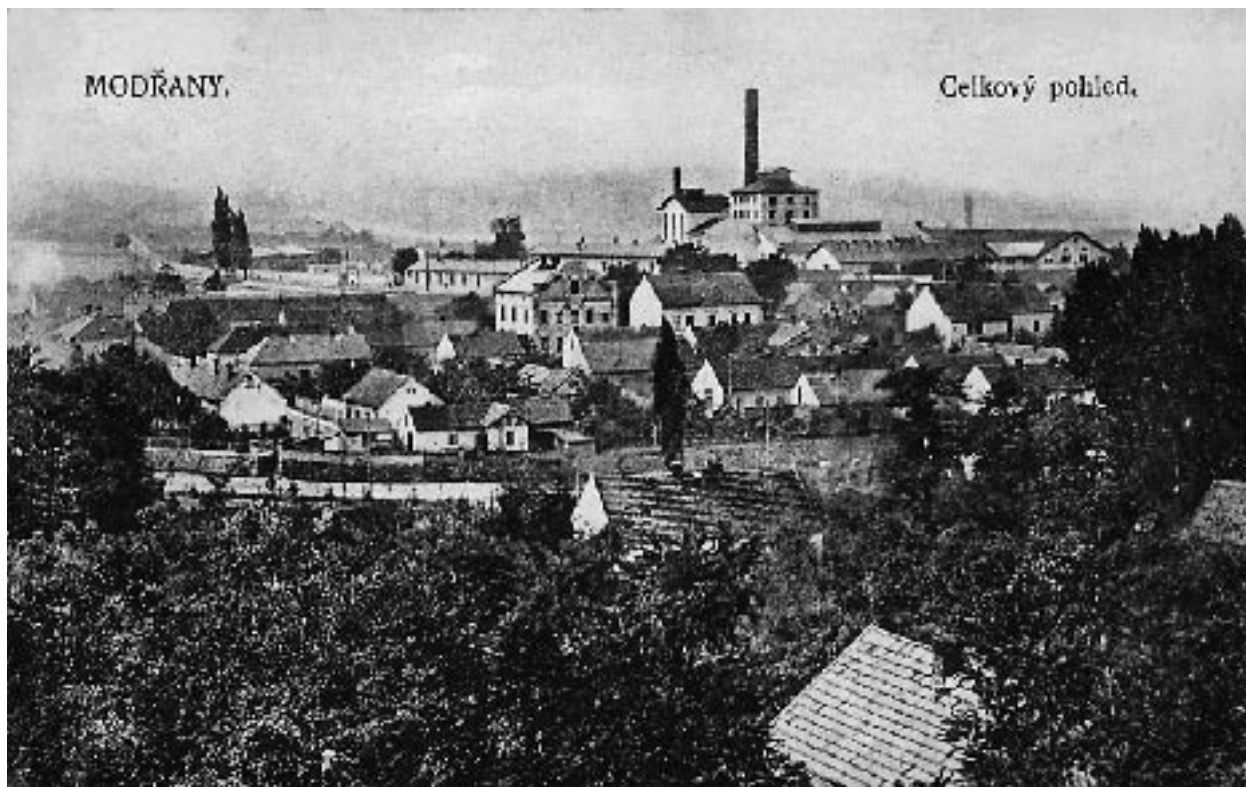
otevřeli jste Knihu o Praze 12, městské části hlavního města Prahy, kterou tvoří Modřany, Komořany, Cholupice, Točná a Kamýk. Bydlí zde přibližně 59 tisíc lidí a rozloha dosahuje takřka 24 čtverečních kilometrů.

Tato publikace by měla přispět k tomu, aby se občané žijící v tomto - dle mého názoru - krásném kousku Prahy dozvěděli o místě svého bydliště co nejvíce. Je mojí milou povinností zde poděkovat všem, kteří se podíleli na vzniku tohoto chvályhodného díla, zvláště pak autorům, jejichž úsilí zachytit a popsat časy minulé a nedávné bylo nezměrné. Jsem přesvědčen, že jejich práce pomůže k tomu, abychom důvěrněji poznali své bezprostřední okolí. Tím se umocní náš pocit, že jsme tady doma.

Věřím, že tato kniha zaujme důstojné místo ve Vaší knihovně a že se k ní budete v průběhu let vracet jako ke zdroji informací a zajímavostí, které nepodléhají aktuálním náladám.

Srdce každého obyvatele našeho hlavního města zcela nepochybně patří historickým místům v centru Prahy. Mým přáním je, aby alespoň kousek srdce každého občana naší městské části patřil také Praze 12. Myslím si, že právě toto je hlavním poselstvím, které je ukryto v každé kapitole, v každém řádku a v každém slově této knihy.

*Petr Hána
starosta Prahy 12*

Úvod

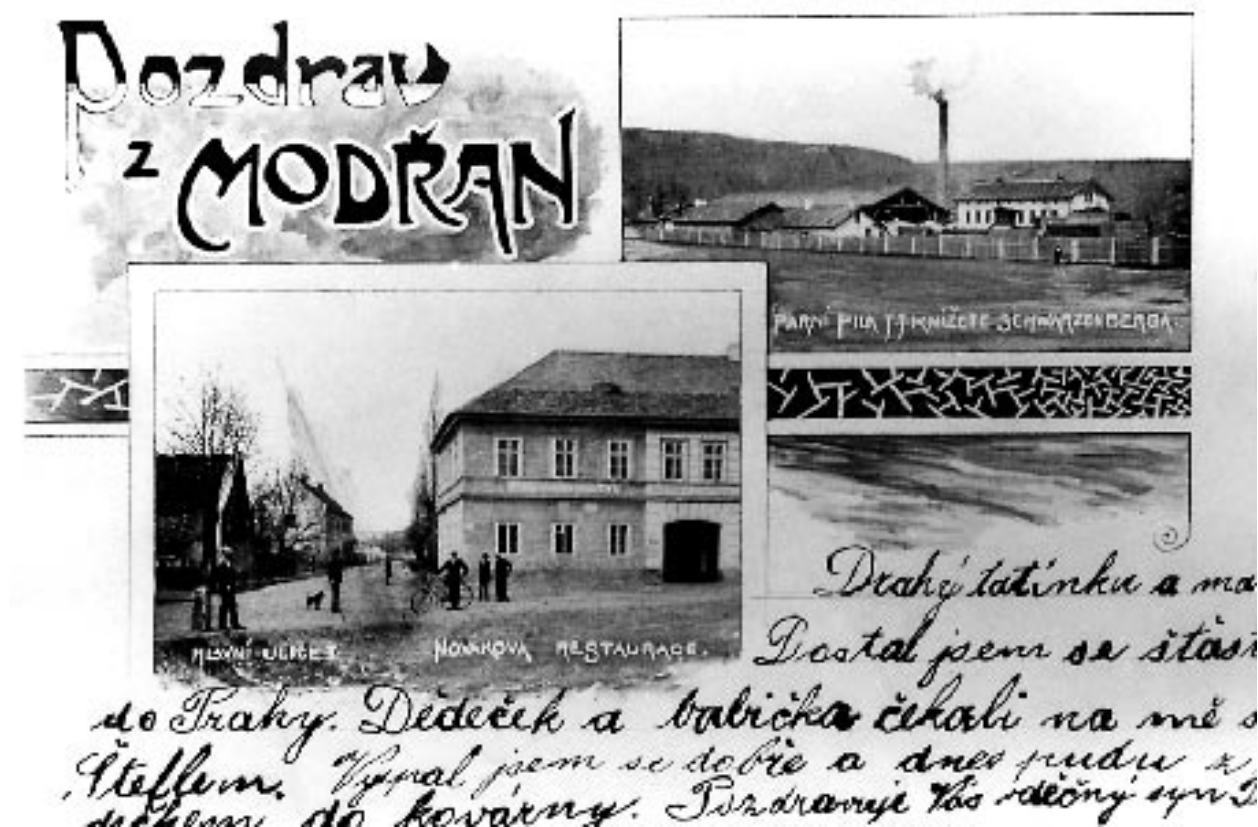
Kniha o Praze 12 se v ediční řadě knih o jednotlivých pražských městských částech objevuje jako první z oblasti „netradičních“ pražských obvodů, tj. těch, které mají číslo vyšší než deset. Významným podnětem pro přípravu a vydání knihy byl zájem mnoha místních občanů o bohatší a ucelenější informace o obci, ve které žijí. Pro drtivou většinu zdejších obyvatel se Praha 12 stala domovem teprve v řádu několika let. I za tu z historického hlediska jen kratičkou dobu však našli ke svému bydlišti pevný vztah a lásku. A protože bez minulosti není současnost, je o to důležitější a cennější umožnit jim poznání historických kořenů místa, kde žijí, pracují, odpočívají, vychovávají své děti - pomoci jim pochopit genius loci jejich domova.

Naše vyprávění nepřináší přehled chronologicky seřazených událostí, ale malou dějinnou mozaiku místa, s nímž jsou dnes spojeny desetitisíce lidí. Snad přinese radost rodákům a starým obyvatelům Modřan a také poučení a inspiraci těm příchozím, především mladým, kteří bydlí na nově vybudovaných sídlištích a chtějí poznat dějiny obce a život v dřívějších dobách.

Věřte, že i stručný pohled do historie Modřan a okolí, jak jej přináší tato kniha, jen potvrzuje, že je o co se opřít a kde se poučit. Stejně jako na divadelních prknech „není malých rolí“, není v české historii malých obcí. Vždyť všechno kolem nás vybudovali naši předkové usilovnou prací, neutuchajícím elánem, důmyslem a obětavostí. Není rozhodující, že třeba Modřany nezdobí gotické katedrály nebo honosné paláce. Všude na své pouti nacházíme výsledky poctivé práce mnoha generací, která zdejší kraj zcivilizovala a dala mu jeho vlídnou a příjemnou tvář.

Není to dávno, co v naší zemi nastala nová doba. Doba, která mnoho nabízí a umožňuje. Je to však zároveň doba, která vyžaduje od každého z nás plné uplatnění sil a velkou odpovědnost. Takovou, s jakou byly zvyklé žít generace našich předchůdců - pradědů a dědů budujících existenci své rodiny, ale zároveň také tvář obce a pověst celé naší vlasti. K tomu všemu jim pomáhalo tehdy přirozené vlastenectví, hrdost a zdravý patriotismus - city, ke kterým se my po desetiletích mravní devastace národa musíme znovu pracně vracet.

Tato kniha by nám v tom měla pomoci.

Z historie i současnosti

Praha 12 zahrnuje...

Městskou část Praha 12 tvoří několik bývalých samostatných obcí. Největší z nich jsou Modřany, povýšené v roce 1936, kdy počet jejich obyvatel vzrostl na 7 687, na městys. Roku 1963 se Modřany staly dokonce městem, o pět let později pak byly sloučeny s Prahou. Své jméno odvozují od původního pojmenování *Modřiluhy* - starého označení místa na močálovité luční rovině s porostem hyacintu modrého.

V roce 1963 byla k Modřanům připojena obec Komořany. Komořany patřily od 12. století podobně jako Modřany vyšehradské kapitule. Sousední malá veska Komořanky náležela zbraslavskému klášteru.

Cholupice s osadou Točná byly v roce 1974 připojeny ku Praze a začleněny do Modřan. V Cholupicích bývala středověká tvrz, která je naposledy připomínána roku 1650, později zpusťla. Točná je nejnižší částí Prahy 12. V dávných dobách patřila zbraslavskému klášteru, farnosti spadala do Modřan. K obci přiléhá keltské opevnění zvané Šance, které společně s Hradištěm nad Břežanským údolím utvářelo pozoruhodnou pevnostní soustavu už v dobách prehistorických.

Část sídliště Lhotka a Libuš, podle starého místního jména východní části Modřan nově označená jako Kamýk, připadla k Modřanům 1. ledna 1989. Lhotka bývala již ve 14. století v majetku vyšehradské kapituly. Nacházel se tu poplužní dvůr, který byl při výstavbě nových sídlišť koncem sedmdesátých

let zbořen. Lhotka byla ku Praze připojena v roce 1922. Poslední vzpomínkou na starou Lhotku je stará kaplička stojící nedaleko lhotského kostela z roku 1937, ten stojí ovšem již na území spadajícím dnes pod Prahu 4.

Městskou část Praha 12 tedy tvoří pět katastrálních území: Modřany, Komořany, Cholupice, Točná a Kamýk. Rozkládá se na ploše 2 330 hektarů. Na jejím území žije přibližně 60 tisíc obyvatel. Samostatným obvodem je od roku 1991, kdy jako Městská část Praha-Modřany získala pravomoci obvodu pro uvedená katastrální území. Prahu 12 je tato městská část od komunálních voleb v listopadu 1994.

V roce 1968, kdy byly Modřany přičleněny ku Praze, skončil samostatný rozvoj území a na zdejších polích a lukách začalo období výstavby panelových sídlišť. Dodnes je však území Prahy 12 obklopeno lesy a pěknou přírodou. Obyvatelé městské části mohou

Stará modřanská vinice uprostřed vilové zástavby

tak využívat několik zajímavých lokalit - chráněných území, z nichž nejvýznamnější jsou Modřanská rokle, Cholupická bažantnice či některé lokality na Točné, na Šancích a V Hrobech.

Podél vltavského břehu v Modřanech a Komořanech sídlí velké průmyslové podniky, zaměstnávající mnoho místních obyvatel.

Kapitoly z pravěku Prahy 12

Tvář Modřan se v posledních desetiletích velice změnila, starousedlíci si však ještě pamatují spíše venkovský ráz

Bývalá cukrovarská nemocnice okolo roku 1920

»

krajiny. Terén i charakter Prahy 12 je značně rozmanitý a takový byl i v dobách dávno minulých. Lidská sídla bývala závislá na blízkém vodním zdroji. Dnes většinu z nich překryla městská zástavba, a proto se může zdát, že některá naleziště jsou v místech, kde

Mrvická lékárna za protektorátu

bychom je nečekali.

Cholupice

Z bývalé Hudcovy pískovny pocházejí doklady o slovanském kostrovém pohřebišti z 9.-10. století.

Komořany

V místě zvaném Šabatka, na pravé straně Komořanské ulice, byly v roce 1974 nalezeny kamenné nástroje, doklad přítomnosti lovců z mladšího údobí starší doby kamenné (paleolitu), asi 40 000 až 10 000 let př. Kr. V roce 1937 byla Pod Horkou nalezena zdobená nádoba kultury s vypíchanou keramikou, náležející mladší době kamenné (neolitu), 5. tisíciletí př. Kr. Bez bližšího místa určení je z Komořan znám koflík knovízské kultury. Při rozšiřování Modřanských strojů byly na východ od závodu a severně od ulice Do Koutů na rozsáhlé ploše zachyceny stopy sídliště z pozdní doby halštatské.

Libuš

V letech 1845-1847 zaznamenal vlastenecký páter a archeolog Václav Krolmus u bývalého kříže kostrové hroby s esovitými záušnicemi (ozdobami vlasů). Podle typického šperku víme, že to byly hroby slovanské. Před rokem 1852 byla podle jeho zprávy na návrší u božích muk rozkopána pravěká mohyla. Její stáří neznáme, protože nálezy se nedochovaly. V roce 1853 našel Krolmus nad obcí v místě Na hrobích „popelovité jámy“. Z jejich obsahu se dochoval jen zlomek kamenné sekery, zřejmě eneolitické (4.-3. tisíciletí př. Kr.).

Modřany

Pravěké nálezy z Modřan byly známy již v počátcích české archeologie. Zmiňuje se o nich J. E. Wocel ve své knize *Pravěk země České* z roku 1868. Na konci minulého století věnovalo pozornost nálezům v Modřanech Národní muzeum, především J. L. Pič, např. ve svém monumentálním díle *Starožitnosti země České. Za první republiky to pak byli především pracovníci Státního archeologického ústavu a po druhé světové*

Někdejší Bláhův statek (1970) na dnešním Obchodním náměstí

»

válce odborníci z Muzea hl. m. Prahy, kteří zachraňovali nálezy na území Modřan.

Modřany měly i své muzeum. Byla jím sbírka řídících učitelů Hrdiny a Kotvy v modřanské škole. V šedesátých letech byla sbírka zrušena a předána do muzea v Roztokách.

Za Pánkovou továrnou, poblíž lesního divadla, byla nalezena sídlištní kultura s lineární keramikou. Na nádvoří továrny Interpharma byla v roce 1947 náhodně nalezena zdobená nádobka kultury s vypíchanou keramikou. Stavitel Tichna daroval roku 1908 Národnímu muzeu 6 nádob knovízské kultury, na které se narazilo při stavbě domu na jeho pozemku. Na pozemku pana Melounka, dnes čp. 412, bylo objeveno 6 žárových hrobů z počátku knovízské kultury, 1 hrob kultury bylanské, 1 žárový hrob ze starší doby laténské (5. stol. př. Kr.),

1 hrob z doby římské a 17 kostrových hrobů z II. stol. V roce 1955 byly v pískovně v tehdejší Roháčově ulici zachráněny další žárové hroby a keramika stejného stáří ze zničených objektů. Nálezy z obou míst zřejmě představují jedno pohřebiště. V jeho těsné blízkosti byla v roce 1977 před domem č. 31/1040 v ulici Na Havránce prozkoumána jáma s 13 nádobami, překrytými hliněnou deskou o průměru 100 cm, která sloužila k pražení obilí. Byla to asi obětní jáma, do které byly v nádobách uloženy jídelní obětiny.

Ze zahrady domu čp. 395 v ulici Na Havránce pocházejí zlomky keramiky kultury zvoncovitých pohárů a knovízské kultury. Na hřišti SK Modřany byl nalezen žárový hrob knovízské kultury a také žárové hroby ze samého počátku bylanské kultury. Další dva žárové hroby a jedna sídlištní jáma knovízské kultury pocházejí z pískovny, která byla na parcele č. 1273. Také v Chadimově pískovně, parcela č. 1294, byly zachráněny dva žárové hroby knovízské kultury.

V Dvořákově pískovně, parcela č. 1295, byla zaznamenána mocná kulturní vrstva s keramikou knovízské kultury. V obou těchto pískovnách byly stopy po sídlišti z doby hradištní. Byly tu zachráněny dva žárové hroby a několik neurčitelných objektů knovízské kultury. Později výzkum přinesl žárové hroby, sídlištní objekty a pec na pálení keramiky štítarského typu. Pískovna na parcele č. 1311, registrovaná jako Brabencova a Chadimova pískovna, vydala čtyři žárové hroby knovízské kultury.

Z Dvořákovy pískovny na parcele č. 1312 známe sídliště a jeden žárový hrob knovízské kultury, s bronzovými předměty jako milodary. Také zde byly žárové hroby bylanské kultury. V Potočkách porušila „nová Brabencova pískovna u Rážova rybníka“ (parcela č. 1311) sídliště knovízské kultury. Unádraží byla nalezena bronzová jehlice téhož stáří. Knovízskou keramiku známe také z pískovny u hospody Na Srážce a z tenisových kurtů v bývalé Přemyslově ulici.

Na staveništi v bývalé Myslbekově ulici byly prozkoumány zbytky chaty štítarské fáze kno-

Ze stavby modřanské sokolovny (1921)

Sokolovna po dostavbě v roce 1923

Letecký pohled na Prahu 12 - dole Vltava, uprostřed les Kamýk, nahoře Zátvišský les

m. Opevnění centrálního hradiště bylo celkem třikrát přebudováno, vždy po požárech, kterým neodolala ani kamenná hradba s mohutnými dřevěnými sloupy a vnitřním náspem. Také akropoli zasáhly nejméně dva požáry. Poslední přestavba ani nebyla dokončena.

Laténské oppidum, které dosáhlo rozlohy asi 170 ha, vzniklo na počátku 3. stol. př. Kr. Mělo hliněnou hradbu s trámovým rostem, krytou kamennou líčovanou zdí, a několik klešťovitých bran. Na oppidu byly kovářské a slévačské dílny, hospodářské dvorce, odlévaly se zde zlaté mince. Opevnění bylo pětkrát přestavováno a poslední jeho fáze je silně poničená požárem. V požárové vrstvě je značné množství železných šipek a oblázků do metacích praků. Zdá se, že oppidum bylo zničeno válkou.

Následovalo osídlení Germány z počátku doby římské. Jedna z germánských chat byla přímo pod akropolí a byl v ní nalezen římský peníz. Ze Závisti pochází i několik nálezů z doby stěhování národů.

Dokladem osídlení Závisti Slované je malé kostrové pohřebiště se sedmi hroby z konce 9. století. Zbytky slávy Závisti byly však ještě dlouho patrné. Asi proto kronikář Václav Hájek z Libočan klade na Závist sídlo Marobuda, krále germánského kmene Markomanů.

(Tyto řádky o archeologických památkách Modřan a okolí by autor rád věnoval dobrému a statečnému člověku, Marii Fridrichové. Vykonala mnoho záslužné práce pro poznání dávných dějin i v Modřanech. Jejího předčasného odchodu želi celá česká obec archeologická.)

České Pompeje

Vydejme se ještě jednou na Závist. Zdejší archeologický výzkum trval bez přestávky bezmála 40 let a skončil v roce 1990. Byl pýchou Archeologického ústavu ČSAV i české archeologie. Ve své době to byl největší výzkum v Čechách. Nebyla samozřejmě zkoumána jen akropole, ale celá rozsáhlá lokalita.

Výzkum přímo na akropoli obsáhl plochu asi 200 m² a dosáhl hloubky 5 až 6 metrů. Nejprve odkryl pozdně laténské vrstvy z 2.-1. stol. př. Kr. se soustavou kamenných zdí. Pod nimi byly několikrát přestavované mohutné kamenné sokly, snad základy chrámů, ze 6.-5. stol. př. Kr., ještě níže pak půdorysy domů z 8.-7. stol. př. Kr., patřící době halštatské. Na úrovni původního terénu byly nalezeny stopy po osídlení z pozdní doby bronzové a z pozdní doby kamenné (3. tisíciletí př. Kr.). Všechny zmiňované kamenné stavby vznikly bez použití pojiva a ty časně laténské

dosahovaly výšky až pěti metrů.

Při výzkumu se většinou používaly špachtle, nože, krátké motyčky, košťátka. Krumpáče a velké motyky přišly ke slovu jen výjimečně. Všechny kamenné stavby bylo nutno pečlivě očistit, zdokumentovat, udržovat je. Povrch některých z nich byl napuštěn konzervační látkou. Závist byla prohlášena národní kulturní památkou první kategorie.

Dnešní návštěvník akropole ovšem uvidí, že odkryv začíná zarůstat křovím, stromky semenáčky se mají na pravěkých stavbách k světu. Za deset let tu bude mladý les. Stavby chátrají působením přírody (kameny, které by pod zemí vydržely dalších tisíc let, se po odkrytí začínají rozpadat) i lidí. Když přijdete ve správný čas, zastihnete na nich sedící postavy pouhroužené v meditaci. Když přijdete v čas nesprávný, můžete vidět honící se a povykující omladinu. To, co neuvidíte, jsou tabule informující o památkové ochraně lokality. Ty již dávno zmizely a nikdo je neobnovil.

Jaké jsou tedy možnosti zachování českých Pompejí? Je možné celý odkrytý areál zavézt zeminou nebo kontrastním pískem. Je možné na zavezenou plochu umístit model akropole. Tímto postupem se ochrání zdivo před rozpadem, ale impozantost odkryvu zanikne. Je možné celou akropoli překrýt rošty, které umožní pohled na stavby, ale neochrání je před rozpadem. Je možné akropoli obestavět a vybudovat na místě muzeum. Možná existují i další řešení. Je také možné nechat vše být tak, jak to je. Potom ovšem akropole zmizí z povrchu zemského definitivně. My jsme však tuto zemi se všemi jejími přírodními a kulturními

Hradiště na Závisti z ptáčí perspektivy

poklady zdědili ne pouze pro sebe, ale především proto, abychom ji předali dalším generacím.

Takové nenápadné dějiny

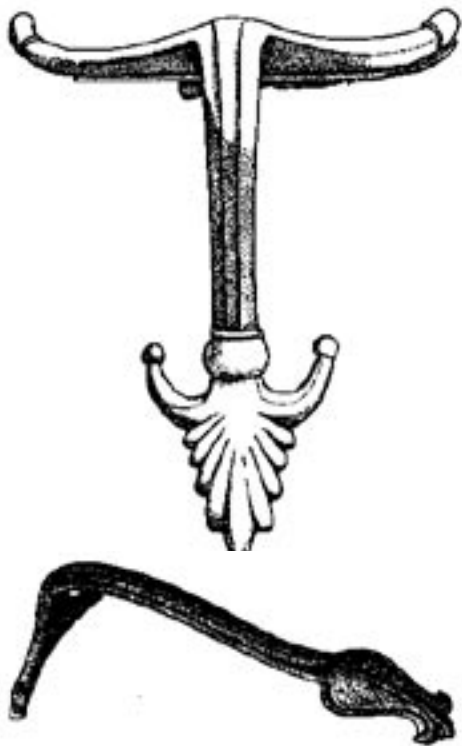
„Maje bedlivé zření k tomu, aby nynější i budoucí obyvatelé Modřan obeznámeni byli s událostmi, vítězíci se bezprostředně k osadě zdejší...“ zahajoval

léta Páně 1892 kroniku obce Modřany Josef Košťálek, učitel. Psal vzletně a tím nejzdobnějším kantorským rukopisem. Sama iniciála M, ztrácející se v záplavě ornamentů a okrasných linek, musela tenkrát panu učiteli zabrat celé odpoledne. Však také další zápis je až z roku 1895...

Při pročítání tohoto dílka, jež má úctyhodných 401 rukou psaných stran, se dnešní čtenář nejspíš jen pobaveně pousměje. Na první pohled je až k nevíře, kolik času, trpělivosti a kaligrafického umění vynaložili naši předkové na to, aby zaznamenali vcelku bezvýznamné události v jedné povltavské vsi. Jenže právě to úsilí, ta starosvětská vážnost, se kterou se Josef Košťálek a jeho kronikářští následovníci svému dílu věnovali, stojí za zamyšlení. Mají - v době Internetu a satelitních televizních přenosů - pro nás ještě vůbec nějaký smysl dějiny místa, kam většinou zajíždíme jen na noc? Osloví nás příběhy lidí, kteří zde žili před staletími? Narodil od nás měl pan učitel Košťálek, nezatížený žádnou postmoderní vykořeněností, v těchto otázkách jasno. Se samozřejmou pečlivostí kroužil dál písmenka své kroniky, obtahoval je ozdobnou linkou a o smyslu své práce nejspíš nikdy ani nezapochoyboval. Věděl, že jsme koneckonců takoví, jakými nás chtějí mít naše dějiny...

Středověká ves

Písemné zmínky o vsi Modřanech se však vztahují až ke středověku. Nejčastěji uváděným datem je rok 1178, kdy Přemyslovec Soběslav II. v darovací listině

Bronzová ucha konvic jihoitalské (snad etruské) výroby, neznámé nálezové okolnosti

Modřanská „venuše“

vyšehradské kapitule prohlašuje: „dávám také těmže bratřím území v městečku Modřany na dva pluhy s vinicí.“ Staršího data je sice údaj vztahující se k roku 1088, kdy měl probošt vyšehradské kapituly držet v Modřanech poplužní dvůr a mlýn. Listina, kterou tyto statky stvrzoval kapitule Vratislav, je však podle soudobých historiků středověkým falzem. Takto si kanovníci chtěli zpětně zajistit vlastnictví majetku, který získali za více než sto let od založení kapituly, k jehož právoplatnému držení jim však v době vlády Soběslava II. zřejmě chyběly doklady.

Jak se „velké“ české dějiny promítaly do života malé obce Modřany, samozřejmě nevíme. Nejspíš zdejší obyvatelé dál mleli obilí na vltavských mlýnech, dál pěstovali víno a chmel a čelili ničivým povodním jako v dobách, kdy o „městečku Modřanech“ žádná historicky doložená zmínka ještě neexistovala. Důležitější nežli přemyslovská „státnická“ politika pro ně asi bylo, že roku od narození Páně 1123 „...byla bohatá úroda obilí, ozimu i jaře, toliko kroupy uškodily na mnohých místech, medu bylo hojně v rolnických krajinách, velmi málo v lesnatých. Zima byla velmi tuhá a sněhu mnoho.“

I v průběhu 13. století patřily Modřany vyšehradské kapitule. Té kupř. roku 1245 věnoval král Václav I. ves Hodkovičky a v darovací listině potvrdil i „rybáře v Modřanech na přilepšenou v čas postní“. Znovu se pak o modřanských rybářích hovoří v zakládací listině kláštera na Zbraslavi, jemuž král Václav II. věnoval roku 1304 dvůr v Komořanech se dvěma modřanskými rybáři. Založením tohoto cisterciáckého kláštera, kterému sám Václav II. přičítal neobyčejný význam (svědčí o tom i fakt, že zde měla být napříště

hrobka přemyslovských králů), se ovšem dosud ne příliš významné Modřany ocitly mezi dvěma ohni. Zdejší polnosti, usedlosti a mlýny sice dosud patřily k prebendám kapituly na Vyšehradě, nově založený klášter na Zbraslavi však bylo rovněž třeba obdarovat z královských statků a - úměrně jeho významu - mu zajistit mnohé výhody. Díky tomu se Modřany na okamžik ocitly i ve „velkých“ dějinách. Jakési čtyři - zřejmě nově postavené - modřanské mlýny se staly trnem v oku královny Elišky Přemyslovny. Jak se uvádí ve *Zbraslavské kronice*, dala tato „mocná a milostivá příznivkyň kláštera Zbraslavského spáliti...mlýny, které na újmu kláštera...vystaveny byly“.

V průběhu času roste prestiž bohatých měšťanů. Ve snaze vyrovnat se feudálům nejen majetkem, ale i životním stylem, si mohou kupř. staroměstští měšťané na základě zvláštního privilegia, jež vydal Karel IV. roku 1366, kupovat svobodné statky v okolí Prahy. A jsme

Kamenná keltská hlava

opět v Modřanech! Ty, jak se zdá, patřily k „výletním místům“ v okolí Prahy již ve středověku. Dokladem takových majetkových převodů je i listina z roku 1356, která potvrzuje, že Záviš, sakristán a kanovník Pražského a Vyšehradského kostela, prodal Mikuláši

Stříbrný závěsek z pozdně laténské doby. Závist

od Kamene, řečenému Slaner, „dvůr s dědinou k němu příslušející (v Modřanech) pod týmž právem, placením nájmu a všemi jinými břemeny a platy, které platí a zachovávají lidé řečené vsi, kteří příslušejí k úřadu sakristie“. Je tedy zřejmé, že Pražská sakristie měla v Modřanech rovněž své majetkové zájmy.

Podstatná část Modřan však i nadále patřila vyšehradské kapitule a té její vlastnictví znovu potvrdil i Karel IV. Kromě rozsáhlých majetků, k nimž zcela nebo zčásti patřilo 41 vesnic v okolí Prahy, se v listině z roku 1356 zmiňují i „dva zvonici“ v Modřanech. Je sice pravděpodobné, že ve vsi, náležející k církevnímu majetku, byl kostel spravovaný vyšehradskou kapitulou již dříve (nepřímou zmínku nalezneme v roce 1327, kdy na právní listině vydané scholastiky kapituly pražské je jako svědek podepsán Vojek, plebán v Modřanech), nepochybné potvrzení existence kostela v Modřanech je však až v seznamu farních kostelů náležejících k arciděkanství říčanskému z roku 1384, kde jsou uvedeny i Modřany. Podle historických záznamů se v tomto kostele vystřídala řada kněží a jejich časté výměny mimo jiné ukazují, že modřanský kostel nepatřil k nejvýnosnějším.

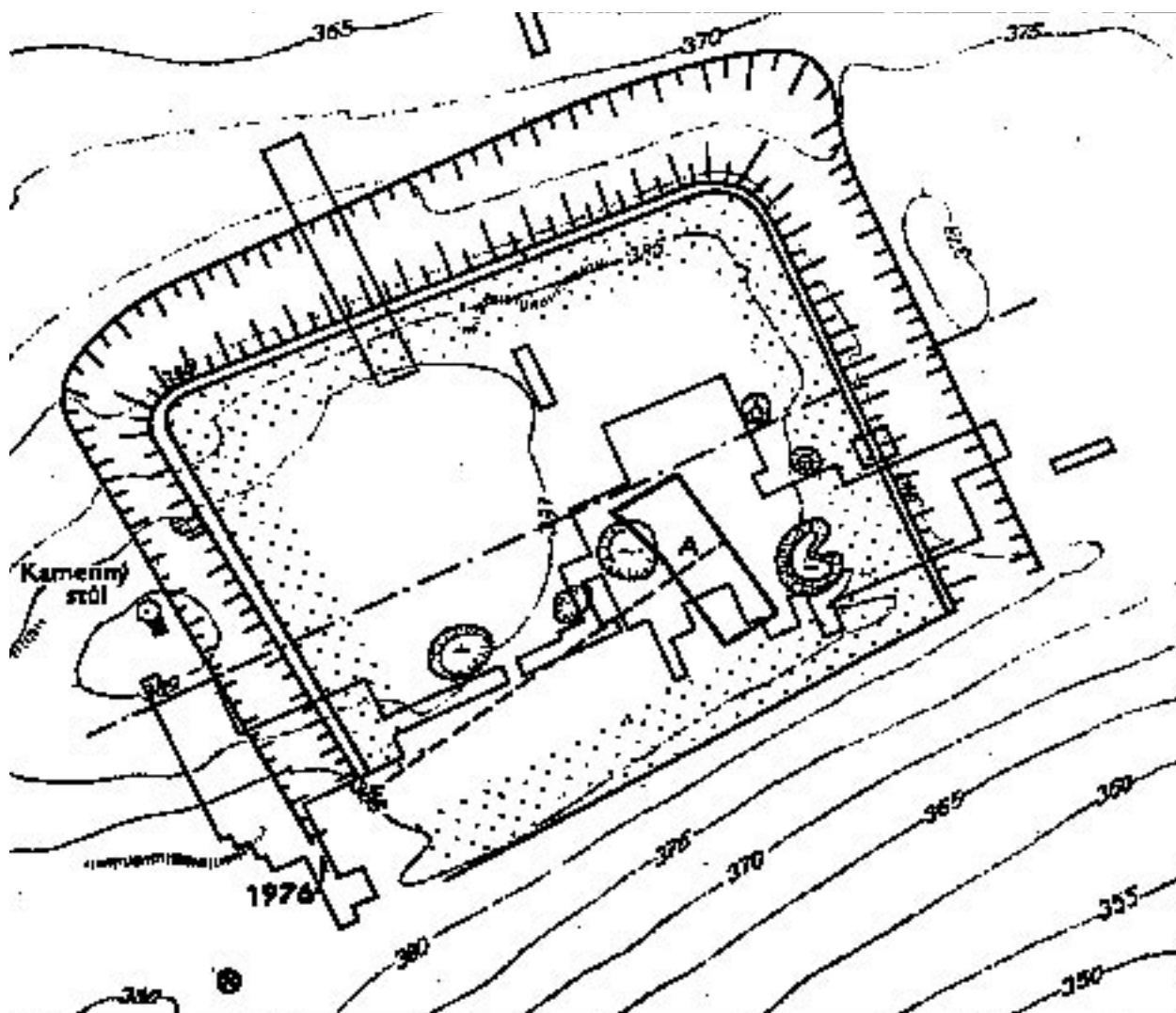
Od 14. a zejména pak v průběhu 15. století se množí záznamy církevního i ryze světského charakteru, které se přímo dotýkají Modřan. Například zápis z roku 1412 uvádí, že jakýsi Jiří Síně, jenž si pronajímal rychtářství Nového Města pražského a za to „měl chovati dům pana krále“ a navíc odvádět 300 kop grošů, tehdy postoupil rychtě Nového Města clo ze dříví na Vltavě, které „již od roku 1407 držel“.

Modřanské clo

Modřany svou výhodnou polohou na břehu Vltavy, kterou již kníže Václav prohlásil za „svobodnou silnici na vodě“, umožňovaly výběr královského cla. V nejstarších dobách se tudy plavilo do Prahy zejména dříví, svázané do vorů. Později se sortiment dováženého zboží rozšířil o solnohradskou sůl a českobudějovické pivo. Vyšehradská kapitula, jež měla várečné právo již od roku 1088, nestačila zdaleka pokrýt potřebu rostoucího města. A žízňiví Pražané prý proto vory a lodi s jihočeským pivem „velice dychtivě“ vyhlíželi.

Modřanské královské clo bylo jednou z posledních příležitostí, jak zpoplatnit nejen sůl a pivo, ale i sýry a koření, nežli se toto žádané zboží rozprodá na pražských tržištích. A výše cla rozhodně nebyla zanedbatelná. Podle historických pramenů představovala až 12% ceny zboží. Podle „řádu knížete Spytihněva (tj. před rokem 1061) lidé domácí i cizinci z velké lodi ... platili patnáct denárů“.

První zmínka o cle v Modřanech je zaznamenána v listině Václava IV. z roku 1383. Touto listinou reagoval král na stížnost své matky, královny Alžběty, jež byla zkracována na příjmech z cel a ungeltu. Václav IV. tedy určil, jaká cla a kde mají být vybírána. Z roku 1401 se dochovala další listina Václava IV., kterou „zapisuje Mikuláš z Bernwaldu rychtu Nového Města

Plán akropole na Závisti

pražského ve 300 kopách grošů českých se všemi právy a pokutami (tedy i s modřanským clem) rychtě té od starodávna příslušejícími“. A znovu též král listinou z roku 1405 pronajímá celnici v Ungeltě, ve Slaném, Lounech, Modřanech a dalších místech „Janovi, řečenému Celný, měšťanu Většího Města pražského, na dobu jednoho roku pod podmínkou, že v jednotlivých týdnech ... bude odevzdávat královskému dvoru 20 kop pražských peněz“.

V neklidném období po smrti krále Václava IV. vybírali modřanské clo na Vltavě Staroměstští. V zápise mostních knih z roku 1433 je uvedeno, že „Vacek, celník na Modřanech, dal pololetní úrok 7 kop 30 grošů a že v roce 1437 má nájem cla Pavel, celník, za 15 kop.“ Pražským měšťanům, „aby je drželi a požívali do vůle králův českých“, svěřil clo s přívozem i Jiříz Poděbrad. Roku 1509 dává clo své v Modřanech „purgmistřům, konšelům a veškeré obci Starého Města pražského, aby oni takového clo míti, držeti, požívat i vybírat mohli, ... bez jeho, budoucích králův českých a jiných lidí

všeliké překážky“ král Vladislav II. V dobové kronice se uvádí: „Obě města, Staré i Nové, jsou hlavou všech měst Království českého. Přívoz aby byl jen tam, kde byl za dřívějších dob. Clo na Malé Straně a v Modřanech mají platit tak jako jini kromě mostu a bran, a stejně tak zase místní u nich.“ Od konce 16. století se královské vodní clo v Modřanech již nevybíralo.

Modřany za husitských bouří

Narůstající problémy národnostní, náboženské i sociální nevyhnutelně vedly k husitským bouřím. Z doby krátce před jejich vypuknutím se však ještě dochovalo několik zmínek o Modřanech majetkové povahy. Víme například, že před rokem 1416 „dvůr sakristův v Modřanech držel pražský měšťan Andrlín“, a z roku 1417, že Hanuš z Borku odkázal na Komořanech a v Modřanech 28 rybářů.

Tyto zápisy jsou mimo jiné i dokladem postupné diferenciací vlastnických vztahů v obci v období vrcholného středověku. Modřany již nebyly výlučným majetkem vyšehradské kapituly, jako tomu bylo

v předchozích staletích. Přestože své zájmy tu zřejmě měly jak sakristie Pražského kostela i cisterciácký klášter na Zbraslavi, jak o tom svědčí ony vypálené modřanské mlýny, stále větší díl usedlostí, pozemků, rybníků, vinic či chmelnic přecházel do rukou drobných feudálů a po roce 1366 i pražských měšťanů. Majetek Pražského kostela se tak právem zákupním dostal před rokem 1420 do rukou Petra Duršmída od Černého orla, který měl v Braníku dvůr s dědinami. Tutěž „část vsi kostelu Pražskému náležející“ mohl roku 1425 její další majitel, rytíř Liděř z Radkovic, odkázat své manželce Alžbětě ze Sešlic. Paní Alžběta toto jmění postoupila roku 1434 svému druhému manželu, Závěši z Valdštejna. Po Závěši z Valdštejna získal část vsi v Modřanech Vědeta z Moštěnic, jemuž zápis potvrdil roku 1437 císař Zikmund. Majetek v Modřanech a Komořanech pak držela Vědetova manželka Dorota ještě roku 1454. Tímto „stopováním“ vlastnických práv k jedné konkrétní části Modřan jsme však trochu předběhli dobu a je třeba se opět vrátit až do první čtvrti 15. století.

Husitské bouře ve 20. letech 15. století nejen změnily majetkové poměry v obci, ale ohrozily i samu její existenci. Roku 1420, po vyplnění vyšehradské kapituly, táhla husitská vojska na Zbraslav, kde měl stejný osud postihnout i cisterciácký klášter. A protože velká část Modřan dosud náležela k církevnímu majetku, vypálili husité i zdejší ves a kostel. V následujícím roce zabrali rovněž sousední Hodkovičky a rychta Nového Města si přivlastnila Modřany. Některé usedlosti při té příležitosti „rozchvátali panští sousedé“.

O šest let později, v březnu roku 1427, se u Modřan položili husité a žádali „vpuštěnu býti do Prahy, což jim bylo odepřeno“. O dva roky později byly Modřany znovu popleněny, tentokrát ovšem českými pány pod vedením Aleše ze Šternberka a Habarta z Adlaru. Pro dokreslení obrazu 20. let 15. století, doby neustálých pútek a bojů, stojí za to ocitovat i rozsáhlejší úryvek z Kroniky Bartoška z Drahonic, popisující zmíněnou událost: „Téhož roku, totiž 1429, zajel po svátku sv. Jiří Habart z Adlar, sídlící tady na hradě Týřově, s Janem, řečeným Šmykouským, urozeným pánem Fridrichem z Donína a s jinými služebníky pana krále a se sto čtyřiapadesáti jezdcí na nepřátelský nájezd ku Praze, pokusili se odehnat z pražského okolí přes dvě stě dobytčat a také je hnali ke klášteru zbraslavskému. Tam je pronásledovali novoměstští měšťané a konšelé a jejich spolčenci na koních, na vozech i pěšky, u řečeného kláštera je dostihli a zahájili s nimi boj na břehu Vltavy i na řece Vltavě (tj. v bezprostřední blízkosti Modřan). Habart se svými druhy Pražany hbitě porazil, v bitvě jich čtyřiadvacet utopil v řece a pobil a stošestadesát zajatců, některé konšely a měšťany, přivedl se zbraněmi na řečený hrad Týřov, a kdyby nebyla zasáhla ozbrojená moc měšťanů Starého Města, byl by tam zahnal i dobytek...“ Další záznamy svědčí o tom, že původně církevní majetek přešel

v důsledku husitských bouří do jiných rukou. Císař Zikmund vydal v letech 1435 až 1437, „v čas velké nouze o peníze“, pánům, zemanům a měšťům úpisy na církevní majetky, kterých se „zmocnili výbojem“. Staroměstští tak dostali úpisem na 1 500 kop grošů českých 35 vesnic a dvorů, „které měli tak dlouho požívat a jimi vládnout, dokud jim nebude ona částka královskou komorou proplacena“. V tomto zápise jsou jmenovány i Modřany. Stejnou držbu Staroměstským potvrdil, tentokrát výslovně i s modřanským clem a přívozem, král Jiří z Poděbrad (1459) a po něm v již zmiňovaném zápise Vladislav Jagellonský. Dlužno dodat, že část vsi byla v té době, půlstoletí po husitských bouřích, stále ještě v sutinách.

Přesto mohli zdejší usedlíci zapůjčit roku 1445 klášteru na Zbraslavi, popleněnému husity, peníze na opravu klášterních budov. „Byli to zejména Toma Vackovic, který půjčil 10 kop grošů, a Tomašík, rychtář, taktéž 10 kop. ... Je s podivem, kde se tito sousedé modřanští sumy té, na ten čas dosti velké, po tak dlouhých svízelných válečných dobrali.“ Opat zbraslavského kláštera Jan přenechal na oplátku modřanským sousedům k užívání „záhony“ na vltavském břehu - šlo tedy o oboustranně výhodnou obchodní operaci.

Poněkud odlišným případem je gesto Markěty Zlenické z Týnce z roku 1486. Tato jistě bohabojná paní roku 1478 „vyznává, že od mnohých předěšlých let je velká nesnáz s dědinami v Modřanech, které získala od Závěše z Valdštejna... že tyto dědiny pusté Aleš, Vaněk Tiviák, Jan Štědrák, Jarek Drnák, Mikuláš Skalník, Mareš Václav, starý rychtář, Štěpán Záhorský a Hanuš si losem rozdělili a nyní jich užívají, že ani jí, ani jejím předkům z těchto statků nikdy nic neplatili.“ Dnes nevíme, jaká pohnutka paní Markětu vedla, že se roku 1486 rozhodla „pět dvorů kmetcích v Modřanech s platem ročním 6 kop 45 grošů a s platy z chmelnic ročně 80 grošů“ - věnovat kostelu sv. Jiljí na Starém Městě na podporu žáčků zdejší školy. Možná usoudila, že správci této školy se budou domáhat na Aleši, Vaňku Tiviákově, Janu Štědrákovi a spol. svých práv daleko důrazněji nežli ona.

Na prahu českého stavovského státu

Sílicí vliv měšťanských vrstev v I. polovině 16. století byl jednou z příčin stavovského povstání proti Ferdinandu I. Habsburskému v roce 1547. Toto povstání bylo potlačeno, šest z jeho vůdčích osobností popraveno a nastala rozsáhlá konfiskace majetků i omezení samosprávy měst. Městská správa byla dána pod dohled nově zřízené instituce královských hejtmánů.

Podle záznamů zkonfiskoval Ferdinand I. i majetky pražských měšťanů v Modřanech, neboť ty z větší části náležely od husitských válek až do onoho neklidného roku 1547 Novému Městu pražskému. Pražská města, po konfiskacích a ztrátě privilegií zcela zchudlá, nemohla plnit ani své základní povinnosti. Císař

Rudolf II. proto r. 1584 vyhověl prosbám Novoměstských a postoupil obci Nového Města pražského „...

Faksimile listiny knížete Soběslava II. z roku 1178

panství k statkům obecním, špitálnímu a zádušním, item k špitálu sv. Alžběty a sv. Bartoloměje na vsi řečené Herynku s pěti osedlými, na vsi Hodkovičkách s dvorem pustým poplužním a platem v Modřanech na lidech, s dílem řeky Vltavy, ostrovy a rybníčkem Tůně řečeným“. Ves Modřany byla Novému Městu královskou komorou odprodána, ale „již jen jako zpupná“. A předběhneme-li trochu čas, Novoměstští ji opět ztratí, tentokrát definitivně, roku 1622, kdy ji získá zbraslavský klášter.

Zánik českého stavovského státu

Průběh povstání z let 1618-1620, zahájeného slavnou defenestrací, při níž byli z okna české kanceláře na Pražském hradě tak neslavně vyhozeni místodržící Vilém Slavata, Bořita z Martinic a písař Filip Fabricius, je dostatečně znám.

Spíše však nežli jednotlivé události povstání, končícího nešťastnou porážkou českých stavů na Bílé hoře, nás budou s ohledem na „malé“ dějiny vsi Modřan zajímat důsledky této porážky. A jako vždy při výkladu historie, jeden typický lidský osud napoví o charakteru a atmosféře doby leckdy mnohem více, nežli celá řada učených pojednání.

Vlastně již od roku 1420 zde sledujeme změny

vlastnictví jedné části Modřan. Naposledy jsme se o ní zmínili v souvislosti s Markétou Zlenickou z Týnce a žáčky-zpěváčky od sv. Jilji. Její majetek později, tedy na počátku 17. století, patřil Křištofu Želinskému. Pan Křištof držel v Modřanech pět osedlých, mlyn nade vsí při řece Vltavě o šesti kolech moučných a s dvěma pilami, dále dům svobodný s šenkem, vinici nad vsí Modřany, chmelnice, lesy, rybníky, potoky a ostatní příluženství. Kromě toho mu patřily i vsi Cholupice, Břežany, Zvol a „některé jiné menší statky s právy dědičnými, osedlými lidmi a jinými požitky“.

Tento majetek byl za účast na stavovském povstání panu Želinskému ze Sebusína zkonfiskován. Na rozdíl od jiných panských a měšťanských rodů, které kvůli zachování svých náboženských svobod volily - i přes ztrátu všeho vlastnictví - raději exil, vybral si pan Křištof cestu menšího odporu. „Pokořiv se, dostal milost a část statků vrácena mu - však jenom k dočasnému užívání a v manství změněná. Po smrti Želinského ujaty jsou však všechny tyto statky, jako odúmrtí, 30. srpna 1626 kruce krále.“ Břežanský statek včetně majetku v Modřanech byl v roce 1627 prodán Michnovi z Vacínova, v pozdějších letech patřil Sinzendorfům, Trautmansdorfům a roku 1716 jej zakoupil pražský arcibiskup Ferdinand hrabě Kühneburg pro arcibiskupskou menzu za 265 tisíc zlatých. Tím jsme ovšem předběhli dobu a události, jež následovaly po bělohorské porážce.

Období protireformace

Opoměrech v období po třicetileté válce máme s ohledem na Modřany k dispozici velmi cenný dokument v tzv. berní rule, prvním českém katastru, sestaveném v letech 1653-1655. V obci, rozdělené mezi dvě panství, zbraslavské a dolnobřežanské, bylo tehdy celkem třináct selských usedlostí, sedm chalupníků, dvě zpustlá selská stavení, pět pustých chalup a jeden sedlák „na živnosti zkažený“. Ve statku byla místo deseti pouze jediná kráva, ze šedesáti strychů bylo oseto pouhých dvacet, zato jména zapsaných sedláků a chalupníků zněla ještě opravdu jadrnou češtinou: Jakub Kadedej, Ondřej Skřemenskej, Václav Škarohlíd, Kateřina Harauška...

Dnes se už nedozvíme, jak se žilo právě těmito lidem. O postavení venkovského obyvatelstva si však saský diplomat zapsal ještě roku 1734: „Čeští sedláci žijí ... životem nadmíru bídným. Jejich pán je pánem jejich života, jejich těla, jejich majetku. Tito chudáci zhusta nemají ani chléb, v evropské zemi, která oplývá potravinami jako málokterá. Bez pánova souhlasu by se neodvážili jít sloužit do jiné vsi anebo naučit se řemeslu. Takové poddanství způsobuje, že se ti chudáci pořád jen třesou a krčí, takže s nimi nelze mluvit, aby vám nejdříve nepolíbili šos kabátu.“

O tom, jak se v době mezi husitskými válkami a protireformací odvíjely dějiny, v malém vypovídá i historie modřanského kostela. Poté, co byl za husitských bouří zničen a vypálen, následovala částečná oprava až po

stu letech, ve 30. letech 16. století. K větším opravám přikročil zbraslavský klášter po roce 1622, kdy mu v Modřanech jako konfiskát připadl majetek, dříve náležející Novému Městu pražskému. Sotva opravený chrám však za třicetileté války postihla nová pohroma: po loupeživém vpádu Sasů do kláštera a vsí v jeho okolí jej poničili znovu Švédové v roce 1639: „Švédové, rozloženi jsouce po levém i pravém břehu Vltavy, zařídili v kostele zdejší skladiště zbraní, střeliva a jiných válečných potřeb. Jisto jest, že kostel opět zbaven byl všech vzácnějších věcí: co se pak spáliti dalo, Švédové spálili a zpusťovali, takže zase zůstaly holé jen zdi.“

Rozsáhlá oprava čekala kostel až ve 2. polovině 17. století a opět roku 1726, kdy „pořízena nová

Chceme-li se věnovat historii Modřan 18. století, je třeba začít u vojenských vpádů. Vzápětí po nástupu Marie Terezie na trůn roku 1740 došlo k tzv. první slezské válce, v níž musela mladá panovnice čelit vpádu pruských vojsk do hospodářsky vyspělého a lidnatého Slezska. Současně však do Čech se svými vojsky, podporovanými francouzskými spojenci, pronikl bavorský kurfiřt Karel Albrecht, který si činil nároky na habsburský trůn. Karel Albrecht se dokonce - za podpory části české šlechty - dal roku 1741 v Praze korunovat českým králem. Pobyt jeho francouzských spojenců se přitom bezprostředně dotkl i Modřanských.

Francouzská posádka byla ubytována ve zbraslavském klášteře a odtud vojáci vyjížděli „na pícování“ do

Modřanský kostel - svědek starých dějin (foto z roku 1898)

střecha a zvon Panny Marie s obrazem Bohorodičky, na zeměkouli stojící“. Zejména pak rok 1754, jak píše pan učitel Košťálek ve své Modřanské kronice, „byl pro kostel Modřanský i pro osadu velice památným. Byltě v roce tom kostel znovu zřízen. Zvonice, která v rozvalinách se nacházela, znovu postavena, zvon z roku 1726 pocházející opět zavěšen a nový, velký zvon pořízen“. Barokní ráz si, i přes pozdější stavební úpravy, modřanský chrám Nanebevzetí Panny Marie zachoval dodnes.

Konec starých časů...

okolních vsí, které k tomuto klášteru náležely. Poddaní kláštera byli rovněž nuceni pomáhat při prolamování skal mezi Chuchlí a Zlíchovem, kde francouzská armáda dala stavět silnici z Prahy na Zbraslav, aby si zkrátila zdoluhavou cestu po vrcholcích kopců. Sedláci jistě reptali, jde však nepochybně o zcela ojedinělý případ v našich dějinách, kdy po sobě cizí armáda zanechala užitečné dílo!

Roku 1742 byl v záměčku v Komořanech, který později sloužil jako letní sídlo opata zbraslavského kláštera, podepsán návrh mírové smlouvy mezi zplnomocněnci

císařovny Marie Terezie a krále francouzského. Z celé smlouvy však zůstaly pouze portréty obou vysokých hodnostářů na stropě záměckého sálu - smlouva sama naplněna nikdy nebyla.

K dalšímu vojenskému vpádu, spojenému s obléháním Prahy, došlo v roce 1757, kdy do Čech vstoupila pruská vojska. Toho roku Prusové Prahu těžce poškodili dělostřelbou, bylo zničeno na 900 domů včetně Pražského hradu. Bojovalo se i u Modřan, kde rakouské oddíly svedly boj o pontonový most. „Při šarvátce tuto vzniklé padlo mnoho životů lidských za obětí. Pobití a utopení vojínové pohřbeni jsou u Modřan tam, kde za vsí, na cestě k Libuši jsou v šeredné formě komínu Boží muka.“

18. století však nebylo pouze stoletím válečných či jiných pohrom. Bylo to rovněž období rozsáhlých reforem, které se dotkly snad všech oblastí života společnosti i každého jednotlivce. Díky zavedení tereziánských katastrů a patentu o soupisu obyvatel dodnes víme, kdo v Modřanech tehdy sedlačil a chalupničil. A opět se tu potkáváme s výlučně českými jmény - Vojtěch Sýkora, Josef Švec, Matěj Svoboda, Tomáš Vodvářka. Při srovnání s předchozím soupisem, berní rulou ze 17. století, však překvapí, že původní jména se až na dvě tři výjimky vytratila a potomci Jakuba Kadedeje si to své krásné jadrné příjmení mírně upravili: sedlák Jan se již píše Karedej.

V Modřanech, odkud dříve děti docházely do školy dokonce až na Zbraslav, byla vlastní škola zřízena roku 1770. K ní byly připojeny i Hodkovičky, komořanský dvůr a samota Šabatka. Prvním učitelem na modřanské škole byl Petr Bayer, sám syn učitele. Další učitel, Matěj Vydra, který na zdejší školu nastoupil roku 1784, zde působil celých 35 let. Jeho nástupce Josef Skřivánek tu odučil „pouhých“ 32 let, své učitelské poslání a školu v Modřanech však přenechal synovi.

V historii Modřan v 18. století nelze opomenout významné vodní dílo z roku 1729, které ale vlastně již předznamenávalo století příští. V zájmu ochrany habsburského solného monopolu bylo třeba již dříve upravovat řečiště Vltavy, aby tudy mohla být do královského hlavního města dovážena solnohradská sůl. Tak již Ferdinand I. vydal roku 1547 instrukci, by Vltava byla sesplavněna z Budějovic až do Prahy. V první čtvrtině 18. století však bylo již zřejmé, že pouhé odstraňování velkých kamenů z řečiště Vltavy při stále větším objemu přepravy nepostačí.

Následujícími regulačními pracemi, opravami a stavbou jezů a komorových plavidel byl pověřen Rakušan Ferdinand Schor, který byl roku 1726 povolán jako profesor na stavovskou školu inženýrskou do Prahy. Se stavbou se začalo roku 1726 a modřanské vodní dílo, druhé svého druhu v Čechách a svým rozsahem největší v tehdejší Rakousku, bylo dokončeno roku 1729. O rok později bylo dílo těžce poškozeno odcházejícími ledy a obnoveno až v roce 1789.

Ve stejné době byl v budově bývalého zbraslavského

kláštera, zrušeného Josefem II. roku 1785, vybudován i první cukrovar. Století páry se svým průmyslovým rozvojem mělo právě začít.

Dobové obrázky 19. a 20. století

V předešlé kapitole jsme skončili procházku dějinami Modřan a okolí na konci 18. století. Co přinesla léta další?

V období let 1848 až 1918 prodělávaly Modřany přeměnu z venkovské vsi na pražskou předměstskou oblast. Mění se ve své velikosti i vybavení, mění se sociální struktura obyvatel a také řízení veřejných věcí.

Náladu roku 1848 v Modřanech dokonale vystihuje zápis z rodinné kroniky Václava Křečka: „Bouřlivý rok 1848 nevzrušil klidný život v Modřanech ničím. Uhnětení obyvatelé zdejší nezúčastnili se nikterak veřejného ruchu, jsouce zvláště se strany břežanské, tuhou robotou sklíčení.“

Rokem 1848 však robota i poručenství vrchností nad obcemi padly, zanikla instituce rychtáře, který byl vystřídán starostou. Vydáním robotního patentu se však svízele selského lidu neskončily. Bylo třeba se vykoupit z roboty. Kdo měl peníze, tak to učinil, ale takových bylo jen pořídku.

Z hlediska vlastnictví půdy je důležitý rok 1878, kdy byly v Modřanech zakládány pozemkové knihy. Podle stavebního řádu z roku 1899 byl stavebník nového domu povinen na straně ulice zřídit chodník a udržovat ho v dobrém stavu, dokud nebude předán obci. Toto ustanovení platilo až do roku 1949, kdy povinnost zřídit chodníky přešla na národní výbory.

Lesy, které se ve středověku táhly od Modřan ke Zbraslavi a byly na všech stranách kolem obce, byly vypleněny a v minulém století zbyly kolem obce jen holiny. V rozpětí čtyřiceti let, počínaje rokem 1883, byla zalesněna území v Pišovicích, v Dolech, ve Srážce, na Kamýku, v Lipínách a na Cholutickém vrchu. Vedení obce pečovalo o zlepšování životního prostředí zalesňováním obecních pozemků, které do té doby sloužily jako pastviny pro dobytek místních starousedlíků. Zasloužil se o to zejména starosta Josef Svoboda a jeho náměstek František Vošahlík, který byl starostou obce v letech 1892 až 1899. Ze spolků, které v tomto směru vykonaly velký kus práce i v následujících letech, to byly místní odbor Jednoty severočeské, Hospodářský spolek a později zejména Okrašlovací spolek. V letech 1919 až 1928 bylo zalesněno více než 12 hektarů půdy a v roce 1938 už byla obec majitelkou 117 hektarů lesa.

Vzácná návštěva

V modřanské kronice nacházíme také zmínku o přednášce univerzitního profesora T. G. Masaryka v Mod-

řanech: „Dne 17. dubna 1904 uspořádala tělocvičná Jednota Sokol po delším jednání v sále u Sokola č.p.44 přednášku. Jako přednášející byl získán univerzitní profesor Tomáš Garrigue Masaryk, jenž si zvolil za thema O výchově lidu.

Bylo to v pohnuté době jeho boje proti domnělé rituelní vraždě Anežky Hružové v Polné roku 1903, kdy političtí stranníci i jiní byli zaujati proti universitnímu profesoru T. G. Masarykovi.

Po ukončení poutavé a krásné přednášky, na níž účast byla velmi značná a na které zastoupeny byly veškeré vrstvy občanstva, odebral se profesor T. G. Masaryk pěšky zpět do Prahy, když byl nabídnutý mu kočár s poděkováním odmítl. Členové Sokola, bří. Josef Klíma a Josef Trachta, doprovodili jej do Hodkoviček, cestu strávili v živém rozhovoru.“

Kdo by si tenkrát pomyslel, že se profesor Masaryk stane prezidentem budoucí Československé republiky. Kdo tenkrát vůbec tušil, že tato republika vznikne.

Spojení se světem

Do postavení cukrovaru byly Modřany obcí výlučně zemědělskou. Pokud zde byla nějaká výroba, pak jen proutěného zboží. Ta ostatně doznívala ještě ve dvacátých letech tohoto století, kdy existovala v Potočkách poslední varna vrbového proutí. Tehdejší zaostalost obce byla způsobena naprostým nedostatkem spojení s okolím. Posléze se však tato karta začala obracet. V roce 1860 byla dokončena stavba navigační hráze. I když vodní doprava nesporně prosperovala, vory přestaly v 18. století dostačovat a řečiště bylo upraveno pro loďní dopravu. Podél řeky byly budovány stezky pro koňské potahy, které tahaly lodě proti proudu, a v řece jezy se širokými propustěmi. Roku 1865 byla na Vltavě zavedena paroplavba.

Železnice byla z Prahy do Modřan zavedena za finanční podpory cukrovaru v říjnu roku 1881. Od března 1882 byla zahájena i osobní doprava.

K velkému pokroku došlo po roce 1895, kdy byl postaven železný most do Zbraslavi. V roce 1899 byla dostavěna okresní silnice Modřany - Zbraslav s odbočkou přes Točnou do Dolních Břežan, v roce 1902 okresní silnice na Lhotku, v roce 1904 silnice na Libuš a v roce 1915 do Cholupic. Všechny tyto silnice vedly po trasách bývalých polních cest.

V roce 1891 obec získala poštovní a telegrafický úřad, u kterého byla v roce 1907 zřízena telefonní hovorna.

Práce

Zásadní změnu do klidného života obce přineslo založení cukrovaru roku 1861. Znamenalo spoustu pracovních příležitostí i otevření oken do světa.

Koncem 19. a začátkem 20. století jsou pak v obci zakládány nové podniky. V roce 1876 postavil pan Eliášák menší parní pilu, kterou koupil v roce 1890 kníže Schwarzenberg, v letech 1906 až 1908 po přikoupení pozemků od různých hospodářů z Hodkoviček ji rozšířil a také zmodernizoval. Sotva byl podnik sta-

vebně a strojově vybaven, vypukl 26. července 1908 o půlnoci požár, který zničil celý podnik. Po požáru byla pila znovu postavena a patřila po technické stránce k nejlépe vybaveným podnikům v pražském okolí. Kulatina byla do závodu dopravována jednak drahou po vlastní vlečce, jednak vory po Vltavě. Po roce 1945 byl provoz na pile přerušen.

Z roku 1896 je parní pila Ludvíka Bartla, která je základem budoucího závodu Orion. V roce 1913 postavil ing. Karel Schulz v Komořanech továrnu na autogenní svařování a výrobu kyslíku.

Po roce 1918 byly zdejší podniky vlastně větší živnostenské provozovny. Například firma ing. Radil - zpracování železa a kyslíku - měla 20 dělníků a 4 učedníky, firma ing. Schulze (Modřanské strojírny) - 120 dělníků, cukrovar - 198 dělníků, schwarzenberská pila - 65 dělníků, Antonín Miler - pila a výroba beden - 26 dělníků, Matěj Kodat - pila a výroba beden - 12 dělníků, Josef Vraný - pila - 12 dělníků, Gustav Müller - tovární výroba dámských klobouků - 25 dělníků, Václav Křeček - cihelna - 44 dělníků.

První léta po získání státní samostatnosti byla pro hospodaření obce klidná. V letech 1924 až 1928 tu

Učitel Josef Košťálek, první modřanský kronikář, s manželkou. V Modřanech učil v letech 1892 - 1896

probíhal velký stavební ruch. Modřany těžily z toho, že se Praha stala hlavním městem republiky a stěhovalo se sem tisíce lidí, kteří potřebovali bydlet. Modřany byly dobře položené a na svoji dobu měly poměrně slušné spojení s Prahou železnici a parníky. Tak se stalo, že v daném období bylo postaveno více než 1 200 rodinných domků. Obec však byla vystavěna bez jakékoliv občanské vybavenosti. Pověštinou nebyla kanalizace, vodovod ani chodníky.

Počínaje rokem 1928 se hospodaření obce dostává do kritické situace. Protože rozpočet na rok 1933 vykazoval nekrytý schodek ve výši téměř 600 tisíc korun, byl několikrát vrácen okresním úřadem obecnímu úřadu k přepracování. Modřanská kronika uvádí, že „14. dubna 1934 bylo obecní zastupitelstvo s okamžitou platností rozpuštěno s odůvodněním, že následkem sporů v něm zavládnuvších není schopno, aby plnilo povinnosti po zákonu mu uložené a že nelze očekávat, že by se tento stav v dohledné době změnil.“ Vládním komisařem obce byl jmenován kontrolor okresního úřadu, za jehož funkčního období - až do voleb v červnu 1936 - byl rozpočet vyrovnán.

Velkým problémem pro obec byla v téže době nezaměstnanost dělnictva. Ke zmírnění nezaměstnanosti se obecní zastupitelstvo usneslo na provádění nouzových prací. Největší z nich byla v roce 1920 stavba silnice Modřany-Zátiší. Akce nezaměstnaných řídil akční výbor nezaměstnaných, který tvořili dělníci různé politické příslušnosti a jeho střediskem byl Lidový dům. Od roku 1933 ve státní akci na podporu nezaměstnanosti byly přidělovány poukázky na potraviny - na mléko, brambory, ale i na chleba. Podle Modřanského Obzoru z 1. března 1936 bylo v Modřanech podle seznamu pro státní stravovací akci 324 nezaměstnaných. S rodinami celkem 901 lidí, což znamená, že každá osmá osoba v obci nějak trpěla důsledky nezaměstnanosti.

V roce 1937 byly zaznamenány první známky hospodářského vzestupu. Zastavené podniky obnovují provoz a jsou otvírány nové. Obnovuje se stavební ruch. Začátek roku 1938 je ve znamení konjunktury. V Modřanech se staví měšťanská škola, dva velké domy pro méně majetné občany. V roce 1938 měly zdejší podniky nejvýše 200, výjimečně 400 pracovníků. Po roce 1945 nabízejí již celkem 9 000 pracovních příležitostí.

Péče o zdraví

V roce 1893 vybudovalo vedení cukrovaru vlastní malou nemocnici ve vilovém objektu čp. 181 v tzv. cukrovarské zahradě. V té době měly Modřany 1 932 obyvatel. Lékařem se tu stal MUDr. Josef Čížek. Zprvu se sice uvažovalo o rozšíření nemocnice o místnost pro ženy a pokoj pro infekční choroby, ale již v roce 1897 projednalo ředitelství s vedením řádu milosrdných bratří v Praze možnost hospitalizace nemocných v pražské nemocnici Na Františku. V modřanském objektu zůstala pouze ordinace lékaře s čekárnou. V roce 1902 se už mluví o bývalé nemocnici a ve vile byly vybudovány

byty pro úředníky cukrovaru. Instituce nemocnice se v modřanské historii objevuje znovu v květnových bojích 1945, kdy v Dětském domově byla dočasně zřízena nemocnice včetně chirurgie.

Do roku 1926 praktikoval v obci stále jen již zmíněný MUDr. Čížek. V roce 1927 oznamuje MUDr. Pavlík zahájení praxe zubního lékaře. Do 2. světové války působili v obci tři praktičtí lékaři, dva dentisté. V roce 1950 zde bylo pět praktických lékařů a tři dentisté.

První lékárnou v Modřanech otevřel PhMr. Mrvík v roce 1923 v Palackého ulici 134. V roce 1938 byla vydána lékárnická koncese také PhMr. Antonínu Reifovi, který si zřídil lékárnou v čísle popisném 44 a za rok ji přestěhoval do Masarykovy třídy 1387. Po roce 1945 převzala provoz lékáren Medika a v roce 1956 byly obě lékárny sloučeny do čp. 1387.

Veřejné osvětlení

V roce 1912 se na modřanských ulicích poprvé rozzářily elektrické žárovky a navždy z nich zmizely čadivé lucerny na petrolej. Na počátku 2. světové války se však síť veřejného osvětlení ocitla mimo provoz. Ulice tonuly za noci v trvalé tmě. Teprve v prosinci 1945 bylo obnoveno veřejné osvětlení alespoň na hlavní třídě. Na obnovu veřejného osvětlení (do roku 1947) platili občané starší 18 let při vydávání potravinových lístků příspěvek jednu korunu.

Okupace

V době ohrožení republiky se v Modřanech ukázalo odhodlání k hmotným obětím i ochota obětovat svoje životy obraně vlasti. Důkazem prvého jsou dary na obranu státu. Například Obec baráčníků v Modřanech věnovala 1 000 Kč, bratři Vinopalové se zaměstnanci 40 000 Kč, Fr. Kolman 1 000 Kč, obecní úředníci 1 % svého platu, obecní zastupitelstvo 10 000 Kč, zaměstnanci cukrovaru 6 500 Kč atd.

Modřany zažily tři vlny uprchlíků z pohraničí. Místní spolky uspořádaly sbírku šatstva, obuvi, prádla a peněz na zmírnění jejich neštěstí a bíd. První němečtí vojáci přišli do Modřan 16. března a téhož dne byla

Bývalá obecní šatlava (čp. 66)

Poslední modřanský dům s doškovou střechou (foto asi 1963) v Podskalí

zahájena akce zimní německé pomoci modřanským nezaměstnaným, která proběhla bez zájmu těch, jimž byla určena. V náborové akci pro vstup do Národního souručenství bylo v Modřanech přijato 2 897 mužů. Bylo zavedeno oslovení bratře a sestro a pozdrav Vlasti zdar! Od 1. června 1939 se stal *Modřanský Obzor* orgánem místní skupiny Národního souručenství v Modřanech.

20. února 1942 nastoupil jako vedoucí úředník obecního úřadu Ernst Živnůstka, konfident Sicherheitsdienstu, který zavinil smrt několika zdejších občanů. Nakonec se znechutil i zde bydlícím Němcům (v Modřanech bylo 152 německých státních příslušníků) a byl v srpnu 1942 přeložen do Holic. Po květnu 1945 ho odsoudil lidový soud v Hradci Králové k trestu smrti.

Po atentátu na Heydricha se stali členy obecní rady tři Němci, jeden z nich byl náměstkem starosty. V srpnu 1942 bylo rozpuštěno obecní zastupitelstvo a vedením obce byl pověřen vládní komisař. V dubnu 1943 byla pro správu obce dosazena se souhlasem říšského protektora šestičlenná správní komise. Předsedou byl Rudolf Marek a za Němce Josef Opitz.

Z denních událostí, jež popisuje kronika, pro zajímavost vyjímáme: v červnu 1939 oslavili pražští Němci na Babech II slunovrat, od září 1939 bylo nařízeno zatmění, 17. listopadu stanné právo, bylo ničeno vše, co připomínalo Československou republiku (názvy ulic, úřadů), v roce 1940 byla odevzdána obecní kronika do zemského archivu, v roce 1940 proveden nábor dělnictva do říše, v květnu a v červnu 1941 byla v Modřanech německá vojenská posádka, v roce 1942 zrekvírovali Němci kostelní zvony a odstranili desku padlých z 1. světové války, školy byly označeny německo-česky, od roku 1942 byla vydávána německo-česká vysvědčení,

staré učebnice byly zakázány a nové nebyly, nevyučovalo se dějepisu, měšťanská škola se přejmenovala na hlavní školu a stala se školou výběrovou, kterou procházelo jen čtyřicet procent dětí, vyučování němčiny bylo zavedeno od první třídy a vyučovalo se jí až sedm hodin týdně.

Z toho, co nabízí Vlčková kronika *Modřany v odboji a revoluci*, vybíráme: V roce 1937 se přihlásili jako dobrovolníci do Španělska členové komunistické strany Václav Kohák, Josef Mrázek, Ladislav Novák, Jan Stach a Jan Vraný. Hned v prvním roce okupace byly ve zdejších továrnách tvořeny komunistické buňky a zakládány první konspiračně organizované skupiny: kolem Karla Imricha (popraven v roce 1944),

kolem bratří Josefa a Bohumila Malých, kolem Josefa Strnada, skupina Karla Strnada, odbojová skupina v družstvu Včela-Bratrství. Úkolem skupin bylo vyhledávat byty pro osoby pronásledované gestapem, podporovat rodiny zatčených, obstarávat peníze, rozšiřovat ilegální tiskoviny, opatřovat potravinové lístky, cigarety.

První nekomunistická odbojová skupina se vytvořila v redakční radě *Modřanského Obzoru*. Stala se základnou pro odbojovou skupinu V boj, založenou v srpnu 1939. Vedoucím byl František Kolman. Hlavní činností skupiny byla kolportáž časopisu *V boj* a jiných ilegálních tiskovin. Po atentátu na Heydricha byla činnost skupiny zastavena a obnovena až v roce

Dnes již neexistující podchod pod železniční trať u Obchodního náměstí

1943. Skupinu tvořili František Kolman, Václav Hoдек, dr. František Karas, Václav Skála, Karel Král, později přistoupil Lubomír Seykora, Václav Petr a dr. Röschl. Začátkem roku 1944 byla skupina na

divíci škole a třetí v sokolovně. Vojenský lazaret byl zřízen v Dětském domově, kde byl vedoucím lékařem MUDr. Josef Pohl.

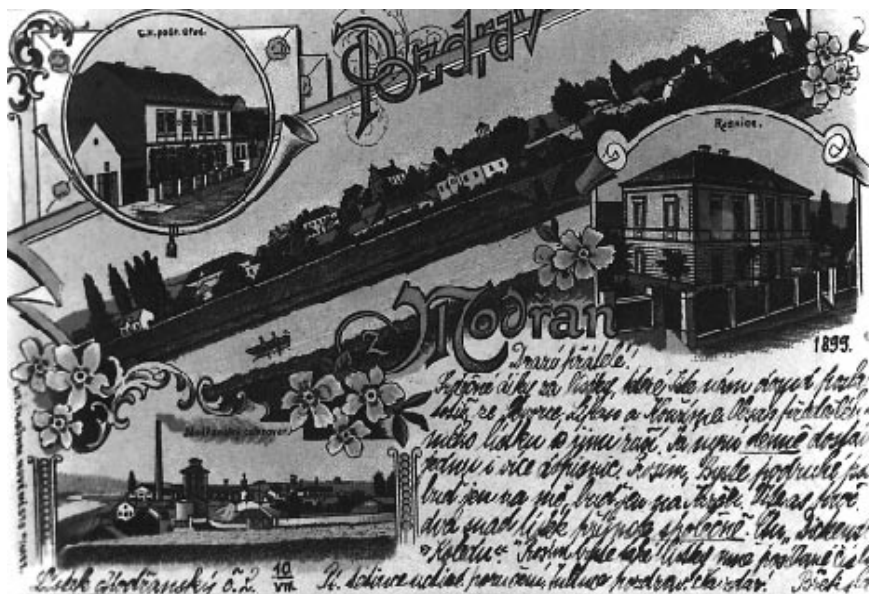
Prvním hromadným bojovým vystoupením byla tzv. zbraslavská akce. Po krátké přestřelce Němci vzdali. Celou noc z 5. na 6. května byly stavěny barikády proti očekávanému náporu SS. Železniční síť byla zablokována úplně. Barikády byly hájeny a v Modřanech probíhaly velmi ostré boje. I když silným nacistickým jednotkám se dařilo překonat odpor obránců barikád, platili za to nejen ztrátami, ale především časem.

Zhoršení situace nastalo 6. května. Tento den byl pro modřanské bojovníky tragický. Odolávali silnému svazu SS, asi 4 500 mužů s tanky a těžkou výzbrojí. Proti zkušeným vojákům bojovali sice statečně, ale nezkušení a špatně vyzbrojeni občané. Zahynulo 30 lidí, kteří hájili linii zbraslavský most, komořanský dvůr a Pánkovu továrnu. Okolní obce - Zbraslav, Krč, Lhotka - kapitulovaly,

a velitel obrany Braník proto doporučoval převést k němu dobrovolníky a Modřany vydat. Odpoledne přineslo naději v podobě oddílů Vlasovců. Vlasovci vyslali rotu o síle 120 mužů, která spolu s modřanskými dobrovolníky zatlačila Němce ke Zbraslavi. V noci byla rota odvolána a obrana opět zůstala na místních dobrovolnících.

7. května byl na Cholupickém vrchu odražen útok sta mužů oddílů SS. Hlavní útok Němců byl soustředěn na zbraslavskou silnici směrem na Chuchli. Po krvavých bojích byly vpoledvečer Modřany obklíčeny ze všech stran. Velitel postupujících esesmanů vyzval Modřany ke kapitulaci a předložil následující podmínky: odevzdání všech zbraní, střeliva, výbušnin a shromáždění mužského obyvatelstva ve věku od 16 let. Pro splnění byla dána lhůta jedné hodiny a byla vzata rukojmí. V dané lhůtě se shromáždila většina modřanských mužů, snad kolem 3 000, na silnici u cukrovaru, odkud byli odvedeni do internace na dvůr Pánkovy továrny. 8. května byli internovaní muži propuštěni s podmínkou, že odklidí všechny barikády a bude umožněn volný průchod německého vojska bez účasti obyvatel na ulicích. V odpoledních hodinách se Němci stáhli do Komořan.

9. května žádal npor. Bílek velitele oddílů SS o povolení k odvozu raněných a padlých bojovníků. Protože se svojí žádostí neuspěl, vyžádal si návštěvu u velitele SS na Zbraslavi. Teprve odpoledne bylo umožněno,

Na tomto „Pozdravu“ z roku 1893 můžeme rozpoznat c. k. poštovní úřad, cukrovar a radnici

výzvu k zakládání národních výborů přetvořena na ilegální národní výbor, který byl vysílačkou napojen na odbojovou skupinu Obrana národa.

Někteří spoluobčané byli zapojeni v Praze do ilegálních nekomunistických skupin, jako byl Úvod, Obrana národa, Slovanský svaz, Jindra, V boj. Osud většiny zúčastněných byl poznamenán zatčením, vězněním, smrtí. Za okupace bylo 6 zdejších občanů popraveno, 21 umučeno v koncentračních táborech a 61 se vrátilo s podlomeným zdravím z věznic a z koncentračních táborů. Žádnými slovy ani čísly nelze vyjádřit utrpení těch, kdo tuto hrůzu osobně prožívali a kdo ve vzpomínkách byli s nimi.

Květnové boje 1945 v Modřanech

Květnové povstání 1945 nezačalo v Modřanech 5. května, ale již o den dříve, kdy byl našimi dobrovolníky osvobozen menší oddíl sovětských zajatců, kteří pracovali na schwarzenberské pile a na rekonstrukci silnice Modřany - Zbraslav.

5. května, po odvysílání výzvy rozhlasu o pomoc, proběhlo jednání mezi českou (starosta Rudolf Marek a npor. Josef Bílek) a německou stranou v obci. Němci byli ochotni kapitulovat a postupně odevzdávali zbraně. Modřanská posádka wehrmachtu v počtu 920 mužů byla 6. května eskortována do Motola. Očekával se nápor SS od Štěchovic na Prahu. Velení místního ozbrojeného odboje převzal pplk. Lazar. Obrana Modřan měla tři velitelství. Jedno v měšťanské škole, druhé v obecné

Pohled z parku u zvonice směrem jihozápadním

To Vltava ještě zamrzala (1940)

Asi z roku 1890 je tento pohled od radnice ke kostelu, dnes od křižovatky Kolarovova a Komořanská

Na fotografii z 20. let stíní sokolovnu dnes už zbořené domky

Lidový dům po roce 1928 (v přízemí je dnes Večerka)

Pohled z vršku u Farského rybníčka k Holému vrchu

aby pod hlavičkou Cerveného kříže byli odvezeni padlí bojovníci. Byli nalezeni jen mrtví, protože raněné Němci utloulí pažbami ručnic. Odpoledne se jednotky SS stáhly z oblasti Komořan na Zbraslav. Večer přijela dvě sovětská pancéřová auta, která prozkoumala prostor Točná - Závist - Zbraslav. Sověti hlásili, že oddíly SS ve Zbraslavi kapitulují. Ještě téhož dne jednotky Rudé armády obsadily Libuš, Břežany, Točnou a ve Zbraslavi zajaly posádku SS.

10. a 11. května byli padlí bojovníci pohřbeni na zdejších hřbitově nebo byli převezeni do jiných míst podle přání pozůstalých.

Vzpomínka

V roce 1947 byl Spolkem pro ochranu přírody v Modřanech u školy T. G. Masaryka odhalen pomníček devíti studentům popraveným v roce 1939. Na jejich památku byla v roce 1940 u parku této školy vysazena alej devíti lip.

Po 2. světové válce přišla místní organizace Svazu protifašistických bojovníků s myšlenkou postavit v obci pomník na památku padlých v revoluci a umučených v koncentračních táborech. Pomník byl postaven v roce 1952 v parku vedle školy T. G. Masaryka za finančního přispění občanů a závodů. Je dílem sochaře Vítka. V roce 1961 byla socha poškozena neznámým vandalem, její opravu provedl restaurátor Jaroslav Klempíř.

Dny a roky po osvobození

Členové ilegálního Národního výboru, kteří byli ve dnech 20. března až 6. dubna 1945 zatčeni

gestapem, se vrátili z Pankráce 5. května večer a již 6. května ustavili revoluční Národní výbor. Předsedou byl zvolen František Kolman. Dohodou z 20. května 1945 byl pak určen počet mandátů do Národního výboru pro jednotlivé politické strany: KSČ a strana národně socialistická po 13 mandátech, sociálnědemokratická 6 mandátů a lidová 3 mandáty. Poslední mandát byl ponechán pro osobu, která měla být určena později podle zásluh v ilegálním hnutí a nebyla organizována v žádné politické straně.

V čele místních stranických organizací stáli: Karel Šárka v komunistické straně, Vojtěch Relich a Ferdinand Prošek v sociálnědemokratické straně, dr. František Karas a Jakub Štabrňák ve straně lidové a Rudolf Marek v Čs. straně socialistické.

26. května 1945 byli občané svoláni na letní cvičiště TJ Sokol, kde za přítomnosti dr. Vavro Šrobára, člena vlády, byla provedena volba aklamací. Návrh na zvolení dosavadního předsedy revolučního Národního výboru byl zamítnut a předsedou byl zvolen Karel Šárka, předseda místní organizace KSČ. Prvořadým úkolem bylo postarat se o klid a pořádek v obci, zajistit majetek Němců a kolaborantů, zajistit vyšetřovací komisi Němce a kolaboranty, zabezpečit výživu obyvatelstva a uvolnit školní budovy, aby se mohlo začít s vyučováním.

Zásobovací problémy ulehčovaly pravidelné dodávky UNRRY, která poskytovala textil, obuv, mléčné potra-

Pohled od Husovy knihovny (bývalé Spořitelny)

Zaměstnanci obecního úřadu v Modřanech roku 1943

viny, vitaminové tablety i nákladní auta. Většina věcí po válce byla na lístky - z potravin cukr, rýže, umělý jedlý tuk, cukrovinky, čokoláda, kakao, maso, drůbež, máslo, vepřové sádlo, vejce, sýr, tvaroh. V roce 1951 byla v Modřanech otevřena prodejna volného mléka, sýrů a vajec a dvě prodejny volného masa. Nejdéle trval nedostatek benzínu a uhlí. V květnu 1953 byla provedena měnová reforma a lístkový systém byl zrušen.

Stejně jako celou republiku postihlo pochopitelně i Modřany znárodnění. Po velkých podnicích byl v roce 1948 zasažen celý soukromý sektor. Na zdejší živnostníky bylo působeno přímým i nepřímým tlakem, aby se zapojili do socialistického sektoru. Tuto možnost nazývanou „začlenění živností“ nepřijímali s nadšením, o čemž svědčí statistika o odhlášení živností: v roce 1947 - 2 odhlášení, v roce 1948 - 4, 1949 - 32, 1950 - 55, 1951 - 25, 1952 - 17, 1953 - 28, 1954 - 3, 1955 - 2, 1956 - 5, 1957 - 8, 1958 - 20, 1959 - 12, 1960 - 2. Před začleňováním soukromých živností jich bylo v Modřanech 217. Likvidace řemeslných živností v Modřanech byla prakticky skončena v roce 1959, protože pouze u čtyř živností bylo rozhodnuto, že pro vysoký věk provozovatele a malý rozsah živností nebudou „začleněny“. V letech 1954 až 1957 byl na živnosti vyvíjen menší tlak, protože Komunální služby Modřany nebyly schopny poskytnout občanům potřebné služby.

Kronikář Antonín Vlček začátkem 60. let uvádí: „Nedostatky, které měly soukromé obchody, převzala v podstatě i dnešní obchodní síť. Obchodů je málo a jsou nedostatečně prostorově vybaveny, což je pochopitelné, protože obchody byly většinou umístěny v rodinných domcích, které nebyly stavěny pro obchodní účely, a pak se do našich prodejen promítá základní nedostatek naší obce, že zde není kanalizace... Stejně nedostatky jako naše maloobchodní síť mají i zdejší hostince. Do roku 1947 bylo v Modřanech 25 podniků. Nyní je v obci

jen 12 hostinců. Není zde ani kavárna, ani vinárna a nelze zde ani přenocovat...“

Historie, kterou pamatujeme

Veřejný život v roce 1967 se obíral přípravami na připojení Modřan ku Praze. 1. ledna 1968 byly Modřany vyčleněny z obvodu Okresního národního výboru Praha-západ a zapojeny do Obvodního národního výboru Praha 4. Protože v městě nemůže být další město, Modřany ztrácejí statut města (udělený v roce 1963) a zdejší Národní výbor dostává název Místní národní výbor Modřany-Praha 4. Ačkoliv rada Místního národního výboru v Modřanech o připojení k hlavnímu městu Praze žádala již v roce 1950, nebyly tyto územní změny diktovány připojenými

obcemi, ale potřebami a zájmy hlavního města, které ve svých dosavadních hranicích nemělo dostatek prostoru na svůj rozvoj. Tím skončil samostatný rozvoj území a začíná období výstavby panelových sídlišť.

O sídlišti v Praze 12

Praha 12 je výjimečná tím, že nemá tradici společného bydlení. Chybí tu totiž zástavba činžovními domy, tak typická pro první polovinu našeho století - v sousedství rodinných domků stojí rovnou novodobé paneláky. A právě o nich teď bude řeč.

Co nového na Lhotce

Po roce 1960 a 1974, kdy došlo k přičlenění některých okolních obcí, získala Praha řadu pozemků vyvlastněných původním majitelům, které mohla využít pro bytovou výstavbu. Jak bylo tehdy zvykem, podle jednoho modelu se stavělo všude. A tak i první sídliště na dnešním území Prahy 12 má nažloutlou omítku, třídičná okna a byty 2+1.

Sídliště Lhotka leží na severním okraji městské části po obou stranách dvouproudé ulice Durychovy (katolický prozaik 1. poloviny 20. století). Severně od ní nesou komunikace názvy obcí okresu Benešov, v druhé části jsou pojmenovány po padlých účastnících bojů z května 1945. Sídliště má příjemný kolorit, protože je jednak protkáno ostrůvky s rodinnými domky a jednak veřejnou zelení, která tu už stačila povyrůst a zjemnit původní betonovou vizáž. Navíc se tu nabízejí vycházky do nedalekého lesa Kamýk.

Centrem čtvrti se stalo obchodní středisko Jasná, které od roku 1991 provozuje firma Vít potraviny. Sídli tu Česká spořitelna, lékárna výborně navazuje na služby nedalekého zdravotního střediska v Písnické. Ve stejné ulici stojí základní škola, v jejíž budově nalezlo domov

Z květnového povstání v Modřanech

i státní gymnázium, první střední škola na zdejší území od zrušení modřanského gymnázia v 80. letech. Při základní škole působí dětský folklorní soubor Trnávka. V Čechtické ulici najdeme budovy školky a jeslí, které nyní zčásti využívá místní úřad, například dávky státní a sociální podpory

V protější půlce sídliště odděluje paneláky od vilkové čtvrti areál bývalých jeslí, v nichž dnes působí hned několik užitečných institucí - například církevní mateřská škola Studánka se zaměřením na individualitu dítěte, s koutky pro zá-

Na kostelních schodech se sešli učitelé Vacek a Jihlav s farářem Böttcherem (1905)

Dnes už zbořené hospodářské usedlosti - U Vošahliků, U Brabenců, U Václavů. Fotografie od Z. K. Dolům

ᄡ

Rok 1950 - U Dvořáků na tehdejší Tylově, dnes Obchodní náměstí

ᄡ

Dnešní Obchodní náměstí v roce 1962. Pohled od Lidového domu

ᄡ

jmovou činnost, v nichž dětem pomáhají asistenti a rodiče. Občanské sdružení tu zřídilo Klub Balónek, který pracuje formou v poslední době tolik oblíbených mateřských center, tzn. že každý pracovní den dopoledne sem mohou přijít maminky s dětmi předškolního věku a zapojit se do probíhajícího programu. Sídli tady také sdružení SPIN, které provozuje Centrum pro videotrénink interakcí. Zjednodušeně jde o to, že běžné situace v rodině jsou snímány videokamerou a odborný pracovník pak s rodiči záznam rozebírá a pomáhá rodině najít optimální výchovné působení.

Vraťme se zpět k Jasné a postupme níž. V číslu 703 Olbramovické ulice se připravuje k otevření Dům pečovatelskou službou, který Praze 12 dosud chyběl. Ke lhoteckému sídlišti náleží celá čtvrť v okolí školy Zárubova. Tato škola je zaměřena na výuku míčových her. Pořádá Novinářský kalamář, celorepublikový školní přebor v házené.

Novou moderní dominantou Kamýku je od dubna 1995 velkoplošná prodejna OBI. Nabízí na ploše 5 000 m² vše pro kutily, stavebníky i zahrádkáře. O její oblíbě svědčí stále plně parkoviště před prodejnou i trvalý zájem místních obyvatel. Prodejna OBI se stala neodmyslitelnou součástí života této městské části. Spolupracuje například s místní mateřskou školou, fotbalovým družstvem apod.

Moderní svět v Píšovických

Modřanské sídliště vyrostlo o něco později než Lhotka. Mezi ním a původními Modřany byla vyprojektována široká mnohakilometrová komunikace, protínající všechny ulice směřující k Vltavě. Na počest celé stavby byla pokřtěna třídou Pětiletky, po roce 1989 byla přejmenována na třídu Československého exilu.

Ulice v nejstarší části sídliště nesou jména členů KSC, kteří byli popraveni v nacistických žalářích. Pouze ulice Hausmannova, Krouzova a Hasova jsou pojmenovány podle našich předních vědců (Čeněk Hausmann byl prvním rektorem ČVUT v Praze, Václav Krouza akademikem v oboru strojírenství a František Hasa profesorem ČVUT). V už zmíněné Hausmannově ulici má dislokované pracoviště Místní úřad Prahy 12; jsou tu odbory životního prostředí, živnostenský a stavební.

Čtvrť je na sídlištní poměry mimořádně bohatá na občanskou vybavenost. Jsou tu tři mateřské školy, velká základní škola (s krytým hřištěm plážového volejbalu), zdravotní středisko, pobočka Poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy hl. m. Prahy a dvě nákupní střediska. Vedle velkoprodejny Delvita najdeme kulturní zařízení Labe, jehož repertoár je opravdu všestranný - od koncertů, přes divadelní představení pro děti

až ke cvičebním kursům. V restauraci Labe byl točen Janem Svěrákem snímek Kolja, který obdržel filmového Oscara za nejlepší neanglicky mluvený film roku 1996. Ve zmíněném lokále byla točena scéna, ve které se dohodlo, že hrobník (Ondřej Vetchý) zprostředkuje panu Loukovi (Zdeněk Svěrák) fingoanou svatbu pro peníze s ruskou občankou.

Představujeme hotel DUM

Dvacetipatrová členitá budova zaujme na první pohled. Dnes je tu hotel, ale historie této stavby, byť velice krátká, je mnohem pestřejší. V polovině osmdesátých let bylo v rámci tzv. zahušťování zástavby rozhodnuto o výstavbě výškového domu na místě dětského hřiště. Autorem projektu s původním určením pro ubytovnu zahraničních dělníků byl ing. arch. Miča. Už během výstavby však o konečném využití probíhaly diskuse, neboť modřanský věžák se výborně hodil k ubytování mimopražských učitelů, získaných „nábořem“ pro práci v hlavním městě. Odtud si DUM přinesl i svoje jméno, původně šlo totiž o zkratku názvu Dům učitelů Modřany. Po listopadových změnách nastal pokles zájmu o ubytování ze strany školství - svou roli tu samozřejmě sehrály i stoupající náklady. A tak se DUM stal hotelem.

Hotelové potřeby si vyžádaly řadu změn - vybudování restaurace, kuchyní, vstupní haly, recepce, skladů, zavedení telefonů do pokojů, rozšíření nabídky služeb a dovybavení pokojů na obvyklý standard tří hvězdiček. Dnes hotel nabízí 180 apartmánů o dvou pokojích s příslušenstvím, lednicí a televizí. Je tu k dispozici lékařská služba, rehabilitační centrum, směnárna, kadeřnictví a kosmetické studio.

Změny, kterými Hotel DUM od svého vzniku prošel, tak neslouží pouze potřebám turistického ruchu, ale obohatily i nabídku služeb pro obyvatele Modřan. Snahou vedení hotelu je učinit z něj centrum společenského života Modřan.

O Sofijském náměstí a poliklinice

Názvy ulic v sídlišti za Píšovickým lesem jsou nepřehlédnutelně svázána s Bulharskem. Připomínají nám zajímavá místa, význačné postavy národně osvobozenického hnutí z minulého století, osobnosti

Obchodní dům Vltava v roce svého otevření (1978)

℞

z oblasti vědy či kultury, odpůrce fašismu. Nejrušnějším místem je určitě Sofijské náměstí. I když je vlastně na začátku sídliště, má polohu mimořádně výhodnou, neboť tu mají zastávku jak autobusy, tak tramvaj. Stojí tu velký obchodní dům, bývalý Prior, dnes pod správou firmy Vít, obklopen dalšími budovami plnými obchodů a služeb, včetně České pošty. Hned naproti se tyčí členitá stavba polikliniky a nedaleko je i místní úřad. Každoročně se tu také rozsvěcuje

tu najdeme lékárnu, prodejnu zdravotnických potřeb a řadu obchůdků v pronajatých prostorách. Rozšiřuje se oddělení rehabilitace, svoji činnost zahájilo fit-centrum a především nadstandardní ordinace.

Vše pro děti

V objektu bývalé mateřské školy v Botevově ulici dostala nové prostory pro výuku Základní umělecká škola, protože se potýkala s nedostatkem učeben. Právě modřanská pobočka je tou původní, ze které

Cesta na Lipiny okolo křížku je nyní zastavěna sídlištěm Baba III

vánoční strom. Je to bezpochyby nejživější prostor celé městské části.

Poliklinika byla na sklonku roku 1996 pronajata na

se nakonec odvinula obří síť někdejších LŠU po celé republice.

Při výčtu zařízení pro děti nelze zapomenout na jesle v ulici Jordana Jovkova. Podél ulice Nikoly Vapcarová se táhne nezastavěný pás zeleně. V dolní části našlo místo hojně využívané basketbalové hřiště. Také v předškolních zařízeních se objevil zajímavý nápad. ZŠ Angelovova provozuje tzv. Školičku, specializovanou třídu pro děti s odloženou školní docházkou. Cílem je nenásilná adaptace na školní prostředí, děti mají třídu v sousedství ostatních prvních tříd a pracuje s nimi speciální pedagog. Tato základní škola svými aktivitami opravdu nešetří: kromě svého zaměření na výuku jazyků se angažuje v hnutí proti drogám, jehož součástí bylo i vybudování skateboardového areálu na hřišti

Váňovo zahradnictví (100 m od polikliniky koncem 70. let)

základě výběrového řízení, které vyhrála firma CODUM s.r.o. Vedle pracovišť lékařů včetně pohotovosti pro děti i dospělé, na jejímž financování se podílí i obec,

školy - samozřejmě za vydatné spolupráce s řadou sponzorů a místním úřadem. Při škole působí několik sportovních oddílů i dětská taneční škola Betty.

Nákupní středisko OBI

V Rakovského ulici sídlí další velká základní škola, která pronajímá prostory soukromému gymnáziu. V budově také probíhají kurzy společnosti STOB (stop obezitě), která propaguje méně obvyklé techniky v boji s obezitou.

V bývalých jeslích v téže ulici pracuje také státní Středisko pro děti a mládež. Mělo by vyplnit mezeru mezi poradenstvím a náhradní či ochrannou výchovou. Mají tu ambulanci (pro děti od tří do 18 let), 24 hodin denně je v pohotovosti krizové oddělení s možností přespání při náhlé nepříjemnosti a je tu i pobytové oddělení jako pomoc rodinám dětí, kde by nebylo jiné řešení než umístění v diagnostickém ústavu. Během 26 dnů pak probíhá intenzivní práce s rodinou i dítětem, aniž by byla přerušena jeho školní docházka. Druhou zde sídlící institucí podobného zaměření je občanské sdružení Proxima sociále, které tu s podporou Ministerstva práce a sociálních věcí a programu PHARE vytvořilo komunitní centrum KROK. Jeho smyslem

Most přes lhotecký potok (1969)

je jednak pohyb odborných pracovníků přímo v ulicích, v blízkosti part mládeže, aby pak mohlo navázat účinnou pomocí, ať už jde o programy v komunitním centru, odbornou konzultaci či tzv. sociální byt, kde může najít až půlroční azyl dítě starší 15 let ve složité rodinné situaci.

Na skok v Libuši

Dále na východ už z obou stran můjme jen průmyslové objekty, vlevo pak Pražské vodárny a blížíme se k další dominantě našeho obvodu, Českému hydrometeorologickému ústavu v Libuši. Za ním se může TJ Tempo chlubit pěknými trav-

natými hřišti na softball. Oba tyto areály uvozují libušské sídliště. Zdejší ulice dostaly jména po padlých v Pražském povstání, pouze Smotlachova ulice nese jméno našeho nejznámějšího mykologa. Dole u Kamýku stojí ZŠ K lesu a uvnitř sídliště ZŠ Smolkova se sportovními třídami. V bývalých jeslích je nyní škola se stacionářem Sdružení pro pomoc mentálně postiženým Modrý klíč. Naši městskou část uzavírá nákupní středisko Obzor.

Na Beránku

Zbývá nám projít nejmladší z modřanských sídlišť známé pod názvem Na Beránku a navazující na původní vilkovou zástavbu. Skuliny mezi paneláky nám tu skýtají rozhled na všechny strany, stojíme totiž na samém vrcholu kopce nad Modřanskou roklí. I tudy běží ještě třída Čsl. exilu, podél níž je sídliště obehnané monstrózní betonovou zdí. Na jejím konci čeká na své návštěvníky kulturní zařízení Otava. Příčné kratší uličky nesou povětšinou jména popravených protifašistických aktivistů. Na samém konci sídliště stojí největší základní

Režisér Jan Svěrák s kameramanem Vladimírem Smutným při natáčení filmu Kolja

Pohled ke Lhotce (1977)

škola v Praze 12 - ZŠ Pertoldova, ve které se našly i prostory pro soukromou obchodní akademii.

Celou ulici Urbánkovu lemují budovy mateřských škol. Zdejší jesle v Platonově ulici získal nedávno baby klub Renesant, který jako jediný v Praze zajišťuje ucelený výchovný program rehabilitace dětí ve vodě, lidově zvaný plavání batolat. Cvičení připravuje odborná dětská lékařka a celý program doplňují předporodní kurzy, cvičení rodičů s dětmi, hlídání dětí a další služby.

Život na zdejších sídlištích není úplně jednoduchý a problémů bude spíše přibývat. Nekvalitní stavby, chybějící lidské rozměry - nic z toho nepůjde odstranit okamžitě. Jsme na konci toho nového v naší městské části, nikoliv však toho, co se tu ještě všechno uděje,

postaví, zlepší. Praha 12 totiž jako region také ještě voní novotou a budoucnost má nepochybně teprve před sebou.

Modřanští rychtáři, starostové a předsedové

Rozhodující úlohu v záležitostech obce hrávali vždy její „otcové“ a především a samozřejmě první muž stojící v jejím čele. Proto si jistě zaslouží alespoň stručnou upomínku.

Výčet rychtářů je samozřejmě neúplný, jsou uvedeni jen ti, o kterých se zmiňuje obecní kronika. V dobách rychtářů podléhala část Modřan vrchnosti zbraslavské, část dolnobřežanské a každá z nich měla svého rychtáře. Posledním panským rychtářem zbraslavské části byl Jan Svoboda až do zrušení roboty 1848, pak již byli voleni starostové. Jan Svoboda však setrval ještě několik let v úřadě, než jej předal Janu Habětínovi.

Rychtáři:

Vojtěch Píša, rychtář zbraslavské části Modřan od roku 1796

Vojtěch Turek, rychtář brežanské části Modřan od roku 1797

Vojtěch Hladík, rychtář brežanské části Modřan

Panorama k dnešnímu Sofijskému náměstí (1979)

99

Poliklinika roku 1992

od roku 1836

Jan Svoboda, rychtář zbraslavské části Modřan
od roku 1836

Starostové:

Jan Habětín 1848-1857

Jan Houfek 1857-1867

Josef Váňa 1867

Václav Lacina

1867-1869

Václav Bláha

1869-1880

Josef Svoboda

1880-1892

František Vošahlík

1892-1899

Václav Dvořák

1899-1909

Josef Kmoníček

1909-1911

František Pertold

1911-1913

Václav Neč 1913-1918

MUDr. Josef Čížek 1918-1919

Karel Šárka 1919-1922

MUDr. Josef Čížek 1922-1931

František Vintr 1932-1934

Josef Havlíček (vládní komisař) 1934-1936

Rudolf Marek 1936-1942

Dr. Heinrich Riedel (německý komisař) 1942-1943

JUDr. Jiří Ševčík (vládní komisař) 1943

Rudolf Marek (předseda

správní komise) 1943-1945

Předsedové Národního výboru:

Karel Šárka 1945-1960

Bedřich Müller 1960-1976

Ing. Jaroslav Svoboda 1976-1986

Ing. Milan Svoboda 1986-1989

Zdeněk Mílek 1989-1990

Ing. Jan Borovička 1990

Starostové:

Ing. Vladimír Janský

od 1. 1. 1991

do 6. 12. 1994

✂ Ing. Jiří Borovský

od 6. 12. 1994

do 16. 7. 1995

Jména, která hovoří

Místní názvy v našem nejbližším okolí vnímáme a užíváme úplně samozřejmě a vůbec si neuvědomujeme, že často nevíme, jak vznikly a k čemu se váží. To platí samozřejmě i v modřanském okolí, a tak se teď za pomoci kroniky pana Jindřicha Martinů pokusíme o pohled do minulosti a osvěžení paměti.

Bellarie

Budoucí střed Modřan roku 1982

V zimě roku 1985

Ulice Pod Belárií zachovává místní jméno z roku 1917, kdy pražský drogist Vítěk zakoupil pozemky na západním a severozápadním svahu posledního kopce v obci směrem ku Praze, vybudoval zde zahradnictví a postavil rekreační vilu čp. 262, kterou pojmenoval Bellarie - což znamená čistý nebo krásný vzduch. Zahradnictví bylo po roce 1945 znárodněno a pozemek

Vilová čtvrť Na Beránku

zarostl křovím a plevellem.

Potočky

Oblast Potočky se rozkládá od rozcestí ulice K Dolům s ulicí Dolnocholupickou až za dnešní areál Technických služeb. Touto částí protékal Libušský potok, který napájel Rážův rybník. V minulosti

byly Potočky charakteristické bohatým stromovím. Rostly tu akáty, břízy, topoly, olše, modříny, borovice, smrky, lípy, kaštany, jeřabiny. Na louce u Dolů byly vysazovány vrbové prutiny. Ty sloužily jako materiál pro výrobu košíkářského zboží. Libušský potok a Rážův rybník byly komunikační překážkou, rozdělovaly obec na severní a jižní část.

Spojení obou částí bylo po první světové válce řešeno můstkem. V roce 1939 nechalo obecní zastupitelstvo provést regulaci Libušského potoka od Lidového domu k řece Vltavě. Koncem šedesátých a na začátku sedmdesátých let byl Libušský potok u křižovatky

K Dolům ulicí Dolnocholupickou a u bývalé Nerudovy ulice s ulicí Na Havránce překlenut. Teprve v osmdesátých letech bylo dokončeno zkanalizování a překlenutí Libušského potoka v celých Potočkách. Stromové bylo vykáceno v roce 1979.

Rážův mlýn

Mlýn postavilo břežanské panství v roce 1702 v části obce zvané Podskalí. O třicet let později byl mlýn prodán Vojtěchu Trousílkovi, který zde mlynařil asi 18 let. Mlýnu se v té době říkalo Trousílkovský. Pak mlýn měnil často své majitele, až jej v roce 1864 koupil Alois Ráž s manželkou. V roce 1906 zdědil mlýn Emanuel Ráž. Po jeho smrti se stal majitelem jeho syn Karel, který však nebyl mlynářem, a protože nenašel žádného zájemce o mlýn, zastavil roku 1936 jeho provoz.

Asi 400 metrů od mlýna byl zřízen Rážův rybník, napájený vodou z Libušského potoka. V úrovni dnešní Nečovy ulice postavil mlynář na potoce stavidlo, kterým reguloval přítok vody do rybníka. Na hrázi ryb-

níka bylo další stavidlo, kterým se pouštěla voda do náhonu na mlýnské kolo. Od mlýna se voda vracela do Libušského potoka. Hráze rybníka zpevňovaly vysoké topoly a podél potoka rostly olše, akáty, břízy, lípy a kaštany. Když byl v roce 1936 zastaven provoz mlýna, nikdo se o rybník nestaral, ten pomalu zarůstal,

až byl v roce 1958 zavezen.

Farský rybníček

Ač by se to podle názvu zdálo, nepatřil nikdy faráři a jeho hospodářství, ale dostal označení podle polohy v blízkosti fary. Podobné nádrže vznikaly často nejen z ekonomických důvodů (hospodáři z okolí sem vyháněli své husy a kachny), ale i jako vodní nádrž pro případ požáru. Obecní zastupitelstvo v roce 1905 jednalo o vyčištění rybníčku a v roce 1915 bylo schváleno jeho prohloubení o jeden metr. Dnes rybníček

MUDr. Josef Čížek, dlouholetý starosta obce Modřan

obhospodařuje místní organizace Českého rybářského svazu.

Dva rybníčky Za humny

Za dnešní sokolovnou, v části obce, které se říkalo Za humny, stálo osamělé hospodářské stavení. Před 1. světovou válkou tudy protékal Lhotecký potok, který v místech pod sokolovnou tvořil dva rybníčky. Hořejší rybníček byl malý a přeby-
tečná voda jím protékala do dolejšího rybníka. U malého rybníčka rostly dvě staleté vrby,

památkově chráněné, ale přesto později poražené. Dolejší rybníček byl větší a v jeho blízkosti bylo malé hospodářství pana Balíka. Z dolního rybníka vytékal Lhotecký potok dnešní Klostermannovou ulicí až na křižovatku s hlavní ulicí (dnešní Modřanskou), kde zahrnul vlevo a při levé straně ulice tekla až do blízkosti hostince Na staré poště (dříve U Nováků). Zde byl pod klenutým můstkem převeden na druhou stranu hlavní ulice a Přístavní ulicí pak do Vltavy. V roce 1928 byly oba rybníčky zavezeny.

Doly (Modřanská rokle)

Modřanská rokle je protáhlé údolí od Libuše až k Potockám, se značně příkrými stráněmi a četnými bočními úvaly. Doly je starý název, nyní se užívá označení Modřanská rokle.

Dodevadesátých let minulého století byly stráně v Dolech holé a místy byly louky. Teprve v roce 1883 zde začaly zalesňovací práce, které pokračovaly ještě v roce 1902. Po 1. světové válce byly Modřany výletním místem a návštěvníci využívali jednak

Radnice okolo roku 1910

travnatých ploch na břehu Vltavy, jednak se chodili rekreovat do Dolů, jejichž středem protékal Libušský potok. Podél něho vedla udržovaná lesní cesta. Výletníci se mohli občerstvit na samotě u Kopkánů, a kdo došel až do libušské části Dolů, procházel kolem menší dřevěné restaurace U tří koček. Za hezkého počasí zde o nedělích hrála i hudba a restaurace byla hojně vyhledávána. Podle vzpomínek starousedlíků se zde, za tak zvanou Kopkánovou strouhou, nacházely obecní lomy.

Košská tůň

Tak se nazývala mělká zátočina Vltavy proti prvnímu viaduktu dráhy pod modřanským náměstím, z něhož k tůni vedla cesta. Do zátoky ústil Libušský a Lhotecký potok. Zátočina sloužila v minulosti k plavení koní místních sedláků. Výnosem ze září 1899 povolilo v této zátočině c. k. místodržitelství tesařskému mistru Janu Vranému přistávání a vy-
tahování připraveného vorového dříví. V roce 1910

bylo stejné právo uděleno i majiteli parní pily ing. Ottovi Podvincovi a místnímu truhláři J. Hladílkovi.

Košská tůň zanikla kolem roku 1979 při stavbě zdymadla.

Podskalí

Ve středu staré zástavby Modřan, proti Lidovému domu, je kopec, na kterém stojí farní kostel. Pod skalnatým svahem stály domky a směrem k jihu

Obecní zastupitelstvo Modřan a obecní zaměstnanci roku 1933. Uprostřed první řady sedí starosta František Vintř

stará kovárna, přilehlé tržiště, Rážův mlýn a dalších osm domků. Severním směrem vedla strmá cesta nahoru nad školu pod farou. Celé Podskalí v Modřanech bylo v rámci přestavby středu obce po roce 1982 postupně zbouráno a skalnatý svah byl odkopán, takže zde vznikla asi 30 metrů vysoká skalní stěna, která byla ve spodní části podepřena několik metrů vysokou betonovou zdí.

Na Lapáčku

Hospoda Na Lapáčku (čp. 44) byla přestavěna v roce 1912 na Lidový dům. Lapáček bylo zařízení na řece sloužící k zadržení lodí a vorů povinných platit clo.

Sulcova kolonie

V nejstarší části dnešních Komořan při ulici vedoucí k letišti bývala cihelna, kterou založil továrník ing. Schulz.

Mašánkova kolonie

Základ Tylovy čtvrti rodinných domků a vilek nese

Bellarie (okolo roku 1910)

jméno Mašanka podle podnikatele s pozemky a stavitele.

Konec romantiky v Potočkách

98

U akcízu

Nízký zelený chatový domek v zatáčce pod vinicí naproti Orionce prozrazuje, že tu bývalo stanoviště výběrčích potravní daně.

Na Blanseku

Ulice byla pojmenována podle nápisu, který si dal zhotovit majitel domu čp. 634 na věži své vily. Po stavebních úpravách už nebyl v nové omítce obnoven.

Místních názvů se v kronice objevuje mnohem více, ale ani dnešní sedmdesátníci už je většinou nedokážou osvětlit, protože stavební činností, regulací řeky a dalšími úpravami terénu jejich příčiny už dávno zanikly.

Cholupice

První zmínky o Cholupicích jsou z roku 1300, kdy byla tato ves majetkem pražských měšťanů. Jejím prvním známým držitelem byl Petr od Kamene, později to byla rodina pražských patricijů Štuků.

Zdejší tvrz se poprvé uvádí roku 1328. Vladykové z Cholupic drželi statek ještě počátkem 16. století. Vdova po Václavu Cholupickém se provdala za Martina ze Stranova, který jako poručník jejích dětí prodal Cholupice Mikuláši staršímu Hýzrlvi z Chodů. Vladycký rod Hýzrlů pocházel z Loketska. Cholupice mu

Rážův mlýn roku 1920

patřily až do roku 1597, kdy Jindřich Hýzrle z Chodů prodal své dědictví, tvrz Cholupice s poplužním dvorem, s pozemky a ostatním příslušenstvím Kryštofu Želinskému ze Sebusína, jenž vlastnil i část Modřan, dále Břežany a Zvoli. Byl místokanclérem Království českého. Po roce 1590 koupil také statek Libeň s Libří a dalšími vesnicemi, které připojil k panství Dolní Břežany. Od těchto dob byly Cholupice stále součástí panství Dolní Břežany. Želinský byl po bitvě na Bílé hoře zbaven statků, dostal však milost a část mu jich byla vrácena.

Tvrz se v pramenech naposledy připomíná v roce 1650. Později zpusťla. Její zbytky - základy okrouhlé věže, část obvodového zdiva a zasypané sklepy - byly

Nejstarší fotografie bývalého Rážova rybníka (1898)

dříve patrné v zahradě u arcibiskupského dvora. Nabízí se otázka, zda tvrz nebyla částečně chráněna okolními rybníčky.

Po smrti Želinského roku 1626 připadly jeho statky králi a později arcibiskupu pražskému, který koupil panství Břežany včetně Cholupic a části Modřan roku 1715. Robotní povinnost na panství břežanském byla velmi tvrdá. Cholupický dvůr (statek) byl arcibiskupským majetkem až do roku 1945, včetně polností, lesa a hájovny s bažantnicí.

Nejstarší památkou na staré doby je dosud funkční a používaný špejchar, asi 77 metrů dlouhá kamenná budova o dvoupatrech, 14 metrů široká a 9 metrů vysoká. Má asi metr tlusté zdi a dubové podlahy. Špejchar je v areálu někdejší tvrze (nyní zemědělského družstva). V místě posledních zbytků tvrze býval také rybníček zasypaný po roce 1945. V Cholupicích se traduje, že v těchto místech byly tajné únikové podzemní chodby, vedoucí k Písnici a Kunraticím.

Cholupice před 160 lety

Modřanská obecní kronika uvádí, že v roce 1836 měly Cholupice 149 obyvatel a 18 čísel popisných. Roku 1848 byla za velkého jásotu poddaných zrušena robota, což bylo nadšeně slaveno zejména v Dolních Břežanech, které byly v držení pražského arcibiskupa Františka Ferdinanda hraběte z Künburgu. Zrušení roboty se týkalo i Cholupic, neboť byly součástí břežanského

panství. Zákonem bylo nařízeno, aby si obce volily starostu (do té doby byli rychtáři) a obecní výbor. V dokladech státního archivu čteme, že v roce 1852 byl starostou v Cholupicích Jan Šafránek z čp. 1. Výboři byli František Hoznourek, František Plátek, František Malý a Josef Dvořák. V roce 1855 jsou jako výboři uváděni Vojtěch Pařízek a Vilém Švarc. Dále se dovídáme, že roku 1841 patřily Cholupice do kraje Kouřimského, že tehdy již existovala bažantnice a že se užívaly dodnes uchované místní názvy - U Kálku, U nových louky, Na hranicích, Na dílich, Ke kříži, U poustek, U Ketře, Na Šarbochu, V hájkách, U točenského průhonu, V Lipinách, U cholupického kříže, U obce.

V roce 1853 bylo v Cholupicích 19 čísel popisných. Z toho domek čp. 6 patřil obci (obecní úřad) a tři objekty arcibiskupovi: čp. 11 - zemědělský dvůr, 14 - obytný dům ovčáků (vedle ovčína), 15 - hájovna v bažantnici. Budova čp. 11 v cholupickém dvoře má ve štítu arcibiskupský znak s letopočtem 1883, není to však rok vzniku budovy, ta již prokazatelně existovala roku 1853 a patrně ještě dříve. Podle dokladů z roku 1852 byla na cholupickém katastru pěstována pšenice, žito, ječmen, oves, hrách, vikev, brambory a jetel.

1918-1939

V té době tu hospodařilo několik sedláků a chalupníků na nepříliš kvalitní půdě, místy značně zamokřené. Vedoucí postavení měl stále dvůr, patřící arcibiskupskému panství v Dolních Břežanech. Určitou dobu byl pronajat modřanskému cukrovaru, který zde prováděl parními stroji hlubokou orbu pro cukrovou řepu. Také hájovna a bažantnice spolu s lesem pod nynějším letištěm byla arcibiskupským majetkem.

Řada cholupických občanů pracovala jako zdejších

Koáská tůň okolo roku 1940 (v pozadí cukrovar)

sedláků, tak na panském dvoře. Za práci dostávali částečně peníze a částečně naturálie. Arcibiskupský dvůr měl také svoje stálé dělníky - deputátníky, z nichž někteří bydleli v domku ovčáků čp. 14. Dále ve dvoře pracovali sezonní dělníci. Dosti cholupických občanů docházelo za prací do modřanských továren nebo do Prahy.

Náves byla v dolní části obce uprostřed statků. Silnice od Modřan byla postavena v roce 1914. Vedla

obci kolem obou hospod a pokračovala k Písnici. Do Točné vedla jen polní úvozová cesta. Obec neměla

Podskalí roku 1969

℞

elektrický proud a žádné dopravní spojení. Dělníci chodili do modřanských továren pěšky nebo jezdili na kole.

Děti chodily do školy původně do Břežan, po roce 1920 do Písnice. Se školou měla obec dlouhodobé problémy. V 30. letech se bránila poskytnutí vysokého příspěvku na nástavbu písnické školy a usilovala o stavbu školy vlastní. Nadřízené úřady však s těmito záměry nesouhlasily a věc došla v roce 1933 tak daleko, že okresní úřad zrušil obecní zastupitelstvo v Cholupicích a dosadil do obce vládního komisaře, který prosadil opatření, jímž se obec bránila. Pokud jde o docházku do měšťanské školy, napojila se obec v roce 1936 na Modřany.

Farou patřila obec do Modřan, kde se rovněž konaly pohřby. Pouť se v Cholupicích držela vždy v březnu a posvícení na sv. Martina.

Na návsi byly dvě hospody - U Skřivanů a U Jedlíčků (původně U Doležalů). Před Paškovým statkem stál pomník padlým v 1. světové válce, postavený v roce 1920. Před hospodou U Skřivanů byl malý rybníček, spíše louže. Do středu obce přitékal potok vznikající jižně od obce v Břečkách. Směřoval pod cholupický dvůr a dále až k soutoku s Písnickým potokem. Na

Na Blansku v Tylově čtvrti

℞

tomto potoce bylo několik malých rybníčků: u Šaf-ránek, pod hospodou U Skřivanů, v arcibiskupském dvoře a pode dvorem u Dymače. Dnes jsou všechny zasypané. Dva rybníky však existují dodnes - Kálek při cestě k bažantnici a Koží za špejcharem.

Na okraji obce směrem k Modřanům stávala budova panského ovčína s velkou plochou pro výběh ovcí. Z ovčína chtěli cholupičtí sokolové vybudovat sokolovnu s cvičišťem, ale k uskutečnění nedošlo. Ovčín byl zbourán asi roku 1930. Nyní je zde park s pomníkem. Kromě ovčína zde stál také obytný dům ovčáků čp. 14, který byl zbourán po roce 1951 a na jeho místě dnes stojí samoobsluha.

Kolem roku 1920 byla provedena parcelace pozemků na jihovýchodní straně obce (za ovčínem), kde pak došlo k postupné zástavbě rodinnými domky. Jedním z prvních byl domek Antonína Seiferta (1921), který v něm zřídil jediný obchod té doby v obci. Původně byl prý obchod také v obecním domku čp. 6.

V tomto domku měl úřadovnu starosta. V období mezi oběma válkami zastávali úřad starosty Josef Chaloupka, pak Stanislav Plátek (čp. 7) a Antonín Ehrenberger. Obecní úřad sděloval své rozhodnutí buď vyhláškou, nebo obecním poslem. Pamětníci uvádějí, že obecní posel pan Moulík trumpetou svolával občany k odstraňování sněhu.

Ve sklepě obecního domku byla šatlava, není však známo, že by zde byl zavřen někdo z místních občanů. Sloužila prý k potrestání za potulku nebo drobné krádeže.

Ve středu obce, v čp. 20, byla obecní kovárna, společný majetek jedenácti sedláků. Pracoval v ní kovář Janoušek. Kovárnu odkoupil v roce 1923 kovář Zachariáš Kinduch. František Janoušek pak začal kovářit na svém. Dále byl v obci kolář Josef Boháček a švec Josef Sibrť.

V polích za bažantnicí byla na Šebkově pozemku cihelna, kterou provozoval nájemce pan Douša. Děly se zde plné červené cihly. Nedaleko od ní stála nedokončená Milotova cihelna, kde prý spadl dělník z rozestavěného komína. Cihelny zanikly po roce 1945 a jsou beze stopy zavezeny.

V obci mají dlouholetou tradici hasiči a fotbalisté. Hasičský sbor byl založen v roce 1903 (v roce 1919 měl 19 činných členů), fotbalový klub v roce 1924. V počátcích cholupického fotbalu se několik let hrálo na Jedlíčkově poli v Ketři (východní okraj letiště) a krátce též na louce u Vrtilky (u Písnice). Teprve pak vzniklo hřiště U křížků, které však nemělo kabiny, a tak se hráči oblékali a myli v hospodě u Jedlíčků.

V Cholupicích byl také občanský podpůrný spolek Svornost, který se scházel v hostinci U Skřivanů. Existoval do konce 1. republiky. Dále zde fungoval odbor DTJ.

V roce 1938 byl postaven za obcí ve směru na Písnici hřbitov za řízení stavitele Františka Kolmana, který je

zde též pohřben. Na stavbě hřbitova se podílela také obec Písnice. Sluší se připomenout také kamennou klenutou studánku u silnice mezi statky u Skřivanů a u Šebků. Další byla před statkem pana Melichara. Cholupice po 2. světové válce

Ještě v roce 1945 neměly Cholupice elektrický proud a autobusové spojení. Byly typickou zemědělskou obcí a vypadaly neutěšeně. Elektrina byla zavedena v roce 1946. Do modřanských továren stále ještě chodily skupinky dělníků pěšky po kamenité, štětované silnici. Podle sčítání k 31. lednu 1946 bylo v Cholupicích 80 domků se 114 byty a 107 domácností. Prvními po-

Íně v Cholupicích roku 1913

válečnými předsedy MNV v Cholupicích byli Rudolf Chaloupka a Václav Malina.

Kromě zavedení elektriny bylo hlavním poválečným přínosem pro obec založení zemědělského družstva Rozkvět po roce 1948, což poskytlo řadu pracovních příležitostí a přispělo k dalšímu rozvoji obce. Družstvo mělo svoji základnu ve dvoře, který byl odebrán arcibiskupovi s budovami a veškerým zařízením. Při sdružování cholupických rolníků do tohoto družstva nedošlo k mimořádným událostem. Prvním předsedou JZD byl Bohouš Chaloupka, v pozdější době jej vystřídal Sláva Bahník. Došlo k vytvoření větších lánů, mechanizaci polních prací a také k odvodňování zamokřených polí. Zanikly i některé polní cesty, jako v Dymači nebo v Kotřebli (za hřbitovem). Za předsedy Bahníka byly postaveny i nové bytové jednotky (také v Točné), garáže a později i kulturní dům.

V roce 1950 se Cholupice konečně dočkaly první autobusové linky, která vedla z Braníka přes Modřany a Cholupice do Jílového.

V roce 1960 došlo ke spojení Cholupic s Točnou. Předsedou společného MNV se stal Jiří Jandera z Točné a tajemníkem Karel Procházka z Točné, kde také úřadoval. Současně došlo ke sloučení družstev v obou

obcích. V roce 1961 byla prováděna úprava návsi. Pomník padlým byl přemístěn od Paškova statku do nově založeného parku, kde dříve stával ovčín. Jediným obchůdkem v obci dlouho zůstal malý krámk u Seifertů. Teprve v roce 1970 byla na návsi postavena nová samoobsluha. V roce 1971 byla vybudována silnice do Točné. Velkou událostí bylo zřízení autobusové linky číslo 173 pražské městské dopravy z Braníka přes Modřany do Cholupic a brzy nato až do Točné. Provoz byl slavnostně zahájen v roce 1971. Dalším velkým ziskem pro Cholupice bylo vybudování kulturního domu (v letech 1972 až 1975) se sálem, ubytovnou v prvním patře a restaurací. V období let 1971 až 1976 byly v obci vyasfaltovány ulice, upraven rybníček Kálek a z iniciativy Karla Pecha vysazena lipová alej podél silnice k Točné.

1. července 1974 byla obec Cholupice-Točná připojena k Praze 4. V této době také došlo k prvnímu pojmenování ulic v Cholupicích. V několika případech byla použita tradiční místní jména (Ke Kálku, K Břečkám ap.), zbylé názvy nemají vztah k obci. Po roce 1980 probíhalo v obci budování vodovodu. V roce 1981 byla postavena vodárna u hřiště. O rok později vznikla na Cholupickém vrchu velká zahrádkářská kolonie. V roce 1988 byla brigádnicky rozšířena hasičská zbrojnice a klubovna fotbalistů.

V listopadu 1989 se odtrhli cholupičtí od JZD Zvole a pod vedením Oldřicha Rotta vytvořili samostatný zemědělský podnik Agrofarma. V obci vznikly některé menší podnikatelské firmy (opravy aut Rothe, pila Strouhal, stavební práce J. Beran, stavebnictví L. Peřina, opravy střech Geos, zahradnictví Šťastný, Staving, autoopravna Kinduch, knihařství Štěpánek a další).

V roce 1996 měly Cholupice 401 obyvatel a rozlohu 638 ha. Aktivní činnost tu vyvíjí Sokol Cholupice - fotbalový oddíl, Myslivecké sdružení Jestřáb a Sbor dobrovolných hasičů.

Cholupická hájovna a bažantnice

Bažantnice leží východně od osady při silnici do Dolních Břežan a do Písnice. Rozkládá se na ploše 16 hektarů a je obdélníkového tvaru. Hlavní přístupová cesta, dnes již asfaltová, vede z Cholupic okolo rybníčku Kálek a končí před hájovnou. V bažantnici, která již desítky let neslouží původnímu účelu, převažuje listnatý les, zvláště duby, jasany, olše a habry. Díky klidným podmínkám zde hnízdí řada druhů ptáků, zejména sovy, poštolky, žluvy a další. Ze zvěře jsou hojní zajáci, bažanti, lišky a srnčí. Okraje bažantnice

jsou lemovány kapitálními duby.

Hájovna spolu s rozsáhlou loukou (dříve pole obdělávané hajným) stojí při západní straně bažantnice. Z jižní strany k ní přiléhá ovocný sad.

Rok založení bažantnice anebo zbudování hájovny se nepodařilo zjistit. Existují nepotvrzené domněnky, že arcibiskupský úřad v Praze žádal stavební úřad o povolení ke stavbě bašty roku 1765. Tehdy zřejmě ještě byl v bažantnici rybník, o čemž svědčí dosud znatelné zbytky hráze, dnes již porostlé stromy. Jistou stopou je nálezný zápis v knize pacientů Svatováclavských lázní v Jílovém, kde je uveden roku 1776 až 1778 Tomáš Lysenský, bažantník z Cholupic. To svědčí o existenci bažantnice v uvedených letech.

Odhalení pomníku padlým v 1. světové válce. Cholupice v květnu 1920

Komořany

S vesnicí Komořany se v písemných pramenech setkáváme poprvé v již zmíněné zakládací listině vyšehradské kapituly z roku 1088, podle níž tu kapitula náležel jeden poplužní dvůr s rybářem. Kapitula prodala tuto část majetku roku 1332 svému scholastikovi Dobešovi. Druhý dvůr, který se v Komořanech nalézal, daroval v roce 1304 Václav II. zbraslavskému klášteru. Klášter získal později i zbývající část Komořan, náležející dříve kapitule.

V roce 1333 daroval klášter nedalekou vísku Komořanky Jenofitě z Obořiště po dobu jejího života. Hned na počátku husitského hnutí zkonfiskovali Pražané církevní majetek zbraslavského kláštera, ale

Komořany nadrželi dlouho. Již v roce 1436 zapsal král Zikmund jeden dvůr Matěji Vědotovi z Mostěnic, jehož manželka Dorota na statku hospodařila ještě po Matějově smrti.

Druhý komořanský dvůr zůstal v držení krále, až jej roku 1470 Jiří z Poděbrad zastavil Václavu Ojířovi z Očedělic. V následujících sto letech se zde střídali různí majitelé, až opět přešel do držení zbraslavského kláštera. V roce 1589 prodal klášter Komořany místosudimu Českého království Václavu Šturmovi z Hyršfeldu, který se již podepisoval „seděním na Komořanech“, což může dokládat existenci tvrze. Majitelé Komořan se opět v průběhu let střídali, až roku 1638 přešly Komořany zpět do dědičného vlastnictví zbraslavského kláštera.

Třicetiletá válka se neblaze projevila i na zbraslavském panství. Stejně jako ostatní vesnice byly značně poničeny i Komořany, takže v dalších letech o nich nenalzáme žádné písemné zprávy. Po zrušení kláštera v roce 1785 připadly Komořany s jeho ostatním majetkem náboženskému fondu, který je prodal roku 1825 knížeti z Oettingen-Wallersteinu, od něhož je odkoupil v roce 1866 rytíř z Albertů. V té době ale celý majetek představoval jen poplužní dvůr, ovčín a chátrající zámek.

V polovině devatenáctého století pak byly Komořany spojeny v jednu politickou obec s Točnou a až po druhé světové válce se díky zvýšenému stavebnímu ruchu staly na krátkou dobu samostatnou obcí. V roce 1964 byly spojeny s Modřany a s nimi v roce 1968 připojeny k hlavnímu městu Praze. V té době zde žilo

1 107 obyvatel ve 133 domech. O zdejší zámku, průmyslových závodech a dalších zajímavostech se zmiňujeme v příslušných kapitolách.

Lhotka

Když se v roce 1988 připravovala změna pravomocí tehdejšího MNV Praha 4-Modřany a vytvoření samostatného městského obvodu, dospělo se k rozhodnutí, že není vhodné, aby dva pražské obvody měly jedno katastrální území. Proto část Lhotky a Libuše, spadající do budoucí Městské části Praha 12, byla přejmenována podle již vžitého názvu této oblasti na Kamýk. Název Lhotky se sice změnil, ale část jejího území v Praze 12 zůstala. Proto považujeme za vhodné nahlédnout i do její historie.

První zmínka o Lhotce a okolí je z 11. století (podle již několikrát zmíněné listiny z roku 1088), kdy Braník s okolními obcemi věnoval kníže Vratislav II. vyšehradské kapitule. Ve 13. století patřila Lhotka pražské obci a prý zde byl ovčinec s dvorem. Obec při svém založení získala na určitou dobu (lhůtu) osvobození od dávek, a tak zřejmě vznikl její název - Lhotka. Pravděpodobně v 15. až 16. století, kdy feudální vrchnosti začaly více podnikat a zakládaly dvory a rybníky, byla část poddanské půdy převedena k panskému dvoru.

Koncem minulého století měla Lhotka 110 stavení. Již po první světové válce zde byl velkostatek, který pravděpodobně po pozemkové reformě získal Albert Šubert i s rozsáhlými pozemky, které obepínaly celou lhoteckou planinu od Modřan až k Libuši, Krči, Braníku a Kunraticím.

Lhotecký dvůr tvořila jednopatrová budova s arkýřem a branou, obklopená mohutnými stodolami a chlévy do čtvercového půdorysu. U dvora byla pekárna, která dodávala výborný chléb i za 2. světové války. Její provoz skončil roku 1948. Byl tu také hostinec, jednopatrová deputátní budova a pět malých domů dvorských zaměstnanců. Toto staré centrum Lhotky podlehl asanaci v letech 1979 až 1980. Z parku, který býval přímo proti hlavní budově dvora, zbyla pouze stará vrba, utopená mezi věžáky. Na malém náměstíčku, naproti hostinci, stával jilm, zasazený na podzim roku 1945. U něj byl postaven pomníček na paměť obětí 2. světové války - i tato novodobá památka při asanaci zmizela neznámo kam. Naštěstí zůstala zachována kaplička z roku 1830, chráněná památkovým úřadem. Její drobná klasicistní stavba stojí u posledního domu (čp. 587) v ulici Ve Lhotce. Kaplička s trojúhelníkovým štítem má segmentově zaklenutou niku a pilastry po stranách. Mozaikový obraz sv. Petra a Pavla, jimž je kaple zasvěcena, vytvořil v roce 1987 Antonín Klouda.

Dnes je tato poslední památka na starou Lhotku díky péči věřících velmi hezky obnovena.

Než se začala kolem Prahy stavět sídliště, byl dominantou Lhotky kostel (stojí na území Prahy 4). Zasvěcen byl Panně Marii Královně míru dne 3. listopadu 1937 - na paměť mariánského sloupu, který stával na Staroměstském náměstí a byl stržen 3. listopadu 1918. Svatozář stržené sochy Panny Marie měla 12 hvězd. Na památku této události si pražští katolíci dali slib, že postaví 12 kostelů - jeden z nich je lhotecký. Stavět se začalo v roce 1935 a již za dva roky byl kostel vysvěcen kardinálem Kašparem. Kostel je 31 metrů dlouhý a 10 metrů široký. Přesnou kopii Madony zhotovil sochař Břetislav Benda v jedné třetině původní velikosti.

Kromě kopie barokního mariánského sloupu je

Komořany - pohled na továrny roku 1983

✂

v tomto kostele umístěno vysoce ceněné sochařské dílo Karla Stádníka - křížová cesta, vytvořená v roce 1973 u příležitosti tisícího výročí založení pražského biskupství. Bývalý pražský arcibiskup a primas český František kardinál Tomášek o tomto díle napsal, že „je protestem proti sebevraždě lidského rodu. Lze v ní vytušit ze srdce tryskající volání o zachování života. Je to takřka jedna z výtvarných polnic všelidskému procitnutí, dokud je čas...“ Zmínku o této pozoruhodné křížové cestě najdeme také v *Českém snáři* Ludvíka Vaculíka: „Je to nezvyklá podívaná: zastavení jsou vytvořena hlubokým reliéfem nebo od zdi odpojenými sochami a zobrazují závěrečné scény ze života nikoli Ježíšova, nýbrž lidstva. Bičování - děje se na otrokářské galérii. Pak třicetiletá válka - koncentrák - atomová bomba a tak dál.“ Lhotecká křížová cesta přesahuje svým významem nejen hranice města, ale je dílem evropským. Za dobu její existence ji zhlédly tisíce lidí od nás i ze zahraničí. Mezi nimi byla také nositelka Nobelovy ceny míru, matka Tereza z Kalkaty, již zde autor věnoval jedno zamyšlení.

Strípky z historie Točné

Obec Točná se nachází v nadmořské výšce asi 350 metrů, od severu je chráněna zalesněným vrchem Čihadlo a na jihozápadní straně obklopena převážně listnatými lesy. Jižní okraj obce je lemován hlubokým Břežanským údolím s několika skalními vyhlídkami. Výcházková cesta lesem po hradištním valu na Šancích je 3,5 kilometrů dlouhá. Pouze na východ od obce je krajina otevřená a víceméně rovinatá, vhodná pro zemědělství.

Obec Točná, i když nevelká, měla ještě po roce 1945 poměrně rozsáhlý katastr, do něhož patřila osada Komořany i s velkostatkem a zámek, samota Nouzov a větší část Závisti. Spojení s okolními obcemi bylo vždycky problematické, neboť osada byla svým způsobem výspou. Nejbližší bylo do Břežan, kam chodily nejmenší děti do obecné školy. Návštěva měšťanské školy na Zbraslavi byla náročná, zvláště sestup sněhem do Břežanského údolí a strmý výstup při cestě domů. V dobách, kdy obec neměla autobusové spojení, směřovaly kroky dělníků ranní tmou přes Čihadlo a komořanskými lesy do modřanských továren.

Do Břežan vedla polní cesta přes pastviny, teprve po roce 1890 došlo ke stavbě silnice. Rovněž do Cholutic vedla jen úvozová cesta, ke stavbě silnice došlo teprve roku 1971. První autobusové spojení získala Točná až v roce 1953 (Točná - Braník). Nejkratší cesta do Modřan vedla tak zvanou višňovkou. Nad komořanským statkem stoupala lesy až po samotu Nouzov a k obci. Nynější serpentínová silnice Branišovská byla vybudována až po 1. světové válce. Nejkratší cesta pro povozy z Točné na Zbraslav vedla tzv. Kálkem. Pod severním svahem Šancí klesala lesem k cihelně na Závisti, odtud k řece a k nádraží (dříve k brodu).

Osudy Točné byly většinou spjaty s osudy Komořan, s nimiž obec katastrálně a později i správně souvisela.

Lhotecký kostelík před 2. světovou válkou

Ke Komořanům náležel dvůr Nouzov a dvůr Poustka a celá tato lokalita patřila s menšími výkyvy pod klášterní panství zbraslavské. To se týká i Točné.

Jestliže existují písemné zmínky o okolních obcích, například o Komořanech nebo o Choluticích roku 1300, je pravděpodobné, že v té době osada Točná již existovala. Písemnou zmínku o Točné však nacházíme až v době husitské. Roku 1426 zastavil císař

Zikmund klášterní vsi Točnou a Hostašovice (zanikly) za 200 kop grošů Dětrichu Tluksovi. Jinou zmínkou o Točné je záznam z roku 1622, podle kterého koupil zbraslavský opat Jiří Urat od krále také vyšehradskou část Modřan, jakož i Komořany a Točnou.

V popisech panství zbraslavského se roku 1715 uvádí z Točné šest usedlostí selských rodin poddaných klášteru, a to Jakubec, Junek, Jandera, Marval a Perníček. V roce 1785 uvádí kniha obyvatel, že v Točné žije 20 rodin poddaných, jmenovitě sedláci a chalupníci - čp. 10 Václav Junek, čp. 6 Matěj Škarohlíd, čp. 13 rychtář Matěj

Lhotka - pohled z kostelní věže k dnešnímu sídlu Krč-Novodvorská

Malý neboli Perníček, dále tři chalupníci a tři domkáři, z nichž je zaznamenán rod Josefa Andjelů, grunt nepoddanský Marvalů - rod myslivců a na Nouzově dva mistři ovčáctí, jeden ovčák a jeden pastýř.

V roce 1836 měla Točná 260 obyvatel a 38 čísel popisných. Součástí Točné bylo rozsáhlé území v Komořanech, včetně zámku a velkostatku, dále část Závisti a samota Nouzov.

Obec byla většinou součástí panství kláštera zbraslavského. Farou a hřbitovem příslušeli Točenští do Modřan. Pošta byla dodávána z Dolních Břežan. Ke konci 19. století patřila pod okres Zbraslav, později pod okres Smíchov, také Praha-jih, Praha-západ a v roce 1974 se stala součástí Prahy. V roce 1957 došlo k oddělení Komořan od Točné a v roce 1960 ke sloučení obcí Točná a Cholupice.

Obec měla vždycky zemědělský ráz a jejím základem byly usedlosti kolem dnešní návsi. Jediným podnikem, který zde vznikl roku 1920, byla cihelna s typickým větrníkem na čerpání vody. Cihly se zde vyráběly asi do roku 1975, pak bylo hliniště zavezeno. V roce 1949 bylo v obci založeno JZD.

Na Točné je pomník obětím 1. světové války z roku 1922, postavený zásluhou hasičského sboru (založen 1904). Na návsi, nyní náměstí Antonína Pacáka, stojí malá zvonička. Točenský občan A. Pacák byl v době vojenské služby zastřelen 13. 9. 1938 v Ústí nad Labem při nepokojích vyvolaných sudetskými Němci.

Za 1. republiky byly v obci dvě hospody - na návsi Ladislava Boháčka a hospoda Josefa Kutila. V čp. 49 prodával smíšené zboží Antonín Zvelebil.

Ještě v časech 1. republiky se někteří točenští občané zabývali čižbou - odchytém zpěvných ptáků, hlavně stehlíků a slavíků. Lapali je pomocí vějíčků umístěných na keřích. Někteří ptáčníci se vydávali za slavíky až do Uher.

31. března 1946 bylo otevřeno na území Točné plachtařské letiště, které značně zvýšilo obecné povědomí o existenci Točné. V poválečném období došlo v Točné k řadě brigádnických úprav, zřízení protipožární nádrže, asfaltování ulic, stavbě vodovodu, stavbě prodejny potravin, zřízení mateřské školy, osvětlení atd. V tomto období se zde také stavěly chaty. V 70. letech byl na temeni kopce Čihadlo vybudován vojenský objekt.

V roce 1976 byla obec připojena k Modřanům. V roce 1996 měla Točná 801 obyvatel a rozlohu 463 ha. Stále se tu udržují některé tradice - maškarní průvody a různé veselice. Je tu jezdecký klub mládeže, aktivně působí fotbalisté, myslivecké sdružení a požárníci.

Toulky po kulturních památkách

Území současné Prahy 12 mělo jiné osudy a získalo

také zcela odlišnou atmosféru než historické části Prahy nebo její stará předměstí. I zde se však můžeme setkat se stopami dávných dějin. Přestože po připojení Modřan k hlavnímu městu Praze v roce 1968 došlo k rozsáhlým zásahům do staré zástavby, modřanské kulturní památky našťastí příliš zasaženy nebyly.

Do státního seznamu nemovitých kulturních památek byl v Modřanech zařazen kostel Nanebevzetí P. Marie se zvonici, zámček v Komořanech, boží muka v ulici U Kapličky (nyní U Pily) a viniční dům čp. 6.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Na mírném návrší o samotě uprostřed hřbitova stojí nejstarší historický objekt Modřan - kostel Nanebevzetí Panny Marie. Přesnou dobu jeho založení sice neznáme, ale je zřejmé, že existoval již na přelomu 13. a 14. století. O této skutečnosti svědčí písemná zmínka o plebánovi Vojenovi z Modřan, která pochází ze zápisu z roku 1329, a zároveň i listina Karla IV., již v roce 1356 potvrdil ves Modřany i s lesem a zvoníky vyšehradské kapitule. A právě ze zmínky o zvonících je možné usoudit na existenci kostela. V seznamu farních kostelů arcijáhenství říčanského z roku 1384 je modřanský kostel již přímo uveden.

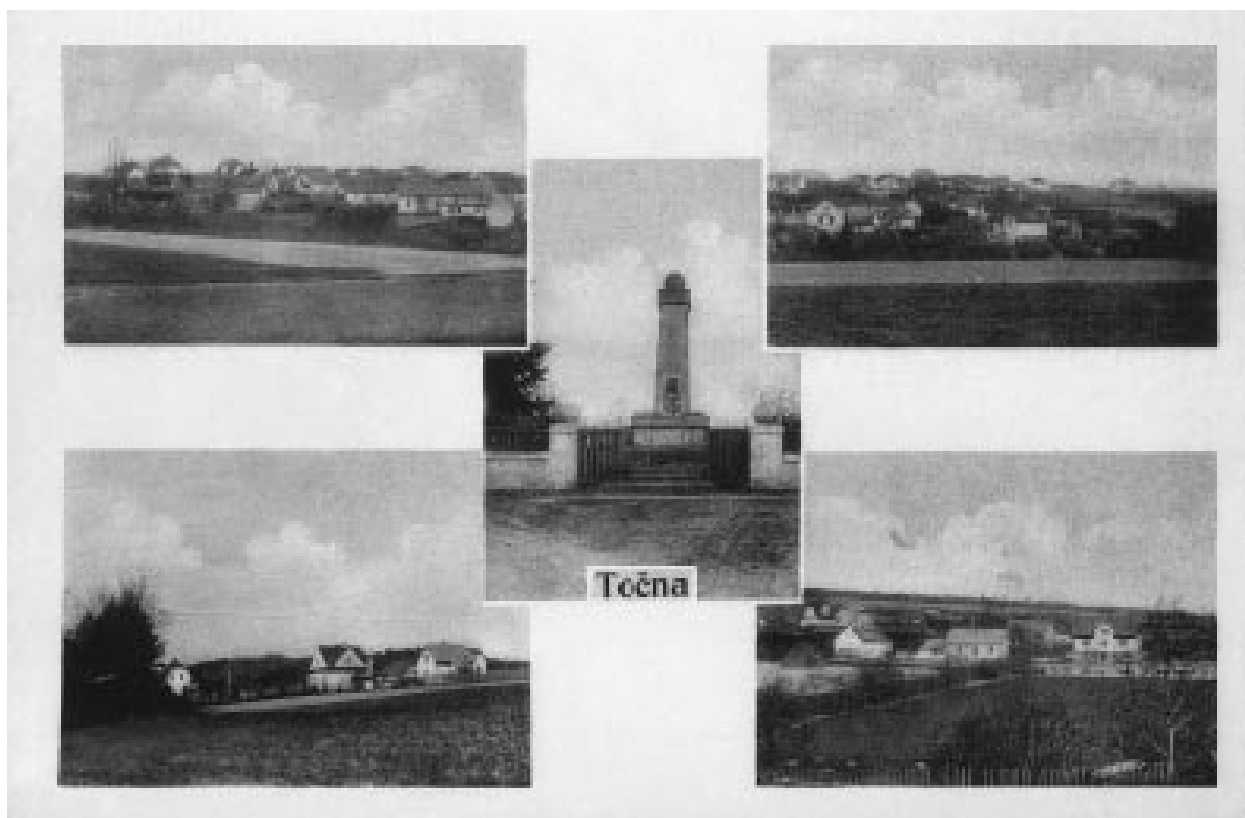
Kostel byl zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie. Na románských základech byla vztyčena obdélníková loď s pravouhlým presbytářem. Později byl kostel na východ a západ prodloužen prolomením stěn, čímž pozbyl původní vítězný oblouk i klenbu presbytáře. Obě boční zdi původní stavby zůstaly zachovány. Na severní straně kostela - před vstupem na kůr - je možné nalézt raně gotický portál.

Na počátku husitských bouří v roce 1420 byl modřanský kostel poprvé vypleněn. Stejný osud jej postihl ještě dvakrát - v roce 1427 byl zničen tábority a sirotky a v roce 1429 českými pány pod vedením Aleše ze Šternberka a Habarta z Altaru.

V 16. století byl kostel užíván stranou utrakvistickou. Roku 1622, po bělohorské bitvě, koupil Modřany i s kostelem řád cisterciáků do majetku zbraslavského kláštera. Zůstaly jim pak až do zrušení kláštera v roce 1785. Cisterciáci začali kostel opravovat, ale jejich práci přerušila třicetiletá válka, která se nevyhnula ani Modřanům. V roce 1645 spálila chrám švédská vojska a ve zbořeníšti byl zřízen muniční sklad. Po vestfálském míru roku 1648 se vrátili do Modřan cisterciáci a - s úmyslem obnovit zde duchovní život - těžce poškozený kostel znovu opravili. Dnešní podoba kostela pochází právě z této doby.

V roce 1690 byl v kostele umístěn tzv. pozitiv - malé varhany bez pedálů. Nová střecha a zvon Panny Marie s jejím obrazem a nápisem Antonius Schönfeld me fudit byly opatřeny v roce 1726. Z téhož roku se datuje první nepřímý doklad o zvonici v podobě menšího zvonu nad sakristií. Modřanský kostel totiž neměl a nemá věž, do které by se mohl zvon zavěsit.

V roce 1741 vyplenili kostel Francouzi s Bavory. Významným rokem byl pro kostel rok 1754, kdy za

Točná

opata zbraslavského kláštera Adama Aysla byly provedeny větší opravy.

Při velkém požáru v roce 1802 vyhořela část obce Modřany, fara a škola. Podle farní kroniky byl „strop v kostele opadaný, střecha děravá, okna rozbitá, rámy oken shnilé, hřbitov neobezděný“. V 19. století došlo k rekonstrukci a tento stav vydržel až do 20. století.

Současná podoba kostela vznikla přistavením presbytáře, pěveckého kůru a vstupního zádveří. Raně gotický kostel byl přestavěn ve stylu vesnického baroka, který se obecně vyznačuje ladnými křivkami, symetrií, klenutými nebo oválnými okny a celou řadou ozdobných prvků. Stylovou čistotu zde však nenajdeme a není to ani z hlediska historie kostela možné.

Ve 20. století došlo především k rozsáhlým úpravám kůru, výměně varhan, lavic, zpovědnic a vstupních dveří v letech 1947-1949. Další úpravy kostela proběhly v uplynulých dvaceti letech, kdy byl interiér doplněn a nově rozvržen podle návrhu Pavla Vance. Jednalo se především o nový oltář. K dosud posledním úpravám kostela a farní budovy došlo v letech 1990-1994. Interiér

kostela byl vybaven novým osvětlením, vymalován a malá věžička nad kněžištěm byla vybavena dvěma (elektricky ovládanými) zvony. Jeden, s nápisem *Jan Nepomucký*, je původní, druhý, zasvěcený sv. Josefu, pochází z neznámého kostela v pohraničí. Nepatří k velkým zvonům, jaké bývaly v nedaleké zvonici, ale po více než půl století - od odvozu starých zvonů během 2. světové války - se z modřanského kostela opět nese hlas zvonů. Zvony byly v kostele umístěny 21. července 1994, za modřanského faráře Jana Gerndta, který zajistil dokončení úprav fary i kostela.

Zvonce

Jižně od kostela na zalesněném návrší, kterému se říká Sady, stojí modřanská zvonice. První nepřímá zmínka o její existenci je v již zmíněné listině Karla IV. z roku 1356. Další - opět jen nepřímá - zpráva o zvonici je z roku 1726, kdy byl pořízen i nový zvon s obrazem Panny Marie stojící na zeměkouli. Zvon o výšce 78 cm a hmotnosti 328 kg odlil Antonius Schönfeld.

Konkrétní doklad o existenci zvonice máme z roku 1754, kdy byl za opata Aysla modřanský kostel zresta-

Kultura a společenský život

rován, pobořená zvonice znovu postavena a ke zvonu z roku 1726 pořízen další. Byl větší než předchozí (výška 93 cm, průměr 75 cm, hmotnost 407 kg). Na zvonu s obrazy sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého bylo uvedeno, že ho odlil Antonius Froneck. Tento zvon byl v roce 1850 ze zvonice ukraden. Z peněz získaných sbírkou mezi farníky byl v roce 1882 pořízen nový zvon s nápisem *Roku 1850 mě hříšná ruka odcizila, roku 1882 zbožná mysl mě nahradila*. Za 1. světové války byly oba zvony 24. dubna 1917 odvezeny.

Roku 1923 odlil Arnošt Diepold z Prahy nové zvony s nápisem *Oč světová válka Dům Boží připravila, zbožná mysl katolíků nahradila*. Jeden z nových zvonů věnoval rytíř Cyril Bartoň z Dobenína, majitel zbraslavského zámku. Jeho zvon byl opatřen nápisem *Cyril jsem a zašlých bratrů úkol plním*. I tyto zvony však potkal stejný osud - 13. dubna 1942 byly zrekvírovány pro potřebu německé armády. Odvezen byl i nejmenší zvon, tzv. umíráček. Po skončení války pátral tehdejší MNV v Modřanech po odvezených zvonech v Praze, neboť údajně unikly roztavení, ale marně.

V šedesátých letech se z malé věžičky na kostele nesl hlahol zvonů z reproduktorů, které vysílaly zvonění z magnetofonového pásu. Od této náhražky později duchovní správce upustil.

Zvonice byla upravena, ale je nadále bez zvonu a udržuje se jen jako památka na staré časy. Zvonění jejích původních velkých zvonů nahrazují dva malé zvony umístěné na kostelní věžičce. V poslední době se interiér zvonice využívá k pořádání výstav.

Hřbitov

Kdy vznikl modřanský hřbitov, není známo, ale s největší pravděpodobností to bylo okolo roku 1329, kdy byl zřejmě založen kostel. Teprve v roce 1883 byl hřbitov obezděn a uzavřen železnými vraty, od kterých byly ke kostelu postaveny kamenné schody. Původně byl hřbitov za obvodem obce. S postupným nárůstem obyvatel však bylo jasné, že hřbitov nestačí, a v devadesátých letech minulého století se začalo uvažovat o jeho zvětšení.

V červnu 1892 bylo rozhodnuto o rozšíření hřbitova

Vchod do chrámu (foto 1962). V popředí žulový kříž

směrem ke zvonici, a to pod podmínkou, že bude stále katolický. Nová část hřbitova byla slavnostně vysvěcena v srpnu 1896. V únoru 1902 obecní zastupitelstvo schválilo na novém hřbitově vyhloubení studny. Rozhodlo také o postavení kamen v márnici, protože bylo nedůstojné a hygienicky závadné, aby se pitvy zemřelých i nadále prováděly v obecní pastoušce.

V období první republiky Modřany živelně vyrostly, hřbitov byl přeplněn a nevyhovoval svojí polohou. Záměr obecního zastupitelstva zřídit nový hřbitov při silnici Modřany - Libuš narušila válka. V roce 1949 byl hřbitov rozšířen severním směrem, čímž se získalo

Kostel Nanebevzetí Panny Marie (okolo roku 1905)

nových 1 500 míst. Ani tím se však situace dlouhodobě nevyřešila a začaly se stavět stěny se skříňkami na urny. Po čase byla nová část hřbitova rozšířena o malý urnový háj, který však je dnes již také zcela plný. Vzhledem k velkým sídlům a nárůstu počtu obyvatel o několik desítek tisíc nebude otázka nedostatečnosti hřbitova hned tak vyřešena.

Současná tvář modřanského kostela 1978

Vedle modřanských občanů odpočívají v zemi pod jehličnany, tujemi a akáty také statkáři, sedláci a zahradníci z širokého okolí. Najdeme tu hrob českého básníka Františka Branislava. V tiché a melancholické atmosféře hřbitova odpočívá i člen činohry Národního divadla, režisér a spisovatel Josef Pehr.

Boží muka

Malé stavbičky na zahradě domu čp. 1464 v ulici U Pily se od nepaměti říká kaplička a i sem vedoucí ulice se jmenuje Ke Kapličce. Ve skutečnosti to jsou však typická piliřková boží muka, která v nejrušnějších provedeních zdobila českou krajinu.

Modřanská kaplička je zděná, čtyřboká, s vápennou omítkou a výklenky. Střecha je pokryta taškami. Stojí sice v soukromé

zahradě, ale na obecním pozemku. Její svérázný tvar vzbuzuje pozornost chodců. První modřanský kronikář o ní napsal: „3. května 1757 zmocnili se Prusové, Prahu obléhající, pontonového mostu přes Vltavu u Modřan zbudovaného, vzavše z něho 16 pontonů. Při šarvátce tuto vzniklé padlo mnoho životů lidských za oběť. Po bití a utopení vojínové pohřbeni jsou u Modřan tam, kde za vsí, na cestě k Libuši, postaveny jsou v šeredné formě komínu Boží muka.“

Boží muka byla po 2. světové válce opravena, pak však léta opět chátrala. Křížek nad stříškou byl ohnutý do vodorovné polohy, omítka na mnoha místech opadaná. K další opravě božích muk došlo až roku 1996.

Komořanský zámek

Druhou nejstarší chráněnou kulturní památkou Prahy 12 je komořanský zámek - jedna z dominant patrných od protilehlého břehu Vltavy. Před vznikem zámku bývaly v Komořanech dva dvory. Jelikož při modřanském kostele nebyla dříve fara a nebyl ustaven farář, docházel do modřanského kostela cisterciácký klášterník, který bydlel v komořanském dvorci. V roce 1420 byly za husitských nepokojů oba dvory na pravém břehu Vltavy vypáleny. Dvorec Komořanky již nebyl obnoven, druhý dvůr se dostal do rukou nižší šlechty, když byl majetek kláštera zabaven. Až v roce 1589 vyplatil opat dvůr v Komořanech ze zástavy a prodal jej.

Nový majitel - místosoudí Království českého Václav Šturma z Hirschfeldu - se zde usídlil a psal se jako rytíř na Komořanech. Na místě dvora pak nechal vybudovat renesanční tvrz. Ta je nejstarší známou stavbou v místě dnešního zámku. Jádro tvrze je zachováno v současných sklepech a v části křídla s věží do prvního patra je dochováno renesanční rustikové sgrafito.

Zvonice v roce 1974

Tvrz roku 1595 zdědil jeho syn Adam. Panství držel 12 let, až roku 1607 prodal Komořany Adamu Radnickému ze Zhoře, který pro špatný zdravotní stav přepsal majetek na svou matku Dorotu Radnickou. Už v roce 1612 se však Komořany vracejí do držení rodiny Šturmovy. Jáchym Šturm se v roce 1618 zúčastnil protihabsburského povstání, po Bílé hoře mu byl majetek zkonfiskován a v roce 1638 připadl opět zbraslavskému klášteru, jen luka patřila od dřívějších králů. Šturmové se domáhali navrácení majetku, ale nebylo jim vyhověno. V 18. století byla tvrť přebudována na barokní zámek, který sloužil odpočinku zbraslavských opatů. Z tohoto období je zachováno přízemí, část křídla a jednopatrová věž. V prvním patře věže je čtvercová kaple s valenou klenbou a rokokovou ornamentální výzdobou.

Český historik August Sedláček ve svém díle *Hrady, zámky a tvrze království Českého* uvádí, že v červenci roku 1742 se v komořanském zámku jednalo o podmínkách míru a volném odchodu vojáků obležených v Praze mezi plnomocníky Marie Terezie hrabětem Königeggem a knížetem Esterházyem a zástupci Francie a Bavorska - maršálem Belleisleem a bavorským vévodou. K dohodě nedošlo, ale pravděpodobně koncem 18. století byly ve velkém sále zámku namalovány na stropě portréty účastníků tohoto jednání. Při pozdějších úpravách zámku byly obrazy zničeny.

Roku 1785 byl Josefem II. zrušen zbraslavský klášter a zámek připadl královské komoře, od které jej koupil v roce 1825 bavorský kníže Oettingen-Wallerstein.

K významným stavebním úpravám, které daly stavbě dnešní celkový výraz, došlo v poslední čtvrti 19. století, kdy byl zámek ve vlastnictví manželů Procház-

kových. Věž byla přestavěna v osmibokou novogotickou, bylo přistavěno schodiště, novogotický arkýř a hospodářské budovy. Komořanský zámek má dnes podobu čtyřkřídlého areálu kolem dvora. Patrová budova má v rohu hranolovou novogotickou věž s osmibokou nástavbou se zbytky sgrafitové rustiky. Druhá věž čtvercového půdorysu se nachází na nádvoří straně západního křídla.

Začátkem 20. století zámek koupil zakladatel Modřanských strojů ing. Karel Schulz. V letech 1921 až 1922 navrhl pro nového majitele architekt Čenský velkorysou romantizující přestavbu celého zámku. Plán, kromě jednoduché přestavby v podobě zvýšeného křídla o jedno patro a věže, používané jako vodárna, nebyl

realizován, při adaptaci však zmizel styl 19. století. V roce 1932 ing. Schulz, který byl pod neustálým finančním tlakem, zemřel na srdeční infarkt a zámek propadl státu. V době okupace tu pracovali lidé „v totálním nasazení“.

Do roku 1948 byla majitelem zámku Spořitelna česká a od roku 1948 do roku 1957 KSČ. V tomto roce byl zámek převeden do vlastnictví státu a přidělen do trvalého užívání Hydrometeorologickému ústavu, který zde sídlí dodnes. Zámek během let značně zchátral,

Modřanský hřbitov

R

a tak od roku 1991 probíhá záchranná údržba a rekonstrukce. Studii celkového řešení, která respektuje historicky cenné stavební prvky, vypracoval architekt ing. M. Sborwitz.

Viniční dům

Viniční dům čp. 6 stojí v zahradě pod bývalou vinicí, o které se poprvé dovídáme z darovací listiny Soběslava II. z roku 1178. Z dochovaných starých městských knih a archivů se dozvídáme o úrodě nebo neúrodě hroznů, o cenách vína, i o pohromách v podobě mrazů, povodní či krupobití.

Boží muka - památník (okolo roku 1910)

Modřanská boží muka po opravě

Roku 1481 byla velká neúroda spojována s úkazem velké komety, roku 1499 se naopak urodilo nebývalé množství ovoce a vína, že ho vinaři neměli kam lit, roku 1515 způsobily obrovské škody na vinicích velké kroupy nad Prahou, roku 1551 vznikl velký nedostatek beček na víno, 30. dubna 1576 spálil mráz všechny vinice v okolí Prahy, roku 1613 způsobilo značné škody na vinicích přemnožení chroustů.

Na mapě z roku 1848 je vidět, že vinice ležela ve středu rozsáhlých viničních ploch na svazích podél řeky Vltavy, ohraničených na jedné straně starými Modřany a druhé obcí Hodkovičky. Roku 1915 byla uzavřena pachtovní smlouva mezi Jeho Eminencí kardinálem Lvem knížetem ze Skrbenských, arcibiskupem pražským, a firmou Šulc-Víno-Praha na dobu tří let. Rozloha vinice tehdy představovala úhrnem 2 ha a rostlo na ní 18 827 vinných keřů. Ze známých druhů to byly třeba Burgundské modré, Ryzlink bílý a Tramín.

Civilizace postupně tuto rozlehlou úrodnou půdu zlikvidovala a i poslední zbytky nechala ve špatném stavu. K vinici patřil viniční dům s lisovnou vína a řezárnou, kravín, domek pro hlídače a studna.

Viniční dům je přízemní stavení, situované v rozsáhlé terasovité zahradě s chráněným dubem. Stavba sama má pětiosé průčelí s mansardovou střechou, na které byly původní šindele nahrazeny vlnovkami. Uvnitř jsou vesměs trámové stropy, kuchyně má valenou klenbu s výsečemi. Na půdě je mohutný komín a původní krov. Sklep je malý, klenutý. Stavba je neobyčejně půvabnou ukázkou předválečné veselosti.

Škola - základ života

Podle kroniky byla první škola v Modřanech zřízena v roce 1770. Byla to budova o jedné místnosti a stála na dvoře dnešní fary. K Modřanům byly „přiškoleny“ Hodkovičky, komořanský dvůr, samota Šabatka, v roce 1830 i Lhotka, která dosud patřila k Vyšehradu, a pochopitelně modřanská osada Zátíší. Přifařeny byly k Modřanům i Cholupice a Točná, ale pro tyto obce vystavěl arcibiskup Chlumčanský školu v Dolních Břežanech.

Při požáru v roce 1802 byla zničena velká část obce včetně školy. V příštím roce byla proto koupena stará chalupa čp. 29 s jednou místností. Domek sloužil potřebám školy do roku 1861, kdy pro zchátralý stav a nevyhovující velikost byl zbourán a na jeho místě postavena nová

Komořanský zámek (1976)

školní budova, která měla opět pouze jednu místnost. Do školy bylo přihlášeno sedmdesát dětí.

Jak obec rostla, zvětšoval se i počet žáků. V roce 1872 byla otevřena 2. třída, umístěná mimo školní budovu, a v roce 1875 třetí třída. Pro tyto dvě třídy byly v témže roce přistavěny dvě místnosti. Když pak v roce 1885 byla otevřena 4. a 5. postupná třída, byla škola zvýšena o jedno patro: „25. října 1885 se konalo slavnostní vysvěcení školy vyšehradským kanovníkem a vikářem P. Kočím za přítomnosti okresního hejtmána, okresního školního inspektora, starosty Sokola Pražského, starosty okresu zbraslavského a zástupců přiškolených obcí. Slavnostní hostinu vystrojil ředitel cukrovaru Grohs. Při té příležitosti byl ve sborovně školy zazděn kámen s letopočtem 1885, do něhož byl vložen pamětní spis podepsaný těmi, kdo se o stavbu školy zasloužili.“ Tolik kronika Josefa Vlčka. Touto školou je dnešní ZŠ K Dolům pod modřanským kostelem.

Ve školním roce 1885 až 1886 navštěvovalo školu 265 dětí z Modřan, 37 z Hodkoviček, 23 ze Lhotky a 10 z Komořan, celkem tedy 335 dětí.

Dlouhá léta provázal Modřany nedostatek školních učeben, který byl ze začátku řešen převedením budovy radnice pro školní účely, pronájmem místností v soukromých domech a v kritických situacích nouzovými přístavbami ke starým školním budovám.

Z modřanské kroniky se dozvídáme o přestavbě radnice na školu v roce 1914: „Vzhledem k tomu, že nebylo možno k úhradě nákladu na stavbu nových budov pro školu obecnou a občanskou pomocí komunální

výpůjčky získati za příznivých podmínek pro obec potřebný náklad, usnesla se obecní rada na tom, aby se stavba tato prozatím odložila a místo toho se přikročilo k rekonstrukci a přístavbě budovy radniční, čímž by se získal potřebný počet učeben pro školu občanskou. Přikročeno tudíž ihned ku rozšíření budovy radniční dle plánů architektem Špačkem zhotovených, náklad na stavbu činil 727 tisíc korun.“ Radniční škola byla zbourána v roce 1989, protože stála v cestě výstavbě tramvajové trasy.

Nepočítáme-li stavbu tří školiček, pak od roku 1885 do roku 1938 byla postavena pouze Měšťanská škola T. G. Masaryka. V tomto školním zařízení bylo po dlouhých peripetích v roce 1956 otevřeno první modřanské gymnázium, tehdy tzv. jedenáctiletá střední škola, v 80. letech opět zrušené. Další státní gymnázium na území Městské části Praha

12 bylo otevřeno až v roce 1992 v budově Základní školy Písnická.

Ukrajinské reálné gymnázium

13. října 1937 přesídlilo z Řevnic do Modřan (do ulice Na Srážce, dnes Vzpoury) Ukrajinské reálné gymnázium

Brána do komořanského zámku

✂

um s 204 žáky a 22 profesory a vychovateli převážně z Haliče a Velké Ukrajiny. Tehdy už mělo za sebou dvanáctiletou historii. Po válce byl ředitel a údajně i další zaměstnanci předáni KGB a gymnázium v roce 1945 na základě požadavku ruských osvoboditelů ukončilo činnost. Až do roku 1990 v budově vyráběl závod Chirma lékařské operační nitě. V současné době se budova přestavuje pro Bezpečnostní a informační službu.

Policejní akademie České republiky

Stavba akademie, tehdy ještě Vysoké školy SNB, byla zahájena roku 1976. Střed areálu tvoří atriový objekt určený k výuce. Pod ním jsou ubytovny a nad ním budova rektorátu, kde jsou i katedry, knihovna a další odborné, administrativní a technické zázemí školy. V pozadí se skrývá bazén s tělocvičnami a saunou. Je to zatím jediný funkční bazén v městské části a využívají ho i některé mateřské a základní školy. Shora celý komplex uzavírají sportoviště. Z pohledu od Lhotecké dominuje areálu budova auly s jídelnou.

Naše nejmladší vysoká škola patří do působnosti Ministerstva vnitra ČR. Studium je zatím tříleté - bakalářské, ale záměrem školy do budoucna je zavedení návazného studia magisterského. Uchazeči volí mezi denním studiem a formou studia při zaměstnání, které je o rok delší.

Školu charakterizují studijní předměty jako kriminalistika, kriminologie, policejní management a informatika, trestní právo a další právní disciplíny. Vyučují tu cizím jazykům a společenským vědám, filozofii, politologii, sociologii. Absolventi najdou uplatnění jak u Policie ČR, tak i mimo resort ministerstva (celní správa, obecní policie, soukromé bezpečnostní agentury ap.). První absolventi opustili akademii v roce 1995, ve školním roce 1996/97 škola vzdělává 1 680 studentů.

Insignie školy navrhoval a zpracoval ak. soch.

Viniční dům čp. 6 (1976)

Ladislav Kozák. Tvoří je žezlo a řetězy rektora a prorektorů. Taláry, užívané při slavnostních obřadech, jsou z tvůrčí dílny prof. Zdeňky Bauerové.

Modřanská liduška

K Čechům patří hudba. A jak to s její výukou vypadalo v Modřanech? V obci bylo více soukromých učitelů hudby, kteří vyučovali ve svých bytech. V roce 1942 někteří z nich - Ferdinand Benáčan, Květoslav Panuš, Adolf Voborský a Karel Vrba - založili Kolegium odborných učitelů hudby, v jehož čele stál profesor státní konzervatoře Jaroslav Kolář. Učitelé tohoto kolegia sice vyučovali nadále soukromě a jednotlivě, ale jeho smyslem bylo po válce zřídit hudební školu v Modřanech.

To se podařilo krátce po osvobození - škole s názvem Městská hudební škola v Modřanech byla přidělena zkonfiskovaná vila čp. 1356 v dřívější Dvořákové ulici (dnes ulice Voborského) po JUDr. Porgesovi. Ze zkonfiskovaného majetku po Němcích byla škola vybavena potřebným nábytkem a hudebními nástroji (mj. čtyřmi pianiny). Výuka začala v září 1945 ve čtyřech učebnách. Bylo přijato 156 žáků, kteří se učili především hře na housle a na klavír. Součástí výuky nástrojové byla i hudební nauka. Městská hudební škola v Modřanech jako soukromé učiliště byla v letech 1945 až 1947 spravována vedoucím učitelem Ferdinandem Benáčanem, dlouholetým spolupracovníkem skladatele Jaromíra Vejvody, který ji vedl po stránce finanční, administrativní i organizační. Školné bylo 300 korun měsíčně a zápisné 100 korun. Z těchto prostředků byly vypláceny odměny učitelům, pořizovány pomůcky k vyučování, prázdniny učitelům placeny nebyly. Uměleckým ředitelem školy byl profesor Jaroslav Kolář, který funkci zastával zcela nezištně. Ještě v roce 1945 odešel ze školy její spoluzakladatel Květoslav Panuš, který nastoupil jako hudební režisér do Radiojournalu v Praze. Za něho byl přijat jako učitel absolvent konzervatoře Miloš Říha.

V roce 1947 převzal správu školy národní výbor a v roce 1949 byla škola ministerstvem školství a národní osvěty přejmenována na Městský hudební ústav. Pedagogický sbor se rozšířil a zlepšilo se vybavení školy. V roce 1947 tu byl ustanoven dětský pěvecký sbor, který vedl učitel Adolf Voborský. Sbor prvně vystoupil na žákovském koncertě v sále UNováků. Adolf Voborský odešel z ústavu v roce 1949, později přešel do Československého rozhlasu.

V roce 1951 byly městské hudební ústavy zestátněny a přejmenovány na hudební školy. V padesátých letech se škola

potýkala s nedostatkem učeben a s nedostatkem peněz na platy učitelů. Další reorganizace byla provedena v roce 1957 a konečně v roce 1961, kdy byla zřízena Lidová škola umění se sídlem v Modřanech a s pobočkami v Černošicích, Kunraticích, Davli, Libčicích, Nebušicích, Radotíně, Řevnicích, Stodůlkách, Rostokách, Vraném, Zbraslavi a Jílovém. Bylo zavedeno jednotné vedení Lidové umělecké školy a ředitelem pro okres Praha-západ byl jmenován Ferdinand Benáčan.

Na tomto místě, ve farské zahradě, stával podle kroniky domek, ve kterém se začalo vyučovat

Brzy se však ukázalo, že takový kolos na rozsáhlém území nelze organizačně zvládnout, a proto v roce 1963 došlo k rozdělení školy na tři oblasti - Modřany, Vrané nad Vltavou a Nebušice. Do oblasti Modřan byly začleněny Černošice, Radotín, Řevnice a Zbraslav. Ředitelem zůstal Ferdinand Benáčan, který v roce 1965 odešel do důchodu.

V dalších letech se činnost hudební školy rozšiřovala a dnes se vyučuje již ve čtyřech oborech - hudebním, tanečním, výtvarném a literárně-dramatickém. Největší zájem je o obor hudební.

Dění spolkové

V šedesátých letech 19. století, kdy se svobodněji rozvinula česká společnost, ožil národní duch v nesčetných spolcích. Odrazem tohoto dění jsou i vznikající spolky modřanské.

V roce 1880 bylo založeno **Divadelní družstvo**. Kolem roku 1903 předvádělo 10 až 14 představení ročně s návštěvností 100 až 160 diváků, přitom v té době žilo v Modřanech asi 2 500 obyvatel. Po přístavbě moderního sálu v roce 1925 měly Modřany nejlepší ochotnické jeviště v pražském okolí.

V roce 1920 byla vyvlastněna část lesního porostu na Cholupickém potoce a schválena výstavba **lesního divadla Na Srážce**. V roce 1923 pronajalo obecní zastupitelstvo pozemky Ve Srážce dramatickému odboru místní Dělnické tělovýchovné jednoty ke zřízení přírodního divadla. Divadlo užívali jak ochotníci DTJ, tak i ochotníci Osvětové besedy Tyl, ale i divadelní ochotníci z Prahy. V krátkém čase zde vyrostly dvě divadelní stavby, nedaleko taneční betonová a prkenná plocha a dřevěné stánky na občerstvení.

Před válkou i během ní (pokud to německé úřady povolily) a částečně i po válce bylo v lesním divadle

Nejstarší modřanská škola, postavená 1885, dnes Z. K Dolům (foto z roku 1914)

„Radniční“ škola - postavena roku 1921, zbořena roku 1989. Foto z roku 1930

U Nováků stála na křižovatce dnešních ulic Modřanská a K Vltavě. Byla zbořena včetně hospody, staré pošty, několika statků a činžovních domů při výstavbě stoky K. Dne 22. 8. 1886 vznikl **Spolek vojenských vysloužilců**. Založili ho modřanští vojenští vysloužilci ze spolku Zbraslav pod záštitou generála ve výslužbě, svobodného pána Friedberga Mírohorského. V uvedený den byl za velké účasti mnoha vojenských spolků z českých zemí vysvěcen spolkový prapor. Spolek měl vlastní hudbu. V roce 1912 změnil název na **Vzájemně se podporující Jednota Karla Havlíčka Borovského**. V roce 1920 bylo do Havlíčka zapojeno **Modřanské Bratrstvo**. Tímto sloučením vznikl nejvýznamnější spolek v obci. V roce 1953 se Jednota Havlíček usnesla na dobrovolné likvidaci a zbylé jmění bylo věnováno Dětskému domu.

V roce 1887 byla založena **Čtenářsko-ochotnická beseda Tyl** a **Místní odbor Národní jednoty severo-**

Měšťanská škola T. G. Masaryka, otevřená roku 1938

v letních měsících provedeno velké množství činoher, operet, představení pro děti a mládež, koncertů ap. Hrály zde i význačné osobnosti našeho divadelnictví, např. „Modřanák“ Jaroslav Vojta, i pozvané soubory, které modřanští ochotníci v případě potřeby doplňovali. Vzpomeňme alespoň několika, kteří se na ušlechtilé osvětové činnosti podíleli - Bedřich Doležal, Karel Švejnoha z Beránku, Antonín Macháček, slečna Jabůrková, zpěvák Robert Votoček a další. Hudební doprovod zajišťovaly kapely Antonína Paška, pana Voborského, pana Benáčana a jiné. Ve válečných letech a hlavně po roce 1945 zájem o ochotnická představení klesal jak mezi herci, tak u návštěvníků, a proto bylo v roce 1955 rozhodnuto přírodní divadlo zrušit.

V zimních měsících hrávali modřanští divadelní ochotníci téměř pravidelně v sále U Nováků. Budova

české. Z materiálů je zřejmé, že přibližně 300 modřanských zemědělců a dělníků toužilo po vzdělání a žilo

Jediný funkční bazén v Praze 12 je v Policejní akademii

*Profesor Jaroslav Kolář
stál od roku 1932 v čele
modřanského Kolegia
odborných učitelů*

ve vlasteneckém duchu. Beseda Tyl měla největší knihovnu v místě a čítárnu časopisů. Byla velmi aktivní, pořádala až čtrnáct divadelních představení ročně. Svoji základnu měla v sále U Nováků. Asi v roce 1895 převzal Tyl činnost

jíž zmiňovaného Divadelního družstva.

Od roku 1906 zahájil divadelní činnost také dramatický odbor Dělnické tělovýchovné jednoty. Po roce 1945 hrál divadlo dramatický odbor ZK ROH Modřanských strojiren.

V roce 1890 byl místodržitelstvím schválen **Hospodářský spolek**. Spolek zřídil školku pro ovocné a lesní stromoví, koupil 5 000 smrkových sazenic, 1 000 sazenic modřínů a 38 poučných knih pro spolkovou knihovnu. V této činnosti pokračoval i další, nově založený **Spolek pro okrašlování domoviny** - v letech 1913 až 1922 vysadil 3 000 borovic, 1 500

Čeditel Lidové školy umění Ferdinand Benáček

modřínů a 50 lip nákladem přes 51 tisíc korun.

V roce 1896 byl založen **Spolek různých řemesel a živností** a **Spolek Bratrstvo** se záměrem rozšiřovat

vlastenectví. Oba spolky pořádaly vlastenecké přednášky a kupovaly knihy na zapůjčování.

Dne 6. července 1898 byl založen v Modřanech **Sokol**. V říjnu téhož roku se konala ustavující valná hromada. Starostou byl zvolen Jan Hýna a místostarostou MUDr. Josef Čížek. Spolkovou místností se stal hostinec Na Písku. Na IV. všesokolském sletu již cvičilo 21 mužů a 6 žen z Modřan. 15. května 1921 byl položen základní kámen dnešní sokolovny a 29. července 1923 byla slavnostně otevřena. Při požáru třech domů a stodol 5. dubna 1881 zabránili hasiči z modřanského cukrovaru, sbory hasičů ze Zbraslavi a Braníku dalšímu rozšíření ohně na ostatní modřanské domy. Vlastní **Sbor dobrovolných hasičů** v Modřanech však byl založen až o 19 let později, v roce 1900. Prvním starostou sboru byl zvolen starosta obce Václav Dvořák, velitelem František Vošahlík. Spolková místnost byla v hostinci Karla Nováka. Strážnice byla ve dvoře na radnici. První veřejné cvičení se konalo 15. září 1901. V roce 1950, při příležitosti 50. výročí Dobrovolného svazu hasičů v Modřanech, byla vybudována hasičská zbrojnice a koupen nový požární vůz. Modřanští hasiči zasahovali při požárech i v okolí a pořádali hojně navštěvované plesy.

V roce 1903 byla v Modřanech založena **Sociálně demokratická strana dělnická** a místní skupina **Všeobecné organizace stavebního dělnictva**.

23. října 1904 se Čtenářsko-ochotnická beseda Tyl rozhodla otevřít vlastní knihovnu a čítárnu pro všechny obyvatele. 24. dubna 1915 předala ČOB Tyl všechny své knihy do správy obce, a tak byla založena **Veřejná Husova knihovna v Modřanech**. Mimo jiné tak uctila 500. výročí upálení mistra Jana Husa. V roce 1920 byly do veřejné Husovy knihovny převedeny knižní fondy TJ Sokol, Dělnické tělocvičné jednoty a Podpůrné jednoty Havlíček.

Z výstavy ochotnických památek z roku 1933

Z představení v lesním divadle Na Srážce

V roce 1906 byla založena **Dělnická tělocvičná jednota**. Zároveň vznikl již zmíněný divadelní soubor DTJ, a to zásluhou Josefa Benáčana. V roce 1908 byl založen **Spořitelna a záloženský spolek pro Modřany a okolí** - kampelička. Prvními funkcionáři byli starosta Alois Moravec, Hynek Kotva, Václav Bláha, František Zavadil a František Kopkán.

V roce 1909 se utvořil **Konsumní spolek a Stavební a bytové družstvo**. 20. dubna 1910 bylo založeno **Vodovodní a meliorační družstvo** za účelem odvodnění mokřých pozemků a regulace Píšovického potoka. V roce 1911 zahájil činnost spolek **Havlíček**, zaměřený na šíření české osvěty.

V roce 1912 založili modřanští občané družstvo **Lidový dům** pro přestavbu starobylého hostince Lapáček čp. 44 na Lidový dům. Dnes je v tomto objektu kino,

Hostinec U Nováků, sídlo členářsko-ochotnické jednoty Tyl okolo roku 1900

obchody, diskotéka a byty.

V roce 1913 byl založen **Spolek pro okrašlování domoviny a Krejcarový spolek dobročinný**, který opatroval školní potřeby chudým dětem.

V roce 1914 vznikl **Sportovní kroužek fotbalový**. První fotbaloví nadšenci kopali na louce u řeky, poblíž přístaviště parníků, potom (asi od roku 1927) na místě, kde byla později postavena měšťanská škola, a od roku 1936 na hřišti u cukrovaru.

Od roku 1920 až do dnešní doby přetrvává pod různými názvy (například Králíkářský spolek) **Sdružení organizace drobného zvířectva**.

V roce 1920 byly založeny **Místní osvětová komise** a **spolek Ochrana matek a dětí** na pomoc sociálně slabým matkám.

Místní osvětová komise se za první republiky změnila v **Osvětovou besedu**. Podle dekretu prezidenta republiky z 24. října 1945 vystřídala Osvětovou besedu **Místní osvětová rada** a v roce 1950 opět **Osvětová beseda**. Prvním jejím předsedou byl ředitel školy Robert Votoček, v roce 1954 učitel Václav Hobzík, v roce 1961 ředitel Rovenský. 6. února 1927 byla v Modřanech založena **Obec baráčníků „Vitoraz“**. Tento vlastenecko-dobročinný spolek nalezl útočiště v hostinci pana Troníčka. Činnost ukončil v roce 1996, jako jeden z posledních z uvedených spolků.

V roce 1930 vzniklo **Obchodní gremium** a modřanská **Odbočka Masarykovy letecké ligy**. V roce 1931 byla založena místní odbočka **Čs. červeného kříže**, která

je aktivní dodnes. Ve stejném roce byla ustavena **Jednota svazu národního osvobození** a **Jednota československého svazu legionářů**. Také svaz českých legionářů pracuje do dnešních dnů, i když s podstatně obměněnou členskou základnou i posláním.

V roce 1935 bylo založeno **Vodovodní družstvo**, jehož cílem bylo vybudování vodovodu pro všechny části Modřan. Této mety však nedosáhlo a zaniklo.

V roce 1937 - převážně jako důsledek ohrožení republiky nacistickým sousedem - vznikl spolek **Selská jízda**, který celostátně řídil hrabě Karel

1588

Členářsko-ochotnická beseda „Tyl“ v Modřanech

pořádá ve prospěch knihovny
v pondělí dne 3. dubna 1899 v hostinci p. K. Novéka
— pravidelní představení: —

Následky dostaveníčka.

Vznalek v oběh jehánkách Dle B. K. sepsal Jan Kottel.

OSOBY:

Václav Šmuka	—	—	—	—	p. K. Šubel.
Milada, jeho dceř	—	—	—	—	d. K. Beránková.
Josef Václav, její otec	—	—	—	—	p. J. Šutroň.
Leopold, jeho bratr	—	—	—	—	d. K. Vlček.
Barbora, její sestra	—	—	—	—	d. K. Václavová.
Václav Šmuka	—	—	—	—	p. J. Šutroň.
Petr Šmuka	—	—	—	—	p. J. Šubel.
Šmuka, jeho	—	—	—	—	p. K. Šubel.
Anna, dívka	—	—	—	—	d. K. Vlček.

Mý v Praze v domě upřímně.

Začátek o 8. hodině večerní.
Ceny míst jako obyčejně

— Po divadle laneční zábava. —

Stolním účtům vstup přísně zakázán. V divadle koufili jest přísně zakázáno.

Václav Šmuka — Kottel — Kottel

Svěcení praporu spolku Havlíček v roce 1914

Sídlo Ústředního spolku konzumního v roce 1920

*V hostinci rodiny Novákových (foto asi 1915)
se soustřeďoval kulturní život starých Modřan*

Husova knihovna

Obrázek prozrazuje, že ve zdejším hostinci sídlila Jednota Havlíček

Baráčníci roku 1967

98

Bratr Oldřich Vodák, nestor modřanského skautingu

Sbor dobrovolných hasičů okolo roku 1940

Jednota Čs. obce legionářské

Schwarzenberg. Modřanští sedláci dostali od armády bezplatně koně s podmínkou, aby byli v případě mobilizace připraveni k vojenským účelům. Nakonec jezdila převážně modřanská mládež. Spolek skončil činnost německou okupací Československa.

Z podnětu Vojtěcha Relicha, profesora Jaroslava Koláře a Metoda Knittla vzniklo v Modřanech roku 1939 **Orchesterální sdružení**, které pěstovalo národní a klasickou hudbu, tolik oceňovanou jako posila v těžkých dobách německé okupace.

V roce 1944 byla na nátlak úřadů ustavena protektorátní organizace **Kuratorium pro výchovu dětí**, která měla pečovat o tělesnou výchovu dětí a mládeže. Účast byla vynucována, cvičilo se na hřišti SK Modřany. Pro nechuť a blízkost se konec války Kuratorium brzy zaniklo.

V době německé okupace musela většina spolků svoji činnost přerušit. Jen část z nich ji po osvobození obnovila. V nové republice pak pro dobrovolné spolky a organizace občanů už příznivé ovzduší nenastalo.

Zcela svébytnou kapitolku v našem vyprávění o modřanských spolcích a různých organizacích tvoří světové výchovné hnutí skauting. V Čechách ho nazval jeho zakladatel A. B. Svojsík Junákem. V Modřanech byl Junák založen v září 1931 a jeho význačnou postavou se stal Oldřich Vodák. Během okupace byla činnost Junáka přerušena a znovu se rozběhla až v roce 1945, v dřevěném baráku, který svého času darovali bratři Vinopalové pro obnovení činnosti Aeroklubu Modřany. Další klubovnu získali Junáci v roce 1948 za měšťanskou školou, krátce na to však museli svoji činnost opět přerušit. Krátká obnova hnutí v roce 1968 ze známých důvodů nevyšla, a tak si Junáci museli na svou renesanci počkat až do roku 1989, kdy na staré skautské tratiice navázalo V. středisko Modřany.

Kino Modřany

Jako kočovný kinematografista byl v Modřanech znám klempířský pomocník Josef Poláček, který získal v roce 1913 koncesi na kinematografické divadlo. Dalším zdejším majitelem kočovné společnosti byl Ignác Schächtl. V Modřanech dokonce hostovalo i slavné bio Ponrepo. Při němých filmech býval obvyklý hudební doprovod. Například ředitel Modřanské hudební školy F. Benáčan hrával při promítání na klavír.

První stálý biograf v Modřanech si otevřela vinohradská podnikatelka Karolina Demuthová v září

Vzpomínka na dobu protektorátu

roku 1919 v sále Lidového domu. Sál, do kterého se tenkrát vcházelo z dnešní Komořanské ulice (plátno viselo na stěně směrem k Vltavě), sloužil i pro divadelní ochotnická představení DTJ. Vybavení bylo více než skromné. Projekční plocha byla vyrobena z prken a natřena bílou barvou. Techniku představoval jeden promítací stroj značky Erneman na ruční pohon a ve sklepe umístěné dynamo na napájení obloukové lampy. V hledišti byly lavice stlučené z prken, v zadních řadách skládací dřevěné židle zapůjčené ze zahradní restaurace. Pro modřanské obyvatelstvo však jejich kino znamenalo velkou událost.

Čas ubíhal a aparatura se postupně modernizovala. Například zvuk, který začal oživovat filmový obraz, byl v modřanském kině zaveden v roce 1932. Nejprve ho obstarávaly velké, pomalu se otáčející gramofonové desky, ale záhy tento nedokonalý systém nahradil zvuk přímo z filmového pásu.

V roce 1939 Lidový dům i s koncesí koupila Věra Drážná, provozovatelka několika kin v Praze. Koncem roku 1945 kino převzal do správy zmocněnec ministerstva financí a Lido bio bylo přejmenováno na kino Vlast.

Druhé modřanské kino promítalo ve třicátých letech v sále U Nováků, který patřil k restauraci na bývalém Tylově náměstí. Sál kromě promítání filmů sloužil k hraní ochotníků ze spolku Osvětová beseda Tyl. Kinu se říkalo bio Sokol. Koncese k provozování sokolského kina byla vydána v roce 1921, v provozu bylo do rozpuštění Sokola za okupace.

Filmy se promítaly také v sále restaurace na Točné, kde při představeních bývala mnohdy velmi spontánní atmosféra.

Do roku 1945 promítali v modřanském kině pánové Čermák, Lorenc a Strnad. Říkalo se jim kinooperatéri.

Po roce 1945, kdy byla kina zestátněna, prodělalo modřanské kino několik zásadních rekonstrukcí. Změnu vnitřní dispozice zažilo kino v roce 1950, kdy se hlediště včetně promítací plochy otočilo o 180 stupňů a vstup byl situován z tehdejší ulice Vltavské. Bylo to provedeno z důvodů bezpečnostních, neboť na hlavní komunikaci se zvyšoval provoz automobilů. Přesto je dodnes nad vchodem z hlavní ulice nápis Biograf.

Budova kina byla jakýmsi kulturním domem, kde se pořádaly tancovačky, plesy a koncerty. V roce 1950 byly instalovány nové promítací stroje, vyrobené bratry Bradáčovými z Hovorčovic. V roce 1956 bylo kino upraveno na širokoúhlé promítání. Modřanské kino

Interiér modřanského biografu (1984)

bylo druhým kinem se širokoúhlým plátnem v Praze, hned po kinu Alfa. Od dubna 1957 přešel provoz kina do správy národního výboru.

Další a zatím poslední rekonstrukce se uskutečnila v letech 1969 až 1971, kdy se zavedla elektroinstalace a nový systém vytápění. Jako ochrana plátna byly zavěšeny tři opony. Kino bylo zmodernizováno a bylo vyhlášeno čtvrtým nejhezčím v Praze. V roce 1990 byly koupeny moderní promítací přístroje, umožňující vyšší kvalitu obrazu i zvuku. Kino s kapacitou 300 diváků je zatím největším modřanským sálem.

Po roce 1989 byly na modřanské kino uplatněny restituční nároky a bylo vráceno do majetku paní Bohuslavy Gregorové a pana Stanislava Šembery. Majitelé kina vyšli vstříc přání radnice a kino v roce 1996 obci pronajali za takových podmínek, které

Doprava

Hospodářský život si zvláště v moderní společnosti nelze představit bez výkonné dopravy. Podobně to platilo i v dobách minulých, i když se nám některé způsoby dopravy mohou z dnešního hlediska jevit jako beznadějně zastaralé. Nic to však nemění na jejich obrovském přínosu pro naše předky. Mnohdy však přinášejí mnoho zajímavého i nám, třeba nostalgickou vzpomínku.

Přivozy

Pro modřanské obyvatele bylo vždy důležitou otázkou, jak se dostat na druhý břeh Vltavy. V obci most nebyl, ten ve Zbraslavi byl postaven až roku 1895 a nejbližší most v Praze byl železniční u Vyšehradu s lávkami pro chodce. A tak důležitou roli hrály přivozy.

Lahovický přívoz byl původně ve správě zbraslavského panství a převážel přes řeku pouze osoby. Až když v roce 1861 zahájil modřanský cukrovar první kampaň, byl vedle osobního přívozu zřízen v Lahovicích i přívoz pro přepravu povozů s řepou. Od roku 1897 byl lahovický přívoz provozován v režii cukrovaru. Převozníkovi, který bydlel v domečku u přívozu na levém břehu Vltavy, přiděloval v době kampaně dva pomocníky. Význam přívozu klesal s rozvojem automobilové přepravy řepy, která využívala zbraslavský most. V roce 1945 se stal majitelem přívozu tehdejší MNV v Lahovicích, ale v roce 1956

jej zrušil.

Proti železničnímu podjezdu v ulici U Kina byl před první světovou válkou zřízen druhý modřanský přívoz, nahrazující brod a směřující k obci Lahovičky. Sloužil hlavně rolníkům, kteří měli pole na druhém břehu řeky nebo na úrodných ostrovech. Zrušen byl v roce 1950.

Ve třicátých letech dojíždělo z levého břehu Vltavy do rozšiřujících se modřanských průmyslových závodů stále více zaměstnanců, což si v roce 1933 vyžádalo zřízení třetího přívozu, spojujícího obec s nádražím ve Velké Chuchli. Provozovatelem byl Josef Borovička z Modřan. Po roce 1945 převzal správu přívozu MNV v Modřanech. V roce 1963 byla provedena generální oprava přívozu, při které bylo spodní lano pod vodou nahrazeno vrchním vodičem na ocelových sloupech na obou březích řeky, a byla zakoupena nová loď. Byl postaven i nový domek pro přivozníka, nicméně i tento přívoz po čase - při zahájení stavby modřan-

Práce a hospodářství

ského zdymadla v roce 1979
- zanikl.

Vodní cesta

Modřany bývaly po dlouhá staletí spojeny s okolními obcemi jen polními cestami. O to větší význam měla pro Modřany Vltava. Odedávna byla důležitá pro dopravu dříví, uhlí i jiného zboží. Po Vltavě se plavívala z jižních Čech solnohradská sůl z Rakouska a také pivo z Českých Budějovic. Modřany se - jak už víme - dokonce na dlouhou dobu staly místem, kde se potraviny, ale i jiné zboží podrobovaly „královskému clu“.

Protože vorová plavba byla nespolehlivá a pro dopravu zboží nedostačovala, upravovalo se v 18. století řečiště pro lodní dopravu a podél břehu se budovaly stezky pro koňské potahy, které tahaly lodě proti proudu.

Na řece se stavěly jezy s propustmi, které zvyšovaly hladinu a umožňovaly pravidelnější dopravu zboží. V Modřanech byla v roce 1729 vybudována u jezu i zdymadlová komora. Celé dílo však hned v následujícím roce poničily odcházející ledy.

Osobní lodní doprava byla na Vltavě zahájena v roce 1865, kdy se parník *Praha*, patřící akciové společnosti, plavil z Prahy do Modřan a dál proti proudu Vltavy do Štěchovic. Jízda byla sice příjemná, ale jízdné 40 krejcarů bylo na tehdejší poměry vysoké. Až kolem roku 1880 v důsledku konkurence šroubových parníků Maxe Goldmanna bylo jízdné podstatně sníženo a zavedeny týdenní dělnické předplatní jízdenky.

Zpočátku nebyl v Modřanech přístav, cestující musel k parníku přivážet převozník. Přestupování bylo pochopitelně obtížné, zvláště za větrného po-

Přívoz do Chuchle (1962)

98

časí. Teprve později byly na trase plavby rozmístěny plovoucí přístavní můstky, zvláště v místech, kde se Pražané rádi rekreovali. Také v Modřanech býval po dlouhá léta přístavní můstek pro osobní lodě, zdejšího břehu se využívalo k celodenní rekreaci, stávaly tu i stánky s občerstvením. Od roku 1954, kdy byla uvedena do provozu Slapská přehrada, studená vltavská voda již téměř nikoho ke koupání neláká, a tak se snižoval i počet přístavních můstků. Zrušen byl i ten modřanský.

Vodní doprava ovšem závisí na stavu vodní cesty - v zimě řeka zamrzala, v létě býval naopak nízký stav vody, takže plavba často končila v Modřanech a dále se plout nemohlo. Ještě před koncem století uvízl na modřanské mělčině populární parník *Primátor Dittrich*. Bylo třeba hledat spolehlivější dopravní tepnu.

Modřanská železnice

Již více než sto let jezdí vlaky na první části dnešní posázavské lokálky Praha-Vršovice - Praha-Modřany - Čerčany, která dnes tvoří zároveň první úsek trasy proslulého „expresu Praha - Paříž - Dobříš“. Podle tehdejšího železničního místopisu se jednalo o úsek mezi koncovými stanicemi Nusle-Vršovice a Modřany. Trať postavilo Podnikatelství železničních staveb J. Muzika a K. Schnabel v Praze podle vlastního projektu předloženého v listopadu roku 1880. Trať se začala stavět v květnu 1881 a již v říjnu po ní byla přeprave-

Vory v Koáské zátoce roku 1930

na první řepa do modřanského cukrovaru. Zachoval se například výrok tehdejšího modřanského starosty Josefa Svobody, který při pochůzce komise ke stavbě dráhy 9. 7. 1881 řekl: „Vůbec musím projevití potěšení, že se nám touto dráhou dostane spojení s ostatními železnicemi, čímž naší obci prospěšná budoucnost se připraví.“

První tři roky po otevření dráhy v roce 1882 zabezpečovala provoz společnost České obchodní dráhy, pak krátký čas Rakouská společnost místních drah a od 1. 1. 1887 převzaly provoz na modřanské trati státní dráhy. Počáteční rozsah provozu dráhy charakterizují údaje z hlášení dozorčího orgánu z roku 1882 o vybavení dráhy železničními vozy. Tvořily je dvě parní lokomotivy Krč a Modřany, 4 osobní vozy, 2 služební vozy, 16 uhláků a 5 skříňových vozů.

V roce 1897 byla uvedena do provozu další část posázavského „Pacifiku“, úsek Modřany - Odbočka Skochovice a Jílové - Čerčany. Celá 57 km dlouhá trasa Praha - Čerčany vltavským a sázavským údolím byla propojena kolejemi až k 1. 5. 1900. Tehdy byla dokončena výstavba nejobtížnějšího čtrnáctikilometrového úseku Odbočka Skochovice - Jílové.

Autobusová doprava

Zatím jsme se setkali s dopravou po Vltavě, železnici a povozy. V roce 1908 - vydáním první koncese na dopravu osobními automobily na trati Zbraslav - Modřany - Praha s dvěma zastávkami v obci: u hostince

Parníček Modřany v modřanském přístavišti (asi 1935)

Na písku a na Tylově náměstí - přibyla další.

V roce 1926 zahájil Jan Holub pravidelnou dopravu autobusy mezi Prahou a Modřany. Cena jízdenky byla sedm korun. Tento autobusový spoj byl panem Holubem provozován do roku 1931, kdy ho vystřídaly Elektrické podniky hl. m. Prahy. Konečná stanice byla na začátku Modřan, v roce 1945 na Tylově náměstí. Od roku 1947 byla trať prodloužena k cukrovaru

o prodloužení do Braníka a dál o postavení dráhy Praha - Braník - Zbraslav. Trať do Braníka byla prodloužena v roce 1924.

Po roce 1945 se znovu jednalo o prodloužení elektrické dráhy do Modřan - uvažovalo se o započetí díla v roce 1953, ale nakonec se tak vytouženého tramvajového spojení Modřanští dočkali až 27. května 1995. Trasa nového úseku z Braníka je dlouhá 5,8 km,

Vlak v železniční stanici Modřany roku 1994

℞

a v roce 1950 až k Modřanským strojárnám. V roce 1960 zavedly Dopravní podniky linku na Babu III, do Tyršovy čtvrti a na Lysiny. Do Cholupic byla zřízena linka Dopravních podniků v roce 1971, roku 1976 byla prodloužena do Točné.

Elektrická dráha

Snaha vedení obce o získání spojení s Prahou elektrickou drahou je starého data. Již v roce 1905 obce Braník, Dvorce, Hodkovičky a Modřany podaly městské radě pražské žádost o prodloužení elektrické dráhy z Vyšehradu do Braníka a přes Hodkovičky do Modřan. Při jednání vznesla městská rada podmínku, aby modřanská obec věnovala zdarma vhodný pozemek na postavení remízy a dílen. Podmínce bylo vyhověno, ale správní rada Elektrických podniků v roce 1911 žádost na prodloužení trati do Modřan stejně zamítla.

Další pokus byl učiněn po roce 1919, kdy náměstek pražského primátora přislíbil, že bude elektrická dráha prodloužena k Podolské cementárně, což se skutečně v roce 1921 stalo. V roce 1922 se jednalo

má 11 zastávek, 14 mostů či podchodů a po celé trati jsou bezbariérové přístupy. Jízda ze stanice Nádraží Braník do nové konečné trvá asi 12 minut.

Železniční trať vedla středem města ještě v roce 1979

℞

Peníze

O tom, jak důležité jsou pro hospodářskou činnost peníze, asi nemusíme nikoho přesvědčovat. A stejně dobře to věděli naši předkové. V Modřanech byl první peněžní ústav založen v červnu roku 1908. Byl ustaven po vzoru kaspeliček a jmenoval se Spořitelní a záložní spolek pro Modřany a okolí. Smyslem svépomocného sdružení drobných venkovských vkladatelů bylo soustředování peněžních prostředků k podpoře vlastního podnikání. Ústav zahájil svoji činnost skromně v bytě učitele Hynka Kotvy, který byl pokladníkem, a její rozsah byl velmi úzký.

Zrod samostatného státu s Prahou jako hlavním městem znamená pro Modřany hospodářský rozkvět.

Zastávka autobusů na náměstí A. Paváka v Točné (1996)

Vznikají nové podniky, staré jsou rozšiřovány, rozmáhá se stavební ruch a k tomu všemu jsou zapotřebí peníze. Proto jsou zakládány nové peněžní ústavy, které už nejsou budovány na základě svépomoci, ale na obchodních zásadách.

Už v červenci 1918 zahájila činnost Živnostensko-občanská záložna. V říjnu 1918 byla uvedena v život Občanská záložna, což byl větší ústav, který zprvu sídlil v budově radnice, kde úřadoval od 17 do 19 hodin. Zanedlouho se záložna přestěhovala na hlavní ulici do čp. 132. Obec však byla pro tři peněžní ústavy příliš malá, a proto se Živnostensko-občanská záložna a Občanská záložna v roce 1923 sloučily pod názvem Občanská záložna. V roce 1932 koupil tento peněžní ústav dům U Michalků na hlavní ulici a na jeho místě postavil novou budovu (dnes tam sídlí Husova knihovna).

V roce 1931 vznikla v Modřanech Živnostensko-obchodní záložna. Ústav pracoval hlavně se zdejšími obchodníky a živnostníky a časem získal klientelu ve všech vrstvách místních lidí. V roce 1943 Živnostensko-obchodní záložna fúzovala s Občanskou záložnou. Po únoru 1948 byly sloučeny všechny ústavy lidového peněžnictví a byla vytvořena Spořitelna a záložna

*Konečně tramvaj
v*

Modřanech.

Pošta

K dobrému spojení se světem je pošta nezbytná. V Modřanech však dlouho chyběla. Doručování listové a balíkové pošty obstarával poštovní úřad na Pankráci. Do Modřan odtud denně docházel listonoš, který za doručení dopisu vybíral dva krejčary. Teprve v roce 1891 se podařilo vlivem cukrovaru prosadit zřízení c. k. poštovního úřadu v čp. 65 ve Vrchlického ulici, v domě A. Sýkory, který se stal prvním listonošem v Modřanech.

Při poštovním úřadě byla v roce 1902 zavedena telegrafní služba. V roce 1906 povolilo ministerstvo obchodu v Modřanech zřízení telefonní hovorny. První telefonický rozhovor se z ní uskutečnil v roce 1907. Za jeden hovor se platilo dvacet haléřů. První telefonickou stanicí napojenou na pražskou telefonní síť měl cukrovar. Obecní úřad získal vlastní stanici až v roce 1923.

V roce 1925 se poštovní úřad přestěhoval do prvního poschodí domu čp. 9 (U Nováků) na rohu Tylova náměstí a Masarykovy třídy (dnešní Obchodní náměstí a Modřanská ulice). Tam také byla v roce 1926 zřízena telefonní ústředna zapojená na pražskou síť. Žádný ze zmiňovaných domů již nestojí. V roce 1962 získala pošta samostatnou budovu v Darwinově ulici 5. Odtud se v roce 1989 přestěhovala do nové budovy v Plovdivské ulici.

Občanská záložna v Modřanech (1939) - dnes Husova knihovna

Čemesla a živnosti

První doloženou zprávu o počtu a druhu modřanských živností nalezneme v předpisu živnostenské daně na rok 1912. Daň byla předepsána v 79 případech. Pro srovnání uveďme, že v roce 1910 žilo v Modřanech 2 796 obyvatel.

Zastoupení měly všechny živnosti - například holičské, společenstva řezníků a uzenářů, realitní jednatelé, pekaři, truhláři, hostinští... V Modřanech bývaly i týdenní a výroční trhy. Do obce přijížděli cizí obchodníci a živnostníci a na náměstí prodávali svoje zboží. Aby z toho měla užitek i obecní pokladna, vybírala obec od roku 1904 tržní poplatky. K výročním trhům měli zdejší obchodníci odmítavý postoj, protože poškozovaly jejich živnosti. Žádali o jejich

Vchod do budovy staré pošty

zrušení, ale vyhověno jim bylo až v roce 1936.

V roce 1921 začal provozovat povoznictví s šestnácti páry koní František Vošahlík, který současně žádal o povolení k autodopravě. Není bez zajímavosti, že v roce 1929 byla před domem čp. 494 postavena první benzinová stanice v obci (firmy Naftaspol). V roce 1933 už provozovaly nákladní autodopravu tři podniky - František Vošahlík, Václav Pařízek a Josef Adámek. V roce 1947 bylo zaregistrováno 8 koncesí na provoz autotaxi.

Do roku 1848 byly v Modřanech dva hostince, jeden pro dolnobřežanské poddané v čp. 9, druhý pro zbraslavské poddané v čp. 44. V roce 1899 byla povolena kavárenská živnost Karlovi Prokešovi s podmínkou,

že obsluha bude mužská, aby se předešlo nepřijemnostem. První vinárská koncese byla udělena v září 1907 Josefovi Šebkovi a další v červnu 1913 Giovanu Perniolovi.

Sezonní hospůdka U tří koček na Pražské pěšince v Dolech zahájila svůj provoz roku 1931, kdy obecní zastupitelstvo pronajalo číšníkovi Kurcovi část lesa k postavení několika stolů v letním období.

Pro zvláště nostalgické pamětníky nechť slouží seznam modřanských hospod z doby první republiky: U cukrovaru, kdysi zvaná Na Písku, později též cukrovarská kantýna U Novotných

Na nádraží - objekt již neexistuje

U Lišků - na hlavní ulici směrem do Komořan

U Troníčků - pod dnešním tramvajovým mostem

Lidový dům - v minulém století zvaná Na lapáčku

U Vošahlíků - na náměstí pod dnešním Obchodním domem Vltava

U Nováků - na náměstí, v domě bylo kino, později společenský sál a v prvním patře pošta

Na zastávce - na hlavní ulici u železniční zastávky. Znovu otevřena v květnu 1997 jako Smíchovská pivnice

U Mičanů, též U přívozu - na hlavní ulici ku Praze

U Frýdů - na hlavní ulici ku Praze, u továren

U sokolovny, též U Smolařů - na výpadovce k Libuši

U Hromádků - na Libušské ulici poblíž obecních domů

U Piherů, též Šumavěnka - v Tyršově čtvrti

U Kuklů - na Lysinách

U Fabiánů - na Lysinách v ohbí hlavní ulice

U Fišmistrů - v Čechově čtvrti při Cholupické sil-

Rok 1924 na hlavní ulici ...

*Schwarzenbergova pila
(snad 1898)*

*Povoznictví Františka Vošahlíka
okolo roku 1921*

Pohřeb řeznického mistra Lípy roku 1924

Křečkova cihelna v Komořanech (asi 1930)

Hostinec Na zastávce (1994)

nici

Na Havránce - v Čechově čtvrti

U Neuberků - v Čechově čtvrti

Nad hřištěm, zvaná též Brabencova nebo U Marešů - na Babě I

U Přemysla, zvaná též Mydlinky - na Babě I

Na Dědině - na Babě III

U Divišů - Na Beránku

U Moudrých, dříve U Šramarů - Na Beránku

U Sosny - při hlavní silnici na Komořany

U Chadimů - proti hospodě

U Sosny - při hlavní silnici na Komořany

U Světníčků - v Komořanech u továrny při hlavní silnici

U Bukačů, též Na Homoli - při

hlavní silnici na Zbraslav

Výletní nebo sezonní hospůdky:

U Troníčka - u řeky pod komořanským záměčkem

Lesní divadlo - v lese Na Srážce (pan Kotlář)

U Kopkána - samota v lese v Dolech

U tří koček, též U Štěpánků - v Dolech blíže k Li-
buši

Historie modřanského cukrovaru

V šedesátých letech minulého století se silně projevovalo národní uvědomění a česká buržoazie se začala podílet na průmyslovém podnikání, které bylo do té doby většinou v německých rukou. Tato snaha byla i popudem k založení cukrovaru v Modřanech. V té době existovalo v okolí Prahy 13 cukrovarů, všechny v majetku šlechty nebo německých průmyslníků.

V únoru roku 1861 získal pražský stavitel Antonín Zloch tzv. Panský mlýn čp. 52. Je to dům s věžičkou, který dosud slouží jako kanceláře. Na získaném pozemku začal v jarních měsících 1861 s výstavbou cukrovaru. Ještě v témže roce byl rozestavěný cukrovar prodán Ferdinandu Urbánkovi z Prahy, který závod do kampaně

Hostinec U Vošahlíků v roce 1938 i s personálem

Restaurace U Fabiánů před rokem 1930 (dnes školní družina)

Troníčkův hostinec po přelomu století

dostavěl. První strojní zařízení dodala a montovala strojírna Daněk a spol. Kolaudace stavby se konala 15. října 1861 a dne 31. října 1861 vydalo hejtmanství ve Zbraslavi povolení k provozu. To už se k Ferdinandu Urbánkovi připojil Antonín Wagner.

Kronika Modřan uvádí o stavbě cukrovaru toto: „Rok 1861 je pro vývoj Modřan rozhraním mezi dosud klidnou obcí, v minulosti pouze hospodářsky činnou, a rušným životem obce průmyslové. Od té doby se datuje stálý vzrůst a pokrok obce Modřan. Nesla nese se život obyvatelstva zdejšího od toho roku směrem zcela od minulosti rozdílným. Do obce přibýlo cizího pracovního lidu a inteligence úřednické. Přibýlo i bohatství. Vlivem přistěhovaých doznalo obyvatelstvo změn příliš náhlých.“

Už před vlastním zahájením, 28. září o svátku sv. Václava, se konaly na zdar nového podniku slavné bohoslužby a veřejné vyzvání k zápisu zaměstnanců na

kampaň. Podle kusých záznamů trvala první kampaň do 28. února příštího roku, denně se zpracovalo asi 40 t řepy při denní spotřebě 15 až 18 t uhlí. Dále bylo třeba 220 kg kyseliny sírové a 150 kg spódia (kostního uhlí). Vyrábělo se zboží „melis“ a „lomby“. Melis byl čistší surový cukr ve tvaru homolí o hmotnosti 5 až 25 kg. Zeleného syrobu bylo používáno při plnění větších forem lomby o hmotnosti 30 až 40 kg, které se po ztvrdnutí drtily na surový cukr k prodeji.

Kronika popisuje tehdejší dění velmi barvitě: „...do Modřan docházely obrovské kusy strojů, kotle, parní stroje, setrvačná kola a přihnaly se celý roj strojníků. Mohutné rány duněly široko daleko, jak z těch kusů sestavovali na místě velká tělesa, rozestavovali je v přízemí a i v poschodí v jeden celek a spojili je sítí rour a trubek. Rostoucí cukrovar byl obléhán zvědavci, z rozčilení ani Modřany nevycházely. Jako mohutný stožár byl vyhnán za kotelnu velký komín, a na něm se vesele zatřepetal červenobílý prapor.“

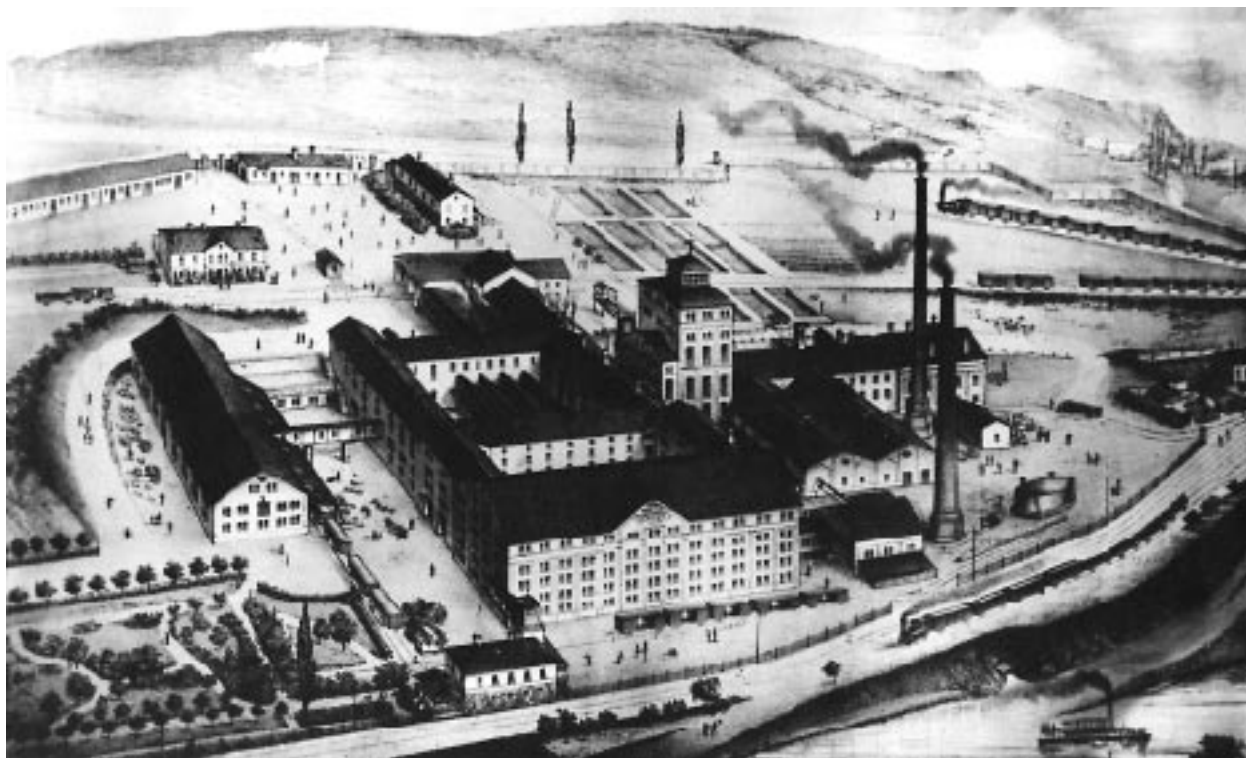
Uvedením nové továrny do provozu byl pověřen první ředitel Josef Mühl, záhy však přebral vedení Bedřich F. Gross, který měl až do roku 1887 na rozvoji závodu nesmírný vliv.

Řepa se v modřanském cukrovaru prala už ve strojní pračce. Byl to pokrok oproti menším závodům, kde se řepa dosud drhla ručně. Vypraná řepa se strouhala na velikých struhadlech na kaši. Získanou kaši se plnily pytlíky utkané z jemných provázků po 4 až 5 kg. Jednotlivé pytlíky se proložily vrbovým proutím a navršily do ručního lisu. Vylisovaná šťáva se čerila za studena

kyselinou sírovou. Pak se čerící pánve ohřála přímým ohněm a přidávalo se patřičné množství vápna. Když teplota šťávy dosáhla 94 °C, oheň se vyhrabal a pod pánve se nastříkala voda. Odpařování se provádělo na otevřených pánvích. Při dosažení hustoty sacharizace se šťáva z pánve vypouštěla přes plátěné pytlíky, které měly funkci filtrů. Pak se filtrovalo přes spódium. Po filtraci se zahušťování opakovalo, přičemž se prováděly různé čisticí operace, jako přidávání vaječného bílku a později vápenného mléka. Pěna se sbírala nebo šlehala lískovými pruty, aby se srazila. Zahuštěná šťáva se plnila na půdách do kadlubů ve tvaru homole, ochladila a promíchávala dřevěnými noži. Na správném promíchání byla závislá stejnoměrnost krystalizace cukru a potom úspěšné vyklopení homole z kadlubu. Homole melis, které měly barvu surového cukru, byly hlavním produktem modřanského cukrovaru.

Aby měl cukrovar zajištěn řádný přísun základní suroviny, pronajal si blízké zbraslavské panství - dvory Peluněk, Lahovice a Lipany o celkové výměře 602 ha. Zde se začalo poprvé s racionálním pěstováním řepy a s hlubokou orbou. K tomu byly zakoupeny parní oračky, které dokázaly vyorat hlubokou brázdou, což se tehdy žádným jiným dostupným zařízením nedalo docílit.

Po zřízení železnice se začala pěstovat řepa i na dalších plochách. Vydařil se také pokus zajistit pěstitele z okolí Štěchovic. Řepu do Modřan přepravovala po vodě firma Chroust Štěchovice, která zároveň stavěla nákladní lodi. Při cestě zpět se dopravovaly řízký. Proti

Modřanský cukrovar v roce 1882

proudu byly lodi taženy koňským spřežením.

V prvních letech provozu cukrovaru se používaly převážně volské potahy, méně koňské. Uhlí, vápenec, koks a hotové výrobky se dopravovaly z pražských nádraží přes Pankrác nebo z železniční stanice v Radotíně. Cukrovar měl proto ve vlastní režii i přívoz. 1. září 1881 byl zahájen provoz na tovární vlečce a do Modřan přijela první lokomotiva. Trať vedla pouze z Vršovic do Modřan a sloužila v prvé řadě pro dopravu řepy. První náklad, 9 vagonů řepy, přivezla lokomotiva 16. listopadu 1881. Už 1. března následujícího roku však byla trať slavnostně odevzdána veřejnosti příjezdem prvního osobního vlaku.

V roce 1889 začalo první větší rozšiřování závodu, především rafinerie. V roce 1891, roce slavné Jubilejní výstavy, na které se cukrovar svými výrobky samozřejmě prezentoval, už bylo vyrobeno 20 000 t rafinovaného cukru. V závodě bylo zaměstnáno 630 mužů a 197 žen. Cukrovar měl 35 parních strojů o výkonu 489 kW. Po zřízení rafinerie se vyráběly bílé homole, a to až do roku 1939. Homole po spodním odříznutí vážila v průměru 12,5 kg. Celý výrobní proces na půdách, v sušárně a balárně trval 14 dní.

V devadesátých letech se začaly v cukrovaru vyrábět kostky „Hübnerky“. Byly tvrdé, z litého materiálu, který se formoval v odstředivkách, ve zvláštních vložkách na tabulky o tloušťce výšky kostky. Tabulky se na okružních pilách rozřezávaly na tyčinky a ty se pak sekaly na sekačkách Scheibler. Po roce 1918 byly zavedeny

Pzillasovy lisy, aby se vyhovělo požadavkům trhu na lépe rozpustné zboží. Vyráběly se tři druhy kostek.

Druhá velká rekonstrukce proběhla v roce 1906. Výrobní kapacita byla zvýšena na zpracování 800 tun řepy za den. Již krátce po založení usilovali první majitelé o stabilizaci svého postavení mezi ostatními závody. Jedním z projevů této snahy bylo použití ochranné známky. Ta byla úředně schválena 26. ledna 1862. Dvouocasý lev v ní symbolizuje české podnikání. Později k němu přibyla šesticípá hvězda, jako symbol židovského finančního kapitálu, a kotva, znamenající, že veškerý export se nakládal do lodí přes Hamburk, i když šel do jugoslávských přístavů. Dole umístěné číslo B 280 znamená, že sídlo finanční správy bylo ve Vídni a písmeno B je odvozeno od německého názvu Čech - Böhmen. V době druhé světové války bylo rozhodnuto symbol hvězdy ze znaku odstranit, ale už k tomu nedošlo, pouze se ochranná známka na čas přestala používat.

Roku 1872 přešel závod do majetku První české akciové společnosti pro rafinování cukru v Praze a začala se používat značka „PČR“.

V meziválečném období došlo k další modernizaci závodu a jeho postupně přeměně na potravinářský kombinát. Rozšiřoval se sortiment výrobků pro spotřebitele i pěstitele cukrovky. Velkých objednávek doznala výroba žitných kávových kostek pro vojsko. Současně byla zavedena výroba kávových kostek „Turistka“ ze zrnkové kávy.

Cukrovar cca o sto let později

V roce 1933 byla zahájena výroba limonád, sodovek a šuměnek „Rarach“. Patentované byly čajové kostky „Elča“ (Elitní čaj) s citronovou nebo rumovou příchutí. Jedna kostka sloužila k přípravě 1/2 litru čaje.

Výrobu luxusních barevných kostek „Bridge“ zavedl roku 1934 jako svůj patent ing. Baur. Od roku 1935 se vyrábělo kavárenské hygienické balení po dvou až třech kostkách. Výroba džemů a marmelád se rozběhla v roce 1936. Suroviny se nakupovaly, například brusinky až z Finska. Aby měl podnik vlastní zdroj ovoce, byly všechny okolní pozemky osázeny peckovinami. Celkem bylo vysazeno 900 stromů. Některé se dochovaly dodnes, na východ od řepného složiště.

Bonbonárna „RARA“ byla do Modřan přestěhována v roce 1936. Značka RA RA se vyznačovala vysoce kvalitními čokoládovými výrobky.

K přepravě uhlí ze Severočeského revíru se používalo i lodní dopravy, zejména v době války. Cukrovar dal na svůj náklad proměřit dno Vltavy a splavnost vodního toku. Dne 17. listopadu 1925 připlul první člun, do kterého bylo naloženo 307,5 t krystalového cukru určeného pro Anglii. Protože se přeprava osvědčila, vybudovala firma Lanna v místě pod cukernými sklady vlastní přístaviště. Po 34 letech bylo zrušeno.

Nákladní automobilová doprava začala rokem 1912, kdy bylo zakoupeno auto Praga. V roce 1919 byla koupena dvě další auta - Austro Fiat; jezdila na železných obručích s řetězovým pohonem. Automobilový park se rozrůstal úměrně s dobou. V době provozu vedlejších výroben sodovkárny a bonbonárny zajišťovala vlastní auta veškerý rozvoz těchto výrobků.

Po skončení druhé světové války byl cukrovar Modřany součástí České společnosti pro průmysl cukerní v Praze. Byla ukončena výroba na kávovně a později zrušena i bonbonárna „RA RA“. Část zaměstnanců přešla do podniku Orion Modřany. 1. ledna 1950 byly připojeny k závodu cukrovary Uhřetěves a Beroun. Název organizace se změnil na Modřanské cukrovary, n. p. se sídlem v Modřanech. Různé organizační změny pak probíhaly i v dalších letech.

Koncem sedmdesátých let byla další existence cukrovaru Modřany značně nejistá. 1. ledna 1979 však vznikla Výzkumná a vývojová základna cukrovarnického průmyslu, do níž byl začleněn Výzkumný ústav cukrovarnický a cukrovar Modřany jako experimentální závod.

Novodobá historie cukrovaru začíná v roce 1989. Závod se stává součástí státní akciové společnosti Cukr-spól Praha-Modřany a v jejím rámci je privatizován.

Sladký Orion

Když vane ten správný vítr, nese se územím Modřan

vůně čokolády. Odkud? Přece z „Orionky“, modřanského závodu akciové společnosti Čokoládovny Praha.

Počátky dnešní továrny Orion se již léta tradičně uvádějí větou: „Historie závodu začíná v roce 1891, kdy František Maršner v malé dílně na Královských Vinohradech začal vařit na primitivním ohništi za svitu petrolejové lampy turecký med.“ Výroba v dílně Františka a Albíny Maršnerových se postupně rozšiřovala o další druhy oblíbených orientálních cukrovinek, a proto zahájili v roce 1896 jednání o stavbě nové továrny. Její výstavba na Korunní třídě za měšťanským pivovarem byla povolena v následujícím roce. Firma byla registrována v obchodním rejstříku jako veřejná obchodní společnost pod názvem Továrna na orientálské cukrovinky F. Maršner, hlavní závod na Královských Vinohradech, odštěpný v Praze. F. Maršner rozšířil výrobu také o zpracování kakaových bobů na čokoládu a čokoládové cukrovinky. Již v roce 1897 poprvé vyrobil vánoční zboží, hlavně čokoládové figurky a pěnové cukrovinky.

V roce 1901 byla ustavena akciová společnost pod názvem První česká akciová společnost továren na orientálské cukrovinky a čokoládu na Královských Vinohradech, která převzala veškerou podstatu firmy Albíny Maršnerové. Vznikem akciové společnosti byl dán základ k dalšímu rozvoji firmy. Překonala těžké období 1. světové války a v poválečném období zvýšeného zájmu o cukrovinky ztrojnásobila svou výrobu. V dalších letech ji pak rozšiřovala o nové druhy úspěšných a kvalitních cukrovinek. Značku Orion nesly její výrobky od roku 1924. Ke změně dlouhá léta užívaného názvu firmy na Orion, továrny na čokoládu, a. s., Praha, došlo však až v roce 1928. Hospodářská krize sice ovlivnila výrobu firmy, ale ta přesto zůstala kvalitou výrobků i nízkými cenami mezi nejznámějšími evropskými výrobci čokolády a cukrovinek až do 2. světové války.

Vedle továrny Orion vznikla v Praze řada dalších cukrovinářských závodů, z nichž nejznámější byla RUPA. Zakladatelem firmy byl Rudolf Pachel, původně obchodní zástupce továrny na čokoládu a cukrovinky O. Ruger v Podmoklích. V roce 1914 si zařídil na Královských Vinohradech vlastní výrobu čokolády a cukrovinek, kterou v roce 1917 přestěhoval do nového objektu na Palackého třídě v Nuslích. Protože výroba firmy Rudolf Pachel, továrna na čokoládu a cukrovinky Praha-Nusle, nestačila poptávce zvýšené zřízením vlastních prodejen firmy na celém území ČSR v roce 1930, koupil Rudolf Pachel začátkem července 1932 od firmy Damase Hobé Cie továrnu s pozemky v Modřanech v Riegrově ulici čp. 205. Od založení této modřanské továrny v roce 1902 se v objektu vystřídala řada činností. Nejdříve tu byla pila, pak výroba dřevité vlny, slévárna, výroba zapalovačů, poté výroba marmelády a naposledy destilace likérů. Součástí komplexu budov byl také obytný dům - vila z roku 1897. Rudolf Pachel

Továrna RUPA

v krátké době vybavil továrnu potřebným zařízením a stroji a od 3. října 1932 zahájil s 200 zaměstnanci výrobu, aby zvládl vánoční poptávku po zboží.

V následujících letech probíhaly v areálu četné stavební práce, přestavby a nástavby dílen, skladů, expedice, transformační stanice atd. Vedení podniku zůstalo v Nuslích. V roce 1934 došlo ke změně dosavadního názvu firmy na RUPA, továrna na čokoládu a cukrovinky R. Pachtl. Od 1. ledna 1936 převzal po dohodě s otcem závod v Nuslích a Modřanech i pozemky v Hostivaři syn Jan Pachtl, který již od roku 1928 pracoval ve firmě.

V modřanské továrně pracovalo 400 až 700 zaměstnanců. RUPA vyráběla desítky druhů čokolád, čokoládových dezertů, kandytů, karamel, želé a také trvanlivé pečivo. Koncem roku 1939 dosáhl počet prodejen firmy 180. Doprava zboží do prodejen byla zajišťována převážně vlastními auty. V roce 1943 však zůstaly prodejny jen tři - v Praze, Brně a Plzni.

V lednu 1944 byla na základě výměru Ministerstva hospodářství a práce výroba v modřanské továrně zastavena. Až do jara 1945 byly prostory továrny pronajaty firmě Junkers, Flugzeug und Motorwerke, pro válečnou výrobu. Po osvobození se v červenci 1945 vrátilo vedení obou závodů opět Janu Pachtlovi. V továrně se vyklízelo a zbylá nákladní auta sloužila jako autodoprava. V dubnu roku 1947 byl zřízen národní podnik Pražské čokoládovny, jehož součástí se staly i pražské továrny Orion a RUPA. Po únoru 1948 odjel Jan Pachtl s rodinou do Kanady. Jeho dcera získala později titul mistryně světa v krasobruslení, to už ovšem reprezentovala Kanadu. Do Čech, a do Modřan, se podívala znovu až po roce 1989.

Od 1. února 1949 byla v Modřanech zahájena opět

výroba cukrovinek, i když jen ve dvou dílnách se 100 zaměstnanci. V roce 1949 bylo rozhodnuto o postupném rušení menších pražských závodů a soustředění výroby do modřanské továrny. V roce 1952 byla jako poslední uzavřena i továrna Orion na Vinohradech. Z uzavřených továren byly do Modřan převezeny výrobní stroje, přešli sem někteří zaměstnanci a s nimi také název vinohradské továrny a jejích oblíbených výrobků, známých v celé republice i v zahraničí.

Původní objekt byl obklopen novými budovami, kde byla umístěna výroba čokoládových hmot, kotelná, kompresorovna, elektrárna a sociální zařízení pro zaměstnance. Později byla postavena pětipatrová budova nového skladu a síla na kakaové boby a technickoprovozní budova. Instalováním moderních výrobních linek se výroba postupně specializovala na výrobu tabulkových čokolád (1971), čokoládových dezertů a pralinek (1975), čokoládových sezonních výrobků - vánočních kolekcí a velikonočních výrobků, litých kandytů Bon Pari (1977) a čokoládových tyčinek (1980). V roce 1993 dokončená rekonstrukce výroby čokoládových hmot umožňuje dosahovat kvality srovnatelné se světovým standardem. Poslední významnou investiční akcí byl projekt zpracování kakaových bobů i pro ostatní závody Čokoládoven.

Zahraničním partnerem firmy se v roce 1992 stalo konsorcium Čokoládovny Partners, B. V., založené jako joint venture společností DANONE, Francie a NESTLÉ, Švýcarsko, potravinářských podniků světového významu. Čokoládovny, a. s., se svými 11 závody v Čechách a na Moravě dnes zauímají přední místo mezi nejúspěšnějšími firmami České republiky.

Hvězda Orion je dnes také národní značkou pro čokoládu a čokoládové cukrovinky Čokoládoven, a.

Čokoládovna Orion (1976)

R

s., z nichž nemalý podíl stále vyrábí závod v Modřanech.

Chirana rentgenovými očima

V roce 1922 vyrobil ing. Miroslav Vinopal s jedním mechanikem a jedním učněm v prádelně vinohradského činžáku v Lucemburské ulici první dva rentgenové přístroje v Československu. Jeden z nich umístil ve svém bytě, aby sloužil k předvádění, druhý dodal prvnímu zákazníkovi, Dětské léčebně v Mukačevu. To byl začátek firmy META - nyní Chirana Praha, a. s.

V roce 1925 měla META už 14 zaměstnanců a 6 učňů a rozšiřovala se o nový objekt na Malešické silnici. V roce 1930 dosahoval podnik se 40 zaměstnanci a 6 uční roční výroby okolo 3,5 milionu Kč. V roce 1935 se META přestěhovala do Modřan. Na ploše 700 m² pracovalo přes 60 zaměstnanců a sortiment byl na tehdejší dobu velmi bohatý. Vyráběly se rentgenové přístroje zubní, převozní, ale i výkonné a také vyšetřovací stěny a další příslušenství. V roce 1937 se podařilo vyrobit první rentgenku. Byl to plnoochranný typ a odpovídal tehdejší světové úrovni. Podnik se stal soběstačný i v tomto technicky velmi náročném oboru.

Novou kapitolu začal psát závod v roce 1948, kdy po znárodnění vznikl sloučením s 24 dalšími závody národní podnik Závody léčebné mechaniky. V roce 1950 dostal podnik jméno Chirana. V roce 1961 dochází ke sloučení s Meoptou Modřany a tím k dalšímu posílení vývojové a výrobní základny.

V šedesátých letech obohatila Chirana trh zesilovačem rtg obrazu, který zkvalitnil vyšetřovací metody. V roce 1973 se podařilo uvést do provozu nově vybudované výrobní kapacity v Modřanech a sloučit tak některé odloučené provozy v Praze do jediného. Ke spojení se závodem Strašnice, který se z větší části přeorientoval

na výrobu rtg zdravotnické techniky, došlo v roce 1976. V červenci 1989 vznikl státní podnik Chirana Praha-Modřany (již bez závodu ve Strašnicích), který se v roce 1992 transformoval na akciovou společnost Chirana Praha. V současné době Akciová společnost Chirana Praha navazuje na více než sedmdesátiletou tradici ve výrobě radiodiagnostické a radioterapeutické techniky. Nadále vyrábí celý komplex základního vybavení zajišťující prohlížení rentgenového obrazu včetně digitálního zpracování a pořizování rentgenových snímků. V oblasti radioterapeutické techniky se soustřeďuje na výrobu léčebných izotopových ozařovačů. V průběhu roku 1995 byl ve spolupráci se zahraničím úspěšně ukončen vývoj detektoru radioaktivních látek a vyzkoušen v provozu na hraničním přechodu.

Interpharma

Zakladatelé Interpharmy s. r. o. - dr. Steinhauer, ing. Rosický a dr. Tamchyna - odešli z Kolínské léčebny, neboť jim tam bylo znemožněno pokračovat v chemicko-farmaceutickém výzkumu, a v březnu 1932 založili vlastní firmu na výrobu léčiv. Zpočátku disponovali jen skromnými výrobními prostorami v Jungmannově ulici 18, které dr. Steinhauer vyženo. Od počátku se potýkali s potížemi, neboť finanční základ firmy rychle mizel. Naštěstí se na Interpharmu obrátila belgická firma

Pan Miroslav Vinopal
- zakladatel firmy META

Chirana

Union de Chimie Belge, švýcarská firma Roche a další farmaceutické závody ze zahraničí se zájmem o zastupitelství.

Výrobní program nově utvořeného závodu pozůstal z pouhých čtyř preparátů, díky dobře organizované propagaci však docílovala firma dobré výsledky. V roce 1935 si již majitelé firmy reálně představovali, že najdou vhodné prostory pro instalaci výrobního zařízení tovární povahy. Náhodou se dozvěděli, že v Modřanech postavil truhlář Zeman malou továrnu na nábytek, ale prakticky hned zkrachoval. Na stavbu měl úvěr od Nuselské záložny, která teď hledala někoho, kdo by objekty koupil. Interpharma uzavřela se záložnou dohodu, že objekt koupí i s finančním závazkem. A tak znovu začínali s dluhem 1,5 milionu korun.

V nových prostorách se závod rozvíjel do průmyslového měřítko. V roce 1937 dosáhl počet zaměstnanců 200. Ještě v posledních letech před druhou světovou válkou a v jejím průběhu tu byly vyráběny velmi náročné léky, jako Eurocan, Dipron ap. V roce 1939 byla dokonce realizována poměrně velmi složitá výroba inzulínu, kterou zaváděli bývalí zaměstnanci firmy Baťa. Za zmínku stojí zejména skutečnost, že na rozdíl od ostatních domácích výrobců, kteří převážně pouze zpracovávali dovážené účinné látky (farmaceutické substance) do lékových forem (tablety, injekce, kapky, masti atd.), Interpharma od samého začátku usilovala o vlastní nezávislou výrobu farmaceutických substancí.

V letech 1940 až 1945 byla firma zkonfiskována okupační správou. Ke konci válečných let došlo k vyhlášení totálního nasazení. „Byly uzavřeny divadla, koncertní síně, výstavy. Prakticky celá kultura, kromě filmu. Ze společné iniciativy celé řady našich herců a členů Umělecké besedy a také proto, že na úřadě práce byla přeci jenom určitá skupina českých pracovníků, dostala firma povolení zaměstnat 150 umělců v rámci tzv. domácí práce. Nikdo nikdy nepochopil dobře co to domácí práce znamená, ale ani jediný umělec nebyl povolán do ‚reichu‘. Je zajímavé, že všichni umělci rádi jezdili do Modřan a pořádali tu rozmanité zábavy a soutěže,“ říká ve svých vzpomínkách dr. Tamchyna. V letech 1942 až 1944 tu pracovali známí herci - Jaroslav Vojta, Jiřina Šejbalová, Marie Rosůlková,

Jiřina Štěpničková a další.

Po osvobození byla na firmu Interpharma uvalena národní správa. V roce 1948, po znárodnění celého farmaceutického průmyslu, byla Interpharma začleněna do nově vytvořeného národního podniku SPOFA jako závod a později jako samostatný národní podnik s názvem n. p. Léčiva Modřany.

V padesátých letech byla k závodu připojena firma ASID vyrábějící během války chirurgický šicí materiál. Tato výroba byla přestěhována do budovy bývalého ukrajinského gymnázia v Modřanech a začleněna do n. p. Léčiva Modřany jako provoz s názvem Chirma. V roce 1958 došlo ke sloučení všech pražských farmaceutických závodů v jeden velký podnik s názvem n. p. Léčiva, modřanský závod se stal součástí tohoto podniku pod číslem 03.

Od počátku šedesátých let stoupaly požadavky na léčiva ve formě tablet a dražé, a tak se v roce 1964 zvyšuje v modřanském závodě výroba pevných lékových forem. V sedmdesátých letech se však struktura výroby mění a počátkem roku 1981 se závod rekonstruuje pro výrobu chirurgického šicího materiálu. V roce 1994 se Chirma stala samostatnou společností a od dubna 1997 byla přejmenována na Chirmax s.r.o., který zůstává jediným českým výrobcem tohoto zdravotnického materiálu.

Od začátku devadesátých let se firma potýkala s řadou problémů. Za tohoto stavu podnik hledal zahraniční partnery, až navázal kontakt s profesorem Sovákem. Od ledna 1992 vznikla akciová společnost Interpharma Praha s kapitálovou účastí profesora MUDr. Miloše Sováka, který je Čechem trvale žijícím v USA.

Program reorganizace přinesl rozšíření výzkumu a současně byla zavedena pravidla Správné výrobní praxe, která v západním světě znamenají komplexní zajištění kvality výrobků firmy. V roce 1994 Interpharma jako první česká firma splnila náročné podmínky inspekce americké FDA, což je základní podmínkou pro vývoz farmaceutik do Spojených států.

Interpharma dnes vyrábí důležité farmaceutické substance pro český trh i pro přední zahraniční výrobce léků. Významným úspěchem Interpharmy je spolupráce s americkou firmou Augouron, která loni patentovala účinný preparát pro kontrolu nemoci AIDS.

Po stopách Modřanských strojů

S uvedeným názvem se poprvé setkáváme v roce 1947 a toto vžité pojmenování zůstalo v záhlaví podniku až do roku 1993. Historie zdejší továrny se nicméně začala psát už 26. července 1913, kdy zakladatel pod-

Budova Interpharmy

niku ing. Karel Schulz ohlásil u Obchodního soudu v Praze Továrni živnost autogenního svařování kovu a výroby kyslíku a acetyleny. Tehdejší výroba zahrnovala kyslík, acetylen, za studena válcované páskové železo, plynové a nábytkové trubky, lisované zboží a součástky pro jízdní kola.

Ing. Schulz byl význačnou osobností zdejšího kraje a měl četné zásluhy na růstu a rozvoji průmyslu v obci. V místě dnešního továrního komplexu zakoupil v roce 1913 rozsáhlé pozemky a vystavěl na nich ve své době velkou továrnu. V první světové válce se jeho válcovna proměnila ve válečný podnik, kde se pracovalo dnem i nocí za vojenského dozoru. Pracovalo zde i mnoho válečných zajatců. Po skončení války byla původní výroba obnovena ve větším rozsahu. V roce 1919 zde byla dokonce postavena cihelna na výrobu vápenopískových cihel značky KOMO. Ty patřily k tehdy nejvyšší kvalitě stavebního materiálu.

Význačný průmyslník a majitel komořanského velkostatku ing. Karel Schulz zemřel v komořanském zámku 13. prosince 1932. Bylo to v době celosvětové hospodářské krize a těžkou krizi prodělávaly i zdejší strojírní. Platební schopnost firmy poklesla tak, že provoz byl úplně zastaven a i cihelna KOMO pracovala jen velmi zřídka. Konkurenční boj, neustálá finanční tíseň podniku, způsobená hlavně nákladnou adaptací komořanského zámku, ale i způsob vedení závodu zapříčinily, že v roce 1933 došlo k úpadku firmy. Do roku 1936 byl závod bez majitele. Konkurzním správcem se stal dr. Schreiner ze Zbraslavi. V té době byla výroba plynů pronajata firmě AGA, výroba trubek firmě Čapek a Raichl.

1. října 1936 koupil továrnu František Pánek starší a průmyslovou výrobu opět oživil. Podnik změnil název na Továrny na roury a studené válcovny František Pánek. Převažovala výroba svařovaných trubek a plynových trubek. Vyráběla se profilová lesklá automatová ocel, pásková ocel, tažený drát, hřebíky, šrouby a technické plyny. Za nacistické okupace pracovala Pánkova továrna pro německý válečný průmysl a na konci druhé světové války se stala strategickým bodem při obléhání Modřan jednotkami SS. Zde se také odehrála internace modřanských mužů ze 7. na 8. května 1945.

Po osvobození převzala podnik národní správa a v ro-

ce 1947 byl začleněn jako pobočný závod národního podniku ČKD. V té době došlo ke změně výrobního programu: vedle výroby kyslíku byla zavedena výroba armatur, potrubí, výtahů a domácích vodáren. V roce 1947 zahájil závod vývoj a výrobu spojovacího potrubí a vysokotlakých armatur pro rozvíjející se energetiku a těžký průmysl.

V roce 1948 byl vytvořen samostatný národní podnik Modřanské strojírní ČKD s hlavním programem výroby armatur a potrubí pro elektrárny a teplárny. V roce 1951 byl závod vyčleněn z generálního ředitelství ČKD a ustaven jako samostatný podnik s názvem Modřanské strojírní ČKD, národní podnik, Modřany. Současně dochází ke zrušení výrobního programu výtahů a domácích vodáren a podnik se specializuje na výrobu armatur, potrubí, technických plynů a elektřiny. Po tomto období se již setkáváme s názvem podniku Modřanské strojírní, který nesl až do roku 1993, s výjimkou let 1979 až 1989, kdy byl začleněn do koncernu Sigma a měl název Sigma Modřany.

Od roku 1958, kdy začaly projektové práce na jaderné elektrárně v Jaslovských Bohunicích, byly Modřanské strojírní zapojeny do výroby pro jadernou energetiku. Firma se podílela na výstavbě experimentální výzkumné základny československých závodů v oblasti jaderné energetiky. Kromě dodávek pro československé jaderné elektrárny připravoval podnik výrobu primárního potrubí a speciálních jaderných armatur pro atomové elektrárny budované v Sovětském svazu a ostatních zemích tehdejší tzv. socialistické kooperace.

Modřanské strojírní v době 1. republiky

V roce 1991 proběhla transformace na státní podnik Modřanské strojírní. V roce 1993 došlo v rámci privatizace k rozdělení Modřanských strojíren, s. p., na samostatné akciové společnosti Modřanská potrubní, a. s., Mostro, a. s., a Semos, a. s. Modřanská potrubní, a. s., v současné době pokračuje v tradici komplexních dodávek spojovacího potrubí pro klasickou a jadernou energetiku a další průmyslové odvětví. Mostro, a. s., je výrobcem speciálních vysokotlakých a středotlakých

armatur pro klasickou i jadernou energetiku, teplárenství, chemii a petrochemii.

Mikrotechna - tradice českého letectví

Modřanské strojírny roku 1993
R

První letadla československé výroby ze začátku 20. let měla palubní desky osazeny přístroji zahraničních značek. Závislost na dovozu však byla při poměrně prudkém rozvoji leteckého průmyslu neekonomická, a proto se brzy objevily snahy vybudovat vlastní výrobu leteckých přístrojů.

V letech 1927 až 1931 zahájila činnost firma Klevin, která vznikla z podnětu dvou pilotů Československé armády, podplukovníka Klepše a kapitána Zdeňka Vinopala. Vzorkové práce a jednoduché operace, které nevyžadovaly složitější zařízení, se původně dělaly v bytě jednoho ze zakladatelů v Radlicích. Jak se výroba postupně rozrůstala a zakázek přibývalo, firma si pronajala větší prostory na Vinohradech proti Olšanským hřbitovům, kde v roce 1933 zaměstnávala už třicet lidí. Rozvoj podniku se však nezastavil a nové dílny brzy přestaly stačit.

Další rozšiřování firmy na území tehdejší Prahy nebylo z finančních důvodů možné, a tak se podnik v roce 1935 přestěhoval do Modřan, do budovy tehdejšího výrobce fotoaparátů Kolarex. V té době s firmou přestal spolupracovat podplukovník Klepš a byl vystřídán bratrem Zdeňka Vinopala Karlem. Původní název podniku Klevin se proto změnil na Bratři Vinopalové, továrna na výrobu leteckých palubních přístrojů. Po potřebných adaptacích nových prostor se výroba rozjela naplno a v letech 1936 až 1937 měl už modřanský podnik téměř čtyři sta zaměstnanců.

Vzhledem ke stoupajícím požadavkům Ministerstva národní obrany koupili bratři Vinopalové anglickou licenci firmy Sperry na výrobu horizontů a směrových setrvačníků a přitom dále rozšiřovali kádr pracovníků konstrukčně vývojové základny; modřanský podnik v té době vyráběl variometry, dýchací přístroje a další příslušenství vlastní konstrukce, které svými parametry odpovídalo zahraniční konkurenci. Na tomto místě je třeba připomenout, že již na vývoji prvních leteckých přístrojů firmy Klevin se podílel modřanský rodák pan Ladislav Bořek. V roce 1939 se stal dalším spolupracovníkem firmy dr. ing. Jaromír Vinopal, bratr jejího zakladatele, a od té doby vedl provoz podniku až do jeho znárodnění v roce 1945.

Během okupace se podnik dostal pod německou správu a byl zapojen do zbrojní výroby. Výroba přístrojů československé konstrukce byla nahrazena výrobou přístrojů německých, určených především pro válečné účely, vývoj vlastních přístrojů byl zakázán a ojedinělé ilegální pokusy nemohly být prakticky dokončeny. 27. října 1945 byl dekretem prezidenta republiky závod v Modřanech znárodněn a dostal název národní podnik Pal Modřany, rok 1948 tedy zastihl již závod znárodněný. Do začátku šedesátých let došlo k mnoha reorganizacím, slučování i změnám názvu - Aeropal, Vltavan a posléze Mikrotechna; tento název nese modřanský podnik dodnes.

Od padesátých let se výroba rozvíjela v úzké spolupráci se sovětským leteckým průmyslem a také finální výrobky - letadla, do nichž Mikrotechna dodávala letecké přístroje - byly vyváženy většinou do Sovětského svazu, takže závislost na sovětských trzích byla téměř stoprocentní. Tím hůř dopadl letecký průmysl koncem osmdesátých let, kdy došlo k rozpadu východního bloku. Nepřípravenost na tuto změnu postihla i modřanský závod. Především se to projevilo nedostatkem odbytových možností a z toho plynoucím útlumem výroby. Po roce 1990 v rámci restrukturalizace odešlo ze závodu přes 1 000 lidí a pokles výroby stále pokračoval.

Za této situace byl na jaře roku 1994 modřanský závod, a to jeho původní část, koupen holdingem Oáza. Již koncem roku 1994 se podařilo pokles výroby

zastavit a byla zahájena spolupráce se západními firmami vyrábějícími leteckou techniku, především s francouzskou firmou Sextant a německou VDO. Podnik byl zařazen jako dodavatel některých leteckých přístrojů pro nové proudové letadlo L 159. To dává

*Pan Zdeněk Vinopal
- zakladatel firmy Klevin*

Úřední list republiky Československé I ze dne 24. ledna 1946

O p i s

139

V y h l á š k a
ministra průmyslu ze dne
27. prosince 1945

Na základě § 2, odst. 4 dekrety presidenta republiky
ze dne 24. října 1945 č. 180 Sb. o znárodnění dole a
některých průmyslových podniků vyhlášejí, že podnik

Klevin s. s., dříve Bratři Vinopalové
se sídlem v Modřanech

byl dnem 27. října 1945 znárodněn zastávkou, pod-
voží je a podnik průmyslu strojírenského a více než
50% zaměstnanců podle příkazu státního ze dne 1. ledna
let 1945 až 1946 podle § 1, odst. 1, č. 5 tohoto dekrety.

Znárodněním nabývá Československý stát vlast-
nictví znárodněného podniku a to veškerých nemov-
ností, budov a zařízení, akciových prostředků znárodněného
podniku, veškerého příslušenství podniku, počítaje v to
včetně práva (patenty, licence, know-how) a práv
autorských, vynálezy, vklady a pod., známky, obchodní
včetně práva, licenze a podobných k podniku
včetně, jakož i všech hodnotných i nehmotných vý-
robků, polotovárů, materiálů a zásob, které patří podniku
v den podniku znárodnění tohoto závodu. Ležící a na-
ležící zásoby a množství a jiné dlouhodobě trvající
průmyslové podniku se týká znárodnění, i když náleží
dřívemu vlastníku než vlastník podniku.

Zároveň s podnikem se znárodnějí v rozsahu ply-
nající z ustanovení § 4, odst. 2 dekrety i veškeré
pomocné podniky a pomocné závody, včetně vlastního
podniku, jakož i veškeré podniky a závody, které tvoří
s podnikem znárodněným nerozlučný hospodářský celek.

Patřivší znárodněný podnik, včetně akciové spo-
lečnosti, která jest kapitálově sdílená společnost, znárodnějí
se vzhledem k ustanovení § 4, odst. 4 dekrety veškeré
její majetek, jakož i podniky hospodářské, z kterých
s níleží více než polovina kapitálu nebo na které má
rozhodující vliv.

Jmenné mechaniky a
elektrotechnického

O tom dávám vědět s účinkem doručení.

Ministr průmyslu:

E. Laušman v. r.

Zdá se až neuvěřitelné, že ke znárodnění - ve skutečnosti státní loupeži soukromého majetku - docházelo formou
pouze takových „listin“

Mikrotechna v roce 1978

vízské kultury. U cukrovaru byly na konci 19. století zaregistrovány vrstvy a jámy kultury knovízské a doby halštatské. V Komořanské ulici naproti cukrovaru a v okolí hřiště bylo pohřebiště bylanské kultury se žárovými a kostrovými hroby. Další bylanské hroby byly v Komořanské ulici v místech starých pískoven v okolí nádraží. Patrně se jednalo o jedno rozsáhlé pohřebiště, sahající od nádraží až k ulici Vzpoury.

Výjimečnými předměty jsou dvě ucha z bronzových konvic (taková ucha mají etruské konvice ze 6. stol. př. Kr.). Nevíme bohužel, kdy a kde byla nalezena, pokud by však skutečně pocházela z Modřan, naznačovala by existenci halštatských „knížecích“ hrobů nedaleko současného významného hradiště na Závisti. Ucho ukončené „lotosovým květem“ nemá v Čechách obdoby.

Na řadě míst byly nalezeny také pozůstatky z doby římské a hradištní, jejich výčet by však byl příliš dlouhý. U starších nálezů někdy neznáme bližší určení místa. Jsou však zajímavé, protože dokládají nepřetržitý zájem o osídlení Modřan.

A jak to bylo s kdysi proslulou modřanskou Venuší? V roce 1963 daroval Muzeu hl. m. Prahy archeolog amatér M. Žlab kus bílého křemene, připomínající torzo ženského těla. Stylově předmět odpovídal některým mladopaleolitickým zobrazením žen - tzv. venuším. Byla z toho velká sláva, neboť to byl první exemplář svého druhu v Čechách. Nedůvěřivým archeologům se však nezdálo, že by lidé, kteří používali jen kamenné, kostěné a dřevěné nástroje, mohli takovou sošku vyrobit z tvrdého křemene. Po důkladných analýzách a vzrušených diskusích se na modřanské sošce prokázaly na vypracovaných detailech stopy po použití zubařské vrtačky. Dnes si na ni již nikdo nevzpomene.

Točná

Ze Šancí, části keltského oppida na Závisti, pocházejí ojedinělé zlomky keramiky knovízské kultury.

Závist

Keltské oppidum na Závisti je největší pravěkou pevností ve střední Evropě, vždyť délka obvodu vnějšího opevnění měří 9 km. Směrem od Točné nejdříve projdeme Šancemi a dospějeme k údolí Břežanského potoka. K němu také po svahu opevnění pokračuje. Na protějším svahu nás pak dovede až na Hradiště s akropolí.

Vrch byl poprvé osídlen již v eneolitu (kultura nálevkovitých pohárů a kultura řivnáčská), ve 4. a 3. tisíciletí př. Kr. Stopy palisády vybudované za mohylové kultury střední doby bronzové naznačují jeho nejstarší opevnění. Ve štítarském stupni knovízské kultury zde

vzniklo hradiště s plochou větší než 50 ha. Zachované opevnění, silně porušené mladšími fortifikacemi, bylo různorodé - kamenná hradba vysoká 2,7 m, původně 6 m mocná, s vnějším příkopem širokým 3 m a hlubokým 1 m. Na některých místech byla ještě před příkopem řada vanovitých zahloubení na způsob vlčích jam. Někde ovšem místo hradby byla jen silná palisáda.

V době halštatské se hradiště rozrostlo na plochu větší než 90 ha. Tvořilo je akropole, centrální hradiště s podhradím na jihozápadě a na jihu a předhradí na jihu a na jihovýchodě. Akropole byla kultovním místem, na centrálním hradišti a podhradí se zřejmě bydlelo a předhradí snad sloužilo jako hospodářská část.

Akropole byla v době od 7. do začátku 4. stol. př. Kr. pětikrát přestavována. Původní dřevěné domy nahradily kamenné stavby, snad základy pro chrámy. V poslední fázi byla vystavěna plošina vyrovnávající nerovnosti terénu, takže místy byla až 6 m nad původním povrchem. Areál měl tvar obdélníku dlouhého 55

Elektropřístroj roku 1994

99

Továrna Elektropřístroj roku 1935 (v pozadí Miterova pila)

dobré předpoklady pro budoucnost: aby se Mikrotechna dále rozvíjela a navazovala na více než šedesátiletou tradici československého leteckého průmyslu, jehož základ byl začátkem třicátých let položen v malé modřanské továrně...

Elektropřístroj

Všechno začalo v roce 1920, kdy společníci Josef Srb a Josef Valenta založili v Praze na Vinohradech elektrotechnickou živnost a vytvořili veřejnou obchodní společnost. Firma s názvem Srb a spol. přišla s vlastním výrobním programem - osvětlovacími tělesy pro Čsl. státní dráhy. Krátce po založení společnosti vzrostla výroba a počet zaměstnanců natolik, že bylo nutné provozovnu rozšířit. Pro tento účel získal Josef Srb v Modřanech pozemky a starší budovy vklíněné mezi výrobu cementového zboží firmy Hořák a parní pilu Mitera. Tady začal v roce 1926 s výstavbou továrních objektů, ve kterých se již po roce rozjíždí výroba. Zároveň vzniká první konstrukce elektromagnetických stykačů, které dodnes tvoří hlavní výrobní program závodu Elektropřístroj.

V roce 1936 dochází k rozšíření výrobního programu o jednofázové motorky. Od roku 1939 přibyla výroba pro okupační armádu - benzinové agregáty

na stejnosměrný proud, motorgenerátory poháněné třífázovým elektromotorem, usměrňovače a nouzová svítidla pro kina a protiletectvé kryty s vestavným nabíjecím zařízením. V prosinci 1945 byla na firmu uvalena národní správa. Josef Valenta poté od firmy odešel, vážně nemocný Josef Srb zůstal v podniku až do své smrti v roce 1947.

V roce 1946 byla firma Srb jako elektrotechnická továrna s více než 800 zaměstnanci znárodněna a začleněna do nově vytvořeného národního podniku ČKD. O tři roky později vzniká pak samostatný národní podnik ČKD Modřany. V roce 1961 mění podnik, který je organizačně rozdělen na základní modřanský závod s provozovnamy Běchovice, Petrovice a Pitkovice, závod Písek, závod Rokytice nad Jizerou a závod Kovářská, svůj název na Elektropřístroj, n. p., Modřany. Výroba se zaměřuje na elektrické přístroje sériového charakteru.

V roce 1991 došlo v rámci transformace k osamostatnění závodů EP Písek a EP Rokytice nad Jizerou. Původním vlastníkům byly vráceny některé objekty základního závodu v Modřanech a provozovna v Běchovicích. V současné době jsou tedy do s. r. o. Elektropřístroj začleněny základní závod v Modřanech a závod Kovářská v Krušných horách. V květnu 1994 byl po dlouhém výběrovém řízení vybrán privatizační projekt, který zajistil pokračování tradiční výroby firmy. Díky své tradici, kvalitě a zejména cenové politice si firma udržela stálé české a slovenské odběratele a úspěšně pokračuje v nava-

zování nových obchodních kontaktů na náročných zahraničních trzích.

Od písmolijny k čárovým kódům

Když Johannes Gutenberg kolem roku 1450 vynalezl v Mohuči knihtisk, jistě netušil, že právě po 500 letech se budou jeho způsobem odlévat písmenka i v Modřanech. Historie zdejší písmolijny započala v roce 1951, kdy výroba písma měla v Čechách již dlouhou tradici.

V roce 1848 založili pražští tiskaři Rohlík a Sievers při své tiskárně písmolijeckou dílnu. Tu v roce 1872 koupil známý novinář a politik dr. Eduard Grégra vlastnil ji až do roku 1903, kdy přešla do majetku nově ustavené Slévárny písem, české akciové společnosti v Praze v Jungmannově ulici. Nová firma přikročila k rozsáhlé modernizaci zařízení a technického vybavení závodu.

V roce 1948 byla nad Slévárnou písem ustavena národní správa a současně došlo k připojení dalších menších písmolijen - to vše se stěhuje v roce 1951 do Modřan. Do prostor nového podniku, který byl nazván Grafotechna, se nemohlo všechno vejít, a proto byly zřízeny jeho pobočky v Záběhlicích a v Holešovicích.

V pozadí vidíme budovu Grafotechny

98

V Modřanech byla zahájena výroba ručních písem a k tomu potřebných dalších sazečských materiálů, např. linek. Jedno z oddělení se zabývalo výrobou plakátového písma. Malý kolektiv se snažil pokrýt potřebu ručního písma i liter pro strojovou sazbu pro celé Československo. S písmolijnou úzce spolupracovala řada výtvarníků-písmářů, jejichž písma se prostřednictvím nejrozmanitějších tiskovin dostala do celého světa. Připomeňme si alespoň ty nejvýznamnější: Oldřich Menhart patřil mezi naše mezinárodně proslulé písmáře. Z jím navržených 24 tiskových písem vynikl známý Manuskript, kde uplatnil překrásné starobylé tvary. Byly jim tištěny významné listiny a dokumenty. Menhartova písma byla také odlévána v zahraničí (Frankfurt, Londýn, New York). Další výraznou postavou naší typografické tvorby byl Stanislav Maršo. V našich tiskárnách mělo jeho písmo Public rozhodující postavení celou jednu generaci. Josef Týfa je znám především v oblasti užité grafiky. Nové technologie výroby sazby však znamenaly konec tradičních písmolijen. A tak stála modřanská Grafotechna před problémem, jak dál. Dnes proto vlastní kovovou sazbu omezují jen na malou dílnu a závod se zaměřuje především na přípravu čárových kódů, na prodej rycích strojů a na řadu užitečných činností pro veřejnost. Výroba čárových kódů a jejich předloh je náročnou záležitostí. Para-

Observatoř ústavu v Libuši

metry čárových kódů, tj. rozměry čar, musí splňovat přísné požadavky mezinárodních úmluv. S výrobou se v Modřanech začalo v roce 1989. Počet výrobků opatřených čárovým kódem rychle stoupá, neboť tím je jim otevřena cesta do zahraničí.

Centrum české hydrometeorologie

Sídlem Hydrometeorologického ústavu je Komořanský zámek

Moderní technika uprostřed historických budov

Trvalým uživatelem komořanského zámku se Český hydrometeorologický ústav stal v roce 1957. Do jeho prostor umístil pracoviště pro meteorologickou a hydrologickou předpověď, později pak všechny pražské centrální útvary včetně ředitelství. Další důležitý objekt, observatoř pro distanční měření ve volné atmosféře, má ústav na jižním okraji sídliště Lhotka-Libuš v Praze 4. Areál na dálku upoutá svou šedesátimetrovou věží pro meteorologický radiolokátor, která tvoří dominantu sídliště.

V široké veřejnosti je ústav znám především prezentací svých předpovědí počasí, vodních stavů a podmínek rozptylu znečišťujících látek v ovzduší. Značnou popularitu u občanů Prahy, ale i řady dalších měst, získal tradicí „dnů otevřených dveří“, organizovaných na všech pracovištích v ČR při příležitosti Světového meteorologického dne, vždy 23. března.

Český hydrometeorologický ústav je ústředním státním ústavem ČR pro obory čistota ovzduší, hydrologie, jakost vody, klimatologie a meteorologie. Je oprávněn zřizovat a provozovat měřicí stanice a síť a odborně zpracovávat získané výsledky pozorování a poskytovat předpovědi, výstrahy a informace v oborech své působnosti.

Kromě centrálních útvarů specializovaných na hlavní obory činnosti má ústav pobočky v bývalých krajských městech a observatoře v Hradci Králové, Košeticích (u Pelhřimova) a Tušimicích. Zhruba 140

zaměstnanců pozoruje počasí na více než 30 meteorologických stanicích rozmístěných po celém území ČR. Na 3 000 dobrovolných pozorovatelů pak vykonává pod vedením ústavu klimatologická a hydrologická pozorování a zajišťuje sběr vzorků pro sledování čistoty ovzduší.

Specializovaný útvar se stará o využívání výpočetní a telekomunikační techniky v ústavu. Tento útvar plní i funkci Regionálního telekomunikačního centra Světové služby počasí, v rámci níž zajišťuje distribuci hydrometeorologických operativních dat, získávaných především mezinárodní výměnou, okolním státům.

Vývoj ústavu do dnešní podoby byl ovšem více než 75letým procesem. Jeho historie začala v roce 1920, kdy byl vládou ČSR zřízen Státní ústav meteorologický s celostátní působností. Po útlumu v letech 2. světové války se ústav v druhé polovině padesátých let rychle rozvíjel. V roce 1954 byl spojen s Hydrografickou a hydrologickou službou Vodohospodářského rozvojového střediska a přejmenován na Hydrometeorologický ústav. Od roku 1967 se začal zabývat rovněž problematikou ochrany čistoty ovzduší. V roce 1968 byla jeho působnost v důsledku federalizace státu omezena na území ČR a ústav dostal svůj nynější název Český hydrometeorologický ústav.

Od svého vzniku byl ústav státní rozpočtovou organizací až do roku 1993, kdy se stal příspěvkovou organizací. Od té doby zhruba 20 % rozpočtu zajišťuje z tržeb za poskytnuté služby. Zřizovatelem ústavu je Ministerstvo životního prostředí ČR.

V letech 1988-1990 měl ústav kolem 1 000 zaměstnanců. V současné době jich je přibližně 800, z nichž víc než polovina pracuje v Praze. Přibližně jedna třetina zaměstnanců má vysokoškolské vzdělání.

Jednou ze základních činností všech oborů ústavu je získávání dat z území státu. Provádí se ve staničních sítích, které jsou specializovány pro určitý účel. Nejpočetnější je síť pro měření atmosférických srážek a hladin podzemních vod. Obě sítě mají přibližně

1 000 měřicích bodů. Kolem stovky stanic má síť klimatologických stanic a automatizovaného imisního monitoringu. Aerologická měření a měření výškového ozonu se provádějí pouze na jedné stanici. Získaná data jsou v mnoha případech zakódována do tvaru číselných zpráv, které se předávají telekomunikačními prostředky pracovištím na celém světě.

Zpracování a archivace dat se dnes provádí převážně pomocí výkonné výpočetní techniky. Meteorologická přepověď je jednou z oblastí, která klade na tuto techniku tak náročně požadavky, že je stále stimulem pro zvyšování operační rychlosti počítačů a pro zvětšování objemů jejich pamětí.

Globální modely meteorologických předpovědí se řeší jen na několika místech na světě. V ČR se využívají předpovědi vyhodnocené pomocí modelů pro oblast Evropy ve Velké Británii, Francii a Německu, které jsou nám dostupné prostřednictvím meteorologické telekomunikační sítě. Naši specialisté se podílejí na vývoji lokálně omezeného numerického modelu ALADIN ve Francii. Tento model bude umožňovat upřesnění globálních předpovědí pro relativně malá území srovnatelná s velikostí ČR.

Archivovaná data jsou unikátním a cenným zdrojem informací vyžadovaných řadou sektorů národního hospodářství. Nelze opomenout ani služby ústavu pro správní orgány a veřejnost. Údaje o minulém stavu počasí vyžadují např. soudy při posuzování trestných činů podmíněných počasím, nebo pojišťovny při likvidaci pojistných událostí závislých na počasí. Nejznámější a nejpobulárnější jsou však předpovědi předávané veřejnosti sdělovacími prostředky.

Příroda a sport

Výlety do přírody

Území dnešní Městské části Praha 12 láká svojí rozmanitostí milovníky přírody a pěší turistiky. Podstatnou část zdejší volné krajiny pokrývají lesy, které patří mezi nejrozsáhlejší v pražské aglomeraci. Od jihu lesní partie plynule navazují na pěknou přírodu vltavského údolí. Soudržnost komořanských lesů se tříští až na hranici sídlištní zástavby, v níž se dochovaly pouze zbytky zalesnění v podobě lesoparku Kamýk, píšovického, komořanského nebo hodkovičského údolí. Většina volného prostoru spadá plošně pod zákonem vyhlášený přírodní park Modřanská rokle-Cholupice. Sem patří především čtyři zvláště chráněná území - Modřanská rokle, V Hrobech, Cholupická bažantnice a Točná-Šance. V přírodních parcích je regulována hospodářská činnost a výstavba.

Modřanská rokle

Oblast Modřanské rokly se rozprostírá na ploše 134 ha. Lokalita je zajímavá především geologicky, geomorfologicky a botanicky. V údolí Libušského potoka můžeme vidět ojedinělé výchozy proterozoických břidlic a slepenců, tok je lemován místy zachovalými lužními porosty, najdeme zde zbytky habrové doubravy, jasaniny a ve stráních nepatrné zbytky teplomilné skalní vegetace. Osou údolí je Libušský potok o celkové délce toku 4,6 km.

Před 2. světovou válkou byla rokle (tehdy se říkalo Doly) vyhledávaným výletním místem. Údolím, kterým protéká Libušský potok, vedla krásná lesní cesta sjízdná i pro povozy a byla zde i restaurace, kde bylo možné osvěžit se po dlouhé chůzi. Do devadesátých let minulého století byly stráně v Dolech holé a využívaly se jako pastviny. Kolem roku 1899, jak už bylo zmíněno, začala obec tyto plochy zalesňovat. Vysazovaly se především akáty pocházející ze Severní Ameriky. Nikdo tenkrát netušil, že z tohoto skromného „přistěhovalce“ se stane za několik desetiletí nepřítel naší přírody, který díky své vitalitě zamoří široké okolí

Přírodní památka uprostřed města

a dokonale zničí původní domácí květenu.

V modřanské kronice se uvádí, že ještě počátkem století se Doly mohly pochlubit vzácnými rostlinami. Specialitou bylo kapradí, které dodávalo výborný humus pro pěstování orchidejí. Pražští pěstitelé těchto krásných květin bývali prý častými hosty ve stráních v Dolech.

V hrobech

Satelitním územím Modřanské rokly je malá lokalita mezi lesoparkem Kamýk a areálem Meteorologické stanice na Libuši, která nepřesahuje 2 ha. Je to skalnatá

stráň tvořená ordovickými břidlicemi s nalezištěm vzácných teplomilných rostlin a na ně vázaného hmyzu. Hnízdily zde koroptve a byla azylem pro zvířata, která by v sídlišti nemohla existovat.

Cholupická bažantnice

Na samé hranici správního území Modřan se nacházejí dvě lesnatá chráněná území. Cholupická bažantnice má svůj historický původ u pražského arcibiskupství, kdysi bývala součástí zdejší honitby. Dnes už sice původním účelům neslouží, ale je velmi důležitým prvkem modřanské i celopražské přírody, jakýmsi přežívajícím zeleným ostrovem o rozloze 16 ha. V bažantnici je možné vidět zbytky přirozeného porostu lužního lesa a habrové doubravy.

Zajímavými obyvateli z říše hmyzu jsou lesní druhy motýlů. V bažantnici jich bylo zjištěno devadesát devět druhů. V Cholupické bažantnici se nachází dvojice dubů letních o stáří 200 až 250 let.

Točná-Šance

Perlou přírody Prahy 12 je rozlohou největší chráněný celek Točná-Šance, území velmi bohaté na různé druhy rostlin a živočichů. Na tzv. Sluneční stráni se daří botanicky velmi zajímavé teplomilné vegetaci. Na svazích Břežanského údolí vznikly zakrslé doubravy s vřesem a teplomilnou vegetací i zvířenou. Ve vlhčích partiích přibývá druhů dřevin a bylin i rozmanitosti fauny. Žijí tu kunovité šelmy, lišky, stádo srnčí zvěře. Ptačí říše je v lokalitě zastoupena asi šedesáti druhy, z nichž některé patří mezi velmi vzácné.

Komořanské údolí

Mělce zaříznutým údolím protéká Komořanský potok, v jehož dolní části nalezneme lužní porost. Stráně jsou zalesněné jehličnatými i listnatými stromy.

Hodkovičské údolí

Hodkovičské údolí je dalším místem, kde mohou obyvatelé sídlit čerpat novou energii. Kdo touží po klidu, najde ho pod mohutnými korunami staletých buku, dubu a dalších stromů. Na konci minulého a začátkem tohoto století bylo údolí s protékajícím potokem vyhledávaným výletním místem Pražanů.

Na dně údolí můžete narazit na velmi pěkné partie rákosin a rybník. V tomto tichém místě se skrytý mezi stromy nachází známý objekt Rücklových slunečních lázní. Jedná se o velkou přízemní budovu s vyvýšeným patrem pro léčebné účely, s vysokou skleněnou kopulí. Mnohým se jistě vybaví, že se zde odehrával jeden z příběhů televizního seriálu Hříšní lidé města pražského.

Lázně dal postavit v roce 1921 na vlastní náklady Antonín Rückl, jehož víra, že slunce, které je zdrojem života, musí být též univerzálním lékařem, se v mnoha případech potvrdila. S velkým úspěchem se zde léčila tuberkulóza a rachitida a ve své době lázně velmi prosperovaly. V provozu byly každoročně od dubna do září, kdy bylo možné počítat se stálejším počasím. V padesátých letech lázně postupně ztrácely na popularitě, až byly roku 1964 uzavřeny. V současné době

sídlí ve slunečních lázních sanatorium PRONATAL, které poskytuje v plné šíři gynekologické služby.

Podél Vltavy

Hezké výlety nabízí také cesta podél břehů Vltavy od Modřan na Závist. Projdeme tu velmi cenné příbřežní pásmo Vltavy s přírodními tůňkami pod Komořany. V okolí tůní vznikla velice cenná společenstva, kterých v Praze není mnoho. Celé území bývalo v minulosti pravidelně v jarních měsících zaplavováno. Proto tu naši předkové vybudovali v bezprostředním okolí řeky zachytné nádrže, ve kterých se voda při povodních zachycovala, a záplavy tak nedosahovaly ničivých rozměrů. Regulací stavu vody v řece výstavbou jezových kaskád skončily i povodně a nádrže postupně zarůstaly. Dnes vytvářejí podél řeky soustavu tůní, v jejichž okolí se postupně rozvinula druhotná lužní společenstva. Můžeme tu zahlédnout řadu druhů vodních brouků, pozorovat bravurní lety dravých vášek, šídel nebo motýlů. Keřové a stromové porosty obývají různé druhy ptáků a savců.

Mozaika modřanského sportu

Největší zásluhy o založení modřanského Sokola měl Josef Klíma. Za spolupráce Petra a Jakuba Hladkého a Václava Chaloupky obstaral Stanovy obce sokolské a v krátké době shromáždil přihlášky 32 členů. Dne 30. 10. 1898, po navázání spojení s Vyšehradskou sokolskou jednotou, pak byla ustavena **Tělocvičná jednota Sokol Modřany**. První tělocvičnu měla v hostinci Na písku, dnes U cukrovaru. V roce 1901 se krátce cvičovalo v sále prvního patra hostince U Nováků v čp. 9, ale ještě téhož roku musel cvičencům poskytnout asyl byt bratra Klímy v čp. 60. V roce 1902 majitel domu s hostincem čp. 44 přistavěl sál a Tělocvičná jednota s ním uzavřela smlouvu na 12 let. Hostinci se tehdy říkalo U Sokola. V roce 1912 koupilo Stavební družstvo, s. r. o., které bylo v držení sociálních demokratů, dům čp. 9 a v roce 1913 se sokolové znovu přestěhovali do lepší tělocvičny.

15. května 1921 byl položen základní kámen sokolovny, a tak 29. 7. 1923, kdy byla slavnostně otevřena, mohlo dojít k poslední stěhování modřanského Sokola. Počínaje IV. všesokolským sletem, cvičovali pak zdejší sokolové na všech následujících sletech.

24. května 1945 byly Sokol, DTJ, SK Modřany, Tenisový klub, Junák, Kanoistický oddíl a Svaz československé mládeže zapojeny do Národní tělovýchovné jednoty. Po osvobození až do všesokolského sletu v roce 1948 bylo v modřanském Sokole organizováno asi 1 000 členů. Po roce 1948 byla ze Sokola vyloučena řada dobrovolných členů cvičitelského sboru a činovníků a tělocvičná činnost rychle zanikala. V době I.

Zátiší z Modřanské rokle

celostátní spartakiády v roce 1955 bylo v Modřanech 6 aktivních organizací a málo dobrovolných cvičenců. Majetek TJ Sokol Modřany přešel na Spartak ČKD Elektro.

V roce 1957 byla provedena reorganizace tělovýchovy. Základní tělovýchova probíhala v bývalé sokolovně, kde cvičil malý počet žen a muži téměř žádní. Činnost vyvíjela košíková, turistika a branná tělovýchova. Vedle TJ Spartak Modřany existovala ještě TJ Mládežník v učňovském středisku Modřanské strojírny, jejíž členové cvičili v bývalé sokolovně v Hodkovičkách.

21. května 1968 byl v rámci obrodného procesu založen přípravný výbor pro obnovu Sokola a Junáka, ale po návratu komunistické diktatury v roce 1969 byla činnost těchto organizací znovu zastavena.

Vraťme se však ještě zpět do historie. **Dělnická tělovýchovná jednota** cvičila od roku 1924 v Lidovém domě, stejně jako **Federální dělnická tělovýchovná jednota a Federální proletářská tělovýchova**. Jejich činnost skončila v prosinci 1938. V roce 1928 pronajala obec DTJ louku v lese v Dolech, kde se pěstovala atletika, ping-pong a odbíjená. V zimě se sportovalo také v sálech U Nováků, U Troníčků, Na Havránce. Kopanou

začali v Modřanech hrát mladí nadšenci - bratři Zimákové, Ledečtí, Kafka, Lorenc, Kopecký z Beránku a další - asi v roce 1900 na ladem ležících pastvinách na Cholutickém vrchu, později i na loukách v Lipinách. V roce 1914 byl založen **Sportovní kroužek fotbalový** a ten o pět let později požádal obecní zastupitelstvo o zapůjčení pozemku za Kopkánem na fotbalové hřiště.

Potřebný pozemek na místě, kde byla později postavena škola T. G. Masaryka, byl pronajat **Sportovnímu klubu Modřany** v roce 1921. Když zde pak byla roku 1932 otevřena obecní pískovna, přestěhoval se SK na své třetí (dnešní) hřiště U cukrovaru. V letech 1927 až 1931 reprezentoval Federální dělnickou tělovýchovu fotbalový oddíl

Rudá hvězda. Ve 30. letech byl založen fotbalový klub **Viktorie**. Zprvu hrál na hřištích soupeřů až si v roce 1932 zařídil hřiště za Rupou při Vltavě. V roce 1934 se sloučil s SK. To již hrály Modřany I.A třídu. V roce 1947 chodívalo na utkání I.A třídy na 3 000 diváků. Přišel však rok 1951 a v rámci „reorganizace“ začaly vznikat fotbalové oddíly u všech větších modřanských závodů a rozdrobená kopaná v Modřanech živořila.

Na jaře roku 1955 došlo k opětovnému sjednocení modřanské kopané v klubu **Slavoj Modřany**, který

Vodní idyla

Vodní nádrž v Dolech (1990)

R

nějaký čas dokonce trénoval slavný internacionál František Plánička. V roce 1956 se klub přejmenoval na **Spartak Modřany**. Postup do divize se nepodařil, ale v roce 1966 postoupily Modřany do krajského přeboru. V únoru 1969 dala TJ Spartak Modřany radě MNV na vědomí ustanovení TJ SK Modřany. V roce 1981 se po četných prohrách hrála opět I.A třída, potom přebor Prahy a opět I.A třída. V roce 1989 oslavili modřanští fotbalisté a fandové 70 let trvání tohoto sportu v Modřanech.

V roce 1925 byl v Modřanech založen **Tenisový klub**. Vybudoval několik tenisových kurtů, které později většinou padly za obětí výstavbě nových činžovních domů. Tenis se hrál i na soukromných kurtech, např. na Cholupickém vrchu u pana Štajfa. V roce 1974 zřídil TJ Spartak tenisové kurty v Komořanech pod zámekem, ale většina z nich už neexistuje. V současné době mají Modřany tenisové kurty za Tyršovou čtvrtí u školy K Dolům.

Velmi silným a úspěšným byl oddíl házené, který vystřídal různé názvy, vybudoval řadu hřišť, z nichž většina byla zrušena, účastnil se různých turnajů včetně ligových. Nejúspěšnější byl v české házené. Modřanští házenkáři se mohou pochlubit dokonce několika tituly mistrů republiky.

Dlouhou tradici má v Modřanech vodácký sport. Během první republiky tu působil Český kanoistický klub, který vznikl odtržením od stejnojmenného klubu v Braníku. Mezi jeho zakladatele patřili aktivní kanoisté Josef Jaroš, Karel Brabec, Jaroslav Bradna, Jiří Špalek a další. Klub, jehož cílem bylo připravovat sportovce k reprezentaci v nejvyšších soutěžích, pokračoval v činnosti i za války a zejména po ní. Jeho členové vybudovali vlastní loděnici a zabývali se i stavbou závodních lodí.

Nejvýraznější sportovní úspěchy slavil klub, již pod názvem Spartak Modřany, v letech 1960 až 1980. Trenéru Mirku Černému a jeho následníkům se podařilo vychovat špičkové závodníky. Patřili mezi ně především olympionici a držitelé medailí z mistrovství světa a Evropy - kanoisté Rudolf Pěnkava a Jiří Vrdlo-

vec a kajakáři Ladislav Souček, Jaromír Stuchlík, Jiří Svoboda a Vladimír Dolejš.

Také v kuželkách a kulečnicku docílili Modřanští několik prvenství. Hrál se převážně v modřanských hospodách. V kulečnicku byl svého času mistrem Prahy pan Bazal, který se účastnil i mezinárodních utkání.

V roce 1959 se na zavážce bývalého Rážova rybníka začal hrát nohejbal pod názvem **SO Potočky**. 1. 7. 1972 přešli jeho hráči do TJ SK Modřany. Vybudovali si několik hřišť, odpracovali tisíce brigádních hodin, hráli 3. třídu, ale direktivním rozhodnutím MNV jim bylo hřiště u řeky zrušeno. Spolu s oddílem házené hrají po roce 1990 v Dolech.

V dubnu 1971 byl při TJ Modřany založen **Turistický odbor**. Uskutečnil řadu letních táborů hlavně pro děti, včetně putovních i mototuristických. Má klubovnu v Tyršově čtvrti. Turistický oddíl míval až několik set členů, hlavně okolo roku 1978, od roku 1985 došlo k úbytku na 65 členů. Vedení táborů a družin se zaměřovalo na vytvoření základních znalostí pobytu v přírodě, ochranu přírody, staralo se o životní prostředí v Modřanech, zaměřovalo se na vytváření dobrých dětských kolektivů.

V roce 1987 vznikl **Jezdecký oddíl tělocvičné jednoty Modřany**. V roce 1988 jezdec Zdeněk Navrátil s koněm Ladou vyhrál mezinárodní soutěž mladých jezdců.

Také motoristické sporty, hlavně pod hlavičkou Svazarmu, tu bývaly velmi populární. Vždyť Modřany měly svého času i mistra Evropy v jízdě do vrchu - pana

Modřanská křídla

Touha ovládnout vzduch patřila k věčným snům lidstva. Občané Modřan mohou být hrdi na to, že od samých počátků „byli u toho“. Už v roce 1790 viděli přistání francouzského balonu, který se vznesl z Královské obory v Praze a přistál u Modřan. V letech 1895 a 1896 létal nad Modřany balon Ressel.

Od roku 1909 se mnohokrát mohli potěšit z nejrušnějších leteckých produkcí v nedaleké Chuchli. 6. února 1911 přelétl přes Modřany ing. Kašpar s cestujícím redaktorem Kalvou asi ve výšce 600 m při cestě z Pardubic do Chuchle.

Ve dnech 19. 5. až 10. 6. 1923 uletěl při soutěži plachtových letadel na Baních u Zbraslavi pilot na kluzáku Múra 570 m a letěl 57 vteřin.

Roku 1928 přeletěla nad Modřany německá vzducholod' Zeppelin.

24. ledna 1932 uskutečnil pan Ludvík Elsnic Na Čihadle mezi obcí Točnou a Komořany zkušební plachtový let na kluzáku typu Skaut. Ludvík Elsnic byl jedním z našich prvních pilotů bezmotorových letadel. Modřanské občany může zajímat, že i po válce létal na Točné, jeho manželka závěr života prožila v Modřanech a jeho dcera je obyvatelkou Modřan do dnešních dnů.

Modřanští sokolové - účastníci V. všesokolského sletu (roku 1907)

Z oslav 25. výročí DTJ v Modřanech roku 1931

Modřanská fotbalová Sparta (1919)

V roce 1930 vznikla v Modřanech odbočka Mašarykovy letecké ligy. Její členové si pod vedením modřanského rodáka ing. Jana Haissingera postavili podle získaných plánů kluzák Zögling II a začali létat na točenském svahu. Bratři Karel a Míla Brabcové postavili roku 1935 v půdních prostorách modřanského nádraží bezmotorové letadlo typu Skaut Standart s křídly takových rozměrů, že museli probourat štít domu, aby mohli na dvoře celý letoun sestavit.

V roce 1936 zkonstruoval ing. Haissinger svůj první kluzák s gondolou, ale ještě před dokončením mu jej za protektorátu zabavili německé úřady. V roce 1938 si Modřanaři přivezli z obsazeného pohraničí další kluzák Zögling se zvětšeným rozpětím.

Před druhou světovou válkou i během ní organizoval

ing. Haissinger v modřanské chlapecké a měšťanské škole výstavy unikátních leteckých modelů. Značně mu konkuroval modelář Ladislav Neubert, konstruktér leteckých modelů typu NELA a konstruktér leteckých přístrojů u Klevinů. Za okupace se v Modřanech omezil letecký sport na modelářství. Ing. Haissinger konstruoval u Klevinů v Modřanech letecké přístroje a připravoval konstrukci jednomístného větroně s pomocným tlačným motorem.

Po osvobození se modřanská skupina leteckých nadšenců - Hodek, Štorch, Brabec, Haissinger a další - pustila do práce. Z Polska si přivezli jako dar maršála Koněva množství leteckého materiálu včetně tří automobilů. Od modřanské fir-

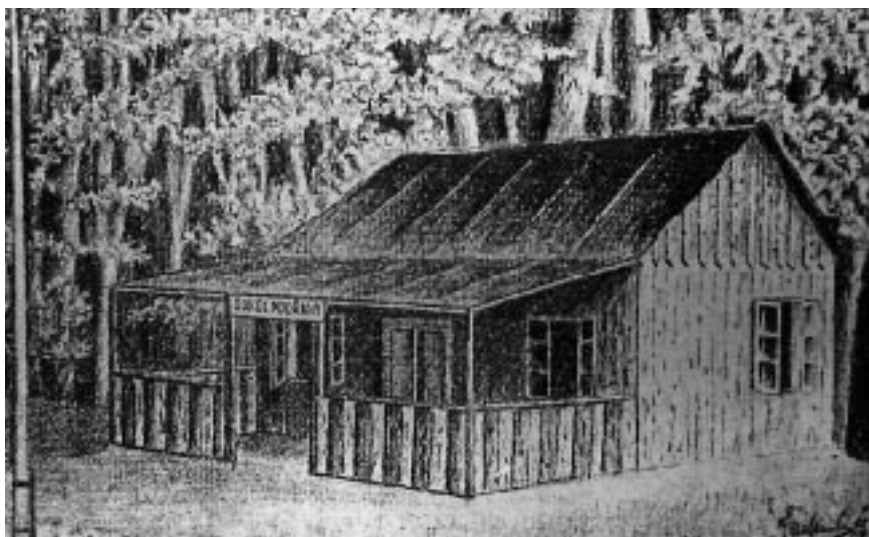
my Klevin převzali darem dřevěnou montovanou halu o rozměrech 12,5 x 45 m. V tomto dřevěném baráku umožnili činnost modřanským skautům a začali stavět letadlo s pomocným dvouválcovým motorem DKW podle plánů ing. Haissingera. Modřanský ČNA (Československý národní aeroklub) měl v roce 1947 150 členů, z toho čtyři děvčata. Užíval dva bezmotorové letouny.

Po válce létali Modřanaři na svahu zvaném Nouzov u vesnice Točná. První letecké družstvo začalo na darovaných letadlech létat 18. 11. 1945. Zakrátko - 5. 12. 1945 - splnili podmínky plachtařské zkoušky B. Instruktorem byl Vladimír Štorch. Řada z tehdejších prvních frekventantů žije dosud v Modřanech.

V roce 1946 získal Aeroklub Modřany darem druhou velkou dřevěnou halu za školou T. G. Mašaryka. V témže roce pronajal ČNA organizovaným skupinám pražských plachtařů pozemky nazývané Malá lada nebo Nouzov. 31. 3. 1946 bylo na nich za účasti 7 tisíc návštěvníků a četných oficiálních hostů slavnostně otevřeno letiště. Při slavnosti bylo vyřazeno prvních 20 plachtařů vyučených na Točné, z toho 7 plachtařů z modřanské skupiny, mezi nimi Věra Šlechtová-Špačková z Vrchlabí, několikanásobná mistryně ČSR v létání a dlouholetá náčelní-

Modřanští fotbalisté roku 1922

Klubovna házené v Dolech

Rudolf Pěnkava z TJ Spartak Modřany, medailista mistrovství světa v Grünu 1966

ce ústřední letecké školy ve Vrchlabí.

Ve statku pod Čihadlem začala pracovat letecká škola pod vedením pana Karla Lisky, Václava Nováka, později Ferdinanda Feireisera, Karla Kuklíka a dalších.

Od roku 1946 se budovalo mimo svahového letiště na Čihadle také rovinné letiště. V roce 1947 byl dostavěn hangár a v listopadu získala Točná první motorový letoun pro vlečení větroňů Po-2 Kukuruzník. Létal zde i světově známý plachtař Svatopluk Rodovský se svým motorovým Piperem. Po svém útěku do USA létal až do stáří 80 let. Byl prvním československým plachtařem, který splnil podmínky k držení odznaku stříbrného C.

Modřaňák František Tůma v roce 1947 splnil poslední podmínku k získání stříbrného C přeletem na větroni typu GB IIb z Točné do Mladé Vožice. Provedl také jako první Modřaňák looping na GB IIb.

V roce 1947 a 1948 byly postaveny další hangáry, které stojí do dnešních dnů. Na letišti bylo asi 30 letadel. Od července 1945 do dubna 1948 se létalo na Točné pod celostátní organizací Československý národní aeroklub, v letech 1948 až 1951 se organizace jmenovala Aeroklub průmyslových závodů, od roku 1951 se létalo pod názvem Svaz lidového letectví. Odsrpná 1952 byl ustanoven Doslet, od 1. 1. 1953 byla všechna sportovní letiště v republice převedena do Svazarmu.

Na letišti Točná bylo v poválečném nadšení letecky přeplněno. Členové ČNA Modřany se proto dohodli se členy ČNA Radotín, že na polích mezi Zbraslaví a Radotínem vybudují letiště o rozměrech větších než 1 km². Větší část modřanských pilotů začala pak od ledna 1949 létat mezi Zbraslaví a Radotínem. Létal tu i pplk. Vladimír

Šimůnek z Dobřichovic. V té době byl vojenským pilotem ve Kbelích. Se svým bratrem zkonstruoval letoun Kuňkadlo, které je dnes vystaveno v Národním technickém muzeu na Letné vedle Kašpara Blériota. Na letišti byla také početná modelářská a parašutistická skupina.

Na zbraslavském letišti byl také hangárován motorový letoun Praga AIR-Baby E 114 s motorem Praga D firmy Aeropal Modřany. Pilotoval ho převážně ing. Haissinger, který v něm často zkoušel letecké přístroje. Letiště Zbraslav získalo také motorové letadlo Piper L-4 z přebytků USA, dodaných po válce pomocí organizace UNRRA, pět větroňů včetně Luňáka a tři kluzáky.

V roce 1952 došlo ke sloučení Aeroklubů Točná a Zbraslav. Na Točné létali plachtaři, na Zbraslavi byl motorový letecký provoz. Motorově létali Modřanští také na letištích v Kralupech a na Kladně. Učil se zde létat mimo jiné pozdější mistr světa v letecké akrobacii Ladislav Bezák. V roce 1955 bylo zbraslavské letiště zrušeno. Budovy dostali svazarmovští vodáci, letadla a letecká technika byla předána na jiná letiště.

Od roku 1978 se téměř každoročně provozují letecké dny a akrobatické soutěže O pohár města Modřan. První soutěž v letecké akrobacii vyhrál mladý pilot ing. Petr Jirmus, který se v pozdějších letech stal dvakrát mistrem světa v letecké akrobacii. Ing. Jirmus bydlel několik let na modřanském sídlišti. Později často předváděl své letecké umění i na letišti Točná. Létal tu i herec Luděk Munzar a hudebník Michal Kocáb. V současné době má letiště Točná 60 členů, z toho létá asi 50 pilotů a žáků. V roce 1995 létal na Točné pan Vrána z Modřan s ultralehkým letadlem vlastní konstrukce. Pan Nesměrák z Beránku se roku 1996

Letištní hospůdka na Točné (1994)

zúčastnil mistrovství světa v paraglidingu.

Počátky rozvodu elektřiny v Modřanech

O silvestrovské noci v roce 1879 osvětlily Edisonovy žárovky poprvé v historii veřejné prostranství. To se stalo v New Yorku. V Modřanech bylo veřejné prostranství poprvé osvětleno elektrickými žárovkami za starostenství Františka Pertolda 4. prosince 1912. „Jiskřivě bílým světlem“ se rozsvítily žárovky na sloupech elektrického vedení a ozářily některé modřanské ulice.

Elektrický proud - stejnosměrný - dodávala elektrárna v První české akciové společnosti pro rafinování cukru v Praze. Elektrárna byla postavena s cílem elektrifikovat cukrovar a jeho okolí v okruhu dvou kilometrů.

Do vzdálenějších oblastí totiž stejnosměrné elektrárny nedokázaly proud rozvádět.

První návrh na osvětlení modřanských ulic elektrickými žárovkami projednávalo městské zastupitelstvo již v roce 1901, dva roky po zavedení prvního veřejného osvětlení žárovkami v českých zemích - v městě Žižkov. Návrh však byl odložen, neboť nebylo k dispozici vhodné dynamo.

V těch časech se ulice v Modřanech osvětlovaly petrolejovými lampami a krátkodobě v některých ulicích poblíž cukrovaru svítily svítilny. Svítily se vyráběl v cukrovaru a sloužil hlavně pro jeho vlastní potřeby. Dodnes se při občasných úpravách hlavní ulice nalézají kusy měděných trubek o malém

Soutok Vltavy a Berounky. Fotografováno z letounu Kukuruzník

průměru, kterými byl svítíplyn rozváděn.

Realizaci veřejného elektrického osvětlení dovolil obecní rozpočet až v roce 1911, kdy už také bylo možno zakoupit vhodná dynama. Roku 1912 byly sestaveny podmínky pro stavbu elektrické sítě a s cukrovarem uzavřena smlouva na dodávání elektrického proudu na dobu osmnácti let. Vlastní aktiva, půjčka, příspěvky od občanů, živnostníků a od Besedy Tyl umožnily zahájení a dokončení stavby ještě v témže roce. Zkolaudoval ji ing. Karel Novák, profesor výroby a rozvodu stejnosměrného proudu na Českém vysokém učení technickém.

Elektrárna v cukrovaru byla vybavena třemi parními stroji a dynamy pro stejnosměrné napětí 220 V, o výkonu každého z nich 350 kW. V kotlích se spalovala směs uhlí složená z jedné třetiny černého a dvou třetin

příjmu domácnosti. V současné době činí průměrná měsíční spotřeba na domácnost 200 až 300 kWh, což odpovídá poplatku asi 3 % z průměrného příjmu na domácnost.

Počátkem roku 1928 umožnila obci půjčka 380 tisíc korun jednat s Elektrickými podniky o postavení sítě rozvodu střídavého elektrického proudu, který postupně nahrazoval stejnosměrný proud všude ve světě. V té době měly Modřany kolem 6 000 obyvatel a asi 1 000 domů. Při uvažování spotřeby domácností, veřejného osvětlení a vlastní spotřeby cukrovaru byla již dvě dynama plně vytižena (třetí soustrojí bylo rezervní) a zařízení se postupně opotřebovávalo. Činnost elektrárny byla proto 7. února 1930 ukončena a zásobování Modřan, ale již střídavým proudem, převzaly Elektrické podniky hlavního města Prahy.

Čekají

hnědého uhlí. Uhlí se nakládalo přímo z vagonů na transportní rošty kotlů.

Pro cukrovar byla smlouva o dodávce elektřiny jistě výhodná a dynamy byly dobrou investicí, neboť vysokotlaká pára se zhodnotila v dynamech a nízkotlaká v odpařovačích, zařazených v technologickém postupu výroby cukru.

V roce 1912 měly Modřany kolem 300 domů. V každém domě sídlily přibližně dvě domácnosti, což odhadem odpovídalo spotřebovanému elektrickému výkonu asi 200 kW. Uváží-li se výkon pro veřejné osvětlení a vlastní spotřebu cukrovaru, bylo třeba výkonu dvou ne zcela vytižených dynam. V domácnostech měřily elektroměry odebrané ampérhodiny, ze kterých se vypočítala odebraná energie. Prvními spotřebiči byly žárovky a elektromotory v živnostech. Při tehdejší průměrné měsíční spotřebě domácnosti 10 až 20 kWh činil poplatek za elektřinu kolem 50 Kč za měsíc, tj. přibližně 5 % z celkového měsíčního

Kanalizace

Bez dláždění a kanalizace není město městem a ani menší obce se bez těchto atributů civilizace v moderní době neobejdou. O kanalizaci povrchových vod mělo modřanské obecní zastupitelstvo zájem už v roce 1906, dodejme však hned úvodem, že tento problém není zcela dořešen dodnes.

Žádost o dotaci byla sice místodržitelstvím zamítnuta, ale přesto bylo v roce 1908 jednáno s firmou Hrůza a Rosenberg z Prahy o odvodnění 22

hektarů zastavěné obecní plochy. K realizaci nedošlo, ale po roce 1911 byla zřízena kanalizace alespoň při úpravách některých ulic. Například v dnešní Modřanské a Přístavní ulici byla kanalizace postavena v roce 1928 až 1929. Ve třicátých letech byla kanalizace povrchových vod zřízena v mnoha ulicích za finančního přispění občanů.

Za finanční příspěvek obecní zastupitelstvo povolilo napojení domku na kanalizační síť, ovšem jen pro povrchové vody. Občané však napojovali i vody splaškové a marná byla v tomto směru nařízení obecního zastupitelstva. O jak vleklou záležitost jde, si uvědomíme ze zákazu napojovat kanalizační přípojky až do vybudování řádné splaškové kanalizace, který vydal národní výbor ještě v roce 1960.

O splaškové kanalizaci se poprvé jednalo už v roce 1933, kdy se obecní rada obrátila na kanalizační úřad hlavního města s žádostí o připojení Modřan na pražskou kanalizační síť. Žádost byla zamítnuta. Protože

Strípky a perličky

vedení obce bylo názoru, že pro jednání s pražskou obcí by byly Modřany ve výhodnějším postavení, kdyby k jednání přišly s návrhem na zřízení vlastní kanalizační sítě s čistící stanicí, zadaly v roce 1940 vypracování kanalizačního projektu. Plány na modřanskou kanalizaci se však stále měnily a nešlo předvídat, jaký budou mít osud. Například v roce 1947 zástupci Prahy nechtěli připustit, aby si Modřany zřídily vlastní kanalizaci.

V roce 1950 přišlo na pořad odkanalizování oblasti Modřany - Zbraslav - Radotín - Chuchle. Řadu let se však pouze jednalo a vlastní práce byly zahájeny až v roce 1962, vzápětí však byla stavba z „celostátních důvodů“ zastavena. Z této bezvýchodné situace Modřany zachránil rok 1968, kdy byly připojeny k hlavnímu městu Praze. Ale i poté postupuje napojování objektů ve staré zástavbě na splaškovou kanalizaci pomalu. Důvodem jsou mimo jiné i velké finanční náklady

těchto prací.

Žumpy, či odborněji řečeno septiky, jsou v podstatě do dnešního dne jedinými zařízeními na zachycování fekálních vod v části vilové zástavby. Potíž je s odstraňováním těchto znečištěných vod. Ze začátku, pokud byla obec malá, stačili na jejich vyvážení místní rolníci a povozníci. Postupně však, jak obec rostla, stalo se vyvážení žump otázkou známostí a stále více bylo těch, kdo fekálie vyváželi na zahrady kolem svých domků. Kromě obtěžování sebe a sousedů byl tento vážný hygienický prohřešek příčinou znečištění spodních vod, a protože v obci nebyl vodovod, stal se vážnou hrozbou pro zdraví obyvatel.

Poprvé dojížděl vůz s aparátem na vyvážení fekálií v roce 1930. V roce 1938 obecní rada vydala vyhlášku, že má v úmyslu zakoupit vůz na vyvážení fekálií a že se mají občané přihlásit a složit zálohu, ze které by se odepisoval poplatek při každém odvozu. Akce se setkala s naprostým nezdarem.

První fekální vůz byl proto do obce dodán až v květnu 1948. Při provozu se objevily další potíže - kam s fekáliemi? Teprve o řadu let později přidělily Pražské komunikace Komunálním službám Modřany kanalizační vpuť u sídliště Novodvorská.

Povodně

Odedávna představovaly povodně pro Modřany každoroční ohrožení. Řeka se vylévala ze svých břehů především při jarním tání Vltavy, Sázavy a Berounky, kdy nejednou docházelo k vytvoření ledové bariéry

Elektrárna modřanského cukrovaru

a zaplavení celé obce. Povodně hrozily i při letních průtržích mračen. Bylo jen málo stavení, kam voda nedosahovala a nouzové umístění rodin postižených potopou bývalo svízelné.

Obce ležící v povodí Vltavy byly v dřívějších dobách informovány o blížící se povodni jízdními posly. Štafetou podávali poslové zprávu zbraslavské kanceláři a odtud se zpráva posílala krajskému úřadu. Po roce 1790 se zpráva podávala světelným znamením. Z Davle nebo Řevnic převzala zprávu Zbraslav, kde byla na vrchu Havlíň zapálena velká pochodň z vydlabaného kmene vyplněného hořlavou látkou. Oheň signalizoval nebezpečí níže položeným obcím i strážní na vysehradských hradbách. Později bylo k upozornění využíváno i výstřelů z hmoždířů, které dělostřelci postavili opět na Havlíň a nad Malou Chuchlí.

První povodeň zaznamenaná v modřanské obecní kronice je z roku 1845. Hydrologové ji odhadují na vodu více než stoletou. Přinesla s sebou hrůzu a zdevastování, o němž vyprávěli staří pamětníci ještě v době zápisu do kroniky, v roce 1892. Před velikonočními svátky zuřila tehdy několik dní prudká větrná bouře, která vyvolala pohyb ledu. Kry vytvořily přehradu pod Malou Chuchlí. Lahovice a Lahovičky byly zcela pod vodou a nad vodní hladinu vyčnívaly pouze střechy jako jehlance stanů. Část mostu přes Berounku v Lahovicích byla stržena a odnesena do Modřan.

Voda strhla také zbraslavský dřevěný most, v Modřanech částečně pobořila pět domků a jeden úplně odnesla. Na pomoc postiženým byl z Prahy vyslán zákopnický pluk, jehož vojáci rozváželi na pontonech jídlo lidem v zatopených domech. Památka na tuto povodeň existuje dodnes. Zbraslavská vrchnost darovala v Lahovicích těm, kdo přišli o své domovy, kámen, cihly a dříví na stavbu nových stavení. Nedovolila však stavět na starých místech při vodě a stavební místa určila stavebníkům poblíž silnice, která byla předtím nově postavena. Byla širší, zvýšená proti okolí a mezi Lahovicemi a Zbraslaví byla podél ní vysázena topolová alej.

Velkou část Modřan zaplavila voda na Hromnice v roce 1862 a znovu 25. a 26. května téhož roku po průtrži v západních Čechách a v povodí Berounky. V Modřanech byla poničena především pole, stavení tehdy vydržela. Ztráty na životech v obci sice při této povodni nebyly, ale voda vyplavila tělo neznámé mladé dívky, která byla pohřbena na zdejší hřbitově.

Na počátku září 1890 zaplavila velká povodeň pole, statky a chlévy. Voda přišla náhle, a tak se před ní lidé uchýlili na půdy a střechy. Někteří se brodili po krk ve vodě od svých domovů k bezpečným místům. Mnozí obyvatelé byli lodkami svázeni ze střeš do školy na kopci. Ze statků u návsi se nepodařilo vynést téměř nic, postižení byli přechodně ubytováni na faře a ve výše položených staveních. Voda tehdy zatopila i dráhu, část nádraží a spodní prostory cukrovaru. Zcela zatopeno bylo jedenašedesát domů, kterých tehdy bylo v Modřanech 224. Postižené podporovali jednotlivci

Stavba kanalizace na Dolnocholupické silnici (1990) 98

i instituce, věcně i finančně pomáhal cukrovar a podporu poskytl i místodržitelství poté, co si místodržitel hrabě Thun v doprovodu okresního hejtmána osobně prohlédl místo pohromy.

Tato povodeň vstoupila i do národních dějin, neboť se při ní zřítily dvě pole Karlova mostu. Průtok pod mostem byl ucpán vším, co voda vzala, a vytvořená bariéra zvedla hladinu vody natolik, že starobylý most zvýšený tlak nevydržel.

Povodně se v Modřanech opakovaly často, ale v zápisech kroniky jsou zachyceny jen ty největší. A tak se můžeme například dočíst, že v červenci roku 1897 se po bouři s průtrží mračen staly místní potoky prudkými dravými toky, které způsobily škody na polích a v obci. V zimě 1939/40 byly kruté mrazy. Při jarním tání bylo centrum starých Modřan opět vysoko zaplaveno, jezdilo se na lodkách a škody byly veliké. Další velká povodeň pak přišla ještě téhož roku v létě.

Koupání v řece

Byly doby - především mezi válkami -, kdy v Modřanech býval přístav parníků pro osobní dopravu. Tehdy se do Modřan jezdilo za rekreačním koupáním v řece. Vyhledávanými místy pro koupání byly louky pod zámek v Komořanech, pod cukrovarem, kde vrbičky skýtaly i trochu stínu, a pod přístavem, kde se říkalo Na kameníčku. Výhodou tato místa měla i v tom, že nedaleko byly stánky s občerstvením a dokonce po navigaci jezdil se svým vozíkem zmrzlinař.

Toto idylické období skončilo dobudováním kaskády velkých vodních přehrad na Vltavě v roce 1954. Chladná voda se cestou do Prahy neprohřeje a koupání v ní už tolik neláká.

Zdymadlo Modřany

Využití vodní cesty nad Prahou v úseku Modřany - Vrané nad Vltavou bylo přímo podmíněno výstavbou zdymadla v Modřanech, neboť do té doby byla tato trať nesplavná pro nákladní lodě - při nižších průtocích i pro osobní lodní dopravu - pro nedostatečnou plavební hloubku. Došlo tak ke zpřístupnění rozsáhlé rekreační oblasti v Povltaví po vodní cestě a příznivě byla ovlivněna i další sportovní a turistická plavba. Stavba zdymadla - jezu, plavební komory a malé vodní elektrárny s instalovaným výkonem 1,62 MW - byla přínosná i z hlediska vodohospodářského. Navíc umožnila přivádět do podolské vodárny vltavskou vodu přímo z Komořan a vyhnout se tak znečištěné vodě z Berounky.

Modřanský jez je situován v tzv. modřanské úžině (říční km 66,75), kde plavební hloubka klesala až na 50-70 centimetrů. Základem je jez se třemi poli dělenými třímetrovými pilíři. Pole jsou široká 27 metrů, celková délka jezu je 87 metrů. Hradící konstrukcí jezu je ocelová klapka výšky 3,30 metru, která umožňuje manipulovat s touto výškou vodní hladiny při povodních. Výstavbou jezu se vytvořila žádoucí plavební hloubka 3,5 metru.

Pod řekou vede 90 m dlouhá obslužná komunikační

Ochrana matek a dětí

Město 19. a první poloviny 20. století rozhodně nebylo k dětem příliš vlídné. Pro děti z lepších rodin byla městská ulice lákavým, ale zakázaným prostorem. Pro ostatní tvrdou školou života.

Prvním projevem oficiální péče o dítě v Modřanech bylo založení místního odboru Ochrany matek a kojenců v listopadu 1915. Hned po ustavení otevřel spolek v lednu 1916 Útulek pro nemajetné matky z Modřan v Praze Na Štvanici. Ve stanovách spolku najdeme velmi ušlechtilé cíle - zdravotní zajištění dětí, stravování hladovějících dětí, ošacení dětí z chudých rodin a podpora sociálně slabým matkám. Potřebné finanční prostředky získával spolek jednak z podpor od obecního zastupitelstva, jednak vlastními akcemi, jako byl například každoroční Vánoční strom republiky.

Z kroniky se dovídáme, že mateřskou školu či jesle měly Modřany již v roce 1916. V dnešním slova smyslu šlo však spíše o sirotčinec, kde bylo pečováno o opuštěné děti od nejútlejšího věku. S touto institucí

Povodeň z roku 1890 na obraze O. Fialy

štola, krytá stropem tlustým 115 centimetrů. Při levém břehu je situována propust' pro lodě vodáků. Celkové náklady stavby představovaly takřka 210 milionů korun a stavba trvala od roku 1979 do roku 1987, přičemž první loď mohly projet již v květnu 1984.

se setkáváme v zápise obecního zastupitelstva z roku 1917, kdy bylo přispěno na fond pro podporu místních válečných sirotek. V roce 1922 bylo utvořeno kura-torium, které se mělo postarat o postavení sirotčince ve formě dětského domova. V průběhu let se k této myšlence obec několikrát vrátila, ale navržená budova

- včetně jeslí, mateřské školy a poradny Ochrany matek a dětí - byla postavena až v roce 1940. Dnes tuto budovu známe jako mateřskou školu Pod sady.

Modřanská „sedmá velmoc“

Prvními místními novinami byl *Modřanský obzor*, měsíčník věnovaný „kulturnímu a hospodářskému povznesení obce Modřan“. Vycházel od 1. února 1932 až do okupace. Vydavatelem byla místní jednota Svazu národního osvobození při Čs. obci legionářské. Po rozpuštění této organizace byl *Modřanský obzor* vydáván (od července 1939) pod hlavičkou místního výboru Národního souručenství v Modřanech. Měl náklad 1 200 výtisků a byl tištěn ve zdejší tiskárně M. R. Schuláka, později v tiskárně Pokrok v Praze a poslední ročníky opět v Schulákově tiskárně. Poslední číslo vyšlo 1. září 1942, poté bylo vydávání časopisu zastaveno.

Modřanský obzor nepatřil žádné politické straně, podával přehled o životě v Modřanech. V „Úvodníku“ se řešily naléhavé a významné problémy v obci, „Besídka“ přinášela obrázky z historie obce, popřípadě nějaké zajímavosti a povídky. Rubrika „Práce osvětová a spolková“ podávala přehled o kulturních a vzdělávacích akcích a činnosti místních spolků a organizací, „Zprávy z obce“ publikovaly usnesení obecního zastupitelstva a obecních komisí, obecní vyhlášky a oznámení. „Drobné zprávy“ zaznamenávaly denní události a na konci listu byla vždy inzertní část.

Vedle *Modřanského obzoru* vycházely v Modřanech ještě dva listy, oba vyhraněně politické. Prvním byl *Věstník strany*

Obrázky z velké vody 15. března roku 1940

Na břehu Vltavy v 60. letech

R

národně socialistické a druhým *Občanské listy* občanské strany, které v roce 1936 zanikly a místo nich začal vycházet list s „fialovou hlavičkou“ nazvaný *Praha-venkov*. Oba tyto listy se pustily do vzájemných polemik a pomluv a pro jejich věčné spory a politikaření s nimi redakční kruh *Modřanského obzoru* nespolečně pracoval. Od roku 1960 do roku 1968 vydávala místní Osvětová beseda *Modřanské noviny*. Od prosince 1977 vycházel *Modřanský zpravodaj*. Náklady těchto listů se pohybovaly kolem 1 450 výtisků. Rok po sametové revoluci iniciovalo Občanské fórum znovuvydávání *Modřanského obzoru*. Vyšlo však jen několik čísel.

V roce 1991 začal Místní úřad v Praze-Modřanech vydávat měsíčník *Modřanské noviny*, které byly roku 1996 přejmenovány na *Noviny Prahy 12*, neboť nový název lépe odráží fakt, že se na jejich stránkách zrcadlí dění v celé Městské části Praha 12.

Perličky

V 30. a 40. letech existovalo v Modřanech na 50 organizací, spolků, jednot a besed, které prostřednictvím místního tisku informovaly občany Modřan o svých akcích. Poukazovaly na nešvary v životě obce, kritizovaly nedostatky nebo naopak chválily příkladnou činnost občanů i organizací. Radily a zároveň občany nabádaly, aby svým chováním, postojem a prací zvelebovali obec a zviditelnili její existenci.

Tyto spolky, jednoty a besedy napomohly k rozvoji Modřan a my vám nyní nabízíme několik zajímavých nebo někdy kuriózních perliček ze života a práce Modřanáků tehdejší doby.

*

Cesta z Prahy do Modřan

Člověku neznalému by se mohlo zdát, že není nic

Modřanské zdymadlo

R

snadnějšího, než cesta z Prahy do Modřan. Tramvaj jede až do Braníka (mimochodem už tenkrát sem jezdila tramvaj č. 17 a 21) a odtud autobusem do Modřan. Když chcete jet jen tak na výlet, není to opravdu nic složitějšího, ale jakmile jedete k někomu na návštěvu, cesta se rázem zkomplikuje. „Kam račte?“ ptá se průvodčí v autobusu. „Do Modřan,“ zazní triumfální odpověď. „Na konec?“ vyzvídá dále průvodčí. Na tuto otázku není hned tak někdo připraven, tak si lidé většinou přejí vystoupit hned na první zastávce. A tu je pro naše cestovatele připraven výlet na celý den.

V Modřanech je to totiž jako v Babyloně. Číslo domů se vzepřela kázní a pořádku, protože domy jsou očíslovány v pořadí, jak byly postupně stavěny, takže jedno číslo je třeba na Lysinách, následující na Babech a další zase v Zátiší. Do Modřan se každým rokem stěhuje mnoho nových obyvatel, takže jejich jména nikdo nezná, a tudíž se stávají případy, že se hledaný ani po celodenní námaze nenajde (hlavně v neděli, kdy se neúřaduje na poště nebo obecním úřadě). Ale přeci je tu jedna rada. Zajděte do restaurace U Troníčků na hlavní třídě. Táta Troníček má sešit a v něm seřazena všechna čísla pěkně za sebou s označením, kde se které nachází. A po vydatném občerstvení hurá na návštěvu!

Ozdobte okna květinami!

Vilové části Modřan jsou většinou svými pečlivě ošet-

Mateřská škola Pod sady byla postavena roku 1940 z iniciativy spolku Ochrany matek a kojenců

98

řovanými zahrádkami a bohatou květinovou výzdobou balkonů a oken skutečnou ozdobou naší obce. Tuto chloubu pozná však jen něco málo pěších turistů, kteří používají vedlejších cest. Hlavním reprezentantem naší obce pro většinu cizinců, kteří do Modřan zavítají, zůstávají stále domy rozložené po obou stranách hlavní silnice. Výstavbou celé řady domů jsme se značně přiblížili rázu města. Avšak právě jednotvárná šed' moderních fasád působí chladně, není-li zjasněna a zkrášlena živou barvou. Toho lze docílit květinovou

výzdobou oken a balkonů.

Okrašlovací spolek obrací se proto na všechny majitele domů a bytů, aby v zájmu dobré pověsti naší obce hleděli napravit to, co bylo zanedbáno. Každé okno snese čtyři až pět kořenáčů s muškáty, petúniemi nebo begoniemi. Okrašlovací spolek ve snaze povznést po této stránce co nejvíce ráz obce, vypisuje tři ceny pro okna květinami nejlépe vyzdobená a na druhé straně očekává hojnou účast při tomto ušlechtilém závodění.

Nově zřízené lázně

Říční lázně, postavené Okrašlovacím spolkem v roce 1919, byly při poslední povodni v květnu 1932 odplaveny. Nyní byly nově zřízeny a pro pohodlnější přístup do vody byl umístěn na upoutaném voru můstek. Nové vybudování lázní si vyžádalo výdaj, se kterým se původně počítalo na vysazení nových stromů na veřejných místech naší obce. Jest na našem občanstvu, aby Okrašlovacímu spolku pomáhalo alespoň tím, že bude nově zřízených lázní hojně používat. Členové Okrašlovacího spolku musí ovšem předcházet dobrým příkladem, používat hojně lázní a nesvlékat se s celou rodinou ve vrbičkách!

Výročí

K památce 100 let narození Miroslava Tyrše (17. 9. 1832) byla pojmenována čtvrť nad lomem u Zátiší na čtvrť Tyršovu. Zároveň byla přejmenována ještě tzv. Mašánkova kolonie na Tylovu čtvrť.

Rodiče, uvědomte si svoji zodpovědnost!

Není řídkým zjevem zde v Modřanech, jdete-li po desáté hodině noční po ulici, že často slyšíte dětské povídání a mnohokrát jsou to děti školou povinné. Bývá to zvláště v sobotu a v neděli. Jaká to zkáza dětí. Což dítě nepatří záhy z večera uložit ke spánku - jak se lidově říká se slepicemi - a ne je nechat dlouho do noci potloukat po ulici? Přijdete-li do hostinců, užijete, jak vždy několik dětí běhá kolem stolů a jak přijdou, pijí pivo buď s otcem nebo matkou. Vždyť pivo je také alkohol a dětský organismus otupuje! Je na čase, aby si rodiče uvědomili svou zodpovědnost! Jaká to bude naše příští generace, nebudete-li děti vésti k spořádanému životu? Neberte jim jejich dětství a nedopusťte, aby vaše děti, to nejdražší co máte, měly vzpomínky na mládí otrávené!

Jaro je tady a s ním radosti i - strasti

Přichází jaro a s ním období otevřených oken, bohužel však i období řvoucích amplionů na otevřená okna postavených. V Modřanech se zakotvil tento bezohledný zlovyk pro postrach všech sousedů. Většina z nás miluje hudbu, vlastnime radio i reproduktor - avšak příliš mnoho také škodí. Člověk často zatouží po klidu a není vždy naladěn poslouchat vnucenou hudbu. A tu bezohledný radiofanoušek postaví ampli-on do oken a hraje vše, co vysílací stanice dá, hudbu často pochybné jakosti, zpěv méněcenných zpěváků, různé ty jazzy, bursovní zprávy - zkrátka vše, jen aby to hrálo hodně hlasitě a hodně zkresleně. Je to trýzeň

Sialis (salix) of Noah Pind, Kichik, publisher at Makhovskaya, 431. — *Recessus* a flying, collected, abundant, at village Kichik, Kichik, Makhovskaya, 431. *Recessus* a flying, collected, abundant, at village Kichik, Kichik, Makhovskaya, 431. *Recessus* a flying, collected, abundant, at village Kichik, Kichik, Makhovskaya, 431.

1 kg

Větrná smršť

20. března 1933 se přehnala nad Modřany větrná smršť, která poškodila hlavně hodně střech, zvláště střechu na novém domě Na zastávce. Šťastnou náhodou nikdo nepřišel k úrazu. V některých pražských večernících však byly rozšířeny o této nehodě přehnané zprávy, dle nichž se naši občané mohli přesvědčit, jak se rodí tzv. novinářské kachny.

Psí svoboda

Psí svoboda v Modřanech přesahuje meze! Po ulicích pobíhají zmrzačení, špinaví, ba i prašiví psi bez známek a bez náhubků, v polích a lesích honí kde je co živého a v celých houfech se sbíhají a rvou u domů, kde mají fenu. Protože obcí velmi často projíždějí kočovníci se psy, o nichž nikdy není jisto, jakou nákazu kde sebrali, je nebezpečí vztekliny značné. Žádáme proto slušně obecní úřad, aby se postaral o nápravu. Pes, který celé dny běhá obcí bez dozoru, není psem hlídacím a jeho majitel měl by platit z něho dávku ze psa přepychového. Kdo platí jen za hlídacího, nechť ho nenechá volně pobíhat!

Nový druh výroby v modřanské rafinerii cukru

Následkem nepříznivých poměrů na světovém trhu cukerním, kde v důsledku nadvýroby cukru nebylo možné nalézt odbytiště za snesitelné ceny, musela být výroba cukru ve všech státech světa omezena. Nezbyvalo tudíž, než aby podniky obracely zřetel na jiný obor výroby. Zdejší rafinerie cukru zřídila zvláštní oddělení poživatin, v němž se vyráběly kávové kostky

pod názvem Turistka. Tyto kostky se vyráběly ve dvou druzích, a to káva žitná a káva zrnková. Dále byla zřízena výroba kostek čajových s názvem El-ča, odvozena od názvu elitní čaj. Byla to cukrová tvárnice, v jejíž dutině byl umístěn originální čaj a speciální bonbon, zvláště pro tento účel vyráběný, jímž se dodala čaji rumová nebo citronová chuť.

Výstava

Výstavu starých hrnců, umyvadel, kbelíků a veškerého nepotřebného domácího zařízení včetně hadrů a popele na zalesněné stráni od cholupické silnice až k údolí potoka Na srážce můžete navštívit každý den. Vstup volný! Turista i rodilý Modřanák, který delší dobu v těchto dříve půvabných místech nebyl, žasne nad spoustou harampádí, které se tam sešlo. Taková starožitnost se jednoduše večer (možná i ve dne) vezme a nádherným obloukem se hodí ze zalesněné stráně dolů. Rekordmani docílí se starým dřevým umyvadlem i pozoruhodných výkonů, bohužel tu chybí klasifikace. Dohodí až doprostřed pole pod strání. Dokud Baba I nebyla zastavěna, bylo zde čisto.

Každý majitel domu obdrží od obecního úřadu Řád k udržování čistoty v obci, kde zcela jistě není psáno, že odpadky se vyhazují na zalesněné stráně, nýbrž že se vyvážejí na určená místa. Je na uvědomělosti občanstva, aby neničilo to, co často s velkou námahou a těžce sehnávanými finančními prostředky bylo vytvořeno pro potěchu všech. Zastaví-li se stráně nad Doly, můžeme čekat i tam kutálení hrnců po stráních. O vzhledu

Pouť u Vltavy v roce 1958

Lípa svobody od roku 1919, kdy byla zasazena, zmohtnula

»

Rážova rybníka se není třeba ani zmiňovat.

Havárie letadla

V lednu 1934 dopoledne, za silně větrného počasí, cvičil nad obcí vojenský letec nějaké nálety se střelbou z kulometu. Při obratech letadla bylo znát, jak je vítr sráží a černý výfukový dým prokazoval, že motor není zcela v pořádku. Vskutku také si muselo letadlo sednout pro jakousi poruchu na oseté pole velkostatku u Lhotky, ale při přistávání je víchř srazil křídlem proti náspu odkryté pískovny, takže se stočilo a přerazilo si vrtuli.

Posádce se nic nestalo a bylo jí docela veselo až do odpoledne, kdy přijela vojenská komise a oddíl vojáků, kteří stroj rozebrali. V rozbahněném orništi to nebyla práce ani snadná, ani zábavná, ale přihlíželo jí dosti zvědavců s takovým zájmem, že je netlačilo ani bahno, které jim nateklo do bot. Katastrofální následky havárie se objevily až večer v mnoha modřanských a lhotecských rodinách, když se vrátily domů nadějně ratolesti zamazané i s ušima. Mnoho kluků získalo bolestnou představu, jak je asi letci, když si - tvrdě sedne.

Oslava narozenin T. G. M.

Místní osvětová komise doporučuje občanstvu hojnou účast na oslavě narozenin prezidenta Osvoboditele - T. G. Masaryka. Žádá tímto majitele domů, aby již v předvečer narozenin ozdobili svoje domy prapory ve státních barvách. Komise však nabádá, aby si lidé vlajky včas prohlédli a postarali se, aby byly čisté. Vyvěšení špinavé vlajky je důkazem neúcty k státní svrchovanosti. Komise to připomínala proto, že po oslavě 28. října si někteří občané stěžovali, že takovým špinavým cárem byla „ozdobena“ také jedna veřejná budova v Modřanech.

Kritika představení

O velikonočních dnech v 34. roce uvedla beseda Tyl určitou revue, která se zrovna nesetkala s ohlasem

u tehdejšího obyvatelstva. Obsah revue byl určen pro kádr lidí, kteří si libují v nahotinkách a vtipech hrubšího ražení. Zmínku zasluhuje, že obecnostvo přijalo politické „vtipy“ a hitlerovsky protizidovskou tendenci kusu chladně. Režisér musel vykonati obrovskou práci a kdyby byl tolik vykonal ve službě jiné věci, mohl to být kulturní čin.

„Proti gustu žádný dišputát“, kde se jedná jen o gustu jednotlivce, ale velmi mnoho se dá diskutovat tam, kde jde o nezkažený vkus a morálku lidu. Ochotnické divadlo je kulturním činitelem, ochráncem vkusu a vychovatelem. Beseda Tyl se právem chlubí 45letou dobrou činností, mohla by tedy vědět, že výstava ženských stehů, lechtivé vtipy, chvilková láska, vulgární komika a falešné pozlátka nejsou vhodnými prostředky k výchově vkusu a morálky lidí, zvláště mladých! Velikonoční představení bylo tedy omylem, doufejme, že posledním!

Jak se vybírá předplatné

1) Milý pane předplatiteli,

všiml jste si, že toto číslo, které právě držíte v rukou, je už sedmé od začátku nového ročníku? Už víc než půl roku každý měsíc na Vás vzpomínáme a s pravidelnou péčí Vám časopis posíláme. Mrzí nás velice, že jste si také Vy na nás nevzpomněl. Jistě se to stalo jenom nedopatřením. Jsme přesvědčeni, že jste gentleman, který má rád své věci v pořádku a který proto s povděkem přijme toto naše upozornění. Pozdravy přijímáme

V roce 1968 vykolejil v Modřanech vlak

jen na složenkách Občanské záložny! Pozdravuje Vás administrace.

2) Musím už jednou poslat těch 10 Kč, abych měl čisté svědomí. Pošťák vidí, že pod adresou není razítko „Zaplaceno“ a hned pozná, že jsem dlužen.

Naše řeč

Buď zřetelníci oka, buď nám všeho dražší - naše řeč čili jak Občanské listy v roce 1934 uctily Jana Nerudu. V 7. čísle se zmínily o stém výročí narozenin Jana Nerudy tak, že v devíti řádcích řídce sázeného textu udělaly sedm chyb. Chce-li někdo dělat noviny, měl

Oslavy bitvy u Zborova roku 1937

by se nejdříve naučit česky. Tluče-li přitom stále na nacionální buben, měl by se to naučit tím spíše.

Veřejné hodiny v Modřanech

Modřanské veřejné hodiny byly umístěny v průčelí novostavby Občanské záložny a protože byly světelné, bylo na ně dobře vidět i v noci. Byly poháněny a řízeny elektrickým proudem z vlastní baterie matečních hodin, umístěných v úřadovně. Když roku 1934 poprvé zazářily do tmy, budily zaslouženou pozornost kolemjdoucích. Záložna se jimi občanům opravdu zavděčila.

Praská to!

Po vánočních svátcích v roce 1934 byl v obecné škole poplach. Zdi v 1. patře popraskaly a udělaly se široké trhliny v podlahách i stropěch, omítka se drolila a padala na vyděšené děti.

Při odborné kontrole se zjistilo, že parketové podlahy v nástavbě vlhkem nabobtnaly a svým tlakem zdi roztrhly. Parkety tedy byly u zdi přirezány a na trhliny ve zdech byly nalepeny kontrolní papírové pásky. Touto nehodou byla však značně znehodnocena budova školy, která byla právě v létě 1934 přistavěna, nehledě na to, že oprava by byla drahá. Kdo by to měl platit? Patrně občané, protože, víte, ono se to udělalo samo. Stavitel přece nemusí vědět, co takové parkety v mokré stavbě dovedou, a jako odborník přece nemůže dát na řeči laiků, kteří před kladením parket varovali. Ve školní radě bylo tehdy mnoho stavebních odborníků, a tak ostatním nezbylo než uznat, že tomu lépe rozumějí, jak se tedy později ukázalo. Stavitel si příště buď musí vyjednat se sv. Petrem trvale pěkné počasí, aby parkety nenavlhly, nebo si dát práci udělat člověkem, který rozumí své věci a nedovolí parketám roztahovat se víc než je zdrávo zdem i kapse stavebníka.

Odborník

Občanské listy v roce 1935 uvedly, že mají nového odborníka pro obecní finance. V červnu roku 1934 se pro velké nedostatky a schodky v hospodaření rozpadlo obecní zastupitelstvo a byl dosazen vládní komisař.

Nový borec, aby začlonil příliš okatou zář úspěchů vládního komisaře, vypočítal, o kolik se zvyšují příjmy obce v rozpočtu na rok 1935. Chtěl tak ukázat, že není žádné umění platit dluhy, když jsou peníze. Jenže se mu stal malér. Zapomněl, že ani sebešikovnější vládní komisař by nemohl zaplatit dluhy z peněz, které má dostat teprve za rok. Zapomněl taky, že minulý rok byly všechny dávky zastaveny, a tak vládní komisař měl ve skutečnosti mnohem méně příjmů než bývalý starosta, a přece na rozdíl od starosty vládní komisař pořádek udělal.

Občanské listy vytykaly Modřanskému obzoru, že vládního komisaře příliš chválí.

Modřanský obzor tedy uznal, že vládní komisař by určitě nedovedl platit dluhy z peněz, které ještě nemá. Tento výkon zůstal vyhrazen odborníkům z *Občanských listů*. Modřanský obzor jim ještě poradil, že z daného odborníka mají udělat předsedu své finanční komise, a když se tato metoda osvědčí, bylo by třeba ho kandidovat za ministra financí.

Slavnost Sázení Masarykovy lípy

Dne 14. dubna 1935 dopoledne vyšel od radnice mohutný průvod školních dětí, krojovaných spolků a četného občanstva v čele s hudbou Sokola. V průvodu byla nesena lípa, ozdobená stuhami v národních barvách. Průvod se ubíral hlavní třídou na náměstí a Libušinou ulicí do Potoček. Místo pro lípu bylo vybráno na ostrůvku mezi rameny libušského potoka uprostřed nově vysazeného Masarykova sadu. Slavnost zahájil hudební sbor Sokola fanfárami z *Libuše* a zakončil ji státní hymnou. Lípa byla odevzdána do ochrany Okrašlovacího spolku, ale je třeba apelovat na všechno občanstvo, aby Masarykovu lípu střežilo jako symbol historických dob, kdy v čele republiky stál státník a filozof světového významu.

Nač mají strážníci přilby?

Svého času se Modřanský obzor přimlouval za to, aby obecním strážníkům pro výkon služby byly dány přilby jako bezpečnější ochrana hlavy. Obec se opravdu postarala o lepší výstroj a výzbroj, ale strážníci ji užívají jen pro parádu. Službu dělají i v noci zase jen v lehkých vycházkových čepicích, zato o svátcích vyrukují v helmicích a opásaní, jako by šlo o demonstrace. Ze by služba pořadatele při nějaké slavnosti byla nebezpečnější než hlídka v noci? Není to zařízení drobet nepromyšlené?

Modřanská pouť

Modřanská pouť v sokolovně měla svého času svou tradici. Scházela se tu mládež z celého okolí, prý tu najdou štěstí. Která srdce se na modřanské pouti

v sokolovně spojí, již se nerozdvojí. Pro ty bumbálky a znavené starší poutníky měl hostinský smíchovské pivo jako křen a chlazené jako led. A hráli tam skočnou, že i starší na revma a suché loupání zapomněli.

„Reklama“ na staročeský bál

Obec baráčníků koná v sobotu 1. 2. 1936 svůj IX. staročeský bál ve dvoraně sokolovny. Tento podnik se jistě stane dostaveníčkem starší generace, pro kterou je připraveno hodně staročeských písniček, ale bude i pro mladé, pro které jsou připravené moderní foxtroty, onestepy, tanga a různé jiné nové šlágry. Pro milovníky zarosené sklenky se bude čepovat zvlášť výborný Staropramen. Pro mlsné tetičky a slečinky bude připravena „cucárna“, ba i šatlava pro neslušně se chovající a „separace“ pro zmožené. Proto neváhejte a opatřte si vstupenku na tento den.

Hvězdář z Modřan objevil nový svět

Student Závěš Bochníček z Modřan, člen České astronomické společnosti v Praze, pozoroval 19. 6. 1936 hvězdy. 30 minut po půlnoci na hranicích souhvězdí Cephea a Ještěrky objevil novou hvězdu, která průběžně vzrůstala, až byla viditelná pouhým okem. Z. Bochníček oznámil svůj objev hvězdárně, která jej potvrdila a oznámila mezinárodnímu astronomickému ústředí. Současně došly zprávy z Polska a Německa, primát objevu však náležel jednomu ruskému hvězdáři. Z. Bochníček upoutal svým objevem pozornost široké veřejnosti, ale hlavně přispěl k dobrému jménu Modřan.

Modřany městysem

Rozhodnutím ministerské rady ze dne 13. 11. 1936 byly Modřany povýšeny na městys. Na to reagoval *Modřanský obzor* v prosincovém čísle takto: Praktických důsledků toto povýšení nemá, je to spíše krůček k povýšení na město. Na to si ovšem ještě nějaký čas počkáme, zvláště bude-li úřední procedura trvat tak dlouho jako tentokrát. Žádost o povýšení na městys ležela někde v šuplíku přes deset let.

Nová škola

V neděli 4. 9. 1938 v 9 hodin dopoledne byla slavnostně otevřena nová měšťánská škola, nazvaná školou Masarykovou. Postavení této školy bylo důstojným oslavením 20. výročí samostatnosti našeho národa. Škole chyběla pouze tělocvična, ale dětem se líbila a měly z ní radost.

Modřany mají svůj symfonický orchestr

Osvětová komise Národního souručenství obce Modřan uspořádala v den svatováclavského svátku roku 1940 koncert, který překonal veškeré očekávání a více než mile překvapil posluchače, jimiž se naplnil sál modřanské sokolovny. Šedesátičlenný orchestr zahájil koncert státní hymnou a svatováclavským chorálem a dále přednesl některé Smetanovy a Dvořákovy skladby. Kdo ví, jak je obtížné i ve větších městech sestavit ze 4 - 5 hudebních ochotníků komorní soubor, nalézt nejen dobré hráče, ale i čas tak, aby se všichni mohli scházet k pravidelným zkouškám, ten užasne, jak lze

sestavit šedesátičlenný orchestr v této obci!

Dětský domov

Během roku 1940 byla provedena stavba dětského domova. V této budově byla mateřská školka, jesle, místnosti spolku Ochrany matek a dětí, kuchyň pro vyvažování polévek pro školní děti a velká jídelna.

Česká groteska

V roce 1941 se před hlavním filmem promítala krátká groteska. Jejím tvůrcem byl modřanský rodák Radko Gissubel, který spolupracoval také při natáčení *Babičky*. *Šlo o událost tím zajímavější, že Gissubelův pokus o vytvoření české grotesky byl prvním zdařilejším pokusem*

Požár cukrovaru 15. dubna 1966

toho druhu v Evropě vůbec. Do té doby byly kreslené grotesky vyráběny jen v Americe a odtud pronikly do celého světa.

Města nejsou jen ulice a domy, architektonické památky či moderní výstavba. Města a obce jsou především lidé. Neboť lidé přinášejí mrtvým kamenům život, vytvářejí atmosféru, zanechávají za sebou dílo nebo alespoň vzpomínky. A pár vzpomínek i vyznání vám teď přinesou následující stránky.

*

P. Karel V. Böttcher (1825-1915)

Otevírá se vyprávění o člověku, který žil všední dny nevšedním způsobem. Jeho vliv na běh událostí lze sestavit z kronikářských záznamů, které o něm zůstaly uchovány. Zachycují život člověka, jehož lze přiřadit do pomyslné kartotéky slavných. Posuďte sami.

P. Karel V. Böttcher se narodil v Plzni v roce 1825, první třídy gymnázia studoval v Praze (za ředitelování Josefa Jungmanna), filozofii v Plzni, na studium teologie se opět vrátil do Prahy. Revolučního roku 1848 se účastnil na barikádách se zbraní v ruce. V roce 1849

Sázení Masarykovy lípy v Potočkách 14. dubna 1935

byl vysvěcen na kněze. V následujících dvou letech kaplanoval v Louňovicích, později - až do roku 1862 - v Třebotově, kde se stal administrátorem fary, posléze byl farářem v Mokropsích.

Do Modřan byl dosazen 22. dubna 1869. Modřanští mu vyjeli vstříc na koních a srdečně ho vítali v novém působišti. Předcházela mu skvělá pověst vzorného kněze, vzácného a neohroženého národního buditele. V roce 1870 dal impuls k zahájení sbírek na opravu modřanského kostela a již v následujícím roce začal s generální opravou chrámu. Oltář nechal restaurovat podle nákrešů malíře Schweila. Opravený kostel s rozšířeným kůrem, podpíraným třemi novými oblouky, byl posvěcen v roce 1873 na den sv. Jana Nepomuckého. Za zmínku stojí, že slavnost proběhla za přítomnosti celého obecního zastupitelstva, v němž byl pan farář Böttcher jedním z radních. Roku 1882 byl ve spolupráci s radnicí pořízen ze sbírek mezi občany zvon vážící 328 kg, jehož svěcení provázela jásavá slavnost.

P. Böttcher měl pověst moudrého hospodáře, který vchoval několik generací rolníků, a vydobyl si i vážené postavení ve vlasteneckých kruzích. Ze studentských dob v něm zůstaly Jungmannovy idály lásky k našemu lidu a k českému jazyku. Z jeho spolupráce na Jungmannově *Slovníku* se uchovala příhoda „modřanského střihu“ - odehrála se na místní faře, kde se scházela vlastenecká společnost. P. Böttcher se optal služebné Toničky, jak se u nich doma říká místu, kde se otáčejí vrátka. „Točna, jemnostpane,“, odpovíděla služebná. A tak se v Modřanech zrodilo české slovo pro označení zemského pólu.

Po čtvrtstoletí jeho činnosti v Modřanech byla zpodnětu starosty v obci uspořádána velkolepá jubilejní slavnost s pochodňovým průvodem a hudbou. Toho památného dne bylo P. Böttcherovi uděleno čestné občanství. Dochované projevy dosvědčují mnohé: „V milé a drahé vzpomínce na dobu 25 roků, již jste, důstojný pane, jako milovaný pastýř a upřímný rádce náš v lidské soudružnosti a vzácné přátelské shodě mezi námi trávil, jsa nám zářivým vzorem horlivosti

obětavé pro dobro osady své v dobách příznivých i zlých, spojuje se dnes celá farní osada v jásavém souzvuku, v němž každé srdce okřívá zvukem jména Vašeho, známého a velebeného po širokém okolí..., (citace z kroniky rodiny Vošahlíkovy). Velké oslavy na jeho počest se konaly také u příležitosti 60. výročí jeho kněžství v roce 1909. P. Böttcher zemřel v Modřanech v pozhnaném věku 90 let.

František Branislav (1900-1968)

*...U Kamenného mostu
zní nejkrásněji tvoje lyra.
Hlas řeky, Praho, a tvůj diadém.
Jdem, vítr v listí otevírá
tvou krásu do vějře pod sadem...*
(úryvek z básně *Mosty a věže*, 1940)

„Kdo se chce o mně něco dozvědět, ať si přečte mé básně,“ prohlásil v jednom z rozhovorů básník a překladatel František Branislav. A čtenář si z jeho veršů skutečně utvoří představu o autorovi jako o člověku

Pálení čarodějnic Na Hupech

K 800. výročí Modřan - bourání centra obce (1978)

jemném a citlivém, okouzleném krásou přírody, i vnímavém intimním lyrikovi. O „proze“ svého života však František Branislav psal jen málo...

Narodil se na samém přelomu 19. a 20. století v Berouně. Místo svého původního příjmení Blecha si jako literární pseudonym a později i občanské jméno zvolil "Branislav,, podle karlínského kovolitce Josefa Branislava Mencla z přátelského okruhu Boženy

Němcové.

*Po studiích na berounském gymnáziu přešel na filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, kde začal publikovat i své verše (roku 1924 vydal první básnickou sbírku *Bílý kruh*). Po studiích pracoval následujících 17 let ve Všeobecném penzijním ústavu a teprve od konce 2. světové války se i svou civilní profesí přiblížil literárním zálibám. Nejprve působil v Čs. rozhlasu, poté se stal šéfredaktorem *Literárních novin*. Od konce 50. let se věnoval výlučně literární tvorbě. Během necelých 12 let publikoval čtrnáct původních básnických sbírek a tři další výběry poezie.*

Okruhem literárních zájmů patřil k wolkrovsko-nezvalovské generaci; na rozdíl od mnoha svých generačních druhů si však

podržel příznačnou básnickou poetiku, vycházející ze zdrojů proletářské poezie. Významný literární kritik A. M. Píša hodnotil Branislavovu poezii jako "esenciální lyrické zaklínadlo,,.

Na Františka Branislava však silně zapůsobila i znalost života ve skandinávských zemích, kam rád zajížděl. Poznal například život na norských rybář-

Medailonky

ských lodích, pracoval na stavbách v Dánsku. Později působil rovněž jako lektor skandinávských jazyků na Univerzitě Karlově, a využil tak i své překladatelské zkušenosti.

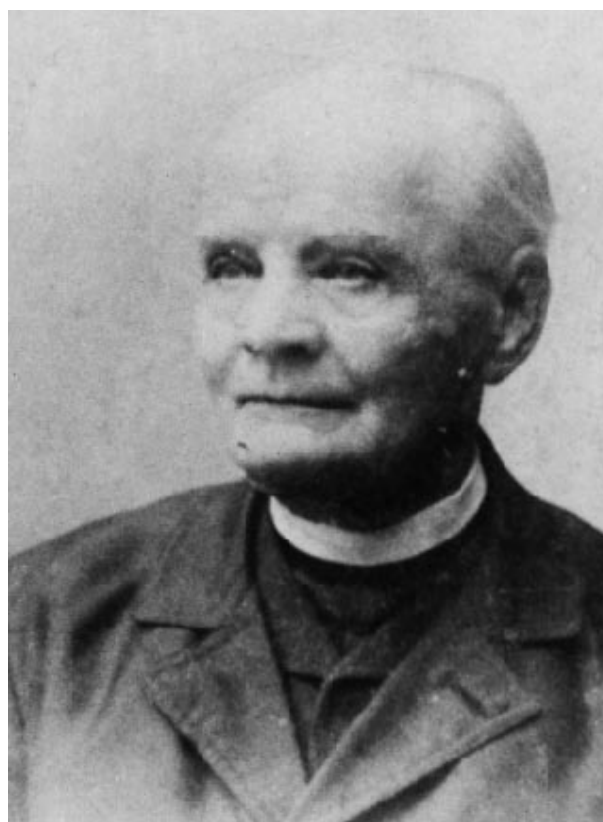
Velkým tématem v jeho tvorbě 50. a 60. let byla poezie pro děti. Jeho dětské říkanky, rozpočítadla a hádanky dosud tvoří “zlatý fond”, tohoto literárního žánru. Branislavova slova, že při psaní poezie určené dětem je třeba “nezaplašit to tajemství slova, ten div nad krásou, cudnost úsměvu, hravost, rozechvění nad důvěrou, kterou u dítěte nejcitlivěji pociťuješ,,, svědčí o jeho autorské odpovědnosti. Na jeho pečlivý přístup k tvorbě pro děti, jimž věnoval například i krátké básničky o hudebních nástrojích ve sbírce *Přijďte k nám, muzikanti*, zavzpomínala paní Věra Branislavová: “Jaké poznatky třeba shromáždil o houslích nebo o dechových nástrojích! Ale ta poučenost nesměla čouhat jako sláma z kytice, kterou nabízel čtenáři. Výslednicí měla být specifická charakteristika nástroje, atmosféra, nálada, něco jako vůně a chuť po ovoci....,,

František Branislav bydlel spolu se svou paní Věrou a synem, později úspěšným violoncellistou, dlouhá léta v domě v Komořanech. Zde ho navštěvovali jeho literární přátelé, zde se podle pamětníků věnoval dlouhým procházkám v okolních komořanských lesích - a zde také prožil poslední týden před svou smrtí.

MUDr. Ivan Hálek (1872-1945)

Příběh lékaře, osvětového pracovníka a politika MUDr. Ivana Hála byl výjimečný, jeho myšlenkový vývoj se nám dnes může zdát až nepochopitelný, a přesto byl pro mnohé humanisticky orientované intelektuály ve své době téměř typický.

Ivan Hálek byl synem básníka Vítězslava Hála, ten však záhy umírá a dvouletý Ivan se se svou matkou přestěhoval ke strýci do Skrchlebska u Nymburka. Zpět do Prahy se vrátil až v době studií. Po absolvování

lékařské fakulty v roce 1896 získával po dobu příštích pěti let odborné zkušenosti na různých klinikách v Praze i v zahraničí. Pak ovšem nastal v jeho životě překvapivý obrat. Jeden z rodinných přátel později uvedl: “Hálek svým jménem, svými rodinnými vztahy, výborným vzděláním odborným mohl směle pomýšlet na kariéru univerzitní nebo alespoň pohodlnou výnosnou praxi pražskou., Mladý lékař však roku 1901, zjevně pod dojmem humanistických myšlenek Lva N. Tolstého, odchází na Slovensko. Během let zde vystřídal několik míst a všude jako skutečný “lékař chudých,, poznával velmi bídné sociální, zdravotní i hygienické poměry místního obyvatelstva. Těmto poměrům také nakonec dával za vinu tolik rozšířený alkoholismus,

proti němuž po celý život bojoval. O svých zážitcích později napsal: „Masová chudoba se pro mne stávala hrůzou. Často jsem nenáviděl všechna mravokárná kázání a idealistická horlení. Jestliže si nevíme rady s touto materiální bídou, pak všechna naše kázání nestojí za fajfku tabáku.,,

Za 1. světové války sloužil MUDr. Hálek, poté co odmítl funkci vojenského lékaře, jako lékař civilní v Polsku a Bosně. Po roce 1918 se však opět vrátil na Slovensko, tentokrát však již nejen s cílem léčit. Ivan Hálek byl v té době výrazně ovlivněn názory T. G. Masaryka a ve snaze podpořit svou činností tehdejšího ministra zdravotnictví Vavro Šrobára zapojil se i do práce politické. V roce 1918 byl jmenován vládním referentem pro veřejné zdravotnictví v tzv. zplnomocněné vládě pro správu Slovenska. Žil nejprve v Bratislavě, v roce 1920 se stal i poslancem Národního shromáždění za agrární stranu, záhy však poznal meze svého stranického působení a roku 1923 ze všech politických funkcí odstoupil. Stal se primářem dětské nemocnice v Bystřici u Žiliny a svému poslání lékaře se na Slovensku věnoval dalších šestnáct let. Jeho činnost v Čadci připomíná deska na nemocnici, která nese jeho jméno.

Zřejmě právě jeho zkušenosti lékaře v prostředí silně poznamenaném chudobou obyvatelstva, kde se setkával se všemi zdravotními důsledky bída a nízké úrovně vzdělání, ho vedly k postupné změně názorové orientace. Z původně tolstojovsky laděného humanisty se MUDr. Hálek stal zřetelně levicově smýšlejícím člověkem. Překládal dokonce spisy Bedřicha Engelse. Pro své názory byl roku 1939 propuštěn ze státních služeb a musel Slovensko opustit. Tehdy, již vážně nemocný, se odstěhoval do Modřan, kde trávil zbývající léta svého života. Pokračoval zde nejen ve své překladatelské činnosti, ale zapojil se i do protiněmeckého odboje. Zemřel v únoru roku 1945 a o deset let později pak byly publikovány jeho vzpomínky *Zápisky lékaře*.

Dr. František Karas (1902-1957)

František Karas patří mezi statečné bojovníky odboje v Modřanech. Během okupace sledoval denně zahraniční rozhlas, stenografoval důležité zprávy čsl. vlády v Londýně, zprávy z Moskvy, USA, Francie. Cizojazyčné texty překládal a se svou manželkou Marií denně stenografické záznamy přepisoval a staral se o jejich další rozšiřování. Shromažďoval a zařazoval různé ilegální letáky a tiskoviny. Kvůli utajení před nežádoucími čtenáři psal zpočátku polsky. Zápisy jsou roztrženy do mnoha kapitol na nejméně 3 000

stranách.

V této práci pokračoval dokonce i ve vězení gestapa, kde na listcích toaletního papíru, ukryvaných pod podšívku obleku, prováděl stenografické záznamy, které jsou součástí těchto zápisů: „Vše co vytrysklo v mém srdci z lásky a z bolesti nad ponížením vkládal jsem do těchto zápisků, které nyní věnuji panu X, jakož i jeho spolupracovníkům. Kniha, kterou čtenáři předkládám, nechce být historickým dokumentem, nýbrž musí být chápána jako pokus zobraziti náladu českých lidí za chmurných dnů poroby a dusného ticha mezi velkým pátkem a nedělním Vzkříšením! Proplétají se tu zprávy domácí s cizími, skutečnost se smyšlenkami a vtipy, které kolovaly v naší veřejnosti a živily co chvíli hasnoucí naději.,,

Od února 1944 byl dr. Karas členem ilegálního Národního výboru v Modřanech, zúčastnil se veškeré jeho práce, opatroval potřebné informace a zúčastnil se též střežení při ilegálním vysílání. Díky svým postojům byl perzekvován, z ministerstva poslán na manuální práci do Schwarzenberské pily v Modřanech. Po osvobození - od 5. do 29. května - byl členem revolučního Národního výboru v Modřanech.

Stejně jako mnozí další odbojoví pracovníci, skončil i František Karas v padesátých letech v komunistických kriminálech a pobyt ve vězení se mu stal osudným. Na následky věznění několik měsíců po propuštění zemřel.

František Kolman (1903-1994)

Se jménem architekta Kolmana je spojena především výstavba modřanských rodinných i nájemních domů v předválečném období. Zdejší domy a vily dokazují jeho důvtip, nápaditost a tvůrčí

aktivitu při projektování i provádění staveb. Jen namátkou - postavil bývalý Klapkův dům (nyní je zde prodejna bytového textilu), dům čp. 1387, ve kterém bývala lékárna pana Mrvíka a prodejna Elektra (nyní drogerie a obchod s elektromateriálem), dům pana Bláhy s restaurací Na zastávce, vilu MUDr. Spáčila a na Lysinách vily ing. Suma a pana Caudra. Kromě obytných domů stavěl F. Kolman také budovy veřejné (záložnu - nyní Husova knihovna) a průmyslové (čokoládovnu RUPA, později Orion). Četné objekty postavil

i mimo území Modřan. S dalšími modřanskými staviteli se podílel na projektu měšťanské školy T. G. Masaryka, kde bylo realizováno jeho řešení vstupu a schodiště. Ostatně v časopise *Modřanský obzor* z předválečné doby nalezneme snad v každém čísle informaci o domech navržených a postavených F. Kolmanem.

Tato výrazná osobnost Modřan prožila pohnutý život. Ke svému postavení se vypracoval od zednického učně přes studium na stavební průmyslové škole v Betlémské ulici a několikaletou praxí u významných pražských stavebních firem. Když jako student průmyslové školy chodil v roce 1924 kolem rozestavěného Petschekova paláce a se zájmem sledoval postup stavebních prací, netušil ještě, jakému účelu bude tato budova sloužit o dvacet let později. Sem, do tzv. Pečkárny, byli přiváženi ke krutým výslechům političtí vězni gestapa

a Kolman byl jedním z nich.

Období rozvoje Československého státu se odráželo v pestré paletě politických stran a spolků. Ani v této oblasti nezůstával F. Kolman pozadu. Byl činný především v Sokole, ale i v ochotnické Besedě Tyl a jinde. Politicky se orientoval na bývalou stranu národně socialistickou.

*V květnu 1939 se zapojil do protinacistického odboje rozšiřováním časopisu *V boj* a dalších ilegálních tiskovin. Se skupinou spolupracovníků přetiskoval *V boj* pražský, vojenský, i z okruhu Vojtěcha Preissiga a Inky Bernáškové. Když po zatýkání skončil přísun dalších čísel, pokračovala modřanská skupina ve vydávání vlastního časopisu *V boj*. V této souvislosti je na místě připomenout jména dalších statečných občanů: Jaroslav Kotek, Jana Kubálková, František Pařízek, František Ryska, František Richter, dr. František Karas, Jiří Peterka, Miroslav Boubelík, škpt. Sojka, Ladislav Kunte. Vydávání časopisu přerušilo až udání tajemníka obecního úřadu Živnůstky v květnu 1942, po kterém následovala vlna zatýkání. Mezi zatčenými byl i F. Kolman, u jehož jména doplnil Živnůstka udání poznámkou „návrátnežádoucí...“. Jako zázrakem se podařilo paní Kolmanové pomocí úplatků několik zatčených zachránit, a tak se 16. 7. 1942 dostal na svobodu i její muž. Ve vězení se F. Kolman dozvěděl o nebezpečí, které hrozilo pracovníkům tiskárny Melantrich, a tak jeho první cesta z vězení na Pankráci vedla sem, aby ohrožené varoval.*

V následujících dvou letech byl odboj stanným právem vážně narušen. V té době z modřanské skupiny pracoval pouze F. Kolman a M. Boubelík, kteří se za pomoci Antonína Klapky snažili podporovat rodiny postižených. Začátkem roku 1944 se Kolman a Boubelík rozhodli založit novou ilegální skupinu, ze které byl později utvořen ilegální Národní výbor.

V létě 1944 kontaktoval Kolman V. Hodka, který za pomoci odborníků Šenka a Heissigera opatřil vysílačku pro spojení s Londýnem. Vysílalo se z různých míst v Modřanech, někdy i z Prahy. Kromě toho skupina dodávala zprávy paradesantnímu výsadbku východní armády, který vysílal z Nechanic u Jílového.

Když F. Kolman v únoru 1945 již nemohl podporovat odbojovou činnost z vlastních prostředků, obrátil se na Josefa Měřičku, majitele továrny Skol (později Aritma, Meopta, Chirana). Ten okamžitě přislíbil pomoc ve výši jednoho milionu korun a jako první zálohu předal padesát tisíc. K dalším kontaktům však již nedošlo, protože J. Měřička byl krátce na to zatčen v souvislosti s jinou odbojovou skupinou. Také modřanskou skupinu postihlo v březnu 1945 dalších zatýkání.

Po skončení války, když se F. Kolman vrátil po svém druhém zatčení, chtěl se věnovat rodině a firmě. Jenomže klidný tok jeho života narušila zvůle stejně zhoubná jako nacismus - komunistická diktatura. A tak zatímco někteří „šťastně budovali světlé zítřky...“

odseděl si odbojář Kolman ve věznicích na Borech, Valdicích, Opavě a na Pankráci téměř patnáct z pětadvaceti původně vyměřených let odnětí svobody za účast na přípravě vojenského protikomunistického povstání. Odsouzen byl v roce 1949, domů se vrátil v prosinci 1963 jako šedesátiletý.

Jako schopný projektant byl František Kolman ve vězení většinou využíván ve své profesi. Podílel se například na stavbě pražské sportovní haly. Po propuštění pracoval jako stavební technik v okresním stavebním podniku Praha-západ v Kunraticích. Přes všechny životní nesnáze neztrácel obdivuhodnou vitalitu a účtyhodnou odvahu, pracoval až do svých 85 let.

Bedřich Král (1910-1995)

Svět je plný lidského snažení, shonu za majetkem a nicotnostmi... a pak jako balzám na duši poznáte člověka, který tím chaosem procházel a fotil. Je načase představit pana Bedřicha Krále, který své výpravy do minulosti a přítomnosti Modřan a okolí uložil do

nevšedních fotografií, z nichž některé (označeny **R**) provázejí také tuto knihu.

Bedřich Král byl modřanský rodák. Tatínek truhlář se v době konjunktury vzmohl na prosperující živnost. Dělal stoly, kredence, okna... Živnost převzal Bedřich Král po otci v roce 1946 a truhlárnu udržel až do roku 1959, kdy ji na nátlak tehdejšího národního výboru musel zavřít. Dvacet let pak pracoval v Elektropřístroji.

K fotografování ho přivedl známý, který mu poradil při výběru fotoaparátu. Začal v roce 1933 německou Superikontou. Nejvíce obrázků z Modřan má z období po roce 1970, kdy začal fotografovat s kronikářem panem Vlčkem pro modřanskou kroniku. Spolu šplhali po nejvyšších místech, aby získali co nejunikátnější záběry panoramatu Modřan. Většina jeho fotografií vznikla fotoaparátem Zeiss-ikon.

Z dokumentačních fotografií Modřan a okolí vytvořil Bedřich Král unikátní fotoarchív, ucelený a perfektně utříděný. Tvoří jakousi fotokroniku, která zachycuje a dokumentuje minulost této městské části.

František Smolík (1891-1972)

Jen málokdo si při slovech “Z hlediska vyššího principu mravního,, nevybaví herce Františka Smolíka, když jako středoškolský profesor Málek

Modřanský domek, kde byla založena skupina *V boj* a ukrývána vysílačka

ve filmové adaptaci jedné z povídek Drdovy *Němé barikády* podpořil před ztichlou třídou atentát na R. Heydricha... Do této role jako by se zkoncentrovala celá lidská hloubka a osobitost herectví Františka Smolíka.

Smolíková cesta k divadlu měla všechna pro tu dobu typická úskalí. Malý František vyrůstal v rodině obchodníka na Královských Vinohradech a jeho otec rozhodně neměl mnoho pochopení pro synovu divadelní dráhu. František se proto vyučil elektrotechnikem v jedné z vinohradských továren. Roku 1908, tedy v pouhých 17 letech, však proti otcově vůli nastoupil u Faltysovy herecké společnosti. Využil zde soukromé lekce u slavného herce Karla Želenského, zakusil tu však i velikou bídu. Na počátky své herecké kariéry později vzpomínal slovy: „Ideály a nadšení v té mizérii visely na vlásce...“

Po roce 1909, kdy Faltysův spolek opustil, působil František Smolík v řadě kočovných divadelních společností. Teprve roku 1914 získal krátké angažmá ve Švandově (Intimním) divadle na Smíchově, tuto „štaci“, ale přerušila I. světová válka. Smolík ji prožil na frontách v Rusku a v Itálii a teprve na samém konci války byl dalších bojů ušetřen: dokázal využít svůj velký herecký talent, a když předstíral duševní chorobu, přesvědčil i vojenské lékaře...

Po roce 1918 se František Smolík - jak jinak -

vrátil zpět k divadlu. Do roku 1921 vystřídal pražské scény v Intimním divadle a Uranii a Revoluční scéně E. A. Longena. Od roku 1921, kdy se oženil s herečkou Miladou Ortovou, byl až do roku 1934 členem Vinohradského divadla. Karel Hilar se sice už roku 1927 pokoušel získat Františka Smolíka pro Národní divadlo, ten však nakonec odstoupil od podepsané smlouvy - a do souboru první scény přešel až v roce 1934. Setrval tu až do roku 1961, kdy byl - poněkud nešetrně - odeslán „na odpočinek...“. Posledním vystoupením Františka Smolíka v Národním divadle byla roku 1965 role sochaře v Nezvalově hře *Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou*.

V divadle sehrál František Smolík na šest set postav. Díky jeho mužnému zjevu jej režiséři nejprve obsazovali do milovníckých rolí, Smolík však tyto postavy prý nehrál příliš rád. Daleko výrazněji se později prosadil v rolích komediálních a tragikomických. K jeho vrcholným divadelním výkonům patřily role v dramatech Gogolových, Ostrovského, Dostojevského, Langrově *Periferii* nebo v Čapkově *Bílé nemoci*.

Herecký talent Františka Smolíka se však zdaleka neuplatňoval pouze na divadelních scénách. Objevil se i v desítkách filmů, zprvu ještě v éře němého filmu. Dochovala se dokonce vzpomínka na jeho vůbec první filmovou roli - Peruna. „Mým prvním filmem,“ vzpomínal František Smolík, „byl *Křest svatého Vladimíra*, který natáčela dcera řezníka a domácího mého rodného domu ve vinohradské Klicperově ulici, Thea Červenková. Za domem byla zahrádka, všechno se točilo v exteriéru, režisérka si vypůjčila od ochotníků kulisy, čekalo se vždycky až přestane foukat vítr, aby se nám dekorace nevlínily, a hlavně se to dalo za zvědavé asistence všech partají, jejichž okna vedla do zahrad...“

Smolík hrál i v prvním ozvučeném filmu o Karlu Havlíčku Borovském, kde ztělesnil titulní postavu. A stejně jako u počátků filmu byl od roku 1924 i u počátku rozhlasového vysílání. Snad trochu překvapí, že v roce 1920 natočil František Smolík v Berlíně gramodesku s písní *Ulička mládí*.

František Smolík představoval mezi svými hereckými kolegy vzácně lidský typ. Jeho zdvořilost a ohleduplnost byla vyhlášená, Karel Höger o něm prohlásil, že byl

„kavalír snad na desátou“. Pro přátelskou a nesobeckou povahu Františka Smolíka je příznačná také následující epizoda: ve prospěch Františka Kovářika se dokázal vzdát i titulní role Lízala v *Maryše* bratří Mrštíků.

V Modřanech strávil František Smolík se svou paní celých 13 let. Žil tu od roku 1937 až do ledna 1950, kdy se odstěhovali na Smíchov. O dlouholetém harmonickém vztahu mezi manželi svědčí i to, že paní Milada přežila svého manžela o pouhých pár týdnů.

Jaromír Vejvoda (1902-1988)

Hvor er min kope - tato podivně a cize znějící slova, jakoby z pradávného zaříkadla, nejsou ničím jiným, než dánským názvem skladby, kterou daleko lépe známe jako *Rosamunde*, *Roll out the Barrels*, *Škoda lásky* nebo prostě *Modřanskou polku*. Dobový inzerát o ní hlásal: Říkáte si smutně - škoda lásky? Vše vám nahradí skladba *Škoda lásky* od Jaro Vejvody... Hrají

ji na celém světě. U nás pouze na deskách Ultraphon, k dostání v každé prodejně.

Největší reklamu však *Modřanské polce* udělala za 2. světové války spojenecká vojska. Když v roce 1945 navštívil Prahu generál Eisenhower, poděkoval Jaromíru Vejvodovi slovy: „Vaše písnička pomohla vyhrát válku nad Hitlerem.“

Jaromír Vejvoda patřil k muzikantskému rodu, který v Modřanech a sousední Zbraslavi působil po generace. Sám vyprávěl: „Můj děda byl kapelníkem, strýc byl kapelníkem, otec, nu ovšem, také kapelníkem. Co mně zbývalo?“ Při jakési příležitosti se v kapele sešlo na dvaadvacet Vejvodů!

Malý Jaromír hrál již v šesti letech na housle a později, v kapele svého otce, i na křídlovku. Během vojenské služby působil v brněnské vojenské hudbě, kterou řídil dirigent František Zíba. Z vojenské služby se Jaromír vrátil v roce 1925 a samozřejmě - zpět ke kapele svého otce. „Hráli jsme porůznu, v otcově restauraci Na růžku, později v hotelu U Vejvodů, který patřil mému strýci. Hráli jsme v nejrozličnějších partách téměř denně, hlavně o sobotách a nedělích. Zbraslav byla ve své době vyhledávaným výletním místem, jezdily sem proudy fiakrů a automobilů...“ - uvádí Jaromír Vejvoda ve svých vzpomínkách. V dalších desetiletích, kdy už se sám stal kapelníkem, procestoval s orchestrem mnohokrát nejen celou republiku, ale zajížděl často i do zahraničí. V 60. letech hrával například pravidelně pro krajany ve Vídni.

Komponování skladeb se Jaromír Vejvoda začal věnovat už v polovině 20. let. Valčíky, polky a tanga

skládal zprvu jen příležitostně, pro různé kabarety a hudební akademie. Ani od *Modřanské polky*, kterou napsal v roce 1929, neočekával žádný pronikavý úspěch. Skladbu však brzy začali do svých programů zařazovat i jiní kapelníci a během několika málo let se již hrála všude, aniž by kdokoli lépe znal jejího autora.

Svědčí o tom i historka, která předcházela vydání *Modřanské polky* tiskem v pražském hudebním vydavatelství paní Hoffmannové. Tady si Jaromír

Vejevoda pravidelně kupoval noty pro svůj orchestr, paní Hoffmannová jej jistě dobře znala, protože mu na notové party poskytovala i slevy, a věděla také, že pochází ze Zbraslavi. Při jedné Vejvodově návštěvě v prodejně se ho tedy zeptala, zda jako zbraslavský rodák náhodou nezná autora té slavné *Modřanské polky*... Polka nakonec vyšla s textem Václava Zemana pod novým názvem *Škoda lásky* a Jaromír Vejvoda za ni dostal honorář celých sto padesát korun!

Do Anglie se polka dostala díky Čs. rozhlasu, který ji - opatřenou anglickým textem - uvedl před válkou v pořadu s tehdejšími řediteli BBC. Později se uváděla i v mnoha úpravách, zdžezovaná či jako lidovka, a tiskem vyšla i v americkém prestižním hudebním vydavatelství Shapiro Bernsteina. Pro její popularitu je však spíš příznačné, že se po dlouhá léta příslušníci mnoha evropských národů přeli o to, že *Roll out the Barrels*, *Rosamunde* či finská *Ut i naturen* je přeci jejich vlastní, národní písnička...

Tato popularita by jistě těšila každého skladatele. Jaromír Vejvoda k tomu však poznamenával: „Jak chutná sláva? Nevím. Říká se - světská sláva, polní tráva... Jako písničkář jsem psal melodie, které by si lidé pamatovali, rádi si je zpívali.“ Vejvodova kompoziční činnost samozřejmě nekončila *Modřanskou polkou*.

Vilka Františka Smolíka

Pro svůj orchestr napsal desítky dalších skladeb, jeho melodie hráli i kapelníci jako Karel Vacek, Karel Vlach či Karel Valdauf.

Od konce 2. světové války až do své smrti v roce 1988 žil Jaromír Vejvoda v Modřanech. Přes své časté cesty po světě říkal: „Doma je pro mě Zbraslav, Modřany, já jsem vlastně opravdu jinak nevytáhl paty...“

Jaroslav Vojta (1888-1970)

Herečtí kolegové mu přezdívali „obr - dobr“ a sotva

by se našla výstižnější charakteristika pro mohutnou a přitom dobráckou postavu dlouholetého člena Národního divadla - herce Jaroslava Vojty. Přestože pocházel z herecké rodiny, jeho cesta k divadlu nebyla zpočátku nijak snadná. Narodil se v Kutné Hoře, na jedné ze štací divadelní společnosti, v níž působili jeho rodiče. Jak uvádí ve svých vzpomínkách, na svoji maminku si nepamatoval. Zemřela sotva několik dní po narození Vojtova nejmladšího bratra Adolfa, když byly malému Jaroslavovi sotva čtyři roky. Vojtův otec, významný divadelní herec a později i režisér Alois Vojta-Jurný, poté svěřil své tři děti do péče svojí matce v Králově Poli u Brna, kde Jaroslav bydlil až do svých sedmnácti let.

Jako dítě vídal Jaroslav Vojta otce jen zřídka, několikrát do roka, když herecká společnost, v níž Alois Vojta-Jurný hrál, zajela do okolí Brna. Otcův herecký projev na jevišti však na chlapce zapůsobil tak silně, že se sám nemohl myšlenky na divadlo vzdát. Otec ho ale přiměl, aby se vyučil sléváčem v královopolské Porgesově slévárně. Sotva osmnáctiletý chlapec si však cestu k divadlu stejně našel. Po účinkování v ochotnických souborech se roku 1906 stal členem kočovné divadelní společnosti Zieberta-Mělnického a v příštích letech s touto i dalšími společnostmi projel Podkrkonoší a Plzeňsko, v Brandýse n/L účinkoval v představení pro následníka trůnu Karla a v Luhačovicích zase obcházel s cedulářem zvat lázeňské hosty do divadla na benefici...

Teprve roku 1910 získal Jaroslav Vojta trvalejší angažmá v „kamenném divadle“, když mu tehdejší ředitel brněnské činohry František Lacina nabídl smlouvu. Vojta se tu setkal s řadou vynikajících herců, mj. zde působili i rodiče pozdějšího Vojtova hereckého kolegy Ladislava Peška, v pohostinských vystoupeních hrál v brněnském Národním divadle i legendární Vojan. Vojta tu měl příležitost nastudovat několik velkých rolí. Byly to právě Vojtovy herecké výkony v Brně, ale i doporučení samotného Vojana, které vedly šéfa činohry Národního divadla v Praze Jaroslava Kvapila, aby roku 1912 nabídl čtyřladvacetiletému herci „záskok“ v několika menších rolích za onemocnělého Františka Matějovského. Roku 1913 Kvapil dokonce jednal s Vojtou o trvalejším angažmá, ale po zásahu brněnského ředitele Laciny, který odmítl Vojtu do Prahy pustit, protože by na něj v Národním divadle zbyly jen malé role, nastoupil Jaroslav Vojta toho roku raději do Městského divadla v Plzni. Plzeňské divadlo ovšem tehdy patřilo k nejlepším českým scénám a řada herců odtud do pražského Národního divadla skutečně zamířila.

V Plzni působil Jaroslav Vojta s menšími přestávkami, způsobenými válkou, až do roku 1919, kdy přijal nabídku Karla Hilara na angažmá v tehdejší Městském divadle na Královských Vinohradech. Ve vinohradském divadle pak působil příštích šest let a podle vlastních vzpomínek tu odehrál téměř sto dvacet rolí.

Roku 1925 se pak Vojtovi konečně splnil jeho velký herecký sen - získat trvalé angažmá v Národním divadle. Hrál tu více než čtyřicet let - jeho posledním vystoupením v den osmdesátých narozenin byl Trnka v Tylově *Strakonickém dudáku*.

V Národním divadle v Praze, stejně jako na předchozích scénách, kde Jaroslav Vojta působil, odehrál celou škálu rolí - od tvrdých selských starců (starého Cabota v O'Neillově *Farmě pod jilmy* ztvárnil v Národním divadle již v pouhých sedmatřiceti letech) až po komického loupežníka Sarku-Farku v Drdových *Hrátkách s čertem*. Vystupoval ve hrách Stroupežnického, Tylových, Jiráskových, stejně jako v dramatech Karla Čapka, ze světového repertoáru odehrál dlouhou řadu postav ve hrách Shakespearových, Gogolových, Ibsenových, Shawových, Dostojevského. Jedním z největších úspěchů byla titulní role faráře ve francouzské konverzačce Cl. Vautela *Náš pan farář*, která se reprízovala stočtyřicetkrát.

Řadu svých divadelních rolí Jaroslav Vojta ztělesnil i ve filmu. Počátky Vojtovy spolupráce s filmem spadají ještě do němé éry - první nabídku přijal v roce 1920 ve filmové podobě Macharovy *Magdaleny*. V pozdějších letech pak hrál v prepisech *Maryši*, *Zapadlých vlastenců*, Čapkových *Hordubalech*, v *Našich furiantech* a *Pohádce máje*, *Divé Báře* i v *Haškových povídkách*, v *Muzikantské Lidušce* i v *Pantátovi Bezouškovi*, který patřil k Vojtovým nejpopulárnějším filmovým rolím.

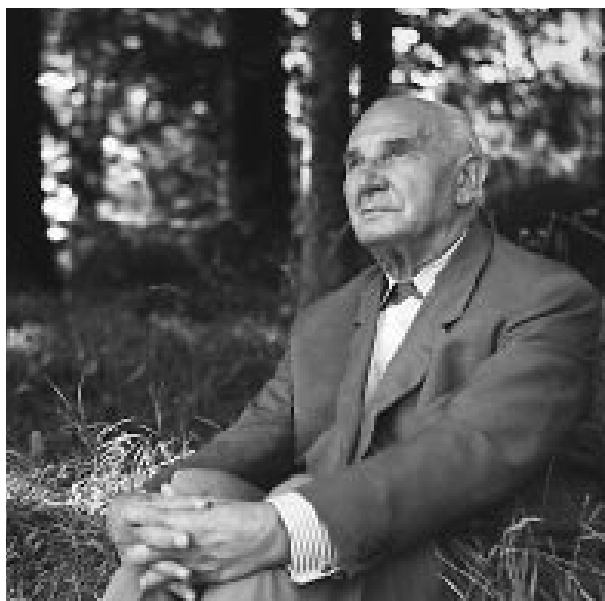
Málokterému herci se kdy připisovalo tolik příbě-

hů, historek a anekdot, často zcela popletených, jako Vojtovi. Jeho přirozený smysl pro humor, laskavost a добрta vedly k tomu, že byl oblíben generacemi diváků a posluchačů stejně jako svými hereckými kolegy. Jeho typický zvučný, hluboký hlas s výraznou dikcí se stal mnohokrát inspirací pro mnohé napodobitele. Podle vzpomínek Vojtových současníků mnohdy stačilo, aby na scéně Národního divadla režisér při zkoušce zavolal „Vojto!“ - a „Vojtův“ hlas se ozval z mnoha míst současně. Imitovat Jaroslava Vojtu dokázali prý i kulisáci.

Jaroslav Vojta prožil dlouhá léta v Modřanech, kde je po něm pojmenována jedna z ulic a na jeho domě umístěna pamětní deska. Zde se věnoval i jednomu ze svých mnohaletých koníčků - rybaření. Tady ho také navštěvovali jeho herečtí přátelé. Bohumil Bezouška, věrný „komplic“ při nejrůznějších divadelních žertících, však v Modřanech chyběl. „Pamatuji se na naše poslední setkání,“ napsal Bezouška po letech, „šli jsme tehdy společně z rozhlasu pěšky do Národního. Šel statně jako Jura a najednou se na Národní třídě do mne zprudka zavěsil. Došli jsme do divadla, a pak jsme se rozloučili. Dodnes slyším jeho poslední slova: 'A zavolej někdy, nebo se zastav za mnou v Modřanech, ty rošťáku!' Už jsem to nestihl.“

Ladislav Zelenka (1881-1957)

„Já se ti, Ládičku, divím, že s námi hraješ, takový umělec!“ říkával prý svému spoluhráči v Českém kvartetu Ladislavu Zelenkovi hudební skladatel Josef Suk. Violoncellista Ladislav Zelenka byl nejmladším členem kvarteta, a i když ve slovech Mistra Suka možná byla

Odhalení pamětní desky národního umělce Jaroslava Vojty 14. prosince 1988

přeci jen alespoň špetka laskavého humoru, přeci jen tak vyjadřoval především velké uznání k mistrovské hře svého kolegy.

Ladislav Zelenka byl rodák z Modřan, prožil tu však jen několik prvních let svého dětství. Jeho rodiče se záhy přestěhovali do Prahy na Malou Stranu, kde si jeho otec čalouník mohl lépe zajistit práci, a malý Ladislav zůstal od šesti roků v Modřanech v péči své babičky. Teprve po dalších dvou letech, především kvůli školní docházce, se i on odstěhoval za rodiči na Malou Stranu. Celý svůj další život pak prožil v malostranském domě U tří zvonků v Mostecké ulici.

Malý Ladislav byl zřejmě docela obyčejný kluk a „literní“ předměty ve škole prý nebyly jeho silnou stránkou. Zato v „Renthause“, starém průchodním paláci na malostranském Tržišti, sedával jako pěna. Zde si totiž mohl alespoň občas poslechnout světoznámého virtuosa Františka Ondříčka. Otec tohoto slavného houslisty vyučoval Ladislava hře na housle a po osmi letech soukromého studia se hudebně nadaný chlapec již mohl s úspěchem zúčastnit přijímacích zkoušek na pražskou konzervatoř.

Zkoušek se jako budoucí Zelenkův profesor zúčastnil i tehdejší velký violoncellista a uznávaný komorní hráč Hanuš Wihan. Pozorně si patnáctiletého houslistu vyslechl, ještě pozorněji si prohlédl jeho ruce - a rozhodl, že Ladislav bude na konzervatoři v jeho třídě studovat violoncello.

Po absolvování mistrovských kurzů slavného violoncellisty Hugo Beckera ve Frankfurtu n/M odešel Ladislav Zelenka v roce 1904 jako profesor hudby do Oděsy, kde tehdy žila početná česká komunita. Byla tu i řada vynikajících hudebníků a vznikala zde hudební tělesa, která pěstovala českou hudební tradici. Ladislav Zelenka se stal členem smyčcového Ševčíkova kvarteta, kde jeho spoluhráčem byl i Jan Kocián. V Oděse poznal

Ladislav Zelenka také svou příští ženu Annu Nečadovou, dceru výrobce mechanických hudebních strojů, s níž se o prázdninách roku 1908 v Praze oženil. Oděsu pak opustili roku 1911 a vrátili se do Čech.

Ve svých třiceti letech byl Ladislav Zelenka již vysoce uznávaným violoncellistou. Svědčí o tom i fakt, že právě jemu nabídl slavné České kvarteto, aby u violoncellového partu zprvu jen zastupoval, a později zcela nahradil svého bývalého profesora Hanuše Wihana, jehož po šedesátce a při nedobrému zdraví časté zahraniční cesty a koncertní turné Českého kvarteta již příliš vyčerpávaly. Později Ladislav Zelenka vzpomínal, že ročně

s Českým kvartetem uspořádali až sto dvacet koncertů a jen smyčcový kvartet Bedřicha Smetany *Z mého života* odehráli v zahraničí víc než dvoutisíckrát...

Po 1. světové válce obnovilo České kvarteto svoji koncertní činnost v plném rozsahu, jeho hráčům však brzy přibýly i povinnosti pedagogické. Ladislav Zelenka byl roku 1922 jmenován nejprve profesorem komorní hry na konzervatoři v Praze, od roku 1928 byl již řádným profesorem hry na violoncello ve vyšším oddělení konzervatoře a od roku 1936 se stal řádným profesorem na tamní mistrovské škole. Ta se později stala vysokou školou - Akademií múzických umění, kde Ladislav Zelenka působil dokonce jako její rektor. K jeho žákům patřili i Ivan Večtomov či Pravoslav Sádlo. O Zelenkově kantorském působení z doby krátce po 1. světové válce se zmínila i paní Dvořáková, vdova po Antonínu Dvořákovi, jejíž byt sousedil s třídou Ladislava Zelenky: „Ládíček - ten tam řádí: zpívá, tlučte takt, křičí...“

Ladislav Zelenka, který byl po dlouhá léta považován za nejlepšího interpreta slavného Dvořákova violoncellového koncertu h-moll, se nadlouho stal i posledním žijícím členem a pamětníkem Českého kvarteta. O jeho významu v hudebním světě svědčí i gratulace, kterou ke svým pětasedmdesátým narozeninám dostal od snad nejproslulejšího hráče na violoncello - Pablo Casalse: „Můj drahý kolego, lituji, že přicházím tak pozdě s přáním k Vaší pětasedmdesátce. Činím to tedy až dnes s láskou a obdivem a ve vzpomínce na slavné České kvarteto, které mi poskytlo tolik hudebních radostí...“

Splněný sen
Miroslava Adámka

Rodina Adámků patří k Modřanům snad od nepaměti. První dílnu tu založil před více než šedesáti lety František Adámek, ale až jeho syn Miroslav dokázal proměnit nenápadnou modřanskou uličku s výstižným názvem K Vltavě v Mekku mnoha motoristů z Prahy a okolí. Zákazníky sem táhne dobrá pověst firmy, stejně jako přívětivá starost zaměstnanců o jejich spokojenost.

František Adámek založil autodílnu s autodopravou v roce 1934. Měl dva syny, Bohouše a Mirka, a dceru Zdenku. V padesátých letech jeho dílnu i s pozemky a domem zabavili komunisti a autoservis pak patřil komunálním službám Modřan. Jeho vedoucím se stal syn Bohouš.

Miroslava nechal tatínek vyučit nástrojařem. Mirek původně ani netušil, co toto řemeslo obnáší, ale pak byl otci vděčný. Nástrojařina je totiž elitou mezi řemesly. Mirek se ale přesto s výučním listem nespokojil a po vojně si ještě udělal maturitu na průmyslové škole. Nastoupil nejdřív v Meoptě Modřany, ale od roku 1966 byl zaměstnán u svého bratra v modřanském autoservisu. V té době se budovy servisu rozrostly o moderní montážní halu - opět na pozemku Adámkových, a tak není divu, že motoristé už tenkrát označovali servis jako "U Adámků,,.

Ve třiceti letech podlehl Miroslav Adámek vábnické motoristického sportu a usedl za volant svého prvního závodního auta. Byla to dvanáctistovka NSU. Této značce zůstal věrný později i v podnikání. Vedle vozů VW a Škoda jeho firma nabízí právě auta se značkou čtyř propletených kol - NSU-Audi - včetně veškerého servisu.

"Nejhezčí závodění a nejkrásnější vzpomínky mám na dobu, kdy jsem poprvé porazil tovární jezdce mladoboleslavské Škodovky, mistry volantu Brunclíka a Bobka. Připadalo mi to, jako bych vyhrál mistrovství světa - přitom jsem stál vlastně na počátku sportovní kariéry,,. vzpomíná na své začátky závodník, zasloužilý mistr sportu, jedenáctinásobný mistr republiky v závodech na okruhu a do vrchu, trojnásobný mistr Evropy v závodech do vrchu a trojnásobný vítěz Interserie.

Z cestovního vozu NSU přesedlal na rychlejší spider s motorem téže značky. Dobré výsledky mu napomohly usednout i do kokpitů závodních vozů Interserie v týmu HB AUDI. Na slavném závodě do vrchu Ecce homo byl Adámek dlouho držitelem traťového rekordu. O tom, že štěstí se

snoubí s talentem a umem, svědčí i to, že během své sportovní kariéry měl jen tři nehody, z toho nejhorší ve Francii.

Díky talentu a houževnatosti se Miroslav Adámek dokázal prosadit nejen na závodní dráze, ale později i v podnikání. Dům byl v roce 1990 rodině Adámků navrácen a jejich jméno se po letech opět objevilo v názvu firmy - a tak nic nebránilo uskutečnění podnikatelského snu i naplnění odkazu Adámkova otce.

České kvarteto roku 1933

Právě tvrdá sportovní průprava a schopnost prát se s překážkami vedla firmu Adámek hned od jejího vzniku strmě vzhůru.

Budování podniku probíhalo v pěti etapách. Nejprve byl otevřen obchod s náhradními díly, později autosalon pro "sourozence,, škodovky, vozy značek Audi a Volkswagen. V roce 1995, v jubilejním roce značky Škoda, vznikla nová prodejna pro vozy Felicia a o něco později zahájil činnost autobazar. Poslední etapou budování modřanského autoservisu je výstavba lakovny a klempírny (v červnu 1997) a zastřešení dvora pro přípravu nových vozů. Těžištěm prodeje byly od začátku domácí automobily značky Škoda - právě nová moderní hala Škody je důkazem vztahu majitele firmy k domácímu výrobcí i k tradici české značky.

Otec Mirka Adámka zemřel v roce 1962. Dnes by byl na svého syna hrdý. Ze čtyřiačtyřiceti zaměstnanců se firma rozrostla na 90. V podniku je zaměstnán Mirkův bratr Bohouš, manželka, ve firmě pracují i dcery Renata a Mirka, i Adámkův švagr a zeť. Rodinný podnik modřanského rodáka je ukázkou soudržnosti a zárukou kvality práce. Prodat automobil je teprve začátkem obchodního vztahu, neboť dobrý prodejce pečuje o vozidlo i při záručních a pozáručních kontrolách. K prospěchu svého zákazníka a k jeho spokojenosti se spolehlivým vozem.

V modřanské ulici K Vltavě stával odnepaměti autoservis a odnepaměti zde hledali motoristé radu i pomoc v nouzi. A nacházejí ji dodnes.

Jak se zapouštějí kořeny

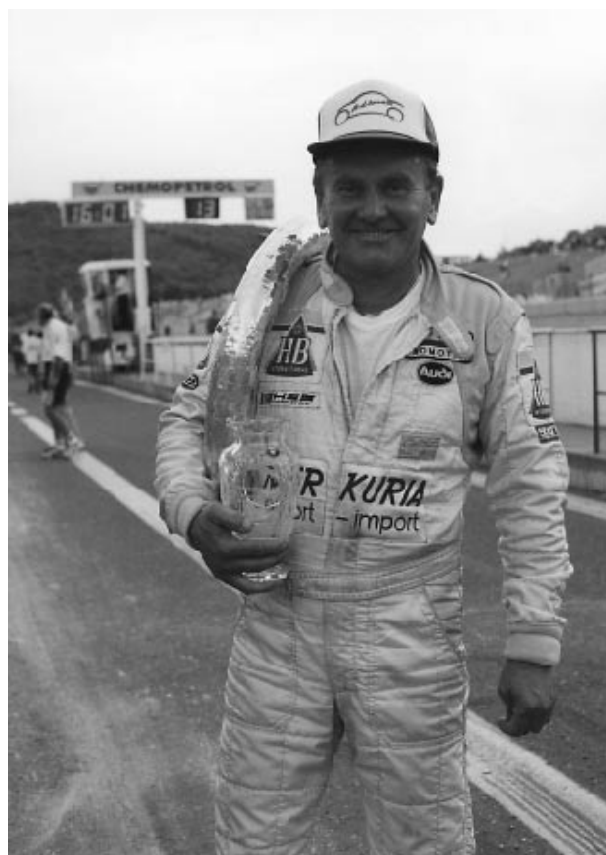
Okna nenápadného domečku s krásnou zahradou v Tylově čtvrti prozrazují už zvenčí originální výzdobou uměleckou duši. Za těmi okny skrývají své soukromí hned tři - dvě velké a jedna malá. Klid a tiché „záhřmotí“ tu už před několika lety našla Zora Jandová, její muž Zdenek Merta a dcera Viktorie. Kdekdo ví, že Zora Jandová je herečka a zpěvačka. Je však také zdatná zahradnice. A kořeny na Praze 12 zapustila jak pomyslné, tak i skutečné.

„Tip na domeček v Modřanech, který prodávala osmdesátiletá paní Mašková, mi dal můj táta, který je místní starousedlík a bydlí ve vedlejší ulici. Když jsem se na domek šla poprvé podívat, dozrávaly meruňky a paní Mašková kontrolovala, jestli už jsou dostatečně měkké. Sbíhaly se mi sliny a říkala jsem si, že za tuhle zahrádku s meruňkami dám cokoli, protože jsem tehdy ještě houbeles věděla o 'mrtvici' meruněk, která když 'bací', tak jeden den stromek máte a druhý už ne.

Paní Mašková ovšem měla zvláštní kritéria při výběru nového majitele. Nešlo jen o peníze, které - sama bezdětná - chtěla rozdat mezi své četné synovce

a neteře, aby se za ní přišli alespoň občas podívat. Byla vášnivá zahrádkářka - v té době spíš už jen duší než tělem, které ji v tom úctyhodném věku nechtělo příliš poslouchat, navíc chodila o berlich. Mozek jí však fungoval skvěle, byla bystrá, zvědavá a měla smysl pro humor.

Jak už jsem se zmínila, paní Maškové nešlo jen o peníze, ale trvala na tom, že novopečený vlastník domku 9x9 metrů na pozemku zhruba 400 m² musí mít její milovanou zahrádku rád a musí se o ni umět postarat. Spoustu kupců vyloučila, i když jí tehdy byli schopni zaplatit víc než já. I mne si prověřovala skoro dva roky. Během našeho #namlouvání# jsem několikrát rýčem i vidlemi zryla, srpem i kosou po-

sekala, hráběmi i švédským koštětem pohrabala její království. Mohla bych úspěšně napsat nějaký další *Zahradníkův rok*. V dětství jsem pomáhala prapra- i prarodičům na poli, zemědělské práce se nebojím, i když jsem vyrůstala v Praze na sídlišti. Ovšem pod láskyplným terorem mé milé paní Maškové jsem se naučila spoustu nového, třeba stříhat a ošetřovat růže i ovocné stromky. Na té miniaturní ploše zahrádky jich nebylo právě málo - 15 jablek, 5 hrušní, 3 meruňky, 3 broskvoně, 2 višně, 1 ryngle, 1 ořech, 5 rybízů, 5 angreštů, libeček, ostružiny, maliny, jahody, šeriky, bezy, zimostřez, skalník a spousta nádherných růží a různých květin.

Paní Mašková byla i dobrý psycholog. Když se o něco delší čas staráte, získáte k tomu, ať chcete nebo nechcete, vztah. Stejně je to s lidmi. V momentech, kdy se mi vidina bydlení v domku ztrácela a rozplývala v takřka nesplnitelných podmínkách vrtošivé staré paní, jsem si říkala, nevadí, alespoň někomu zpříjemním kus života. Ale paní Maškovou jsem si velmi oblíbila a několik let, prakticky do její smrti, jsme se navštěvovaly, i když už mi domeček dávno patřil.

Jednu meruňku a jednu višňu #bacilo#, ale jinak zahrádka vypadá pořád stejně. Cítím, že paní Mašková mě kontroluje i zhůry, z rajske zahrady. Vduchu s ní konzultuju všechny zahradnické činnosti a nad skvělou úrodou vděčně vzpomínám.

No vidíte, nakonec to nebylo tak úplně o Praze 12, kde se svým mužem Zdenkem Mertou spokojeně žijeme, kde nakupuju, kde naše Viktorka chodila do školky a chodí do školy, kde máme spoustu báječných sousedů a kamarádů. Rozhodně jsem zde #zapustila kořeny#. A budu-li se kdy stěhovat, tak budu mít velmi, velmi přesná kritéria při výběru nového majitele...“

Chtěl jsem žít na venkově

Život na Točné není z mnoha hledisek příliš pohodlný - je to daleko do Prahy, chybí zde snad všechny služby, v zimě je tu hrozný vzduch, neboť mnozí stále ještě topí uhlím, o víkendech nad hlavou drnčí letadla, ale ... je tu příroda.

„Na jaře, když vysvitne slunce a je dobrá nálada, je tu krásně!“ říká český herec Jiří Kodet, který si toto místo vybral pro život se svou ženou a dvěma dětmi právě kvůli hezkému prostředí. „Když jsme se poprvé, asi před sedmnácti lety, přijeli podívat na domek, o jehož koupi jsme uvažovali, hned, jak jsme ho uviděli, řekl táta: #To je přesně to, co potřebujeme,“ vzpomíná Barbara Kodetová na první návštěvu Točné.

Kdybyste chtěli najít dům, o kterém je řeč, poznáte ho celkem snadno podle krásně udržované zahrady se spoustou okrasných stromů. Zahrádkaření je velkým koníčkem Jiřího Kodeta a je jistě i velmi účinnou relaxací po psychicky náročné herecké práci. Ano, možná to není nezasevěným pohledem zřejmé, ale herectví je určité práce přetěžká, úmorná, a snad dokáže být i velmi krutá. Odměň v podobě krásných, tzv. životních rolí, nebývá v životě herce mnoho.

Mladý Jiří Kodet si vlastně dlouho myslel, že se ani hercem stát nechce. Poté, co nuceně opustil gymnázium, se dokonce vyučil žokejem, ale osud ho asi přece jen nemohl dovést jinam, než právě na divadelní jeviště. Vždyť předci i potomci tohoto rodu, jako by byli prokleti múzou divadla a umění vůbec. Nelze nevzpomenout herce, dramatika a spoluzakladatele Národního divadla J. J. Kollára, legendárního V. Budíla, Jiřího Steimara, hercovu matku Jiřinu Steimarovou, děda sochaře Emanuela Kodeta, otce sochaře Jana Kodeta a bratra malíře Kristiána Kodeta. Tak se i v samotném Jiřím

snoubí nadání herecké s výtvarným. Nejenže si velmi cení výtvarné pozůstalosti svých předků, ale také sám rád občas kreslí. Jak se Jiří Kodet se svou rodinou ocitl právě na Točné? Byla to vlastně jen náhoda. Narodil se v porodnici v Londýnské a začal život plný změn, alespoň co se místa pobytu týče. Žil v Černošicích, na Vinohradech, na Újezdě, v Podolí, na Smíchově, v Pardubicích, v Ostravě, také v Činoherním klubu, kde zároveň prožil svá nejšťastnější léta herecká. Akonečně se v roce 1968 se svou ženou Soňou odstěhoval na chatu jejích rodičů do Těptína. Tak trochu tenkrát utekli do přírody, kde byl klid a byli zde alespoň částečně izolováni od politického dění v Praze.

Jiří Kodet odtud jezdil do divadla a na zájezdy, ve volných chvílích upravitel chatu ke stálému bydlení. Jeho žena se zatím ve spartánských podmínkách starala o domácnost a děti. V roce 1970 se narodila dcera Barbara a o pět let později syn Jan. Bára moc ráda vzpomíná, jak chodila denně do školy několik kilometrů lesem a hrdě se hlásí k tomu, že je a zůstane venkovským dítětem. Později, když z praktických důvodů rodina potřebovala přesídlit blíže k hlavnímu městu, byla pro

ně Točná přijatelným kompromisem.

Jsou zde rádi, ale kdo z nás nemá svůj malý sen... Pro Jiřího Kodeta - a také pro jeho dceru - je to velký

statek, před kterým by se proháněli koně. Krásná, možná však v souvislosti s jejich další společnou láskou - divadlem - těžko uskutečnitelná představa. Snad je sen nejkrásnější, zůstane-li snem, vždyť ten skutečný život Jiřího Kodeta a jeho rodiny určitě stojí za to žít.

A co v dnešní určitě nelehké, ale bezesporu nadějně době vzkazuje český herec obyvatelům Prahy 12 a asi nejen jim? Stručně, ale výmluvně: „Trpělivost a toleranci.“

Krhaničtí do noci na Václavském

Každý odněkud jsme, říká Karel Pech, někdejší populární tvůrce a protagonista televizních seriálů. Buď jsme se tam narodili, nebo tam dlouho žijeme. Ti, kteří o takových místech píší knihy, nás nutí nalézt a popsat nějakou místní zvláštnost, a přidat k tomu něco o sobě. V tom druhém vás zklamou. Za pozoruhodnou zvláštnost Prahy 12 považuji její rychlou proměnu z někdejšího venkova na velkoměsto. Díky dobrému spojení.

K té místní zvláštnosti - jen se pozorně zadívejte na zdejší „výstavnost“, zachycenou na starých fotkách Modřan, Komořan, Libuše - nemluví o Cholupicích a už vůbec ne o Točné, což byla vesnička zcela odříznutá od světa; do práce se chodilo s kopce přes lesnatý vrch, za mrazu si sypali z pytlíku popel, aby si nezlámali nohy. Couvněme však v čase ještě kousek zpět. Kdeže jsou doby, kdy velký český herec Eduard Vojan měl se správou Národního divadla potíže, protože bydlel na Klárově, tedy dál než povolený kilometr. Před dávnými roky museli totiž herci Národního divadla bydlet v okruhu jednoho kilometru od divadla. A Pražané? Kdo bydlel mimo to tehdejší směšně malé městské centrum, byl „balík“. Tramvaj směřující po pravém vltavském břehu na jih končila u podolské vodárny (dodnes tam ta otočka je). Po letech ji prodloužili za Dvorce (i tam otočka dodnes funguje). Trampové a zálesáci odtud o sobotách táhli šourem po švelích (pěšky po pražcích vlakové vlečky) na branické nádraží. Cestou minuli branický přívoz pod protější barrandovskou skálou. Och, to bylo slávy, když po dalších letech prodloužili tramvaj až k branickému nádraží! A to prosím stále ještě nepíšu o území Prahy 12, kam nás od nedávna vozí luxusní houpačková rychlodráha. Nejen obyvatelům Prahy 12, ale všem těm, kteří žijí při železničních tratích do Čerčan a Dobříše, by nesmírně pomohlo, kdyby mohli na Kačerově přestupovat z vlaku na metro a naopak. Moci tak po návštěvě divadla být do tříadvacáté hodiny na Václavském náměstí, odtud se za patnáct minut za

každého počasí spolehlivě dostat metrem na Kačerov na vlaky „flamendráky“ do Jílového nebo na Dobříš, to by bylo ... Takže to vlastně povídání o Praze 12 (kde od roku 1968 žijí) bylo i nebylo. Zlepšující se veřejná doprava může jistě pomáhat i škodit. Přiveze z centra do kdysi idylických míst i lupiče, vím. Stává-li se ale stále více samozřejmostí, že vrtulníky během čtvrt hodiny odvázejí z lesních samot lidi do nemocnic, proč by do těchže pustin stejně pohotově nepřilétala policejní pomoc. Tak vytrvale, že lupičství samo od sebe ustane. Strachy. Četl jsem, že v osamělých srubech kanadských pustin je prý díky všudypřítomné červenokabátnické policii bezpečněji, než v centrech velkoměst.

Cokoliv děláš, dělej dokonale

Název knihy amerického spisovatele Mardena, kterou dostal chlapec Alois Šiška od své učitelky, se mu stal životní filozofií. Hrdinství, hrdinové jsou pojmy, které jako by do dnešní doby ani nepatřily. Snad se je stydíme používat, snad také ubývá příležitostí, kdy by se jejich užití hodilo. Teď takovou příležitost máme. Slovo hrdina je totiž v souvislosti s mužem, který se svou ženou žije v nenápadném domku v ulici Na Cikorce, nanejvýš výstižné.

Příběh generálmajora Aloise Šišky začal asi ve chvíli, kdy v Baťově pracovním táboře zachránil život svému kolegovi. Za odměnu se stal studentem strojnické školy, z té byl vybrán pro práci ve výrobě letadel Zlín 12. Tam se mu podařilo vymyslet a prosadit zlepšovací návrh, za který byl zařazen do leteckého výcviku. Tak se mu konečně začala naplňovat touha z raného mládí - stát se vojenským pilotem. Civilní letecký diplom získal v roce 1936 a po dalším velmi

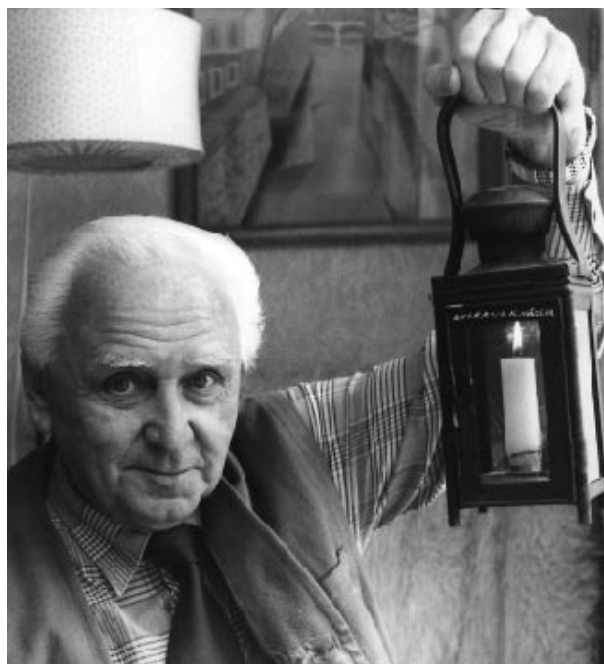
náročném ročním výcviku pro vojenské letce byl v roce 1938 dokonale připraven a také odhodlán bránit svou vlast proti nacistickému Německu. Ani on, ani ostatní se však nikdy rozkazu ke startu nedočkali. Jen těžko se tehdy mladý Alois Šiška smířoval s tím, že se Československo vzdalo bez jakéhokoliv odporu. Touha po boji zůstala.

Stal se členem ilegální organizace, která pomáhala bývalým letcům do ciziny, až byl sám nucen utíkat před gestapem. Nejdříve byl zadržen v Maďarsku, z pevnosti Citadela se mu však podařilo uniknout. Následoval útek do Jugoslávie, odtud přes celý Balkán do Sýrie, která byla francouzskou kolonií. Poté se dostal přes Středozemní moře do Francie, kde se stal členem čs. jednotky ve francouzském letectvu. Když v roce 1940 Francie ustala v boji, vedla další cesta českého letce do Anglie. Zde mohl plně uplatnit své schopnosti, znalosti a odvahu jako člen 311. perutě nočních bombardérů. Tato perutě měla ve svém znaku husitský řemdiš a cep a slova z chorálu: „Na množství nehleďte“. A českoslovenští letci, působící tehdy v anglickém královském letectvu, dělali tomuto výmluvnému heslu čest.

Mnozí z nich dnes mají své hroby v Anglii a ve všech mořích světa. Také pro posádku Aloise Šišky přišel den, kdy ji štěstí, opustilo. Krátce po vánocích 1941 jejich letoun při návratu z noční operace ve zvláště nepříznivém počasí nedoletěl. Alois Šiška s ostatními členy posádky strávil šest předlouhých dní a nocí v gumovém záchranném člunu na vlnách Severního moře. Viděl umírat své kamarády a ve chvíli, kdy i on sám byl na smrt připraven, jen šťastnou náhodou připlul člun k pobřeží. Zbylí tři členové posádky byli polozmrzlí, na hranici života a smrti, „zachráněni“ německou armádou v Nizozemsku. Pro Aloise Šišku následovaly dlouhé měsíce pobytů v nemocnicích. Jen díky infarktu, který jej postihl už na operačním stole, unikl amputaci gangrénou postižených nohou. Později trávil válku v německých zajateckých táborech. V roce 1944 byl v Praze obžalován a odsouzen za zločiny zemězrady, velezrady, špionáže, pozvednutí zbraně proti vůdci atd.

Byl souzen nikoliv jako válečný zajatec, ale jako český zrádce. Po skončení války podstoupil Alois Šiška ještě několik operací v Anglii a také zde během léčby absolvoval školu nočního vidění (jednu vojenskou školu zdárně ukončil už za války). Těšil se, jakým přínosem budou jeho znalosti pro československé letectvo. Po návratu domů v roce 1947 se také opravdu stal v letecké vojenské akademii velitelem a instruktorem školy nočního vidění. Nechal do republiky přivést několik trenažérů, což tehdy byla vzácná novinka, a s elánem a poctivostí sobě vlastní začal předávat studentům všechny zkušenosti, které v Anglii nasbíral.

Velmi brzy však přišel rok 1948 a s ním nový nepřítel. Byl opět zatýkán a šikanován, tentokrát však těmi, pro které za války nasazoval život. Jak se náš hrdina vyrovnal s takovými křivkami a nespravedlnostmi?

Karel Pech se starou tábornickou lucernou, která původně patřila Karlu Högerovi. Při kursu televizního projevu, který spolu vedli, mluvili posluchači místo do objektivu kamery do plamene svíčky. Nesmírně to uklidňovalo

Dalilo se mu to hlavně díky nezměrnému životnímu optimismu a schopnosti cílevědomě až tvrdohlavě hájit svá práva. Nikdy nechtěl nic zadarmo, byl si však vědom své ceny. Velkou oporou mu byla jeho žena Vlasta, dcera člena odbojové skupiny Obrana národa, generála Procházky. Oženil se s ní v roce 1949. V roce 1950 byl propuštěn z armády a vystěhován z Prahy. Deset let žili v Dušníkách nad Vltavou, kde se jim v roce 1952 narodila dcera Dagmar. Žili z důchodu Aloise Šišky, který nakonec nesměl pracovat ani ve státním statku, a z platu manželky, která s vysokoškolským vzděláním pracovala v živočišné výrobě. Velmi podobným způsobem žili později ve Zvoli u Prahy. Pan Šiška si zde k důchodu přilepšoval jako opravář televizorů.

Tak přišel rok 1964 a částečná rehabilitace západních letců. Už jako podplukovník byl Alois Šiška pověřen odpovědným úkolem založit československou letištní technickou, pátrací a záchrannou službu. Pro zkušenosti byl vyslán do Curychu a svou práci odvedl dokonale. V roce 1968 byl dokonce povolán do armády, kde vedl rehabilitaci západních letců. Zanedlouho však přišla normalizace...

Dnes je genmjr. v. v. Alois Šiška místopředsedou Čs. zahraničních letců Praha a důvěrníkem Air Bridge Association. Tato organizace poskytuje finanční odškodnění těm, kteří bojovali v anglických jednotkách nebo jejich pozůstalým, kteří byli perzekvováni v komunistickém Československu. Peníze pocházejí ze soukromých zdrojů a dokazují, že v Anglii na české letce nezapomínají. Navzdory válečnému zraněním se pan Šiška udržuje ve

velmi dobré kondici. V Modřanech žije od roku 1989 a je mu zde dobře, chválí si své sousedy a se svou ženou se jim snaží dobro dobrem oplácet.

Akáty mám rád

Šéf Botanické zahrady na Slupi má nádherně přiléhající jméno - Větvíčka. To však samozřejmě nezpůsobilo, že se vydal na dráhu botanika - za to může modřanská příroda, Vltava a pár dobrých lidí, kteří ho jako malého kluka i mladého muže ovlivnili. Tím prvním byl modřanský učitel Jakubec, s jehož synem se Václav Větvíčka dodnes přátelí.

„Otce jsem prakticky nepoznal, zemřel 14 dnů potom, co přišli Němci v roce 1939. Když před nimi utíkal, nastydl se, a protože tenkrát nebyla antibiotika, tak zemřel v dubnu na nachlazení. To mi bylo přesně rok a čtvrt. Bydlil jsme tehdy v Mnichově Hradišti, kde otec pracoval jako šéf městského úřadu,“ vzpomíná Václav

Větvíčka. „Maminka zůstala v Mnichově Hradišti se mnou a svou maminkou. Když ta v roce 1942 zemřela, maminka hledala možnost, jak se přistěhovat do Prahy, v jejímž okolí bydlely její sestry. Nakonec vyměnila náš rodinný domek v Mnichově Hradišti za činžovní byt v Modřanech. A tak jsem se stal Modřaňákem. Od té doby jsem Modřany neopustil, i když tam bydlím už na třetím místě.

Pražákem jsem ale od narození. Maminka byla pokroková učitelka, a tak, když jsem se měl narodit, jela do Zemské porodnice U Apolináře, kde mne také pokřtili. Je to jen pár kroků od Botanické zahrady UK.

Modřany mají skvělou polohu na soutoku dvou řek, což mělo velice příznivý vliv na vývoj nejen celé vesnice, ale i vegetačního krytu. Není vůbec divu, že dnes je Modřanská rokle chráněným územím. Tu divokou tvář však nabyla až v posledních letech. Před tím vypadala nesmírně civilizovaně, našli byste tam sokolské cvičiště, házenkářské hřiště i tenisové kurty. Apak tam hlučela i hospoda, tuším že U tří koček, v lomech se těžilo a pobřežní loučky byly kultivované.

Chodil jsem tam jako kluk na motýly a právě modřanská příroda mne ovlivnila při výběru dalšího povolání, stejně jako Vltava. Ta snad ještě o něco víc. Řeka je fenomén neopakovatelný a v mém životě zvlášť. Když začíná Pražské jaro, tak při Smetanově Vltavě prostě slzu neudržím. Sjel jsem ji nesčetněkrát díky panu učiteli Jakubcovi, který byl mým třídním v Modřanech. Dlouhá léta vedl vodácký oddíl, naučil nás jezdit na lodích, což je v Modřanech tradiční sport. A tak jsme v dobách velmi pohnutých jezdili s ním na Želivku na nepionýrské tábory. Tehdy tam ještě nestála přehrada. Dnes je to místo nad Kralovicemi hluboko pod vodou. I později jsme tu řeku sjížděli se synem pana učitele Jakubce Františkem...

Vltavské údolí je úžasná tažná cesta pro vodní ptáky, kterým sloužily dnes už zaniklé rybníčky, rozložené od „mostu intelligence,“ ke Koňské zátocy a jiným zátokám, kam se třeba chodilo v zimě bruslit. Tam, co ústil Libušský potok, hnízdila spousta tažných ptáků, například cvrčilk, dodnes tam zimuje ledňáček. V takzvaných Ouzkejch, kde dnes stojí modřanský jez, se i v zimě držela hejna vodních ptáků, protože voda tam nezamrzala. Apak člověka fascinují i půvabné lesy kolem Točné, kde jde o vegetaci středočeských hájů - habrových doubrav, či okolí Závisti, kde najdeme ukázky lesostepí s malými starými duby. Ty stromy připomínají úžasné velké bonsaje. Nedivte se, že tohle všechno na malého kluka působilo velmi silně. A vlastně nesmím zapomenout na letiště Točná. Proto jsem tehdy lepil letadýlka a občas je i pouštěl.

V dobách, kdy české školství dostávalo nejvíc zabrat, v roce 1953, jsem se oklikou přes geologickou průmyslovku dostal na dívčí reálné gymnázium Krásnohorská, které se stěhovalo do Modřan z Vodičkovy ulice a proměnilo se v jedenáctiletou střední školu. Byli jsem tam první kluci, nad námi samé holčičí ročníky.

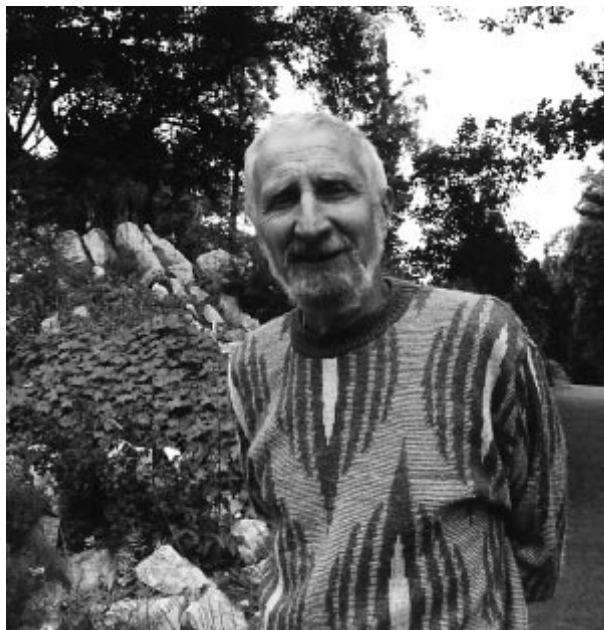
Tady zasáhl do mého života další fenomenální činitel - paní učitelka Janoušková, bioložka. Dala mi tu správnou orientaci, základy biologie. Paní profesorka před penzí skutečně tu biologii uměla, takže když jsem dělal přijímačky na Přírodovědeckou fakultu UK, nemusel jsem se ani učit a třeba kytky na tzv. poznávačku jsem rozeznal bez chyby.

Vlastně jsem mohl být zoolog, stejně jako botanik, protože z Modřan od řeky jsem si odnesl vřelý vztah k vodním ptákům. Chtěl jsem to jít studovat, ale dvě náhody způsobily, že k tomu nedošlo. První byla ta, že jsem dělal výzkum orientovaný na prenatální stadia ptáků, což znamenalo založit v inkubátoru snůšku ptáčích vajec, každý den jedno rozbít a podívat se, jak se zárodek vyvíjí. To bylo nějakých poničených životů, dnes je to už naštěstí z etických důvodů nemožné. Za druhou náhodu považuji to, že se na geobotanice objevila mimořádná osobnost, dnešní profesor Jan Jeník. Lesní inženýr, dynamický, normální, nezatížený zdejšími poměry ani ideologií, tehdy aktivní skaut. Právě on mne vysloveně lákal na geobotaniku. Popravdě řečeno, když jsem končil fakultu, inspirovaly mne opět Modřany. Diplomovou práci jsem dělal na téma rozšíření akátu v Povltaví, a tak jsem Vltavu prošel skutečně pěšky od Vyššího Brodu až do Mělníka.

Akát je zajímavý strom, který byl do Evropy dovezen v roce 1603. Ve 20. a 30. letech našeho století proběhlo několik vln „akátomanie“, v roce 1928 jich jen ve Velké Praze vysázeli na deset tisíc. Věnuji se mu průběžně a přes všechny jeho negativní vlastnosti ho mám rád. A mám ho rád doslova, protože moje maminka z něj dělala „myši“. To se prostě obalí květenství akátu v palačinkovém těstíčku, osmahne se a hodí do práškového cukru. Štopka pak připomíná myši ocásek. Říká se sice, že akát je jedovatý, a on skutečně obsahuje alkaloid citizin, jenže za těch 25 let, co dělám konzultanta lékařům při otravách rostlinami, jsme otravu zaznamenali jen jednou. To dva malí chlapi, kteří na jaře, kdy je ve stromu nejvíce mízy, sloupali kůru a cucali ji jako lékořici. Otrava vypadala tak, že se jim zvedl žaludek. Nic víc. Takže když kvetou akáty, vyrazím tam, co byl Farský rybníček v Modřanech, a těch sto květenství natrhám a těším se na myši.“

Václav Větvíčka pracoval od roku 1962 jako stipendista v Průhonicích. V roce 1985, kdy park oslavoval 100. výročí založení, odešel do Černolic, kde je podobná zahrada. V roce 1990 se vrátil zpět do Průhonic a dnes pracuje jako šéf Botanické zahrady UK na Slupi. Pro Modřany připravuje plán rozvoje zeleně.

Průhledy do života Martina Dejara

Herci mají po škole volbu, zda zůstanou v Praze nebo odejdou na oblast. Martin Dejdar zvolil velmi úspěšně to první.

Rodák z Vysokého Mýta žil do 18 let v Chrasti u Chrudimi.

Jako největší zážitek z dětství vypráví o sedmiměsíční plavbě kolem jihu zeměkoule s mámou, se sestrou a s tátou - námořníkem. Kvůli tátovi, kterého všude znali, chtěl být slavný. V rodině měli divadelní tradici. Děda byl režisér a babička velká divadelnice, která hrála náruživě ochotnické divadlo. Od osmé třídy toužil být hercem, od mládí měl vlohy pro sport, chodil do divadelního kroužku a na gymnázium do Chrudimského tanečního souboru. Na přijímací zkoušky DAMU ho připravovali Oldřich Kaiser, Jirka Lábus a Nad'a Konvalinková, která je také z Chrasti. DAMU byla obrovská změna. Studium pro něj otevřelo veliký svět divadla a jeho zákoutí. Ta škola byla vyjímečná a jak říká „obrovsky žila“. Při studiu hostoval v Realistickém divadle a poté v Divadle na Vinohradech. Od prvního ročníku hrál v souboru Mimosa, kam ho přizvali Eva Holubová, Václav Marhoul a Tomáš Vorel. Hrát tam přestal v době, kdy začal pracovat v Ypsilonce. V roce 1987 dostal nabídku na stálé angažmá od ředitele Ypsilonky Jana Schmida. Následovaly nabídky z Vinohradského divadla a z Národního divadla, ale odejít z Ypsilonky, kde se rychle zadaptoval, nechtěl.

Úspěšné kroky na jevišti mu otevřely dveře pro natáčení filmů jako byl Krvavý román nebo Proč. První velkou roli dostal ve filmu Šakalí léta a poté v Kafkově Americe. Je osobností, která se prezentuje nejen v divadlech a filmech, ale také v televizi. Autorsky vytváří, připravuje a moderuje televizní pořady, hodně pracoval i v rádiu Golem.

V roce 1983 přišel na DAMU a začal být Pražák. Vystřídal koleje na Jižním Městě a v Hradební ulici, bydlel u kolegy herce Petra Vacka v Krči, pak v Řepích, na Letné, na Červeném vrchu a také u Jirky Lábusa v ateliéru na Malostranském náměstí. Nakonec v roce 1993 našel domov na rozhraní starých a nových Modřan.

Podle staré fotky, kterou uchovává jeho žena Daniela, tu kdysi bývalo zahradnictví, pole a lesy. V rodinném domku bydlí spolu s rodiči a bratrem manželky. S přístavbou by ten dům vypadal lépe, ale je to otázka peněz. Jak žije současná hvězda českého herectví? „Daniela studuje, takže žijeme z toho, co vydělám. Lidé většinou nevědí, že plat známých tváří z plátna či televizní obrazovky je povážlivě podobný mzdě sekretářky. Práce mimo divadlo se rovná existenční nutnosti. Musím sladit čas s divadlem, filmovým natáčením, dabingem, televizí a jinými aktivitami. Je toho příliš a moje žena Daniela říká, nech toho nebo to s tebou ve čtyřiceti #flákne# a já budu vdova.

Poslední dva roky inklinuji k filmování. Filmové umění mám strašně rád a divadlo taky. Ale nejde to bez výhrad, dostal jsem se do fáze, kdy jsem strašně unavený z denodenního hraní a trápí mě, když se z toho stává rutina. Mělo by to být, aby si člověk šel zahrát divadlo a těšil se na to. K této myšlence se často vracím, asi je to přirozené.“

Díky filmování se dostal ke koním v komořanském statku na Šabatce, kam se jezdil projet na koni. Zná ráz krajiny kolem řeky, kde „s kobyly přecházel přes silnici na Šance tam nahoru na kopce nad Vltavou.“

Na vycházky do okolní přírody se mu - na rozdíl od jeho ženy Daniely - moc nechce. Dává přednost projížděnkám na kole. Tyto příjemné chvíle umocňují hezké reakce lidí, které potkává.

Martin Dejdár je hercem velmi úspěšným - „vyčnívá“, a tak se na své dráze nutně setkává i se závidí a tou obrácenou stránkou popularity. Vadí mu to. Je hodně citlivý na lidské řeči. Když je mu vytýkáno, že třeba není obsazován do kvalitních věcí nebo že se příliš zkomercializoval. Přiznává, že se dlouho vzpomíná na toho, když se na něj lidé dívají skrz prsty. Lpí na rodinném zázemí, kterému se chce věnovat, protože ví, že když se osídí, vrátí se to i v profesi. Navíc k životu potřebuje práci, přátele a štěstí.

Cítíme se tu být opravdu doma, říká Jana Hlaváčová a Luděk Munzar

Paní Jana Hlaváčová a pan Luděk Munzar celému

národu známí a celým národem ctění herci žijí v Modřanech již od roku 1966.

Nechme ale mluvit pana Munzara:

Modřany - tady je mi to blízké i tím, že zde žil Jaroušek Vojta. Nejsem žádný staromilec, ale vadí mi, že už tady neběhají srnky jako v době, kdy jsme se sem stěhovali kolem roku 66, že „zařvala“ hospoda U Mičanů atd., atd., nebo jsem depresivně pociťoval, když nás začalo pohlcovat modřanské sídliště. Blížili jsme se se ženou v noci z divadla a připadal jsem si jako v science fiction, že náš baráček už tam nebude a že ta roztahující se obluda oživila a každý den kráčí blíž. Když jsem se s Janou seznámili, hledal jsem v celém okruhu Prahy místo, kde bych mohl žít. Modřany mi připomínaly Smiřice - na náměstí statek, něco mezi městem a vesnicí. Tenkrát bylo možné projít lesem až do Jílového.

Předtím, než jsme koupili domek v Modřanech, bydlela Jana na Novodvorské a já přespával u známých a dva a půl roku v autě. Novodvorská vypadala k zešílení, připadali jsme si tam jako v Sing-Singu. Nakonec jsem objevil baráček v Modřanech. Ta parcela, na které dnes stojí náš dům, byla náhoda. Sháněl jsem ji pro pana Högera, jemu se nelíbila. Když si to vlastně spočítám od roku 1966, tak už se snad mohu počítat mezi starousedlíky ?

Myslím, že každý člověk potřebuje klid, aby mohl žít v tomto hrůzném dvacátém století a vůbec na tomto světě. K tomu jsou nezbytné jistoty, ale tady si netroufám říci které, protože u mnoha lidí se neshoduje intenzita ani hodnoty, které potřebují k životu. Ztratí-li lidé jistotu, víru, jakýsi bod „k něčemu“, propadají depresím, drogám, alkoholismu, sebevražedným pokusům. Život je vždycky daný nad lidské síly, když je člověk sám. To neznamená, že člověk musí být obklopen lidmi. Stačí vědět, že se lze vracet nebo, že se někdo spolehlivě vrací k nám.

Moje jistota je moje dětství, které léty krásní, je velmi silně zakódované a já si ho idealizuji a nabírám z něho radost. Jistotou a klidem je pro mě rodina a domov, který jsem si tady v Modřanech postavil, dcery a manželka. Tomu se říká zázemí, ale jaképak zázemí - to je moje „zemí“. Když odtamtud odcházím, když jdu za povinnostmi, musím se přesvědčovat, abych odešel z toho pěkná, co tam mám, neboť okolní svět vnímám tak, jako by mi ubližoval a mám strach, že se tam třeba už nevrátím.

Nerad bych rozdával návody nechci se řadit mezi ty, kteří trousí moudra, ale myslím si, že se skládáme v podstatě z různých maličkostí, jež nás určují. Nechávám si něco i pro sebe. Ty věci, které jsem teď řekl a za které se nemusím stydět se neostýchám vyslovovat, protože je tím více oslavuji.

Zažil jsem řadu propadů, což je zákonité a má je každý člověk. Zná spoustu lidí, kteří jsou velmi chytří, ale nepřiznají, že je mohou měnit zdánlivé maličkosti. Jak se promění hodnota, když se dostanete do nemoc-

dého z nás.

nice a pan primář vám dovolí po operaci poprvé vstát a můžete zkusit jít na chodbu a u okna se vám všechno najednou promění! Všimnete si, že prší do kopřiv a že je to poezie, a pochopíte, že jste chodili do té doby kolem netečně. Bohužel, na to člověk brzy zapomíná. Když jsem byl v nemocnici a poměřoval svět spočítanými kroky na chodbě a výhledem z jednoho okna, bylo jasné, že zdraví je to nejcennější v životě, že bez něj se celý svět zhroutl. Člověk se skládá z animálních věcí plus z toho, že někdo navíc potřebuje hezké slovo a pěknou muziku, krásný obraz, pohlazení...,

Paní Jana Hlaváčová k tomu přidává:

“Mám ráda lidi, které potkávám, se kterými se pozdravíme, i když se osobně neznáme, a když jsme schopni se ještě jeden na druhého usmát, to už mohu mluvit o svátečním dni. Máme také většinou dobré sousedy. Prostě je mi tu dobře a cítím se tu být opravdu doma.,,

Jejich životní osudy nebyly a nejsou lehké, přesto dávají naší obci více, než jen svou přítomnost. Vzácná harmonie kvalit profesionálních i lidských umožnila, že oba řekli o svém partnerovi například takovéto věty:

“Jana pro mě znamená moc. Závodil jsem, lítal a ona to všechno vydržela. Měla a má strach, ale je velkorysá. Dokonce mě v tom i podporovala, a to je opravdu velký dar. Když přejde všechno to mladické sexuální divočení a další věci, které k životu patří, zůstanou hodnoty. Prostě nemám pocit, že když se sesypu, ztratím u své ženy kredit.,,

Anaopak (nikoliv ve stejné chvíli a stejnému člověku) odpovídá Jana Hlaváčová na otázku: Bylo třeba štěstí, když jste potkala Lud'ka Munzara?

“Bylo. A není k tomu co dodat. Máme shodné představy o tom, že prioritou je pro nás rodina. Můžeme se na sebe vždycky obrátit s jistotou a důvěrou, že jeden druhého nepodrazí ve štěstí ani ve smutku.,,

Je totiž zapotřebí vidět, že existují pevné vztahy a krásná manželství, která mohou naplnit život kaž-

Jana Hlaváčová a Luděk Munzar v modřanské Otavě

Résumé

The Book of Prague 12 is a part of an extensive series of books mapping individual town parts of Prague. As well as other volumes it concerns with the history of the town part, its cultural importance, monuments, industry, schools and beauties of the nature. It does not forget the world of the work, the sphere of the culture and sport, the everyday life and especially the human destinies connected with the given place. Prague 12 contains several parishes, the most important of them is Modřany. Historical buildings were mostly substituted and partly completed with extensive modern housing estates, in which now the majority of its 60 000 inhabitants lives. As the outskirts of Prague it also enjoys a great number of natural beauties in a series of preserved natural areas.

The chapter of the history tells us about many interesting archeological finding places of various old cultures, giving the evidence about the local settlements from the 3rd millennium B. C. The important Celtic oppidum at Závist belongs to the European uniques.

The written reference about Modřany appears in 1178, when Soběslav II. from the Přemysl dynasty gave it to the near Vyšehrad capitula. In 1936

Modřany became a market town, in 1963 it gained the statute of an independent town.

One of the most important historical buildings is the church Nanebevzetí panny Marie, founded probably in the end of the 13th or at the beginning of the 14th centuries. A rare belfry and a very old churchyard belong to it. The castle in near Komořany is another local interesting item. It was created from an ancient stronghold by the baroque reconstruction in the 18. century. The remnant of the local middle age vineyard is there represented by the old vineyard house.

The industry became into existence there, at the outskirts of Prague, in the end of the 19th and at the beginning of the 20th century. The first was the sugar manufactory and it was followed by other big and smaller factories, for example chocolate manufactory Orion (formerly RUPA), the factory producing medical technique Chirana, Modřany Machine Works and others.

Next chapter introduces us to the local beautiful nature a the part about sports tells us about the rich history of local aeronautics, because there are two sport airports in Točná a Zbraslav in the neighbourhood.

A great part of the book is devoted to the famous natives and residents, such as, for example, Jaromír Vejvoda, the author of the famous polka Škoda lásky, which under the various titles

accompanied the both enemy armies during the 2nd world war. We meet the names of famous actor both of the past and of the present, the heroes of the underground war from the period of the 2nd world war, famous sportsmen etc.

I

Das Buch über Prag 12 bildet einen Bestandteil der Bücherreihe, die die einzelnen Prager Stadtteile beschreiben. Ebenso wie die anderen Bände, befasst sich auch dieser mit der Geschichte des Ortes, seiner kulturellen Bedeutung, den Andenken, der Industrie, mit den Schulen und mit Schönheiten der dortigen Natur. Auch die Welt der Arbeit, die sportlichen und turnerischen Tätigkeiten werden nicht vernachlässigt, ebenso wie Beschreibungen des Alltags und der Schicksale mit diesem Orte verbundener Menschen.

Prag 12 umfasst einige Orte. Den grössten und wichtigsten davon bildet Modřany. Die historische Bebauung wurde gegenwärtig zum grössten Teil durch grosse, moderne Siedlungen ersetzt, in denen heute der überwiegende Teil der 60 000 Einwohner lebt. Da es sich um ein Randviertel der Stadt handelt, befindet sich hier auch eine ganze Reihe schöner Naturschutzgebiete.

Im Kapitel über die Geschichte lernen wir etliche interessante archäologische Fundstellen verschiedener Kulturen kennen, die eine Besiedlung dieser Gegend schon im 3. Jahrtausend vor Christi beweisen. Zu den europäischen Unikaten gehört das keltische Oppidum „Na Závisti“.

Der eigentliche Ort Modřany erscheint in

schriftlichen Quellen schon im Jahre 1178, als ihn der Fürst Soběslav II. aus dem Geschlecht der Přemysliden, dem unweit liegenden Vyschehrader Domkapitel widmete. Im Jahre 1936 wurde der Ort Modřany zum Marktflecken erhoben, und im Jahre 1963 erhielt Modřany den Statut einer selbständigen Stadt.

Zu den bedeutendsten Bauten gehört die Kirche Mariä Himmelfahrt, die wahrscheinlich an der Wende des 13. und 14. Jahrhunderts gegründet wurde. Zu ihr gehört auch der wertvolle Bau des Glockenturmes und der alte Friedhof. Eine weitere der hiesigen Dominanten stellt das im Barockstil erbaute Schloss in den naheliegenden Ort Komořany dar. Es entstand im 18. Jahrhundert durch den Umbau einer bedeutend älteren Festung. Als Andenken an die hiesigen mittelalterlichen Weinberge ist ein altes Winzerhaus erhalten geblieben.

Am Ende des 19. und am Anfang des 20. Jahrhunderts fing hier, im Vorfeld Prags, die Industrie anzuwachsen. Als erste wurde die Zuckerfabrik gebaut und danach folgten weitere grosse und kleinere Unternehmen. Hier wollen wir wenigstens die Schokoladenfabrik Orion, früher RUPA, das Gesundheitstechnik erzeugende Unternehmen Chirana und die Modřaner Maschinenfabriken, nennen.

Ein weiteres Kapitel führt uns in die hiesige liebliche Natur. Auf den dem Sport gewidmeten Seiten erfahren wir etwas über die reiche Geschichte des hiesigen Flugwesens, das durch die beiden naheliegenden Sportflugplätze, in Točná und Zbraslav, gegeben ist.

Ein bedeutender Teil des Buches befasst sich mit den berühmten hiesigen Landsleuten und Insassen. So finden wir hier zum Beispiel Jaromír Vejvoda, den Komponist der weltberühmten Polka *Škoda lásky*, die unter verschiedenen Namen während des Zweiten Weltkrieges die Armeen beider Seiten begleitete. Ebenso sind hier populäre Schauspieler der Vergangenheit wie auch der Gegenwart, genauso wie Helden des Widerstandes und bekannte Sportler aufzufinden.

I

Ce *Livre sur Prague 12* fait partie d'une longue série de publications consacrées chacune à un arrondissement de Prague. Comme les précédents, celui-ci traite de l'histoire de la localité, de son importance culturelle, de son patrimoine, de son industrie, de ses écoles et de son environnement. Il ne néglige toutefois pas le monde du travail, les événements relatifs au sport et à l'éducation physique, les images de la vie quotidienne et surtout le sort des gens liés à l'endroit.

Prague 12 comprend plusieurs communes dont les Modřany sont la plus importante. Aujourd'hui, les bâtiments historiques sont le plus souvent remplacés, parfois complétés par de grands quartiers modernes abritant la majorité des 60000 habitants de l'arrondissement. En tant que quartier périphérique de Prague, les Modřany jouissent également de nombreuses beautés naturelles concentrées dans toute une série de zones protégées.

Le chapitre historique nous familiarise avec de nombreux sites archéologiques intéressants appartenant à diverses cultures; ils prouvent que le territoire était déjà occupé au troisième millénaire avant J.C. Entre autres, l'important oppidum celte à Závist est un des vestiges uniques en Europe.

Les Modřany elles-mêmes apparaissent dans les sources écrites dès 1178 lorsqu'elles sont offertes par Soběslav II au chapitre de Vyšehrad. En 1936, elles sont érigées en faubourg et enfin en 1963 en ville autonome.

Parmi les monuments architecturaux les plus importants citons l'église de l'Assomption de la Vierge Marie, sans doute fondée à la charnière des XIIIe et XIVe siècles, son précieux clocher et le vieux cimetière. Le château des Komořany voisines est une autre composante essentielle: simple place forte à l'origine, il est rebâti au XVIIIe siècle dans le style baroque. La maison du vin évoque le souvenir des vignobles médiévaux.

A la fin du XIXe et au début du XXe siècle, l'industrie commence à se développer dans ce faubourg de Prague, d'abord par la construction d'une usine sucrière suivie de celle d'autres fabriques, grandes et petites. Mentionnons au moins la société des chocolats Orion, jadis RUPA, l'entreprise Chirana spécialisée dans le matériel médical, les Machineries de Modřany.

Le chapitre suivant nous présente le remarquable patrimoine naturel; les pages relatives aux événements sportifs nous permettent de découvrir la riche histoire de l'aviation locale, épanouie grâce à la proximité de deux aéroports sportifs, à Točná et près de Zbraslav.

Une partie importante de ce livre est consacrée aux personnes célèbres qui sont nées ou qui ont vécu dans l'arrondissement. Nous rencontrons ainsi Jaromír Vejvoda, créateur de la célèbre polka *Škoda lásky* qui a été, durant la seconde guerre mondiale, dansée dans les deux armées ennemies sous des appellations diverses. Les acteurs populaires des temps passés et présents alternent avec les héros de la résistance, les sportifs célèbres...

